

20993

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

NEY'İ EFENDİ

NETÂYİCÜ'L-FÜNÜN VE MEHĀSİNÜ'L-MÜTÜN

(Giriş - Metin - Dizinler)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :

Yrd. Doç. Dr. Zafer ÖNLER

Hazırlayan :

Nadir İLHAN

ELAZIĞ - 1992

İÇİNDEKİLER

1- Önsöz	III-Y
2- Giriş	1-12
a) Nev'i Hayatı-Eserleri	1
b) Sanatı, dil ve üslubu	5
c) Netaycü'l-Fünun ve Mahasinü'l-Mütun ve nüshaları	6
3- Transkripsiyon Alfabesi	13
4- Transkripsiyonlu Metin	15
5- Haşiyeler	190
6- Özel İsimler Dizini	228
7- Kelimeler Dizini	242
8- Kaynakça	316

Ö N S Ö Z

Yüksek lisans ders döneminde alan çalışmasından ziyade bir metin üzerinde çalışma yapmayı istemekte idim. Tez hocamın da bu konudaki teşviki üzerine, çalışma yapmak için çeşitli metinleri araştırdık. Sonunda Kayseri Raşit Efendi kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu'nda Nev'î Efendi'nin Netayicü'l-Fünun ve Mehasinü'l-Mütun adlı eseri ile ilgili bilgilerden eserin ilginç olabileceği düşüncesi ile bu eser hakkında bir çalışma yapmaya karar verdik. Divan'ı dışında eserleri ile ilgili her hangi bir çalışma yapılmamış olan Nev'î Efendi'nin bu eserini elimizden geldiğince inceleyip, en azından geçmişin kültür hazinelerinden birini günümüz Türkçe'sinin alfabesine çevirmeye çalıştık.

Netayicü'l-Fünun'u transkribe etmeye başlarken öncelikle eserin kütüphanelerde mevcut olan nüshalarını tesbit etmeye çalıştık. Eserin tesbit edebildiğimiz kadarıyla Türkiye'deki kütüphanelerde sekiz nüshası vardır. Bunlardan üçü Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'nde, üçü İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde, biri Amasya Bayezit Kütüphanesi'nde, biri Adıyaman İl Halk Kütüphanesi'ndedir. Wilhelm Persch'in kataloğunda eserin nüshalarından bahsedilmiştir. Kayseri ve İstanbul'da bulunan nüshaların mikrofilimlerini temin edebilmemize karşılık Amasya ve Adıyaman nüshalarının mikrofilimlerine ulaşamadık.

Eserin nüshalarından istinsah tarihi en eski olanı Kayseri Raşit Efendi

Kütüphanesi'nde 26099 numara ile kayıtlı olan nüsha olduğu için tezimize asıl kaynak olarak bu nüshayı aldık. Nüshaların mikrofilimlerinden de yine Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'nde 26099 ve 615 numaralarla kayıtlı olanları öncelikle temin edebildiğimiz için bu iki nüshayı karşılaştırmalı olarak okumaya-transkribe etmeye çalıştık. 26099 numaralı nüshanın içindekiler bölümündeki eksiklikleri de Kayseri R. Efendi Ktb.'ndeki 26792 numaralı nüshadan tamamladık.

Metnimizi transkribe ederken asıl nüshamızın sayfa numaralarını her sayfanın başına, satır numaralarını da her satırın sonuna parantez içerisinde yazdık. Metni okurken kullandığımız 615 numaralı nüshanın sayfa numaralarını metin içerisinde daha koyu siyahla parantez içerisinde gösterdik.

Eseri transkribe ederken iki nüshayı karşılaştırarak kelimeleri mümkün olduğunca doğru okumaya çalıştık. Nüshalardaki farklı kelimeleri dipnot olarak verdik. Dipnotları yazarken 615 numaralı nüshanın sayfa ve satır numaralarını yazıp karşısına önce 26099 numaralı asıl nüshadaki kelimeyi, daha sonra da 615'deki farklı kelime ve yazılışları belirttik.

Kitabın kenar yazılarından unutulmuş çıkma yapılan bölümleri metin içerisindeki yerlerine yazdık. Metindeki kelime, şahıs ve olaylarla ilgili kenar yazılarını ise "HAŞİYELER" başlığı altında asıl metnin sonuna ekledik.

Transkribi yaparken ekli olan transkripsiyon alfabesini kullandık. Metinde p- پ - harfi hiç kullanılmamıştır. Ç- چ - harfi genellikle - چ - ile yazılmıştır. Bazen de - چ - harfi kullanılmıştır.

Eserde kırmızı mürekkeple yazılan konu başlıklarını biz de koyu siyahla konuların üzerlerine yazdık. Şiirleri nazım şekillerine uygun olarak metin içerisinde gösterdik.

Tezimizi inceleyip düzenlerken öncelikle Nev'î Efendi ve eserleriyle ilgili yapılan çalışmaları tesbit ettik. Giriş bölümünde yazarın (şairin) hayatı, eserleri, san'atı ve Netayicü'l-Fünun ve Mehasinü'l-Mütun ile ilgili bilgileri ortaya koyduk. Transkripsiyonlu metin ve haşiyelerden sonra "Özel İsimler Dizini"ni ve "Kelimeler Dizini" ekledik.

Özel İsimler Dizini'nde şahıs, yer, eser, devlet, din v.b. özel isimler bütün olarak ele alınmıştır. Dizinlerde mümkün olduğunca kelimeleri anlam ve açıklamalarıyla birlikte vermeye çalıştık. Kelimeler dizininde kelimeler kelime köküyle ele alınmış olup ekleri kelime kökünden sonra (.) konulup -ek şeklinde gösterilmiştir. Kelimelerden Arapça ve Farsça kökenli olanlar dizinde gösterilmiştir. Örnek :

gel- Gelmek

g.-diller 13b.5,7-26a.8-44a.12-

67b.1,4,16-93.5

g.-miş 24b.3,14

fesad (Ar.) Bozukluk, bozgunculuk

f.-larından 25a.12

af-tab (Fa.) Güneş 34b.5,14-55a.7,8

Terkip ve kelime grupları, dizini yapılan harfin ilk harfi yazılıp (.) konulduktan sonra terkip veya kelime grubunun diğer kelimeleri yazılmıştır.

adi (Ar.) Adelet 18b.3
a.-ı ruhani 14a.11
mizan-ı a. 3b.11
vücut (Ar.) Vücut, beden 4b.6-7a.9
v.-a gelmişdür 18b.7
v.-ı adem 4a.2

Dizinler yapılırken sadece transkripsiyonlu metin üzerinde çalışılmıştır. Haşiyeler bölümü dizine alınmamıştır.

Tez seçiminde bir metin üzerinde çalışmamı teşvik ederek Nev'i Efendi'nin Netayicü'l-Fünun ve Mehasinü'l-Mütun adlı eseri üzerinde çalışmamı sağlayan ve yüksek lisans dersleri ile bu çalışmam sırasında sabır ve titizlik içerisinde her zaman bana yol gösteren, uyarılarda bulunarak hatalarımı düzeltmemi sağlayan kıymetli hocam Zafer Önler'e sonsuz teşekkürlerimi bir borç biliyorum.

Ayrıca yüksek lisans ders ve tez döneminde her türlü yardım ve desteklerini gördüğüm Türk Dili Ve Edebiyatı bölümündeki değerli hocalarıma hepisine ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin yazılması sırasında yardımlarını esirgemeyen Muş Meslek Yüksekokulu, yüksekokul sekreteri Nihat Yavuz'a da teşekkür borçlu olduğumu ifade etmek isterim.

Yüksek lisans tez dönemi içerisinde devamlı yakın ve samimi ilgilerini gördüğüm Muş Meslek Yüksekokulu'ndeki mesai arkadaşlarıma da ayrı ayrı teşekkür ederim.

Nadir İLHAN

G İ R İ Ş

N E V ' İ

1. Hayatı ve Eserleri :

Azıl adı Yahya olan şair Nev'i H.940 (M.1533/1534) yılında Malkara'da doğmuştur. Babası Halveti şeyhi olan Pir Ali'dir. Şeyh Bayezid-i Rumi ve İbrahim Gülşeni'ye intisab eden Pir Ali, Muhammediye yazarı Yazıcı-zade Mehmed Efendi'nin kardeşlerinden bir zatın kızıyla evlenmiş, bu evlilikten Nev'i mahlasıyla şöhret bulan Yahya Ef. doğmuştur. Dedesi Nasuh Halife, Ankara'ya Malkara'dan gelen Hoca Kemal'in oğludur.

İlk öğrenimini babası Pir Ali'den alan Nev'i daha sonra H. 957 (M.1150) yılında İstanbul'a giderek medrese öğrenimine başlamıştır. İlk öğrenimini Davut Paşa medresesi'nde Karamanlı Ahi-zade Ahmed Efendi ve kardeşi Mehmed Efendi'den almıştır. Sahn-ı saman müdürlüğünde bulunan Mehmed Efendi'nin Nev'i üzerinde büyük te'sirleri olmuştur. Bu dönemde Nev'i, Baki, Hoca Sadeddin, Remzi-zade, Hüseyin-zade gibi devrinin bir çok meşhur alim ve şairleriyle birlikte ders görmüştür. Ahi-zade Mehmed Efendi H.926 (M.1555)'de Edirne'deki Bayezid medresesi'ne tayin olduğu zaman Nev'i de hocası ile beraber gitmiş ve onun Sefer H.971 (M.1563)'de Süleymaniye müderrisliği ile İstanbul'a dönüşünde onunla birlikte geri dönmüştür.

Nev'i'nin ilk müderrislikleri H.973 (M.1566) yılında 20 akçe ile Gelibolu'da Balaban Paşa ve 25 akçe ile Mesih Paşa, H.979 (M.1572)'de 30 akçe ile İstanbul'da Şah Kulı, H.982 (M.1574)'de 40 akçe ile Murad Paşa, H.988 (M.1580)'de Cafer Ağa ve H.991 (M.1583)'de Edirnekapı ve Mihri Mah Sultan medreselerindedir. H.995

(M.1587) yılında tayin edildiği Sahn-ı Saman'dan Çınarlı medresesi'ndeki görevinde H.998 (M.1590) yılına kadar çalışmış buradan Bağdad kadılığına tayin edilmişse de iki hafta sonra daha sefer hazırlıkları ile meşgul iken Sultan III. Murad tarafından Şehzade Mustafa'nın mu'allimliğine getirilmiş, daha sonra Şehzade Bayezid ve 'Abdullah'ın da eğitim-öğretimine tayin edilmiştir. Nev'i'nin bu vazifesi III. Murad'ın ölümünü takiben III. Mehmed'in kardeşlerini öldürttüğü M.1595'e kadar devam etmiştir. Nev'i şehzade hocalığından ayrıldıktan sonra bu görevde iken aldığı maaşı kesilmediği gibi kendisine kazasker tekaüdiyesi ve ayrıca kayın babası Nişancı Mehmed Bey'in tahsis ettiği elli akçelik yevmiyesi de kendisine verilmiştir.

Nev'i Efendi, 30 Zilka'de 1007 H. (24 Haziran 1599 M) Çarşamba günü vefat etmiş ve Şeyh Yefa haziresinde Şeyh Şa'ban Efendi'nin yanına gömülmüştür.

Nev'i-zade Atayl, babası Nev'i'nin tefsir, kelim, tasavvuf, akaid, fıkıh, mantık ... vb. konularda otuzdan fazla eseri bulunduğunu ifade etmesine rağmen, bu eserlerin hapsi elimize geçmemiştir. Şairin tesbit edilebilen eserleri şunlardır¹ :

a) Türkçe Eserleri:

Divan: İstanbul kütüphanelerindeki mevcut nüshaları ile Abdullah Hacıtahiroğlu nüshası ve şiir, nazire mecmualarının karşılaştırılması sonunda elde edilen tenkidli basımı yapılmıştır. Bu divanda 58 kaside, 1 tarih, 1 mesnevi, 4 terki-i bend, 1 müsemmen, 2 müseddes, 1 tesdis, 2 tahmis, 1 muhammes, 4 murabba, 559 gazel, 82 mukatta, 11 rubai ve 17 müfred yer almıştır. Bu manzumelerden iki kaside, bir tahmis ve iki gazel Farsca'dır.

1. M. Nejat Sefercioğlu, Nev'i Divanı'nın Tahlili. Ank. 1990

Hasb-i Hal: Tasavvuf konusunda yazılmış küçük mesnevidir. Şairin şeyhi Bali Efendi'nin işaretleriyle yazılmış ve III. Sultan Murad'a takdim edilmiştir. Nüshaları nadir bulunan bu eser 36 başlık altında tasavvufun belli başlı esaslarını anlatır.

Tercüme-i Hadis-i Erba'in: Nev'i'nin H.977 (M.1569/70) yılında Gelibolu'da Mesih Paşa medresesi müderrisi iken yazdığı bir manzum bir eserdir. Birer kıtaya tercüme edilmiş olan kırk hadis, konuları bakımından dört bölüme ayrılmıştır.

Keşfu'l-Hicab min Yechi'l-Kitab: Muhyiddin İbn el-Arabi'nün Füsusu'l-Hikem adlı eserinin tercümesidir. Yazmaları oldukça çoktur. Tercüme, III. Sultan Murad'ın ve onun yakınlarından Zeyrek Ağa'nın teşviki ve Şeyh Şaban Efendi'nin yardımı ve himmetleriyle H.1002 (M.1593) yılında meydana getirilmiştir. Tasavvufun en ihtilafli ve en karışık meseleleri gayet açık bir dille işlenmiş ve eser yer yer güzel şiirlerle süslenmiştir.

Fezailü'l-Yüzera ve Hasailü'l-Ümera: Koca Sinan Paşa adına yazılmış olan 14 sayfalık bu eser, "Yezirsiz sultan ancak Allah'dır. Yoksa, her padişaha bir vezir lazımdır." ana fikrini işler. Mukaddimeden sonra "adalet" redifli bir kaside yer alır. Oldukça ağır ve münşiyane bir dille yazılmış olan bu eserde yer yer ayetlerden, hadislerden ve Farsca beyitlerden istifade edilmiştir.

Risale-i Şikayet-i Ruzigar: Fezailü'l-Yüzera adlı eserin sonunda yer alan 4 sayfalık ve Sinan Paşa için yazıldığı tahmin edilen küçük bir eserdir.

Sinan Paşa'ya Mektup: Sinan Paşa'nın "Şair ehl-i ilm olmaz" şeklindeki ifadesi üzerine şiirin ilim olduğunu ve gerçek şairlerin aynı zamanda ilim sahibi bulduklarını, şiirin derecesinin çok yüksek olduğunu ve Hz. Peygamber'in şiir ve şairleri sevdiğini anlatan, sanatlı bir mektuptur.

Netayicü'l-fünun ve Mehasinü'l-Mütun: Nev'i'nin III. Sultan Murad'a takdim ettiği, çok okunan bir eser olup eser ve eserin nüshaları ile ilgili daha ayrıntılı bilgi Nev'i'nin sanat, dil ve üslubundan sonra verilecektir.

Neva-yı Uşşak: Sinan Paşa'nın Tazarru-name'de kullandığı üsluba yakın bir üslupla yazılmış, manzum parçalarla süslenmiş, münacaatla başlayıp devam eden ve yine münacaatla biten, önemli mensur eserlerinden biridir.

Faslun fi Fazileti'l-İşk: Aşkın mahiyetini ve aşıklarının çektiklerini anlatan, Neva-yı Uşşak adlı eserinin sonunda yer alan 13 sayfalık, hikaye ve şiirle süslenmiş mensur bir eserdir.

Tercüme-i Münşeât-ı Hacı-i Cihan: Tek nüshası British Museum'da bulunan eseridir.

Bu eserlerin dışında, kaynaklarda adı zikr edilen fakat şimdiye kadar tesadüf olunamayan , **Münazara-i Tuti ba-Zağ, Gevher-i Razi ve Kıssa-i Musa ve Hızır** adlı mesnevileri vardır.

b) Arapça eserleri:

Nev'i'nin yukarıda zikr edilen eserlerinden başka **Muhassılu'l-Kelam, Şerh-i Risale-i Kudsiyye, Şerh-i Heyakili'n-nur ve Sure-i Mülk Tefsiri** gibi Arapça eserleri vardır. *

---

*. Nev'i'nin eserleriyle ilgili bilgiler M. Nejat Sefercioğlu'nun Nev'i Divanı'nın Tahlili adlı eserinden alınmıştır.

2. Sanatı, dil ve üslubu :

"Nev'i Efendi ilim ve fazilet sahibi olmakla şöhret bulmuş Sultan III. Murad devrinin sonlarında ezil ve nasıplar gibi meselelerde fikrine müracaat edilecek kadar ilim ve nüfuz sahibi olmuştur. Padişahın ihsanlarından başka hediye kabul etmeyen şair, Ferhad Paşa'nın yolladığı 20.000 dirhemi dahi geri göndermiştir..." (Atai s. 422) ¹

Aşık Çelebi, Ahdi ve Kınalı-zade Hasan Çelebi eserlerinde Nev'i'nin rind edalı, derviş mezrepli, tasavvufa, zühhd ve takvaya meyilli olan ve daha 10 yaşında iken babasının telkini ile zikre başlayan ve meşayihden Sarhoş Bali Efendi'ye daha sonra Kurt Mehmed Efendiye ve Şeyh Şaban Efendiye intisab ettiğinden bahs edilir.²

Nev'i'nin sanatıyla ilgili olarak Yeni Türk Ansiklopedisi'nde şu bilgilere rastlanmaktadır :

Şiir üslubu sade ve tabii idi. Hayallerinin güzelliğini, ince manaları latif bir ifade ile ortaya koymadaki başarısını belirtmekde tezkireler müttefikdir. Külfetsiz yazar. Keside lerinin nesib ve girizgahları da çok değerli olmakla beraber, hisli ve içli şiirleri aşıkane ve rindane bir eda ile söylediği gazelleridir. Esas itibarıyla bir gazel şairidir.

Bu sade nazmı ehl-i sanayi beğenmese

Nev'i ne gam bizim sözüümüz aşıkane dir.

beytinde kendi sanat tarzını ifade eder.

Nev'iyâ nazım içre icad eyledüm bir nazm-ı has

Rumu kurtardum 'Acem eş'arını taklidden

1- Yeni Türk Ansiklopedisi s. 2648. 2-Islam Ansiklopedisi s. 224

beytinde ifade gibi, Türk şiirinde kendine güven duygusunun ve kendi gelişimini tamamlamış olma iddasını temsil eden şairler arasındadır. Çağdaşlarından itibaren bir çok şair (Mesela : Bağdadlı Ruhi, Nef'i, Nedim, Namık Kemal) Nev'i'den etkilenmişlerdir.

3- Netayicü'l-Fünun ve Mehasinü'l-Mütun ve nüshaları :

Kaynaklarda çok sevilen, çok okunan bir eser olarak gösterilen Netayicü'l-Fünun, III. Sultan Murad'a takdim edilmiştir. Netayicü'l-Fünun yazarının da eserinde belirttiği üzere on iki fennin ele alındığı ansiklopedi mahiyetinde bir eserdir.

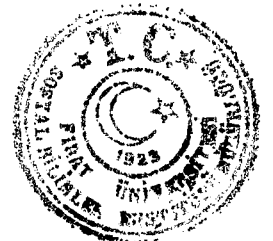
Yazarı hakkında eserde herhangi bir bilgi mevcut olmamakla birlikte yazarın (şairin) ismi eserde aşağıdaki beyitte geçmektedir.

Can ka'besinin yolunda sa'î

Dil teşne ve bi-karar Nev'i

Netayicü'l-Fünun genelde mensur bir eser olmakla birlikte bazı fikirler, konular nazım türünde işlenmiştir. Yani eser nazım nesir karışımıdır. Nev'i, eserinde konuları işlerken sözlerine delil olmak kaydıyla ayetlerden, hadislerden ve çeşitli şiirlerden faydalanmıştır.

Eserin kaleme alınırken bir çok mu'teber kaynaklardan faydalandığını yazar şu satırlarında belirtmektedir: "... Ekser mesa'ilin kutbu'l-kamilin zü'l-medaric vel me'ani İmamı Gazali Hazretine nisbet olunan Yevakitü'l-'Ulum adlı kitabdan ve ba'zı mes'alesin Hazreti Şeyh 'Abdurrahman Bestami'nün Fevayih-i Miskiniyye'sinden ve Meyzu'atu'l-'Ulum adlı kitabdan ve sair risail-i ekabirden ve kütüb-i mu'tebere

intihab edüp muhtasar-ı mezburu on iki fenn-i muhtara müştemil kıldum ki felek-i zati'l-buruca mümasil, şehre münazil ola..." (5a)

Mu'teber kitaplar içerisinde daha sonraki sayfalarda rastlanan "Tarih-i İbn-i Kesir, Tarih-i Taberi, Tarih-i İbn-i Esir-i Cezri (13b), Nizam-ı Tevarih (19b) vb. eserler yer almaktadır.

Nev'i, eserine Netaııcı'l-Fünun ve Mehasinu'l-Mütun denmesinin sebebini de şöyle anlatmıştır : "... ve müddet-i talebimde her fenden cem' etdüm ki mese'ıl-i mühimmeyi fehm-i eshel ve nef'-i eşmel ola. Her mahalde münasebeti ile derc etdüm, ol sebebden kitaba Netaııcı'l-Fünun ve Mehasinu'l-Mütun deıü ad verdüm." (6a)

Eserin mevcut bütün nüshaları aynı düzen ve şekil üzere tertib edilmiştir. Eserin başında Allah'a hamd, Hz. Muhammed'e salat ve selamın yer aldığı giriş bölümünden sonra eserin yazılış amacı, eserin yazılmasında faydalanan kaynaklar ile ele alınan ilimler (fenler) ve sıralanışlarını yazar yine eserinde şöyle göstermiştir : "... Zıkr-i tertib-i fúnun : 'İlm-i Tarih, 'İlm-i Hikmet, 'İlm-i Hey'et, 'İlm-i Kelam, 'İlm-i Usul-ı Fıkh, 'İlm-i Hilaf, 'İlm-i Tefsir, 'İlm-i Tesevvuf, 'İlm-i Ta'bir-i RÜ'ya, 'İlm-i Rukye-Efsun-ı Tıb, 'İlm-i Felahat, 'İlm-i Nücum, Fal ve Zecr." (7a/b)

Yazar eserinde giriş bölümünden sonra Civan Fazıl hikayesini işlemiştir. İbretli bir hikaye ve ikna edici örnekleri olduğunu metinde "... ve kitabun evveline Civan-ı Fazıl hikayesin 'Unvan etdüm ki mese'ıl-i celile-i müştemil ve ahirine kıssa-i Beşir ü Şadan getirdüm bi sebebi meserret-i can ü dildür..." (6a) satırlarında belirtmiştir. Eserde sıralanan ilimleri tertib sırasına göre ele alan yazar önce ilimlerin tarifi-ni vermiş daha sonra onlarla ilgili çeşitli örnek ve düşünceleri ortaya koymuştur.

Eserin nüshalarının sonunda Beşir ü Şadan hikayesi konulmuş olup, çeşitli konulardaki fikirler soru cevap şeklinde işlenmiştir. Eserin en sonunda ise kitabı tamamlama fırsatı verdiği için Allah (C.C.)'a hamd edildikten sonra eseri yazan, okuyan, dinleyen ve esere bakanlar için dua edilerek nüshaların istinsah tarihleri ile müstensihlerinin adları yazılmıştır. Nev'i, Netayicü'l Fünun ve Mehasinü'l Mütun adlı eserinde devrinin özelliği olarak (kaynaklarda Nev'i'nin şiirlerinde sade bir dil kullandığı söylenirse de) Arapça-Farsça kelime ve terkipleri çokca kullanmıştır. Ayrıca aynı anlama gelen Türkçe-Arapça-Farsça kelimeler metinde birlikte kullanılmışlardır. Bin - elf, bir-ula- evvel- vahid gibi

Netayicü'l Fünun ile ilgili olarak günümüze kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Ancak bazı kaynaklarda eserle ilgili çeşitli bilgilere rastlanmaktadır.

Bunlar arasında Wilhelm Persch'in kataloğunda şu bilgiler yer almaktadır:

Netayicü'l-Fünun ve Mehasinü'l-Mütun aşağıda bahsedilen on iki bilim dalı ile ilgili küçük bir ansiklopedidir. Bu ilimler şu şekilde sıralanmıştır : Tarih, Hikmet ve Hey'et, Kalam, Usul-ı Fıkh ve Hilaf, Tefsir, Tasavvuf, Ta'bir-i RU'ya, Rukye-Efsun, Tıb, Felahat, 'İlm-i Nücum, Fal ve Zecr.

4 Ağustos 1598'oe bulunan kaynağa (nüshaya) göre 1007 yılında ölen ve Nev'i adı ile bilinen Yahya İbni Pir Ali İbni Nasuh'undur. Eserden bahseden Hammer, eserin Yiyana Flügel Nr. 28-31, Krafft Nr. 5 ve Dresten Nr. 84 'de kayıtlı olduğunu belirtmiştir. Eser 84 yk. 14 st. ve 18,5 x 13 cm ebatlarındadır. Talik yazıyla yazılmış olan eserin kenarlarına bir çok çıkma ve ekler eklenmiştir.

NETAYİCÜ'L- FÜNUN VE MEHASİNÜ'L-MÛTUN'UN NÛSHALARI :

---

1. Kayseri, Raşit Efendi Kütüphanesi. 615

Yk. 92

St. 19

Ebat : 210 x 130 - 150 x 75 mm.

İstinsah Tarihi : Zilkade - 1103 H.

Müstensih adı : Şeyh Mustafa oğlu Hafız Mehmed

Yazı : Harekesiz nesih

Eserin karton üzerine meşin kaplama bir mahfazası vardır. Kahve renkli meşin ciltle kaplı olan eser her hangi bir tamir görmemiştir. Eserin içindekiler bölümü eksik olup konuların işlenişi ve tertibi diğer nüshalarla aynıdır. Konu başlıkları, ayet ve hadisler, isimler ile şiir-ruba'î-kıt'a gibi kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmış, yazısı okunaklıdır. Bazı sayfalarda kenar yazıları mevcuttur. Eserin asıl metninin birinci sayfası yıldızlı dikdörtgen içerisine alınmıştır. Diğer sayfalar ise kırmızı çizgilerle çevrilmiştir. Metin tamamdır.

2. Kayseri, Raşit Efendi kütüphanesi. 26099

Yk. 123

St. 15

Ebat : 200 x 130 - 145 x 75 mm.

İstinsah Tarihi : H. 1010 Zilkade ayının Cuma günü.

Müstensihi : Mahmud İbn-i Elhac -Mustafa el-Hanife'l-Aydıni Kaza-i Beydoğan

Yazı : Harekesiz telik

Eser meşin ciltli olup sayfalarının kenarları biraz yıpranmıştır. Fakat eserin metni bir iki sayfa dışında net olarak okunabilmektedir. Eserin içindekiler bölümünün bazı bölümleri yırtılmış olup okunamamaktadır. Konu başlıkları ayet ve hadisler, özel isimler, kavramlar ile şiir, ruba'i gibi kelimeler kırmızı mürekkeble yazılmıştır. Metin tamamdır.

3. Kayseri, Raşit Efendi Kütüphanesi 26792

Yk. 120

St. 15

Ebat : 210 x 150 - 150 x 80 mm.

İstinsah Tarihi : Rebî'ul evvel - 1070

Müstensih : Halil Fakir fi-Kayseri'l-hatır

Yazı : Rik'a

Eser kahverengi meşin ciltlidir. Metin diğer kitaplarda olduğu üzere tertib edilmiştir. Biraz yıpranmış olmasına rağmen eserde herhangi bir eksiklik yoktur. Diğer nüshalarda olduğu gibi konu başlıkları, ayet ve hadisler, isimler ile şiir ruba'i kıt'a gibi kelimeler kırmızı mürekkeble yazılmıştır. Metin tamamdır.

4. İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Derlemesi. 6909

Yk. 88

St. 21

Ebat : 202 x 120 - 140 x 60 mm.

İstinsah Tarihi : H. 1305

Müstensihi : ?

Yazı : Talik

Eserin içindekiler bölümü yoktur. Diğer nüshalarda olduğu üzere on iki fen üzere tertib edilmiştir Konu başlıkları, Ayet ve hadislerle isimler ve şiiir, ruba'î gibi kelimeler kırmızı mürekkeble yazılmıştır. Metin tamamdır.

5. İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Derlemesi. 6910

Yk. 105

St. 17

Ebat : 180 x 105 - 125 x 55

İstinsah Tarihi : H. 1114

Müstensihi : ?

Yazı : Talik

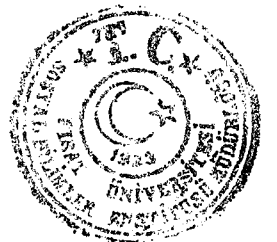
Eserin içindekiler bölümü yoktur. Diğer nüshalarda olduğu üzere on iki fen üzere tertib edilmiştir Konu başlıkları, ayet ve hadislerle isimler ve şiiir, ruba'î gibi kelimeler kırmızı mürekkeble yazılmıştır. Metin tamamdır.

6. İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Dermesi. 6959

Yk. 97

St 21

Ebat : 210 x 130 - 150 x 75 mm.

İstinsah Tarihi : ?

Müstensihi : ?

Yazı : Nesih

Metin yaldızlı dikdörtgen çerçeve içerisine alınmıştır. Bu nüshada diğer nüshalardan farklı olarak her hangi bir kenar yazısı mevcut değildir. Eserin sonunda istinsah tarihi ve müstensihi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

İçindekiler bölümü dışında metin tamamdır.

7. Amasya, Bayezit Kütüphanesi 846/2

8. Adıyaman, İl Halk Kütüphanesi 63

Transkripsiyon Alfabeti

a	ا
b	ب
c	ج
ç	چ
d	د
đ	ض
e	هـ
g	ك
ğ	غ
h	ه
ḣ	ح
ḧ	خ
ı	ایـ
i	ایـ
j	ژ
k	ك
ķ	ق
l	ل
m	م
n	ن
ŋ	ن

o	اوٓ
ö	اوٓٓ
p	پ
r	ر
s	س
š	ث
ṣ̌	ص
ṣ̣̌	ش
t	ت
ṭ	ط
u	واوٓ
ü	واوٓٓ
y	و
ỵ	ی
z	ز
ẓ	ذ
ẓ̣	ض
ẓ̣̣	ظ
‘	ع
’	ء

TRANSKRİPSİYONLU

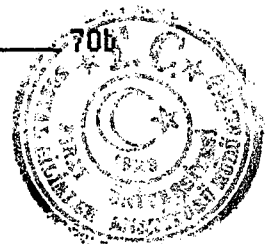
METİN

1-	Fihrist-i Kitāb-ı Netāyicü'l-Fünūn ve Meḥāsīnü'l-Mütūn	2a
2- Hikāyet-i Cūhūd ve Kibr ve Ğayrī		8a
3- Hikāyet-i Civān Fāzīl		8a
4- Suḥen Goften bā-Tersā		11a
5- Suḥen Goften bā-Senevī		12b
6- Suḥen Goften bā-Mülhid		13a
7- 'İlm-i Tārīḥ		13b
8- Mes'ele-i fī-Sebeb-i Zuhuru'l Enbiyā veTevārīḥim		15b
9- Tabaka-i Üle		19a
10- Tabaka-i Sāniye		20b
11- Tabaka-i Sālis		21b
12- Tabaka-i Rābi'		22b
13- Hulefā-i Rāsidīn		26b
14- Tabaka-i Üle		26b
15- Tabaka-i Sāniye		27b
16- Hulefā-i Benī Ūmeyye		27b
17- Tarīḥ-i Ka'be-i Mu'azzama		27b
18- Tabaka-i Sālis, Hulefā-i İbnī 'Abbas R.A.		29a
19- İbtidā-i Āli Selçuk		31a
20- Taife-i Gazniyye		32b
21- Taife-i Dilmiyye		32b
22- Taife-i Selçukiyan		32b
23- Taife-i Mülāhide		32b

24- Taife-i Salburqān _____	33a
25- Taife-i Harizmiyān _____	33b
26- Saltanat-ı Osmaniyan _____	36a
27- 'Osman Gazi _____	36a
28- Emir Orhan _____	36b
29- Murad Han-ı Gazi _____	36b
30- Yıldırım Bayezid Han _____	36b
31- Sultan Mehmed Han _____	37b
32- Sultan Murad-ı Sani _____	38a
33- Ebu'l - Feth Sultan Mehmed Han-ı Gazi _____	38b
34- Sultan Bayezid Han-ı Yeli _____	39a
35- Sultan Selim Han-ı Sani _____	39b
36- Sultan Suleyman-ı Gazi _____	40a
37- Sultan Selim Han-ı Sani _____	40b
38- Mes'elet-i fi Ma'rifet-i Emiri'l- Hukema _____	41b
39- 'ilm-i Hikmet _____	45a
40- 'ilm-i Hey'et _____	50b
41- Daire-i Ula _____	53a
42- Daire-i Sani _____	55a
43- Daire-i Salis _____	56b
44- 'ilm-i Kelam _____	59a
45- 'ilm-i Usul-ı Fikh _____	66a
46- Zikr-i mezahib-i Erba'a _____	68a
47- 'ilm-i Hilaf _____	70b

48- 'İlm-i Tefsīr _____	75b
49- Aḳsām-ı Kur'ān-ı 'Azīm _____	76a
50- 'İlm-i Taṣavvuf _____	80a
51- 'İlm-i Ta'bir-i Rū'yā (Hāb) _____	83a
52- El-iḥtilāfū'l-Cevāb _____	.....
53- 'İlm-i Rukye ve Efsūn ve Tıb _____	89a
54- 'İlm-i 'Azāyım _____	89b
55- Efsūn-ı Çeşm-Bed _____	92a
56- 'İlm-i Etsūn - Tıb _____	93a
57- 'İlm-i Felāhet _____	97a
58- 'İlm-i Nücum _____	99a
59- Fal ve Zecr _____	105a
60- Mes'ele-ı Kıyāfet _____	106b
61- Hikāye _____	109b
62- Beşir ve Şādān _____	109b
63- 'İlm-i Nahīv _____	114 a
64- 'İlm-i Şarf _____	115 a
65- 'İlm-i Şi'r _____	115b
66- Aḡyā Min Bākilīn _____	117 b
67- El-ḥadīs zü-şücūn _____	117 b
68- 'İlm-i Luḡet _____	118b
69- 'İlm-i Hat _____	120 a
70- 'İlm-i Fıkh _____	120 a
71- 'İlm-i Tıb _____	121a

72- Halet-i 'işk Nedür _____ 121b

73- Temme ..... bi-'evdillah _____ 123a

3a(B1a)

Hamd-ı bî-ḥad, ehad-ı bî-ibtidāya ki elf ism-i zātı her ibtidāya (1) evvel ve her intihāya müntehādur. Şükr-i lâ-yu'ad ni'met-i bi-ḡayete ki (2) ni'me 'āme-i feḥām kübrā bil ki ni'me sāilen şıḡār ü du'afādur. Mükevven-i (3) bî-mu'āvindür ki cevqān-ı tekvin ile kūy-ı āsmānī gerdān (4) ve nigān temkin ile besāṭ-ı zemīni maḫhūr-ı fermān kıldı. Kaḫhārdur ki (5) 'umum kaḫrımı 'amiyyet-i resūl dāfi' olmaz. Yehhābdur ki cevöz-ı lütfuna (6) zevciyyet-i fir'avn māni' olmaz. Mesneviyi'l münşei ;

منزه ز تائیدی خیل و سپاه   الهی مقدس ز تشریف جاه
مزکی ز تعریف نام و نشان   معلا ز توصیف اهل بیان
مصری ز ارایش ذکر ما   مصفی ز آلائش فکر ما
نه کسی را بد آنشن بدایش ظفر

3b

نه دل را ز انشای صنعش خبر
مجرد ز ترکیب وهم و خیال   بر از سخنهاى اهل ضلال

Mürācāt, ilahi tab-ı tehevür ki (2)   āteşinden خلق الانسان عجولا
kānūn-ı dīlde müste'iddür. (3) Āb-ı zülāl şabr-ı cemīl ile zāil kıl ve dīde-i 'ibreti beyyine ki (4) zülām-ı ḡayz ve şehvete perde-dār olmuştur. Bariḳa-i şem'-i (5) hidāyet ve işrāk-ı subḫ-ı şa'ādet ile tār ü mār eyle. (6) Rubā'ı

Yā Rab ki ḡarīḳ lücce-ı 'işyānuz,

Āvāre-i kūy-ı ḡayret(7) (B1b) ü ḫırāmānuz.

1a/bi-ḡayete : bi-ḡayetine B.   1a/7 mesneviyi'l münşei : el-münşiiye B.

1a/15 ruba'i : ruba'i-i fi'l münacat B.

Etdiklerimize heb peşimān olduk,

Lütfuñ kapusundan sâil ğufrānuz.

Neşr ; İlāhî ol gün ki şarāb-ı (9) zindegāmnıñ soñ kadehi içilüp şişe-i vücūd şikest ola. (10) Meclīs-i haşruñ bed-mestlerinden kıılma. İlāhî ol gün ki mīzān-ı (11) 'adl kurulup muhsine mükāfāt ve müsī'e mucāzāt kıismet oluna. (12) Feyz-i fazlıñla Ebu'l-Kāsım şefā'atından behre-vār eyle. (13) Na't-ı Seyyidi'l-Mürselīn ve zıkr-i āli ve ashāb-ı güzīn;

Ebu'l-Kāsım (14) ol rahmet-i 'ālemīn

Resūl-ı güzīn mefhār-ı mürselīn (15)

4 a

Anuñ zātıdur cümleye mübtedā

Haber verdi andan kamū enbiyā

Yücüdi (1) olupdur bahr-ı kadem

Quruldu nizām vücūd-ı 'adem

Anuñ (2) yüzi şuyına bī-reyb ü şek

Döner encüm ve asyāb-ı (3) felek

عليه ازهر الصلوات ماترئم الصنادل والقمر: وانوار التحيات
ماترئم الشجر: بالنور والشر وعلى اله واصحابه
صاحبى محاسن الاثار ومطائب السر:

Ba'dehu bu fakīr-i pür takṣīr, (6) Şi'r;

1b/1kapusundan: kapusunda B; 1b/2 neşr-B; 1b/2 ol gün: ol dem B; 1b/2 son kadeh: cam-ı

ahir B; 1b/3 şişe-i vücud: sağar-i vücud B; 1b/6 behre-var: behre-dar B; 1b/6 Na't-ı

Seyyidi'l Murselin ve zikri ali ve ashāb-ı güzīn: Resul 'a.m. emünşei B; 1b/15 şi'r: nazm B.

Cān ka'besinüñ yolunda sā'ī

Dil teşne (7) ve bī-karār Nev'ī

Müsteski 'atşān gibi dürr-i keşān-ı fūnūn (8) ve hārīs vuslat-ı cānān gibi bir mertebede sūkūn bulmayup (9) taḥşīl-i kemāl için meh gibi çerāğım şayḥa çıkarmakdan hilāl (10) ve her bir nev-ḥatt kitābuñ 'aşkı ile zāviye-i teḥassürde bī-şabr ve mecāl (11) oldım. Rubā'ī;

Ta oldu göñül beste-i zencīr-i rüsūm

Ḳurtulmadı (12) ol dağdağadan nefsi zülūm

Gündüz yaşım epler elem ḥalkı girān(13) (B2a)

Şeb-ḥīz olurisem ne 'aceb niteki mūm.

'ulūm-ı nāfi 'ādan (14) fāriğ olsam gāhī 'andelib-i nātıka efnān-ı rivāyatdan (15)

4 b

fūnūn-ı hikāyetile nağme-perdāz ve gāhī çemen-zār menākıb-ı eslāfdan (1) gülçinlikle perde-sāzlık eder idi. Ve bi'l-cümle kesb-i (2) fezā'ile māil (الشهد الجميد) ile (3) 'āmil idim. Amma teşrifāt-ı dühürdan güşe-i karāra tencī ve taḥvilāt-ı (4) umūrdan cānib-i sebāta tecnīb etmiş idüm. Rubā'ī;

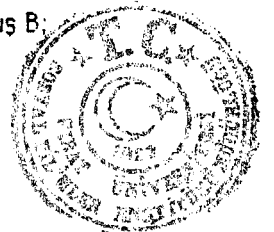
Mahy olmayıcak (5) nüküş ve āşār-ı vüçūd

Sebt olmadı dil nevhāsına esrār-ı şühūd (6)

Her gülşen-i seyrāb tutup şekl-i serāb

Nā-būd görüldi gözüme (7) çarḥ-ı kebūd

Nāgāḥ mükeyyet ḥāme-i ḥaliğū'l 'izār..... te'lif-i müttesir (8) ve bülbül-i tāb-ı bī-karār semt-i tazyifde āğāz-ı naḳş ve tahrīr etdi (9) Egerçe sāhil-i bahrdan

cūyā-ı güher sermāye-i kademde iken (10) tālib-i efser olmak da‘b-ı ‘ākil degıldür
zīrā من صنف فقد استهدف ان احسن استعطف وان اساء استغذف

المرد في فصحته مالم يقل شعراً او يؤلف كتاباً

Bā-ḥuşuş kelām-ı mūmkīn ne deġlü hüsn tertīb (14) bulsa ḥaṭādan tezhib olunmaz.

Ma‘a haza edā-i ma‘nada vāki‘ (15)

5a

olan nazm eş‘ār ve inşā ve sahnun nūkkat ve ḥurūfı semere-i (1) ser-kalem ve
likāze-i zarf-ı lisāndur. Amma kerāmet-i nazār ile nāzır ve dāmen-i (2) ‘afv ile
nakzını sātir olıcak reşha-ı kalem kerem ile ‘aybını qayb (3) ederler. İ‘timāden
bir mecmū‘a (B2b) cem‘ine naşb-ı ḥāṭır etdüm ki birkaç (4) mu‘teberāt-ı
‘ulūmdan ‘alāmāt ve rüsūmı anda beyān oluna. Zīrā ‘ulūmda (5) bulūğ-ı kemāl
emr-i muḥāl ve maḥz-ı ḥayāldür. Nitekim demişlerdür. Rubā‘i ;

ما حوى العلم جميعاً رجل .. لا ولو مارسه الفسنة
إنما العلم صنوفاً جمّة .. فخذوا من كل صنف احسنه

Tercüme; kesbe kābil degül cemi‘ fūnūn, kişi big yıl ederse cidd (9) ü taleb. Lāzım
olan nefāyisi aḥz el, daḥi nefsi nefise (10) verme ta‘b. مالا يدرك كلاً لا يترك كلاً

Bārī bu kitāba (11) tevcih-i nazar eden fi‘l-cümle fazīlet-i ‘ulūmda bī-behre ve
maḥrūm olmaz. (12) Her devḥadan bir berg-i ter ve her nehr-i hünerden bir
katre-i kem-ter ḥāşıl (13) eder. Egerçi bu dürer-i manzūme kütüb-i meşhūrede
silki beyāna muntazımdur. (14) Amma ka‘r-ı deriyāda olan güherden sākin-i sāhile
ne ḥāşıl ve taḥte‘l arz (15)

2a/17 nūkkat : nokta B; 2b/2 her-A; 2b/2 ‘ulūmda : ‘ilimde B; 2b/3 maḥz-ı hayaldür -B;

2b/3 rubā‘i: nazm B; 2b/7 tevcih-i nazar: tevcih u nazar B; 2b/9 berg-i ter: varak-ter B

arz t̄ulū' eden ahterden fevke'l-'arz olana ne nūr (1) vāsīl ola. Ğavvās-ı fikret hezār ğavte yemek gerekle bu dürr-i bā-kıymeti (2) ele getüre ve bu muhtaşarda ba'zı kütüb-i mu'tebereden terclüme edüp ilhāk (3) etdüm. Ekser mesāil-in kütbu'l kāmilīn z̄ü'l medāric ve'l me'ānī (4) İmām-ı Ğazālī Hazretine nisbet olunan Yevākitü'l 'Ulūm adlu kitābdan (5) ve ba'zı mes'elesin Hazret-i Şeyh 'Abdurrahman Bestami'nün Feyayih-i Miskiniyye(6)sinden ve Mevzu'atü'l 'Ulūm adlu kitābdan ve sair risāil-i (7) ekābirden ve kütüb-i mu'tebereden intihāb (B3a) edüp muhtaşar-ı mezbūru (8) on iki fenn-i muhtāra müstemil kıldum ki felek-i z̄āti'l-buruca mümāsīl (9) şehre münāzil ola. Ye her fenden üç mes'ele-ı nümū-dār olmak (10) için ihtiyār etdüm ki her biri mevalid-i s̄ülüs gibi zübde-i erkān (11) ve netice-i imkān ola.

Mısra' وللائثار على المؤثر برهان" Ye her mes'ele-i fennüğ kütüb-i mu'teberesinden, mahallerinden kemā hiye aḥz (13) edüp muhazzerāt-ı me'ānisin libās-ı lisan-ı Türkide cilve-ger (14) ve müfīd-i muhtaşır kıldum ve her fennüğ ta'rifini ve mevzū'unu ve fenden (15)

ğayret ve ğaraz ne idüğin ve ol fende olan kütüb-i mu'tebere-i (1) veciz ve vesīḫ ve muṭavval ü basīḫ a'lam-ı kitāb ve elkāb-ı müellifin (2) ile i'lam etdüm. Ye kitābug evveline Civān-ı Fāzıl hikāyesin ünvan etdüm ki nice mesāil-i celile-i müstemil ve ahirine kıssa-i (3) Beşīr ü Şādān getürdüm ki sebebi meserret-i cān ü dīldür. Ne ki (4) da'iyye-i cidd ü taleb ve bafis-i şevk ü tarāb ola. Nitekim elfāz-ı (5) 'ulema Mısra',

تهيج كبيرات الامور صغيروها
demışlerdür. Ye müddet-i (6) talebimde her fenden cem' etdüm ki mesāil-i mühimmeyi ki fehm-i eshel ve nef'-i (7) eşmel ola. Her maḥalde münāsebeti ile

derc etdüm. Ol sebebden kitāba (8) NETĀYICÜ'L-FONÜN VE MEHĀSİNÜ'L-MOTÜN
deyü ad verdüm. Ba'de'l-etmām (9) Cenāb-ı nihāl-i bī-misāl hadīka-i hanfyet ve
bedr-i kemāl-i esmān-ı (10) saltanat āf-tāb-ı siphr-i se'adet, siphr-i āf-tāb-ı
'adalet (11) habbetü'l-kalb-i cihān-dārī, kurretü'l 'ayn-i şehriyārī, dıbase-i (12)
dīvān-ı fermān-dihī tarāz-ı hil'at-ı şehneşehi, lütf-ı (13) mülahhas ve nūr-ı
müshahhas bārī sāye-i ahes perverdīgari (14) ya'ni mukaddimat-ı devlet ü
saltanattan 'umde ve netice ve ibtidā-i (15)

6 b

ve ibtidā-i ebda' ve icāddan nihāyet ve hitāma belki bu umūr mertebenü (1)
mürurunda faide-i mertebe ve bu cumhūr-ı cem' ve huzur (2) takdim ve
te'hirinde ğaraz-ı āhire ve ğayete müteāhhire, Nazm;

ابت تأیید باری صورت امن وامان

ma'nī-i āyat-ı nurret mehdī-i āhir zamān (4) dürr-i dürc-i saltanat ve dürr-i
evc-i ma'dilet āf-tāb-ı burc-ı devlet (5) külli zenbin müste'an Şeh-ı Kısra-cāh
ve dārā münkabit Sultān (6) Murād, Hüsrev ü Çemşid-kudret dāvergiti sitān Hazreti
(7) Fārūk ve Hayder satvet ve 'Osman hayā pertev-i nūr-ı çerāğ, dürri (8)
'Osmaniyan zıllı memdūd sehāb-ı sehāb-ı kibriyāsından anuñ yaraşur. (9) Salınca
her gāh-ı siphre sāyebān kamet-i* mevzūnı ikāmet-i (10) şer'ide serv bostān
festekim ve rāyet-i rāi rasiyni** feyz-i (11) ta'līm, ta'līm-i mu'allim festevādan

3a/17 Netayicü'l Fünun ve Mehasinü'l Mütun: Netayicü'l Mütun ve Mehasinü'l Fünun B
(kenarda düzeltilmiştir.) 3a/k. nihayet: nihayete B, 3a/k. ğayete: de'aya B; 3a/k. ayat-B;
3a/k durr-ı dürc-i salta nat:durr-ı tac-ı saltanat B;*/ .....ayetidür-B; ** mümkün
ve sabit ma'nasınadır-B

müte'allim fihrist-i fūnūn mekārīm-i ahlāk,(12) k̄nūn-ı mūtūn, mūnāzım-ı āfāk, nāzer-ı nāmus şerī'at ve hakikat (13) meḥāsir-i nākūs-ı millet küfr ü dalālet şad- hezār ser-i t̄ac-dār (14) 'asrında serkeşlikle t̄ac-ı rumh-ı aḥbār ve nice serdār ü zü-vakār (15)

7 a

dehşet ü şevketinden t̄ac-dārda nükūş olan şūr-ı (1) bī-cāndan şumar olunur. Bir şāh-ı felek dergāhdır ki aḡa vakār (2) ü sekīnet lazım, māhiyet ü zūhd-i 'iṣmet dahil-i hakikat olmuşdur. (3) Nazm,

شهنشاه عادل که در عدل وجود
عدیش نیاید ذکر در وجود
المهی بود تا فلك را مدار
وجود شهنشه شود پایدار
جهانرا پنجمید داد ذکر
لقای جمالش مراد ذکر

ya'ni Sultān bin Sultān Sultān Murād bin Sultān Selīm (7) Hān ادم الله تعالى
وابقاء وازال عدوه وافناه الى انقضا الحيواه والايامن
Nazm, Hidāyetile sa'adetile ola vūcūdu (9) ci hānda dāim

Zemīn mutābi' zamān mutāvi' felek mu'āvīm(10) melek mülāzım.

Hazret-i bā-sa'adetlerinü şeref-i zikr-i nām-ı hümāyunları (11) bu nāme-yi

3b/ k. Sultan bin Sultan Sultan Murad bin Sultan Selim Han : Sultan bin Sultan Murad Han
ibni Selim Han B; 3b/k. bimeni'l mülkicelli : bimeni'l celli B; 3a/17-19 Amma mücerred
bu kitabda vazifem nakl ü rivayettür. Tasrif ü rü'yet yokdur. Ve bu cümleden ğaraz ü
netice zikr-i bi'l cemil ve du'a bi'l hayrdir, ğayr degil. Yessiru Allahü lena velekküm

nāmiyye sebeb-i ebhet ve ihtirām ve dā'i-i tevki'-i tām (12) وتوقیر مالا کلام
kılındı. Mercūdur ki min ba'd-i mirat müheyya-yn mükāl(13) mücellā-yn şuret
kabul eşhāb-ı ikbāl ola. (B3b) (14)

ZIKR-I TERTİB-I FÜNÜN :

'İlm-i Tārih, 'İlm-i Hikmet, 'İlm-i Hey'et, 'İlm-i Kelām (15)

7 b

'İlm-i Uşul-ı Fıkh, 'İlm-i Hilāf, 'İlm-i Tefsīr, 'İlm-i Tasavvuf, 'İlm-i Ta'bir-i(1)
Rü'ya, 'İlm-i Rukye, 'İlm-i Efsūn, Tıb, 'İlm-i Felāhat, 'İlm-i Nücūm veFal (2) Zecr

'İLM - İ TĀRİH :

'Ünvān-ı kitāb-ı behcet-nümā, 'İlm-i tevārih-i enbiyā (3) ve Ümerā ve zikr-i
esātin-i hükemā kılınmışdır. Egerçi zübde-i me'arif ma'rifete (4) zatullahdur ve
'umde-i 'ulūm 'İlm-i şıfatullahdur. Ye amma bu mu'ammaya kemāl-ı vukūf (5)
āsār-ı bedi'adan müesser-i kadime istidlāl hasebiyle evvela 'İLM-İ TĀRİH (6)
mübdā-i 'ālem ve ibtidā-i zuhur-ı beni ādeme mevkuftur. Ye sāniyā 'İLM-İ TEBĀYİ'
mevālid-i (7) silsile ve ümmehāt ve tertib-i ecnās ü envā' 'ulviyyāt ve süfliyyāta
(8) merbūddur. Sālīsa 'İLM-İ HEY'ET ecrām-ı eflāk ve tabakāt-ı nār ve hevā (9) ve
āb ve hāke merbutdur. Sebebi budur ki 'İlm-i tārih, 'İlm-i hikmet ve hey'et (10)
ta'kib etmişdür. Ba'de zālik 'umdetü'l fünün 'İlm-i usul-ı din zikr olunmuşdur.
(11) Seiri dahi şümme şümme 'alet-tertib birbirin ta'kib etmişlerdir. Amma (12)
cümleden maksud ma'rifet-i zat-ı ma'buddur. (13)

قَالَ اللهُ تَعَالَى
وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

Ma'rūfdur ki şeref-i 'İlm, şeref-i ma'lūm hasebi ileddür. Ye delāil-i tevhid (15)

8a

Ye berāhīn-i ma'rifet şamşem-ı hūn-rīz ehl-i delāl ve bid'atdır. (1) قال الله تعالى

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ nitekim

(2) aḥbār-ı hulefāda gelmişdir.

H İ K Ā Y E T (B4a)

Rivāyet olunur ki, edyān-ı (3) bātılādan beş nefer-i cūhelā biri Cūhūd biri Kibr biri Senevī (4) ve biri Bātınī ve biri Tersā, Hulefā-i Beni 'Abbāsdan emire'l-mū'minīn (5) Yāsık Billāh öñünde cem' oldular ve 'ulemā-i ehl-i İslāmdan bir (6) civān-ı māhīr ol meclisde hāzır bulunup, Yāsık Billāh ol civāna (7) buyurur ki bu cūhūde dinlerine müte'allik suāl eyle görelim andan (8) cevaba mecāl olur mu?

SUHEN GOFTEN BĀ-CŪHŪD - سخن گفتن باجهود

Civān-ı Fāzıl, cūhūd-ı (9) cāhile müteveccih olup dedi ki :

- Ya aḥel Yahud. Niçün nübüvvet-i Muhammed 'aleyhi's-selām (10) inkār ve inkārınızda ısrār edersüz? Cūhūd-ı 'anūd (11) cevāb verüp dedi ki :

- İnkārımıza sebep budur ki, Muhammed 'aleyhi's-selām (12) Mūsā 'aleyhi's-selām emrettiğinin hilāfın emretmişdir. Emr-i evvelin (13) hilāfını emr etmek bedā geşten rāydur. Ya'ni peşimānlıkdur. Hüküm-i (14) dānāya peşimānlık nā-sezādır.

Civān-ı suhendān dedi ki :

- Siz demez misiz ki (15)

8 b

Hak Te'ālā bize tihē gitmek fermān etdi ve kırk yıl anda mekān (1) tutduk.

Cūhūd dedi ki : - Evet.

Civān dedi ki :

- Pes Hüdā-yı Te'ālā buyurmadı ki (2) tiheden ric'at edüp yine Beytül Mukaddese 'avdet edün.(3) Cühūd eyitdi : - Beli.

Civān eyitdi ki :

- Pes emr-i mezkūr daḥi bedā' olur (4) ve bedā' hakime ne revādur? Cühūd cevāb veremeyüp mebhūt oldu.(5) Bu makāmda tahkik-i merām budur ki taife-i Yahud la'anehümülillahü Te'ālā nash (6) hükme inkār ve şeriat-i Mūsā (B4b) 'aleyhi's-selāmın te'yidinde ısrār (7) edüp delāil-i nakliyye ve 'akliyye irād etmişlerdür. Amma delāil-i nakliyyelerinden (8) kütüb-i usūlde mezkūr olanın meşhūr olanı budur ki Hazreti (9) Mūsā 'aleyhi's-selām

تَمَكَّوْا بِالسَّبْتِ
أَيَّ بِالْعِبَادَةِ فِيهِ مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ -

demişlerdür. Bu haber bize tevātür ile menkūldür.(11) Ye Tevrītda meşhūrdur derler.

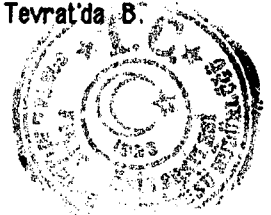
(12) demişlerdir. وَشَرِيْعَتِي لَا تَنْسَخُ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ

Cümlesi mütevatirdür deyü zu'm etdiler. Amma biz evvele tahriḥ-ü kitab ile (13) cevāb verüp eyidürüz ki sizün elinizde olan Tevrīte (14) imān bize vācib degildir. Zira sizün temessekü dediğiniz Tevrītün (15)

9 a

naklinde tevātür bakı degildir. Benī İsrāil aşhāb-ı tevriḥ ile (1) bu kavilde mütevatirdür ki vaktā ki Buḥtannasr, Benī İsrāile mütevalī (2) oldu. Ricālen katı ü 'ām edüp zürriyyetlerini sebi edüp esfer-ı (3) tevritini ihrak-ı bi'n-nār kııup rüü-ı arzde ḥāfız-ı Tevrāt kalmadı. (4) Ba'dehu zujm etdiler ki Allahü Te'ālā ,

4a/14 eyitdi: dedi B; 4a/14 evet: beli B; 4a/17 revadur: reva olur B; 4b/2 mezkur olanın meşhūr olanı: mezkur olanı ve meşhuru B;4b/4 ma'nası sebt gününde 'ibadete mülazemet edün. Gökler ve yerler daim oluncaya dek deyü haber -B;4b/6 Tevrit'de : Tevrat'da B.

'Uzeyre Buhtunnaşr eliden halāş (5) olduğda Tevrīti ilhām ede ve ba'zı aḥbār-ı Yahūddan mervīdir ki (6) Hāzreti 'Uzeyr 'aleyhi's-selām āḥir 'ömründe ol mülhem olan Tevrīti yazup (7) şākirdine verdi ki Benī İsrāīl kıraat ede. Pes Benī İsrāīl (8) şākirdden Tevrīti aḥz etdiler. Bu takdirce ahkām-ı tevrīt (9) ḥaber-i şākird ile sâbitdir. Ḥaber-i vâhid, ḥod-mezīd (B5a) 'ilm olmaz. Ye ba'zı aḥbārı (10) Yahūd zu'm etdiler ki şakird-i tevrīt mezburede ziyāde ve nokşan (11) ve taḥrīf ve tebdīl ede. Pes bu takdirce mevsūkun bih olmaz. Ye zu'm-ı (12) aḥbārda bu delīldür ki Tevrīt nüshāları üçdür. Birisi **Kabāliyye** (13) elinde, birisi **Samāriyye** elindedir ve birisi **Naşāriyye** elindedir. (14) Ye nüshā-i Tevrīt a'mār-ı dünyāda ihtilāf üzeredir. Amma Naşārī (15)

9 b

elinde olan Tevrīt'de dünyānuḡ ve aḥālīsiniḡ 'ömrleri biḡ (1) üç yüz yıldan ziyādedür. Ye Mesihūḡ ḥurūcuna ve resūl-ı āḥir zamānuḡ (2) zuḥūruna va'd vardır. Ye bunlaruḡ ḥurucunda taḥrim-i sebtüḡ irtifā'ına (3) dahī va'd vardır. Pes sâbit oldu ki nakl etdikleri te'yid-i din (4) ve taḥrim-i Hāzret-i Mūsā'ya iffirâdır.

ولئن سلم (5) الصياد بالله

Yevrītde mektūb olsun. (6) Amma devām-ı mezbūr tūl-i müddetden 'ibāret olsun.

Ye ene ḥāteme'n-nebiyyīn (7) kavlinde lām 'ahd içindür. Murād zamānesi enbiyāsıdır. Ye bu kıssa (8) ma'rūfdur ki Hāzreti Mūsā devrinde dört biḡ me'būs nebi var (9) idi. Bir gün Hāzreti Mūsā 'aleyhi's-selām Cibrāīl 'aleyhi's-selāmı havāda tayr-ān edüp (10) ol enbiyāya Allahü Te'ālā cānibinden inzāl-i vahye giderken gördi. (11) Hāzreti Mūsā'ya ḡayret ḡalebe edüp Allahü Te'ala emriyle dört (12) biḡ nebiniḡ ruḡ-ı şerifleri bir gecede kabz olundu. Ye ene ḥāteme'n-(13) nebiyyin kelāmı ol makamda vārīd oldu. *Ol takdirce ma'na-i evvel (14) helāk olan enbiyanuḡ

ودليلنا سماعاً على * (15). (15) hātemi yim demek olur.

10 a

(1) ehl-i (B5b) جواز النسخ بل على وجوده المستلزم الجواز
İslāmıñ + civarı tensiñe belki cevāzı müstelzim olan+ vücūd-ı (2) neshā delil-i
sem'ileri budur ki nikāh-ı ehevāt şeri'at-i Ādemde (3) mevcūd idi. Ba'dehu
mensūh oldu. Ve kendü cüz'i ile istimtā' (4) helāl idi. Zirā Hāzreti Havvā Hāzreti
Ādemün zıl'ından mahlūk (5) idi, mensūh oldu. Ve cemī'a beyne'l-uhtin şeri'at-i
(6) Ya'kub 'aleyhi's-selāmda meşru' idi mensūh oldu. Ve yevm-i (7) sebtide 'amel
etmek şeri'at-i Mūsā'den evvel meşru' idi (8) mensūh oldu. Zirā Yahūd
müttefiklerdür ki sebt şeri'at-i Mūsā'ya (9) mahsūsdur terk olmamışdır. Ve ref'-i
ibāhat-i aşlıyye bizim katımızda (10) neshdür. Zira neş cemī' zamānda mühmelen
terk olunmamışdır. Elbette (11) her vakitte 'ālīm bir halli ve hürmeti beyān eder.
Şeri'atden hālî olmaz. (12) Pes ibāhat ve tahrim cemim eşyāda şeri'at ile sābit
olucak. İbāhatin (13) ref'i ref'-i hükm-i şer'î olur. Ref'-i hükm-i şer'î hod neshdür.
Üyleyse (14) neshā kail olmayan millet ki Yahūdilerdir. Mülzim olurlar. (15)

10 b

وقال في السر الرابع من التوريت كل عبد خدم ست سنين يعرض
عليه العتق فان لم يقبل ثقب اذنه ويستخدم ابداً ثم قال في موضع
الآخر يستخدم خمسين سنة ثم يعتق في تلك السنة وامثال ذلك كثيرة *
*Ma'ni-i Tevritin dördüncü haberinde dedi ki (4) her kulu ki altı yıl hizmet ede.
Aña 'itk 'arz olunur. Eger kabul (5) etmezse kulağı delinüp ebedi kullanurlar.

5a/18 kabz olundu : kabz olup B; 5a/19 varid oldu : varid olur B; *...*/ Bu bölüm B 5'de

yazılmamışdır. +...+/ B 5'de yazılmamışdır. 5b/2 civar-ı neshine : vücud-ı neshine B;

5b/2 budur ki : olur ki B.

Ba'dehu mevzu'-ı (6) āhirde dedi ki elli yıl kullanurlar. Ba'dehu ol senede āzād (7) kılunur. Bunun emsāli hükm-i s̄āni hükm-i evveli nesh etmek kütlüb-i ilāhiyede (8) çok vāki' olur. Amma Tevrit'de nakl olunduğı telif-i Yahūdun (9) neshun vücūdunda kendü kitabları ile ilzām içindir.* **والدليل العقلي** Tāife-i Yahūdun hüccet-i 'akliyyeleri oldur ki eydürler : Elbette (11) Allahü Te'ālā ve Resulullahdan bir emir vāki' olsa me'mūrün bihūğ (12) ya'ni emr olunan şeyün hüsnüne delālet eder. Ve nehy vāki' olsa (13) münehhi 'anhūn ya'ni nehy olunan şeyün kubhına delālet eder. Pes (14) emr olunan hasne nesh olunsa hüsnü zāil olup kabīh olmasun (15)

11 a

icāb eder ve nehy (B6a) olunan kabīh nesh olunsa kubhı zāil olup (1) hasn olmasın iktiza eder. Bu takdirce nesh beda' icāb (2) edüp ve 'akibeti umūra cehli istidā eder. Ve Allahü Te'ālā : **عَنْ ذَلِكَ عَلِوًا كَبِيرًا** Cevāb böyledür ki bir fi'1 az olur ki bir vaktde (4) maslahat-ı nāfi'ā olur, bir vaktde olmaz. Meselā şurb-i edviyye (5) gibi.

وفي هذا احكمت بلغة

Pes şey'-i vāhid bir zamānda hasen ve bir (6) zamānda kabīh olmak cāizdür.

كذا في شرح جامع الاسرار للمنار وغيره من اكتب الاصوليه

SUHEN GOFTEN BĀ-TERSĀ - سخن گفتن با ترسا

Bu kerre Yā'ık (8) Billah Civānā nāgāh edüp :

- Ey Civān, Tersā'ya hitāb edüp (9) suāli var ise cevāb ver deyücek,

Civān- dedi ki :

... Bu bölüm B5b'de yazılmamıştır. 6a/4 bir vaktde maslahatı nafi'a olur. -B;

6a/9 hitab edüp : sual edüp B:

6a/9 suali var ise -B:

- Ey Tersā, (10) tarīk-ı Nestūriyānı mı tutarsın? Ya tarīk-ı Ya'kubiyānı mı ?
Ya Mülkaniyānı mı ? (11) Tersā dedi ki :

- Tarīk-ı Ya'kubiyān. Civān dedi ki :

- Anların ḥaḳḳ-ı 'Īsā'da (12) ittīkād-ı nā-sezāları nedür? Tersā dedi ki :

- Kadīm Meryem ile müttehīd, 'Īsā (13) anlardan mütevellid oldu. Civān dedi ki:

- Kadīmün ḥadīs ile tezādı (14) vār iken Meryem ile ittīhādı ne vechiledür.

Beyān et. Kadīm müttelā şey

11 b

müttelā şey olup ḥaḳḳati mütebeddil mi oldu. Ya öz halinde mütekarrir midür? (1)

Tersāda mükāle mecāl olmıyacak tarīk-ı Nestūriyāne intikāl edüp (2) dedi ki :

- Ben kavli-i Nestūriyāne kāil ve onların kitabı ile 'āmilem. Civān (3) dedi ki :

- Anların ḥaḳḳ-ı 'Īsā'da kelām-ı nā-temāmı nedür? Tersā eyitdi :

- Kadīm (4) bizzātun Meryem ile ittīhādı irādet (B6b)iledür, zatile degildir.

Civān (5) dedi ki :

- Bizüm dahi imanımuz budur. انما امره اذا اراد شيئاً ان يقول له كى فيكون

'Īsā irādet ile mevcud olup (ya'ni te'alluk-ı irādetle) ittīhād-ı nā-būd oldu. (7)

Tersā bu kerre cevābe mālīk olmayup tarīk-ı Mülkaniyān'a sālīk (8) oldu. Civān

dedi ki :

- Anların kavli nedür 'Īsā ḥaḳḳında? Tersā eyitdi ki :

- Kadīm iki cevherden, biri ezālī biri zamīnī cevher zamānı Meryem ile (10)

müttehīd olup ikisinden Mesīha peydā olmeḡa sezā oldu. Pes (11) Civān dedi ki :

- Senün kavlinde ol kimdür ki cūhūdlar berdār ũ geşte (12) ve zār etdiler.

Tersā eyitdi ki :

- Ol nāsut-ı Mesīhā idi. Amme lāhut-ı (13) Mesīhā zindedür. Civan dedi ki :
- Lāhut niçün lā-yemūtdur? Tersā (14) eyitdi :
- Lāhut kadīmdür. Mevt-i kadīm ‘adīmdür. Civan eyitdi :
- Allahü Ekber. (15)

12 a

Pes nā-savt ile müttehīd olup, maḥlūḳ ile beraber olmaduđı (1) zāhīrdür.

Yāsık Billah Kibr ile dahi muhāsebeye emr eyledi. (2)

SUHEN GOFTEN BĀ-KİBR — سخن گفتا با کبر

Civān-ı suhendür yüzün tarafı Kibrê tutup eyitdi (3) :

- Söyle ki şāni’-i ‘ālem ve ma’būd-ı benī ādem bīr midür? Kibr dedi ki : - İki.

(4) Civān sebebinden suāl edecek, Kibr-i bī-edeb dedi ki :

- ‘Ālemde ef’ālūḡ (5) aşı ikidür. Biri ḥayr biri şer. Fā’il-i ḥayr lāyık degildür ki şerri (6) ḥālik ola. Civān dedi ki :

- Niçün lāyık olmaz? Kibr eyitdi ki :

- Zira fā’il-i (7) ḥayr ḥayrdan bihter ve fā’il-i şer şerden (B7a) bed-terdür.

Pes iki yezdān (8) fā’il-i şer ola gerekdür ki şerden bed-ter ola. Civān dedi ki :

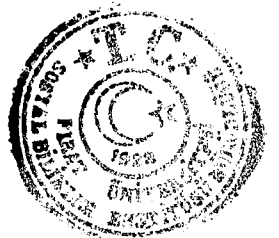
- El-ān sābit (9) ve mukarrer midür ki şer fi’l-i ehrimen ve ehrimen şerden bed-ter ola. Kibr (10) dedi : - Beli. Civān dedi ki :

- Pes cevāb ver ki bu ehrimen dedigün (11) ne aşıldan peydā ve ne ‘unşurdan

6b/12 beraber : bir B; 6b/12 olmaduğı zahirdir : olmaduğı dahi emr-i zahirdür B;

6b/12 Suhen Tersa münkatı’ olup -A; 6b/15 Kibr dedi ki iki :Kibr eyitdi ki haşa ikidür B;

6b/18 dedi : eyitdi B; 7a/ mukarrer midür -B; 7a/ pes cevab ver ki -B.

hüveydādur? Kibr dedi ki :

- Fikret-i (12) yezdāndan peydādur. Bu vechile ki yezdān ezel-i āzālda fikr ü hayāl (13) kıl ki hiç kendünün hükümet-i şahsına māni' bir şerik-i (14) münāzi' zāhir ola mı? Pes ol fikretten ber deyü menāfir-i muhallak (15)

12 b

olup nāmı Ehtermen oldu. Civān eyitdi :

- Çün (1) dükeli şer ehremenden 'ayān ve ehri men fikret-i Yezdāndandır. (2) Pes nümāyende oldu ki Yezdān dükli şerden bed-ter ve cemi' şürura (3) ser-defter ola. Ne'uzu billah min şerri'ş-şeyatin kibr ü la'in dembeste (4) olup cevāb-ı civāna tahsīn olundu.

سخن گفتن باثنوی - SUHEN GOFTEN BA-SENEVI

Civān (5) Yasık Billah emriyle Senevīyeye iltifāt edüp dinlerine müte'allık (6) kelimāt isteyücek Senevī dedi ki :

- Bizüm dīnimüzde iki asıl kādīm (7) müsbet; biri nūr biri zulmetdür. Nūr-ı bittab' hayr ü hakīm ve zulmet -i (8) bittab' şer ü şakīmdür. Ye her nesne ki 'ālemde hayrdur nūrdan zuhūr (9) ve her nesne ki şerdür zulmetden şüdūr eder. Civān dedi ki :

- İki zulmet (10) ve nūr benüm huzūrumda olalar idi, ben anlara suāl ederdüm ki (11) من الظلام منكم Ya'ni ikiğüzden kankınız zulmätdür. (B7b) Eger cevābda (12) nūr der ise ki "Zulmat benüm" sözi kezb ü zūr olur. Kezb ü (13) zūr eşeddü şürūr olur. Nūrdan dahi şer şüdūr etmez ve eger cevābda (14) zulmat derse ki "Zulmet benüm" sözi şıdk olur. Şıdk u hod hayrdur. (15)

7a/7 menafir-i mahallak : menafir-i mahluk B;

7a/9 yezdandandır: yezdanda

nümāyandır B

13 a

Zulmetden hayr şadır olmaz. Pes Senevî-yi mel'un dahi mebhût ve (1) mahzûn başın giribân hacâlete şaldı. Yasık Billah :

- Aferin (2) ey Cevân. Bu Mülhid-i hasîdi dahi i'tikâd-ı fasidinden ilzâm (3) eyle dedi.

SUHEN GOFTEN BÂ-MÛLHİD - سخن گفتن باملحد

Civân Mülhid-i bātiniyyeye nigerân olup (4) sen dahi mezhebün beyân et dedi.

Bātini dedi ki :

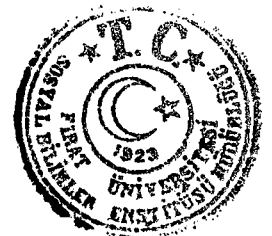
- Hak Sübhānehu Te'ālā (5) halkdan bātin ve mestürdür. Meger peygamber sādık ya imām ma'sûm ki (6) anuñ ma'rifete ve şühūduna lâyıq ola. Civân dedi ki :

- Söyle ey (7) Bātini-i bātılı ki peygamberün şıdkı ve imāmunuñ işmeti ne ile müsebbit (8) olur ki kullarına i'timād olunup kendülere inkiyād oluna. Bātini (9) eyitdi : - Şıdk-ı peygamber mu'cizesinden, ve işmet-i imām kelām-ı peygamberden (10) ma'lûm olur. Civân dedi ki :

- İmdi görelim, mu'cize mahşusât-ı kâbiliden (11) olduğu taktirce anuñla şu'bede mā beynini fark-ı havās-ı zâhire ile (12) olursa mümkün degildir. Zîrâ hissi şalaş eyley. Eger 'aklı ile olursa (13) 'aklı umur-ı bātiniyyeye delil olmak lâzım gelür. Bu taktirce hak (14) mestür olmaz. Mülhid suhenünde mütereddid olup **(B8a)** güftâra iktidârı (15)

13 b

kalmadı. Yasık Billah buyurdu. Civân-ı mähire bir hil'at-i (1) fähire giydürüp ve ni'met-i vâfir bahşış kılup emr etdi. Bir esb-i (2) taziya suvâr edüp bazar-ı Bağdad'da üzerine sim ü zer nisâr (3) etdiler ve ol mülâ'ini ber-dâr ve hâk-sâr etdiler.

‘İLM - İ TĀRİH (4)

‘İlm-i Tārih-i ‘ibret-nümā-yı ‘ālem ve basiret fezā-yı benī ādemdür ve kişi (5) vekāyi‘-i duhūrda vukūf ile mücerrib-i umūr ve müdebbir-i meşāliḥ-i cumhūr (6) eder. Menafi‘ine ḥad yoktur, ‘ulūm-ı edebiyedendür. تعريف

هو معرفة احوال الطوائف ورسومهم وعاداتهم وصنایع اشخاصهم وانتسابهم وموالدهم الى غير ذلك. موضوعه احوال الاشخاص للماضية من الانبياء والحكماء والملوك وغير ذلك. الفرض منه الوقوف على كيفية تلك الاحوال. فائدته العبرة والتنصح الكتب المتصفة فيه .

الكتب المتصفة فيه

Tārih-i İbni Kesīr ve Tārih-i Taberī ve Tārih-i (12) İbni Esīr-i Cezrī ve Tārih-i İbni Cevzī ve Mirātü'z-zamān İbni Cevzī (seb'a) mücellidātın ve (13) ve Tārih-i Şemseddin Ḥalkānī (hamsi mücellidātın), Tārih-i Nāzım (mücellidın) ve (14) Tārih-i İbnu'l Hacer (mücellidın) ve Tārih-i Şanākdı (mücellidat) ve Tārih-i (15)

14a

Celālüddin Suyūtī (mücellidat) ve Seyrü'ş-şahābetü ve'z-zühād (mücellidat) ve Ḥilyetü'l ebrār (1) (‘aşere mücellidat) ve Tārih-i Ḥakim Nişāburī ve Tārih-i Bağdad-ı kezālik (2) ve Tevāriḥ-i Hükemā-i mücellide ve Keşfü'l Ğām Fi Tāriḥi'l Emem (mücellidın) (3) İlä ğayri zālik. Mes'ele fi evveli'z-zamān ü Mebdai'd-devrān

(B8b) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : ان الزمان قد استدار كهيئة يوم خلق الله السموات والارض... الخ

Kutbu'l ‘Arifin Mevlānā (6) Şeyḫ Şadreddin Konevī, Ahādīs-i Erba‘in şerḥinde bu ḥadis-i (7) şerīfiñ ḥalli rumūzunda ifāde buyurdıklarında Şeyḫ Ekmeleddin,

Şerh-i (8) Meşāriḳ'dan nakl eder ki 'ulūmı ilāhiyyenüŷ rāsiḥleri ve Ūstad-ı hūkmıyyenüŷ (9) kāşifleri keşf-i tām ile böyle haber verürler ki 'arş-ı a'zamun ibtidāi (10) deverāmı burc-ı mizāndan vaki' oldu. Zīrā 'adl-ı rūhānī ol mertebede (11) zāhir oldu. Fevāyih-i Miskiniyye'de eydür. ثم اعلم ان اول وجود الزمان كان في الميزان Pes ibtidāi zamān burc-ı mizāndan oldu. Ba'dehu (13) mizāndan 'akrebe , 'akrebden kavsa, kavsdan cedīye, cedīden delve (14) delvden hūta varınca Allahü Te'ālā ervāḥ-ı semāviyyeyi ve şūr-ı aşıyyeyi (15)

14 b

cevf-i 'arşdan ibdā' ve icād kıldı. Burūc-ı sittede (1) olan harekātun müddeti yigirmi big yıl oldu. Ba'dehu hamelden (2) sünbüleye gelinceye olan burūcı sittenün müddeti hükümde elli big (3) yıl oldu. Ba'dehu devr-i sünbülenün evvel hükminde nev'-i insānī (4) hükmi-rabbānī ile zāhir olup hil'at-i vücd giydi. Ye müddet-i (5) devr-i sünbüle yedi big yıldır. Resūl-ı āḫir zamān şalavatullahi (6) 'aleyhi ve selleme yedi big yıldan āḫirinci binde ba's olundu (7) ki berzāh-ı cāmi'dür. Devr-i sünbüle ile (B9a) devr-i mizānun aḥkāmını ve devr-i (8) mizānun āḫirine muhtaşdur. Pes meb'as-ı resulullah 'aleyhi's-selām dūnyānun (9) āḫiret ile imtizācı zamānında olmuştur. Mesela meb'as-ı resūl (10) ile yevm-i kıyāmetün mābeyni evvel nehārdan tulu'-i şemse (12) varınca olan zamān deŷlüdür. Tamm-ı kelām-ı Şeyḫ rahmetullahi 'aleyh (13) ibtidāi ālemde akvāl-ı mu'tebere meşhūre çokdur. Amma bu kitabda (14) nevādir, iltizām olunmağın bu 'azizün kelāmı zikr olundu. (15) قال رسول الله عم. كان الله ولم يكن شئ غير

8b/6 böyle haber ... : bu yolda haber ... B: 8b/19 ahirinci binde : ahirinci bin yılda B:

9a/5 olunmağın : olmağın B:

وكان عرشه على وكتب في الذكر اى في اللوح المحفوظ كل شىء ثم خلق السموات والارض
ya'ni 'alem ketm-i 'ademde iken Allahü Te'âlâ mevcüd idi. (2) Ye 'arş-ı mâ üzere idi.
Dahi levh-i mahfuzde cemi' eşyayı yazdı. (3) Ba'dehu semâvât ve arzı halk etdi.
Şarih-i meşarık Ekmelüddin eydür (4) : Bu hadiste delâlet vardur ki evvel
mahlukât bu 'alemde (5) mâ olup sair ecsem andan halk oluna taltif ile ve teksif
(6) ile. Saîd bin Cübeyr Hazretleri buyururlar ki : İbni 'Abbâs'den suâl (7) etdüm
ki mânûğ üzerinde karar etdi. Semâ ve arz hod mahlûk (8) degül idi. Buyurdular ki:
Rih üzerinde idi. Pes imdi nazar eyle. (9) Hükemâ-i cehelenûğ ve sufahâ-i
sefelenûğ kıdem-i 'arşa zâhib (10) oldukları mahza, hevâ-ı nefislerine râğib
olduklarıdır. Temme kelâmu's-(11)şari'. Ba'dehu 'alem-i imkânda evvel zâhir olan
suver-i nebâtiyeden (12) zeytün ve suver-i hayvâniyeden (B9b) hevâiyyesinden
evvel ..... (13) mahlûk oldu ki taîr ma'rûfdur. Ye mâiyyesinden evvel mâhi
(14) mahlûk oldu. Bu cümleden sonra Âdem ve Havvâ mahlûk ve hüveydâ (15)

15 b

hüveydâ oldu. Ye ma'lûm ola ki evvel rûh-ı insânî, rûh-ı (1) resûl-ı rabbânî
Muhammed 'alehi's-selâm; evvel cism-i rûhânî cism-i (2) Âdem mükerrrem idi
'aleyhi's-selâm. Ba'dehu ma'lûm ola ki müddet-i (3) devr-i sünbûle yedibig
yıldur. Ye ibtidâ-i zühür nev'-i beşerden (4) vakt-ı mükâfât hayr ü şer ya'ni
'alem-i âhîret yedi big yıldıur. (5) Kezâ Fil-fevâiyh ammâ Behçet-i Tevârih'de
ibtidâ-i zühür Hazreti Âdem'den (6) Hazreti Muhammed Mustafâ zamânına dek olan
müddetde rivâyet-i muhtelifedür. (7) Mecûsî rivâyetinde altı big yüz yetmiş iki

9a/10 yazdı : yazdı idi B; 9b/6 ya'ni 'alem-i ahiret -B; 9b/kenar Hazreti Muhammed

Mustafa : Hazreti Muhammed B; 9b/k zamanına dek : zaman-ı şerifine dek B;

9b/k müddetde -B; 9b/k Tevritde : Tevratda B.

yıldur ve Beni (8) İsrâil rivâyetinde neşş-ı Tevrît ile dört big üçyüz (9) kırk yıldur. Ve tersâlar rivâyetinde neşş-ı İncil ile beşbig (10) tokuz yüz yetmiş iki yıldur. Amma esâh rivâyet İbni ‘ammi-Nebi şal(11)lallahü ‘aleyhi vesellem ‘Abdullah bin ‘Abbâs radiyallahu ‘anhümâ kavlınce (12) altı big yetmiş beş yıldur.

MES’ELE-İ Fİ SEBEB-İ ZUHURU’L ENBIYÂ (13) VE TEYÂRİHİHUM.

Yakta ki iktizai kazai rabbani vücud-ı nev’-i (14) insaninüj ———

إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى bekâsına tealluk edüp ve

insâna (15)

16 a

dañı emr-i me’âşında müstakîl olmayup belki medeniyyun bittab’olup (1) ebnâ-i cinsi ile mu’âveze ve mu’âmeleye muhtâc olduysa (2) ve mu’âveze ve mu’âmele mizân-ı ‘adaletde mizân-ı ‘adalet mizân-ı (3) şeri’ate ve siyâsete şeri’at ve siyâset-i şari’â muhtâc (4) olduysa Hak Şubhânehu ve Te’âlâ bu yedi big yıldan her big (5) yıluj arasında şefkaten li’ibâde du’afâi mu’cizât-ı bâhire (6) ve âyât-ı zâhire sâhibi müstehakk-ı tâ’at ve lâyıķ-ı hilâfet birini(7) gönderdü ki kendü zâtınuj sıfât-ı seniyyesine mazhar olup (8) evâmır ve nevâhısın hilâfete müsbet ve mukarrer kıla. Pes muhsîne (9) ve müsîe cezâ ü ‘ikâb ve zat-ı mecâziyyeye ma’rifeti icâb edüp (10) (B10 a) ve ma’rifet-i mecâziyi muhâfaza için ma’bud-ı müzekkir ‘ibâdet-i mütekerrire (11) vaz’ olundu. Şalavât-ı hams gibi ve şaym gibi. Ta ki dünyâda sebep-i (12) nefh-i ‘azîm ve âhîretde ba’îs-i ecr-i cezîl ola. Ve her peygamber meb’ûs (13) olduğı devirde hakîm olan kevkebünj tabi’atına

9b/9 medeniyyun bi’t-tab’ : mevt-i bi’t-tab’ B; 9b/15 ayat-ı zahire : imadat-ı zahire B;

tabi'atına mensüb (14) kılındı. Elf-i evvelide Âdem 'aleyhi's-selâm irsâl olundu.

16 b

Rifle ittisâli vardır. Ba'dehu Şit Nebî 'aleyhi's-selâm devr-i Âdem'de (1) risâlet ile mükerrerem kılındı. Ye elf-i sâniyede İdrîs 'aleyhi's-selâm (2) resûl oldu. Müşteriyye muhtesdur. Anlara gökden otuz sahife münzîldür.(3) Elf-i salisede Nuh 'aleyhi's-selâm nebi mürsel kılındı. Müreyyihâ (4) müntemidür. Hud Nebi Kaym-i 'Âd'ı irşad için bu devrde mevcûd (5) oldu. Ye Hantala bin Şufvân bu devirde 'unvân-ı risâletle (6) ma'nûn kılındı. Elf-i râbi'de Âb-ı Rahîm Hazreti İbrâhîm 'aleyhi's-selâm (7) meb'us oldu. Nebiyyi mürselden İsân-ı Süryânî'de âb-ı rahîm (8) demekdür. İntisâb-ı şemsedür. Zülkarneyn bu devirdedir. Hazreti (9) 'Alî radiyallahü 'anhü racülün salihdür dedi. 'Ukrime nebi olmak râcihdür (10) dedi. Hazreti Lût ve İsmâ'îl ve İshâk ve Ya'kûb ve Yûsuf (11) ve Eyyûb ve Şu'ayb 'aleyhi's-selâm bu devirde enbiyâ-ı mürselîndür. (12) Elf-i hâmisde Hazreti Mûsâ şalavâtullahi 'aleyhi ile yevmi'l-cezâ' (13) tebliğ-ı risâlet kıldı. Zühreye tâbi'dür. Zeviye-i fenâde bakâ-i (14) mekdûrları yüz yigirmi yıldır. Hızır 'aleyhi's-selâm ba'zıları hil'at-ı (15)

17 a

nübüvvet ile mu'azzez ve ba'zılar tarâz-ı velâyet ile mutarrız kıldılar. Yûşa' (1) nebi ve İlyâs (B10b) Nebi ve Dâvut Nebi ve Süleymân Nebi aleyhümüsselâm Lokmân (2) Hekim ba'zıları peygamberdir dediler. Yûnus 'aleyhi's-selâm, 'Aziz ü Dânyâl (3) ve Zekeriyâ 'aleyhimu's-selâm bu devirde enbiyâ-ı mürselîndür

10a/7 otuz sahife : otuz suhuf B; 10a/15 enbiya-i mürselin: enbiyalar mürseldür B;

10a/16 kıldı: kılındı B; 10b/3 bu devirde : bu dört B; 10b/5 ba'sdan -B.

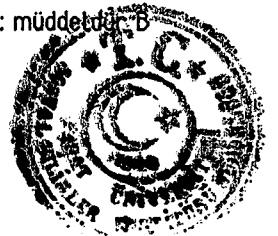
dediler.(4) Yahya bin Zekeriyya 'aleyhima's-selam bu devirdedir. Kari nefisle (5) cihad ve kuvvet-i bedeniyyesi cevad idi. Hezar sabas ki uc yasinda (6) tevriti ezber kiraat edup ve din-i 'isaya ba'sdan evvel hidayet (7) olunmustur. Kabilesi bir avratdur ki Ermil derler. Yetmis enbiyadan (8) ahir maktuli Yahya'dir. Dimiskde maktuludur. Rivayet olunur ki (9) Buhtun-Nasr-ı Dimiski mustakar etdikde Yahya'nun kanun cuyan uzre (10) bulub yetmis big nefer şahsuğ kanın döküp hün-ı Yahya 'aleyhi's(11)-selam sukun buldı. Bu tertib uzre zuhur-ı Musa 'aleyhis's-selam (12) ile ba's-ı 'isa'nun mabeyinde bin nebi meb'us oldu derler. Elf-i (13) salisede 'isa 'aleyhi's-selam efdalu'l-hayat şah-i nübüvvet kadem basdı.(14) Nisbeti 'utaridedur. İbni Cevzi eydür: Hubut-ı Adem'de su'ud-ı 'İsa'ya (15)

17 b

varınca beşbig beşyüz elli iki yıldur. Ye zaman-ı fitrat ki resul(1) ba's olunmadığı zamandır. Dörtüz otuz dört yıldur derler.(2) Allahü a'lem. Habib-i Neccar ve Cercis devr-i 'İsa'dadır. Ye Halid bin(3) Sinan zaman-ı fitratda nübüvvet 'Unvanı bulmuşdur. Resulullah (4) sallallahu 'aleyhi vesellem anuğ hakkında nebi idi. Kaymi anı izat (5) etdi. demişlerdür. Ye Halidün kızı (B11a) resulullahı yetmişdür. Elf-i (6) sabi'de Hazreti Muhammed seyyidi'l keveyn şehri rebi'i'l-evvelden on (7) ikinci işneyn gicesi viladet edup ve sinn-i erba'inde tac-ı nübüvvet (8) giyüp resul-ı şakaleyn oldu. Kamere müntesibdür. Ashab-ı tevarih (9) eydür : Muhammed 'aleyhi's-selatu vesselam " 'Am-ı Fil'de" toğup Beni Sa'd'den (10) Halime adlı bir dayeye teslim olundu. Beni Sa'd'den olduğu sa'adetlerine (11) delil ve ism-i Halime olduğu hulk-ı 'azim uzre olmalarına sebil

10b/7 maktuli : makbuli B; 10b/12 efdalu'l-hayat -B; 10b/15 zamandır : müddetdür B

10b/19 demişlerdür : demişdür B;

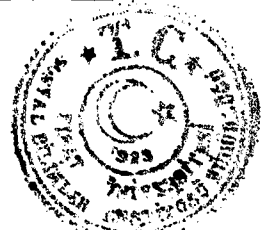
(12) olduğu ehl-i hikmet katında vech-i cemîldür. Ba'de Hazreti Āmine (13) ehevâtın ziyārete Medineye gidüp nebi 'aleyhi's-selāmı bile alup (14) gıtdı. Beş yaşında idi. Ba'de Āmine vefat etdi. Muhammed 'aleyhi's-selām on iki (15)

18 a

yaşında idi. Ebū Tālib'e teslim olundu. Ebū Tālib Şām'a (1) alup gıtdığı zamān on iki yaşında idi. Ba'dehu Hadīce (2) bintü Hüveylid Şām'a gönderdi. Yigirmi beş yaşında idi. Ba'dehu (3) Hadīce'ye tezevvüc etdi. Ye halka risālet ile meb'ūs olduğunda (4) kırk yaşında idi. Ba'dehu **ارْجِي إِلَى رَبِّكَ** da'vetine icābetleri (5) altmışüç yaşında idi. Allahü a'lem. Ye ibtida-i 'ālemden bu deme gelince (6) beyne'l emem vaki' olan edyān-ı mehluka ki mutabık-ı hak ola. Altı adettür. (7) Evvel dīn Ādem 'a.m. ikinci dīn Nuh 'a.m. üçüncü dīn İbrāhim 'aleyhi's-selām (8) dördüncü dīn Mūsā 'a. m. beşinci dīn İ'sā 'a. m. altıncı dīn Muhammed 'aleyhi's-selām (9) Muhammed 'aleyhi's-selāmdan mukaddem gelen sair enbiyā-i 'aleyhimü's-selām sābikān mezkūr (10) olan edyān-ı hamseden hāriç degillerdür. Ye enbiyāda alti nefer kimesne (11) ulu'l-'azmdur. Ādem ve Nuh ve İbrāhim ve Mūsā, İ'sā ve Muhammed 'aleyhimü's-selām (12) Ba'zı rivāyetde dört neferdür. İbrāhim, Mūsā, İ'sā, Muhammed 'aleyhimü's-selām. (13) Mürsel deyü melek nāzil olanlara derler. Ulu'l-'azm vāzı'-ı şerī'et (14) olanlara derler. Ba'zılar muharebe ile me'mur olana derler. Ba'adehu teccid-i (15)

18 b

dīn ve ihyā-yı āyīn-i Muhammedī çün her yüzünde ki bir karn-i kāmiledür. Hak (1) subhānehu ve te'ālā şerī'atle 'āmil bir sāhib-vücüd peydā (B11b) kıldı. Ye

mülükden (2) dehi ena takviyet eder. Bir 'adlu siyaset ve fazi-u diyānet ehli (3) şahsı ikāmet etdi. Ma'-i ūlāda mülükden 'Abdul'aziz, 'Ömer bin 'Abdul(4)'aziz hulefā-i beni Ümeyye'den Mervānıñ oğludur. Mezbūr 'Abdul'aziz (5) Hazret-i 'Ömer'ün oğlu 'Asımın duhterini tezevvic etmişdür. 'Ömer bin 'Abdul'aziz (6) bu ikisinden vücūda gelmişdür. Duhter-i mezbūrun ismi Ümm-i 'Asım idi. Hazretun takvāsı vālidesi (7) tarafındandır dirler. Ma'i saniyede 'ulemāden Muhammed Bākır hulefāden Me'mun (8) İbn-i Hārunu'r-Resid, ma'i sālisede 'ulemāden İmām-ı Şāfi'î (9) hulefāden Muktedir Billah Ca'fer ba'zıları ma'i saniyede Şāfi'î sālisede (10) Eş'ārî derler. Ma'i Rābi'ada Muhammed bin Cezir-i Taberî hulefāden Kadir (11) Billah Ebu'l-'Abbās Ma'-i hāmisede 'ulemāden Muhammed bin Hüseyini's-Selemî (12) ba'zıları Gazālî derler. Hulefāden Mustazhır Billah, mā'-i sādisede (13) 'ulemāden Gazālî hulefāden Naşruddinullah Ebu'l 'Abbās, māi sābi'ada (14) Muhammed bin 'Ömer er-Rāzi sāmīne ve tāsī'ada şübhe ve ihtilāf olundu. (15)

19 a

Ba'zi ehli tarih sekizde Berkuku tokuzde Sultān Selimi derler. (1) Ma'i aşirede Muhammed Mehdî dediler. Allāhu a'lem. Zikr olunan enbiyā (2) ve evliyā her big yılığ ve her yüz yılığ evvel ve āhırinde gelmek lāzım (3) değıldür. Hemān esnāsında gelmesidür. Ma'lūm ola ki Nizām-ı Tevārih'de (4) mezkūr olduđu ūze mülük-ı Furs ki devlet-i Muhammediyeden mukaddem (5) memālik-i 'Acemde müstakil padişāhlar idi. Dört tabakadur. Tabaka-i (6) Ūlā piş dād-yān ki on neferdur. Biri Keyumurs eşşāh akāvil (7) evlād-ı Nūh 'aleyhi's-selāmdan olmek

11b/9 İbni Harunur-Resid: Hulefadan Me'mun bin Resid B; 11b/7 Muhammed bin Cezir-i

Taberi : 'Ulemadan Cezir-i Taberi B.

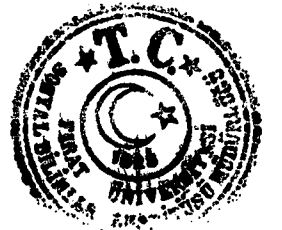

üzredür. Bi'l-ittifāk evvel-i padişāhāndur. (8) Müddet-i saltanat 40, müddet-i eşyān 4191 , müddet-i 'ömrü 1000 sene biri Hūşenç Keyumursūn ođlu (9) Siyāmug'dür. Siyāmūgi deyuđer katlettigi gece Huşenk anasından (10) tođmuşdur. Siyāmın ođludur. Müddet-i (B12a) saltanat 40 , Tehmüres (11) Nebire-i Hūşençdur. Huşenk dahi derler. Ya'ni ođlu ođludur. Müddet-i saltanat 30. Cemşid (12) Tehmüresūn birāderi ya birāder-zādesidür. Āhir 'ömründe sevda-i (13) hamākat galebesi ile halkı püt perestlige da'vet ve kendü süretine (14) 'ibādet etmege emr etdi. Haze'llah. Saltanat 700 , Dahhāk 'adilerdendür. (15)

19 b

Nizām-ı Tevārih'de eydür. 'Amlık bin 'Adun ođlu Şeddād (1) çünkü ciħān-yāne ğelebe etdi. Dahhākı zemīn-i Bābile ve Parşa (2) gönderdi. Cemşidi helāk edüp yerine padişāh oldu. Müddet-i saltanat 1000 (3) Ferīdun çün Gāve ahenger Duhhākı hurūc edüp katl etdi. (4) Kendü padişāhlık istemeyüp Ferīdun ki esbāt-ı Cemşiddendür.(5) Dahhāk havfinden bir yerde muhtefi idi. Bulunup padişāha (6) neşb olunup Kavşāye şalar oldu. Amma Gāve ahengerlün (7) hurūcuna sebep budur ki Dahhākölün iki omuzundan iki (8) mār şeklinde lahm-ı zāid zāhir olmuş idi. Magz-ı ādemi sürmeseler vacagları (9) sākın olmaz idi. Ol ecelden bi-ğayr-i hakkın çok nüfūs zāyi' etmiş idi. (10) Gāvölün dahī iki ođlu bu tarik ile katl olunmak ile mār glizerīde (11) gibi muzdarīb hāl olup bir gün demürciler ögnüne tutduğı (12) postu bir çöblün ucuna bend edüp Dahhāke şetme-i āğaz (13) edüp dükkanundan

12a/kenar Ahir 'ömründe sevda-i hamakat galebesi ile halkı put-perestlige da. vet ve kendü suretine 'ibadet etmege emr etdi. Hazellah. B; 12a/kenar put-perestlige B; 12a/kenar da'vet : da'vet edüp B;

hüruc edecek sair halkuñ dahi çunki (14) nihādlarında tahm-ı isti'dād 'inād
anlamış idi. Her cānibden ateş (15)

20 a

efrūz olup katre iken seyl ve cudūl iken nīl oldular.(1) Āhır'ül-emr leşker-i
cezzār deriyā mişāl ile varup Duḥḥāk Māriyeği (2) kırka-i baḥr-hūn etdiler.
Ba'dehu ol post pāreyi giyenler envā'ı (3) cevāhir ile murassı' kılup şancakları
ucuna bend etmişler idi. Ol (4) ecelden şancaklarına dūr feşş-i kāviyānī deyüp
Kāv'a nisbet (5) ederler idi. Çün devlet-i Kiyāniyān burūcerd-i şehriyārda (6)
menkūs oldu. Hazreti 'Ömer radiyallahü 'anhü zamānında ol dūr-(7) feş iḥzār
etdiler. Post pārede cevāhir-i bī-şumār bulunup (8) Beytül Māl'a zabt etdiler.

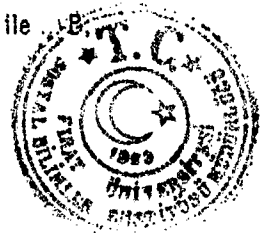
Şi'r ;

جون بيكي ياره بوست ملك توائف كرفت
خيف بودردگان كوره ودم داشتن

Ferīdüddin'ün üç oğlu var. Ayraç ve Tūr ve Sūlm (11) Hayatında mülki bunlara
taksīm edüp amma Ayraç'ı bir hīle (12) ile katl edüp ba'dehu Munūcehr'e ba'zıları
duḥter-zade ve ba'zılar (13) püser-zāde-i Ayraç'dur derler. Tūr Sūlm'ü katl edüp
pādişāh (14) oldu. Bunun zamānında Şu'ayb 'aleyhi's-selām evlādı Medīne'ye (15)

20 b

meb'us olup Mūsā ve Hārūn 'aleyhi's-selām (1) Fir'avn'a ba's olundular. Fir'avn
ki 'Ādyān evlādındandır.(2) Şeddād anları Mısr'a hakīm kılmış idi. Adı Yelid bin
Muş'ab'dur.(3) Müddet-i saltanat 500. Ferīdün müddet-i saltanat 120. Munūcehr
Efrāsiyāb (4) Pişeng oğludur, saltanat 12. Zāb bin Ṭehmāsib Münūcehr'ün (5)
oğlu oğludur. Müddet-i (B12b) saltanat 30 Kerşāsif, Rüstem, Dāsītān (6)

bunun neslindedür, saltanat 20 . Tabaka-i sāniye Kıyāniyāndur. (7) müddet-i mülki 738 ĩşān. Bunlar tokuz neferdür. Feylekūs ođlu (8) İskender bunların ađirinde gelmişdür. Keykubād, Nureddin Menuçehrĭn (9) ođlu ođludur. Müddet-i saltanat 120. Keykāvūs (10) Keykubād'ın ođlu ođludur. Siyāvūs Keykāvūs ođludur.(11) Babasından rencide olup Efrāsiyāb yanına varup (12) karĭn oldu. Efrāsiyāb'ın birāderi hased edüp 'akĭbet (13) Siyāvūs'ı bĭ-günāh katl etdi. Henüz Siyāvūs'un mātemi 'Acem'de (14) mer'ĭdür derler. Dāvud ve Lokmān ve Süleymān 'aleyhi's-selām (15)

21 a

zamānın peyđamberleridür, müddet-i saltanat 150. Keyhüsrev Siyāvūs (1) oğludur. Efrāsiyāb'ı bu katl etmişdür. Meşāhir-i hukemādan (2) Fişāğures ānın 'ahdındandır. Müddet-i saltanat 20. Kehrasib (3) Keykāvūs'un birāderininin ođlu oğludur. Enbiyādan Ermiyā (4) ve 'Aziz ve Dānjal 'aleyhimu's-selām bunun devrindedür. Buhtunnēsar (5) bunun zamānındadır. Saltanat 120. Keştāsib Kehrasib oğludur.(6) Zerdāšt Hakĭm bunun devrinde halkı dĭn-i Sābiyāndan (7) dĭn-i mecūsa da'vet kıldı. İsfendiyār bunun oğludur.(8) Sağa pādişāhlıđım vereyim deyü anı bir nice cenge gönderüp (9) cümlesinden muzaffer geldü. Āhir Rüstem Destān cengine gönderüp (10)Rüstem bir tĭr ile iki gözün pür-hün ve liva-i hayatın ser-nĭgün (11) etdi. Rüstem anı hile ile helak etdi. Yohsa erlikde İsfendiyār (12)

12b/15 din-i sabiyandan : din-i salabidin B: 12b/17 gönderüb : gönderdi B:

12b/kenar Rüstem bir tır ile iki gözün pür-hün ve liva-i hayatın ser-nigun etdi. : Cesmini

tir ile urub cesmini ğark -ı hun etmişdür derler. B.

(B13a) ğālib idi. Behmen, İsfendiyār oğludur. Müddet-i saltanat 120. (13) Bukrāt ve Bukrātis bunun devletindedür. Müddet-i saltanat 30. (14) Hamānī binti Behmen; Behmenüñ iki oğlu üç kızı olup (15)

21 b

olup Sāsān ve Dārā ve Hamānī ve Frenk ve Behmen, duht-ı(1) Hamānīyi veli'ahd kılup şekmine təc vaz' etdi. Zen Büşyār (2) Ye ehl-i hürrem ve rāy idi. 'Ākibet mülkü Dārā'ya teslim etdi. Müddet-i (3) saltanat 120. Dārā bin Behmen enuñ 'aşr-ı hükemāsındandır. Eflātūn (4) Tilmīz, Sokrāt müddet-i saltanat 12. Dārā bin Dārā ba'zıları buna Erdeşīr(5) derler. İskender-i Rümī'nüñ babası Feylakūs Dārā'ya haraç (6) verür idi. Yerine İskender padişah olacak haraç göndermeyüp (7) Dārā üzerine hüruc etdi. Tarafeynden cenge amāde olup (8) Dārā 'askerinden iki merd-i hemedānī Dārā'ya muhkem zarar yetişdirüp (9) İskender 'askerine firār etdiler. Dārā hīn-i mevtinde İskender'e (10) vasiyyet edüp, duhterimi alup ve mülük-ı Farsı bigāne görmeyesün (11) dedi. İskender 'ahdine vefā edüp mülük-ı tevāif vaz' (12) etdi. Ba'zılar mülük-ı tevāif vaz'a sebep budur derler. Tabake-i (13) şālise Eşfāniyān'dur. 'Adedleri on tokuz neferdür. Beş yüz seksen yedi yıl müddet-i saltanatları vardır. Çün Dārā (14) İskender ile ceng edüp helāk oldu. İskender, Aristātālis (15)

22 a

ra'yi ile mülki tevāif-i mülûka ısmarladı (B13b) ki her biri ahır ile (1) meşğul

13a/1 Behmen bin İsfendiyar -A; 13a/5 vaz' etdi : vaz' kıldı B; 13a/8 Dara bin Dara :

Dara-yı aşğar B; 13a/10 olacak : oldu B; 13a/12 muhkem zarar : muhkem zahm B;

13a/13 firar etdiler : feryad etdiler B;

olup kendü esüde hâli ola. Ye hem katl ki a'zam (2) mehzuratdur, andan sâim ola. Be'dehu Eşkân bin Dārâ hurûc (3) edüp sair müllük-ı tevâif ile ittifak edüp müllük-i Rûmiyânden (4) hâli kıldı. Müllük-ı tevâif ile Eşfaniyân'ın müddet-i saltanatı (5) iki yüz ellî yıldur derler. Bunların zemânında enbiyâden Cercîs (6) ve Zekeriyâ ve Yahyâ ve 'İsâ 'aleyhimü's-selâm var idî. Ye havâdisden Aşhâb-ı (7) Kehf vak'ası oldu ki müllük-ı tevâifdendir derler. Eşkân (8) bin Dārâ evvel-i Eşfaniyândur. Cümlesi buğa nisbet ederler. Müddet-i (9) müllük 9. Uvâsik bin Eşkân müddet-i saltanat 20. Şâpür bin (10) Eşkân müddet-i saltanat 60. Hazretti 'İsâ 'aleyhi's-selâm bunun devrinde (11) me'ûs oldu. Behrâm bin Şâpür müddet-i saltanat 11. Belâş bin (12) Behrâm 11 sâl, Hürmlüz bin Belâş 19 sâl, Tersâ bin Belâş 40 sâl (13) Fîrûz bin Hürmlüz 17 sâl, Belâş bin Fîrûz 12 sâl, Hüsrev bin Belâşân (14) 40 sâl, Belâşân bin Belâş 24 sâl, Erdiyan bin Belâşân 18 sâl, (15)

22 b

Erdiyan bin Eşkân 23 sâl, Hüsrev bin Eşfân 11 sâl, Belâş (1) İbnî Eşfân 12 sâl, Cevzer bin Eşfân 22 sâl, Hazretti Yahyâ'nın (2) kâmn taleb etmeğe Şâm'a varup cühûdleri kam' edüp (3) nübüvvet-i Ben-i İsrâil'den bil-külliyyet münkati' oldu. Berî bin (4) Cevzer 20 sâl, Cevzer bin Berî 11 sâl, Erdiyan 31 sâl. Tabaka-ı (5) râbi'âde Sâsaniyân'dur. Müddet-i müllükleri 430. (B14 a) 'adedleri otuz birdür. (6) Erdeşîr bin Bâbek, Erdeşîr Sâsân bin Behmen'ün oğlu oğludur. (7) Rüy-ı zemînde mâlik olan müllük-ı erba'anın birisi budur (8) derler. 'Akl u hikmet sâhibidür. Cümle vesâyesindendir ki

لامك الآ بالرجال ولا رجال الآ
بالمال ولا مال الآ بالرعية ولا رعية الآ بالياسة

müddeti 14 sâl. Şâpür Erdeşîr (11) oğludur. Erdiyan kızındandır ki vaki'a-i Erdiyan'dan sonra (12) Erdeşîr'ın sarayında idî. Erdeşîr hüsn u cemalîni me'şur

idi.(13) Āhīr bir vezī'-ı nā-maḥbū' gelüp kaḥl emr edüp vezīr hamlin (14) anılayup
haremīnde bir kaç mahrem ile hıfz eder. Şāpūr vücuda gelüp (15)

23 a

Bir gün Erdeşīr'ün velī'ahdi olmaduğundan dilgīrlīğın fehmi (1) delüp vezīr, vākı'
hālī 'arz edüp Erdeşīr şād olur.(2) Amma izāle-i şek için Şāpūr'ı getirüp birkaç
sūbyān (3) ile kūy ve cevğān oynamak emr edüp nāgāh topı Erdşīr'ün (4) serā
perdesine atarlar. Şāpūr-ı bī-bān serā perde-i Erdşīr'den (5) girüp topu alır.
Dehşet hicābī olmaduğundan 'uluv nesebine (6) ve kuvvet-i ırkına istidlāl olunup
Erdeşīr'ün şekki zālī (7) olur. Sūḥā ile kerem ile ma'rūfdur. 31 sāl. Hürmüz bin
Şāpūr 2 sāl (8) Behrām bin Hürmüz 3 sāl ve mah. Behrām bin Behrām 17 sāl.
Behrām bin (9) Behrām bin Behrām 130 sāl. Tersā bin Behrām bin Hürmüz 70 sāl.
Hürmüz (10) bin Tersā 7 sāl, penc mäh. Şāpūr bin Hürmüz Şāpūr Zül-Eknāf (11)
demekle ma'rūfdur. Hürmüz vefāt edüp kāim-i makām olur. (12) Ferzendi
bulunmayıcak ḥatunı ḥāmīle olmak ile tēc-ı hürmüzi ḥatunūğ (13) beşī üzerine
zencīr-i zer ile āvīhte kılup emrine münkād oldular.(14) Āhīr Şāpūr vücuda gelüp
padişāh oldu. Kostantin-i Yunānī'den (15)

23 b

ḥarec almışdur. Āsār-ı bedī'a sāhibidür. Müddet-i saltanat [72]. Şāpur (1) bin
Şāpūr, müddet-i saltanat [5] sāl ü [5] mäh. Behrām bin Şāpūr (2) [11] sāl
Yezdclırd bin Behrām ismi ḡāyet bed-nihād-ı müdemmiğ zālīm (3) idi. 'Ulemā ve
ekabiri tahkīr eder idi. Bir gün kaşırına karīb (4) yere bir vahşī at gelüp atıñ hüsn
ü letāfetin görüp (5) hırsından kendü bizzat varup atı bir hile ile tutup eyerleyüp

(6) pārdūm ü zāğ ider iken at Yezdcüld'i sīnesinde bir çifte (7) ile hefte-i pester-fenā edlup rah-ı beyābān tutdı. Şi'r ,

چنان بچست که بتراز کمان جنان نجهد
چنان برفت که بآد صبا جنان نور

Güyā Yezdcüld'ün 'ömrü 'azizi idi ki glüzerān veya mürğ (11) rūhu idi ki tayrān etdi. Hüenlūğ boynunda isimden murād bu (12) isimdür. Şi'r,

در گفته های من همه انصاف من الظلوم (B14b)
بهرام کور مایه رحمت بلا اشم

Neşr. Behrām-ı Gür Yezdcüld oğludur.(13) Yezdcüld āñı huyutunda süvārilik san'atın tahsīl için 'Arab (14) beglerinden Nu'mān'a göndermiş idi. Nu'mān bin Münzire Behrām geldikde (15)

24a

Aña mesken için Sinmār ismi ile musemmā olan mīmāra kaşr-ı (1) Hürnakı peydā ettirmişdur. Bedehu bir vech ile Sinmār katil olunup cezā-ı Sinmār (2) rüzgārda darb-ı mesel olmuşdur. İhsān mukābelesinde esāit (3) olunsa darb olunur. Zīrā ol kaşr-ı bī-kuşura bedel maktūr (4) ves'-ı mevfūr etmiş idi derler. Pes Yezd-cüldi ismi olucak halk (5) zulumden dil-gīr olmağın Behrām ile mukayyed olmayup 'Arab'da buyur(6)muşdur. Ādāb-ı Farsī bilmez deyü Erdeşir oğullarından Kıra adlı şahı (7) pedişāh etdiler. Āhır Behrām-Gür mülki mürüvvetlūğ taleb ede gelüp (8) bī-ıcmāl kārbusa münceş oldu ki tēc-ı şāhī iki glürisne erslānūğ (9) ortasına koyalar. Her kim cüret edlup ol iki şirūğ ortasından (10) tēc-rübā ole tēc

14a/19 şi'r : beyt B; 14b/6 gelüp -A; 14b/6 mürüvvetün : pederün B;

14/6 taleb ede gelüp : Taleb etdikde B.

ve tahta lâıyk ve sezâ ve ârâ ola. Pes Kısra (11) da'vi senüñdür deyu emri Behrâma teklîf edüp Behrâm dahî (12) cüret edüp evvel sağ tarafında olan şîrüng sıçrayup (13) üzerine suvâr olup gürz ile başına urup helâk eder. (14) Sol tarafda olan şîr havfından girizân olup Behrâm yetişüp (15)

24 b

pâyından yapışup başını evvelki şîrüng başına urup hürd ü mürd (1) eder. Limu-harririhî. Şî'r; Pençe-i şîr olsa pençeñ âmi eylerler şikest (2)

Bu meşel meşhürdur kim dest ber bālâ-ı dest.

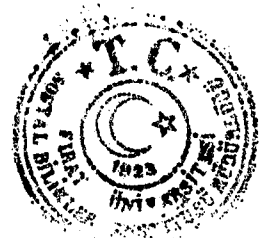
Nesr; pes Kısra (3) Behrâmuñ ayağına düşüp özr-hâh oldu. Behrâma saltanat (4) müsellemler olacak niçe rüz-gâr kâm-râh olup âhîrül-emr esnâ-i (5) şikârda bir gürk ardınca tekâ püy edüp gideriken bir cüz'i (6) balçıklı şor-âba düşüp atı (B15a) ve kendi nâ-bedîd oldu. Beyt (7)

بهرام که او کور گرفتی همه سال
این نادره بین که کور بهرام گرفت

Müddet-i saltanat 21. Yezd-cürd bin Behrâm gâyet-i lutfundan (9) Yezd-cürd-i nerm derler idi. Civanlıkda nihâyet belâdet ile muttasıf (10) idi. Hatta birgün üstâdi 'âciz olup kâbil-i hayz değıldür deyu (11) Behrâma ye's haberin verüp bâ-husûs bu hamâketle bir duhtere (12) âşık-ı dilbestedür dedi. Behrâm şad olub eyitdi. Kabûl-i (13) feyze 'âşık olduğı delîl-i sâdıkdur deyuñ hufyeten (14) ma'sûke tarafından 'ışve ve nâz-ı efzûn kıldurdılar. Âhîr Yezd-cürd (15)

25a

âteş-i 'aşkla zer gibi hâlisül'-cevher, ve sezâ-vâr tac efses oldu. (1) Müddet-i

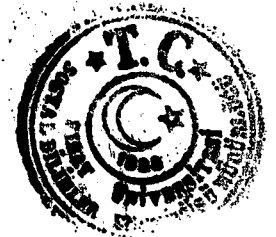
salṭaneti 16 sāl ü penc mäh, Hürmüz bin Yezd-cürd (2) büyük birâderine çalebe edüp mülki alup âhir mağlub olup emri (3) ber-'akis oldu. Pervîz bin Yezd-cürd melik-i 'âdil idi. Yolunda (4) heşimlari çah kazub gâflet ile düşüp helâk oldu (5) müddet-i salṭanat 26. Belâş bin Fîrüz salṭanat 4 sāl. Kūbād bin (6) Fîruz anıy 'aşrında mezdeki şeyâhi zuhūr edüp Kūbād'ı kendiye (7) münkād edüp muharremâta ruhsat verdi. Müddet-i salṭanat 42. (8) Enūş-ı Revân bin Kūbād ü Sâyâ-i Erdeşîr ile amel idüp (9) Buzercumhūrı vezîr etdi ve hile-perdâzlık edüp mezdegi ele (10) getürüp katlinde bi-nefsihi mubaşîr oldu. 'Adl ve dedî tārîfden (11) mustağnîdür. Resulullah Şallallahu te'âlâ 'aleyhi ve sellem anıy 'ahdinde (12) 'âlemi teşrîf etmişdür. Buğururlar انما ولدت في زمن الملك العادل (13) ane akvâyı delâildir. Yilâdet gecesî ateşgedeler mürde (14) ve Bahr-ı Sâve huşğ olup Eyvân-ı Kısri'den on iki kenger sâkıt oldu. (15)

25 b

Satîh kâhinden suâl olunub Nebiy-yi 'Arabınıy şallallahu (1) 'aleyhi vesellem vücûde gelmesine ve on iki mülkden sonra mülk-i (2) 'Acem çayra müsellemler olmâğına 'âlâmetdür dedi. Divânında dört (3) sandalı kurulub birinde Bezer-cumhur, birinde Kayşer, birinde Kıpçak (4) birinde Melik-i Çîn otururlar idi. Müddet-i salṭanat 47 sāl (5) ve 7 mäh. Hürmüz bin (B15b) Nūşirevân Behrâm-ı Çüpîn melik-zâde olup (6) anıy pehlevân zamânıdır. Müddet-i salṭanat 11 sāl ve 4 mäh Pervîz (7) İbin Hürmüz Fahr-i 'âlemün nâme-i da'vetün yırtmışdır. Ba'dehu 'âlem-i (8) Yemene haber gönderdi ki ol zamânede peyğamberlik da'vâsî eden

15a/11 getirup : goturdi B; 15a/17 dort sandalı : dort taht B; 15a/18 Kıpçak: melik-i

Muncak B; 15b/3 'âlem-i Yemene : 'amil-i Yemene B.

kimesneyi (9) kavmi ile kadim-i dine ric'at etdirün yahud bane gönderün.(10) Ol taife Resulullah varup haber-i pervizi i'tâm etdikde (11) Resulullah buyurur ki ol zikrettigünüz kimesneyi dün gece (12) katletdiler. Yaki'ê ol gece mel'unun zih-i kemân ile cân-ı habîsin ma'kusa (13) sü-yn cahıma revân etmişler idi. Oğlu Şirveye elinde helâk (14) olmuşdur. Müddet-i saltanat Şirveye bin Perviz babasını katl edüp (15)

26 a

kendü dahi 'akabince ta'undan helâk oldu. Müddet-i melik heşt (1) mäh. Erd-şir bin Şirveye müddet-i saltanat 15 sâl. Ba'dehu Kisri (2) ibni Mihr nâmına bir herif padişah oldu 15 sâl. Kisri bin (3) Kubad bin Hürmüz müddet-i saltanat 3 sene mäh. Tûrân duht (4) binti Perviz bin sâl ve cihâr mäh Fîrûz bin Mehrân bazılar (5) katında birâder-i Yezd-clürd isim, müddet-i saltanat şeş mäh. Arezmi duht (6) bint-i Perviz müddet-i saltanat câr mäh ya şeş mäh. Ferrec-zâde (7) ibin Husrev Perviz müddet-i saltanat şeş mäh. Yezd-clürd Şehrîyâr (7) âhîr mülûk-ı 'Acemdür. 'Asker-i İslâm ile ceng idüp münhezim olup (8) nice rüz-gâr firâr üzre olup âhîr devrân geç refâr (9) anı sergâste ve zâr dönderür iken bir âsiyâbînüg degirmeninde (10) mihmân (B16a) edüp esyâbı zîb libâsına tams' edüp (11) anı helâk eder. Limuharririh. Âsyâb dehrinug hâsılı, çarra olma (12) devr-i nâ-hem- vârina, gerçi bir kaç gün murâduñca döner, degmez (13) ikbâl-i velî idbârına. Ba'dehu mülki müselmânlara musellîm oldu ve bu (15)

15b/7 ma'kusa -A; 15b/10 'akabince : ardınca B; 15b/11 Mihr namına : Mihr namı B

15b/15 Azer bin duht : Arezmi duht binti Perviz B; 15b/18 rüzgar : zaman B;

16a/2 asyab-ı dehrünün : asyab-ı devr-i dunun B.

26 b

vakı'a Emiru'l-mü'minîn 'Osman radiyallahu 'anhâ zamânında idi.(1) Müddet-i saltanat 20 sâi. Ba'dehu Hulefâ-i Râşidîn rıdvanullahi (2) te'âlâ 'aleyhim ecme'in ve ba'dehu sair umerâ-i müslimîndir ki zıkr (3) olundu. Bunlaruñ müddet-i milûkları 245 sâi. Bunlar üç tabekadur.(4) Tabaka-i Üle Hulefâ-i Râşidîn'dür. Hazret-i Ebû Bekir Sıddık radiyallahu 'anhü (5)müddet-i hilâfet 2 sâi. Emiru'l MU'minîn 'Ömer İbnu Hattâb radiyallahu 'anhü (6) müddet-i hilâfet 10 sâi. Emirul-mü'minîn 'Osman bin 'Affân radiyallahu 'anhü (7) Resûlu ekrem Muhammed Mustafe sallallahu 'aleyhi ve sellemuñ iki duhterini (8) aldularıñ zinnureyn dediller. Müddet-i hilâfet 12 sâi. Emiril-mü'minîn (9) 'Ali bin Ebi Tâlib radiyallahu 'anhü 'Osman Zinnureyn şehid (10) olup müslümanlar Hazreti 'Ali'ye beyat edüp 'Âyişe radiye(11)llahu 'anhâ ve Talha ve Zübeyr radiyallahu 'anhümâ hilâfet etdiler. Âkîbet (12)Talha ve Zübeyr cengde katil olundular. Ba'deha Hazret-i Mu'aviye ile (13) muhârebe-i 'azîme olup âhır Hazreti 'Ali Kûfe'ye gelüp mukim olup (14) ba'dehu hevâricden üç şahş ittifâk ederler ki Ramezân-ı Şerîfüñ (15)

27 a

yıgirmi yedisi subh-gâhında birisi Hazret-i 'Ali'yi ve birisi Mu'aviye'yi (1) birisi 'Amru bin 'As'ı helâk edeler. 'Abdurrahmân bin Mülcem Hazreti 'Ali'yi (2) namâzda bulup zahm urup ol zahmdan helâk olur. Mu'aviye'ye (3) zahm uran te'sir ettiremez (B16b) ve 'Amru ol gün çıkmayup birâder-zâdesin (4) gönderür, helâk olur.

16a/7 bunlarun -B: 16a/10 Resulu Ekrem ..... s.'a.v.'in iki ... : Resullallahın iki ... B:

16a/13 .....radiyallahu 'anha -B:

16a/14 ..Talha ve Zübeyr... -B

16b/1 ol gün çıkmayub : ol gün çıkmaz B.

Müddet-i hilâfet-i Emîru'l-mü'minîn 'Alî radıyallahu 'anhü (5) cehâr sâi ve nüḥ mäh. Ḥazret-i Ḥasan bin 'Alî radıyallahu 'anhü; Ehl-i 'Irâk (6) Ḥasan ile bi'at edüp Mu'aviye muḥârebeye kalkup Ḥazret-i (7) Ḥasan'a müsâleḥe edüp hicâz tarafına gideriken ḥatım zehr verüp (8) helâk olur. Ḥazret-i Hüseyin bin 'Alî radıyallahu 'anhuma (9) kıssasının zikri mükeddirdür. Belki 'adem zikrinde lutfi zâhîrdur. Mevlânâ Sa'deddîn (10) Şerḥ-i Mukassidîn'de eydür. Yerinde la'neti tecvîz etmişler. Sâir ḥulefâ-i (11) dîne tecävüzden ḥavf edüp eyitmışlerdir. Şi'âr-ı Revâfız gibi (12) ve 'Akâyid şerḥinde buyururlar

فمن لا يتوقف في شأنه بل
في إيمانه لعنته الله عليه وعلى أنصاره وأعوانه ومزبورك

mezbûrun bu (14) beyti ile küfrüne istidlâle mecâl vardır ki şarâb hakkında (15)

27 b

demışdür. Şi'r,

بشیر اليها بالبنان كانا
فإن حرمت يوم على دين احمد
بشیر الى البيت الصنق المحرم
فخذها على دين المسيح مريم

Ṭabaka-i Saniye Ḥulefâ-i Benî Ümeyyedendir. Müddet-i (3) mülkleri 95 sâi. Şahîḥ budur ki onsekiz nefer ole. Mu'aviye bin Ebî (4) Sufyân ezkiyâ-yn 'Arabdandır, müddet-i emâret-i 20 fi-sâi, Şam'da medfündür. (5) Yezîd bin Mu'aviye Ḥazret-i İmâm Hüseyinün katline sebep olmuşdur. (6) Müddet-i saltanat 4 sâi. Ḥazret-i Ebî Eyyub Ensârî 'aleyhi rahmetul-(7) mülki'-bârî Yezîd bin Mu'aviye ile Rûma bile varmış (8) idi. Elli bir senesinde Konstantîniyye'de vefât etdi. 'Abdullah (9) İbn-i Zübeyr, Yezîde bey'at etmeyüp Mekte ve Medîne'de müstakîl ḥalîfe (10) oldu. Yezîd fevtinden sonra cümle 'Irâk hilâfetinde ittifâk edüp (11)

kāri kevi olup Ka'be-i müceddidi ebne etdi. Āhir 'Abdulmelik (12) ibn-i Mervān zamānında Haccāc-ı Zālīm elinde helāk oldu. Allahu A'lem (13)

T Ā R İ Ğ - İ K A ' B E

'Ulemā ittifāk eder ki Ka'be-i şerefellahu te'ālā beş (14) kerre binā olundu. Evvelā melāike binā etdi. Sāniyā İbrahim 'aleyhi's-selām (15)

28 a

ba'dehu Kureyş zamān-ı cāhiliyyetde ka'beyi mukaddem hāled edüp elti (1) 'imād üzre blünyed kırup həcər ki mekām-ı me'lūmdur. Beytten ihrāc (2) etdiler. O zamānda Resūl 'aleyhi's-selām otuz beş yaşında (3) idi. Ka'be bile bīna edüp Haceru'l-Esvedi mekāmına enlar vaz' (4) etdi. Ba'dehu hicretüñ altmış üçünde İbni Zübeyr Ka'beyi mukaddem (5) edüp Kevā'id-i İbrāhīm 'aleyhi's-selām üzre esās vaz' eyleyüp (6) həceri beyte ilhāk etdi. Zīrā Yezīd zamānında herk vāki' olup (7) bināsına tezelzül gelmiş idi. O ecalden tecdīd etdi derler. (8) Ba'dehu 'Abdulmelik bin Mervān emri ile İbni Zübeyr katli olunup (9) hicretüñ yetmişdördünde Haccāc bināyi İbni Zübeyri kal' edüp (10) ve ka'be vaz'-ı sâbık üzre i'ade olunup beytten həceri (11) ihrāc etdi. Hālā huccācuñ tavāf etdüğü binā Haccāc bināsıdır. (12) Bittizillāhi Te'ālā Mervān bin Hakem Yezīd'üñ hātunun almış idi. (13) Tokuz ay hilāfet edüp āhir mesmūmān helāk oldu. 'Abdu'l(14)melik bin Mervān, Haccāc Yūsuf anuñ emriyle İbn-i Zübeyri (15)

28 b

şalb edüp ve Ka'be'yi bīna eden İbn-i Zübeyrdür deyu 'Abdul(1)melik emri ile hedm edüp uslūb-ı sâbık üzre (2) yapılmışdır. Müddet-i saltanat 21 sāl. Velid Bin 'Abdulmelik 9 sāl. (3) Süleymān (B17a) bin 'Abdulmelik 'edil idi. Hergün yüz ratl ta'am (4) yer idi. Müddet-i imāret 2 sene ve 7 şehr. 'Ömer bin 'Abdulmelik bin

(5) Mervān Hulefā-i Rāşidīnden sonra böyle mütedeyyīn mütteki kimesne gelmemişdir. (6) Hāzret-i Ömeriñ oğlunıñ kıızı oğludur. Beni Ümeyye Hāzreti (7) 'Ali'ye seb ederler idi. Bunlar seb yerine minberde ان الله يأمر بالعدل والاحسان ayetin kırāat etdirdiler. Müddet-1 (9) hilāfet 2 sene 6 şehr. Yezīd bin 'Abdulmelik müddet-1 emāret (10) dört sene bunun zamānında 'Abdullah bin Muhammed bin 'Ali bin 'Abdullah bin 'Abbās (11) da'vete āğāz etdi. Ye Ebū Müslimi Horāsānīyi Horāsāna da'vete (12) gönderdi. Hişām bin 'Abdulmelik müddet-1 emāret 19 sene 7 şehr. (13) Yelīd bin Yezīd bin 'Abdulmelik müddet-1 emāret 1 sene 2 şehr. (14) İbrāhim bin Yelīd bin 'Abdulmelik müddet-1 emāret 3 şehr ve çend rüz. (15)

29 e

Mervān bin Muhammed bin Mervān el-Hakem müddet-1 emāret 5 sene. (1) Mervān bin Hişām derler. Evlādi 'Abbās hurūc edüp āftāb-ı (2) devlet Beni Ümeyye ğrub etdi. Beni Ümeyye otururken (3) hutbe okurlar idi. Beni 'Abbās ayāğ üzre okudılar. Tabaka-i (4) sālise; Hulefā-i İbn-i 'Abbās'dur, radiyallahu 'anhum. 'Adedleri otuz (5) yedidür. Müddet-1 müllükleri beşyüz yığırmi yıdır. Ebu'l 'Abbās bin 'Abdullah (6) İbn-i Muhammed bin 'Ali bin 'Abdullah bin 'Abbās bin 'Abdulmuttalib Es-Safāh (7) radiyallahu 'anhümden evvel hālıfe budur. Hicretüñ yüz otuz ikisinde (8) hālıfe olmuşdur. Müddet-1 hilāfet 4 sāl, 8 şehr. Mansūr ve Devāneki Saffāh'ıñ birāderidür. İmām Ebū Hanīfe-i Küffī ve İmām Mālik-i Medenī (9) ve Süfyān-ı Şevri radiyallahu 'anhum bunun 'aşrındadır. (B17b) İmām Ebu Hanīfe'ye (10) kedilik teklīf edüp kabul etmediğün yüz kırbaç (11) urub hābs etmişdir. Hāzret-i İmām-ı A'zam habıside vefāt (12) etmişdir. Müddet-1 emāret 23 sāl. Muhammed bin 'Abdullah El Mehdi, müddet-1 (13) emāret 10 sene 1 şehr.

Elhādī Mūsā bin Muhammed yedi yıla karīb (14) hilāfet slrdü. Göyetle 'alim ve fāzıl idi. Harūnu'r-Resīd (15)

29 b

Hādī'nün birāderidür. Evvel bey'at eden Yahya bin Hālid Bermekī'dür ve Harīme'dür (1) Hādī'nün oğlu Ca'fer bunların havfından ihtiyārī ile hilāfetden (2) ferāğ etmişdür. Ca'fer bin Yahya'yı vezīr etmişdür. Rivāyet olunur ki (3) Hādī'nün 'Abbasa nām bir hemşiresi vār idi. Cemāl ü kemāl şahıbesi (4) idi. Dahıl-i meclis-i Hārūn idi. Ca'fer'e anı nikāh etmiş idi.(5) Amma mücāme'at olmamak şartı ile mücerred mahrem olmağı çün Ca'fer dahī güzel (6) cevān idi. Bir gün ikisi tenhā cem' olup, biri pervāne biri şem' (7) olur. Şartı ibtāl eder. Ahir 'Abbās'a hāmile olup sırrı (8) feş ederler. Bermekīlerin i'dası hücum edüp Ca'feri katil ederler. Birāderi (9) Fazıl ve babası Yahya habs olunup bi'l-cümle Bermekīler'ün rişte-i devletleri (10) gūliste olup 'akd-ı vezāret Fazıl bin Rābi'ā'ya beste olur (11) İmām Ebū Yūsuf bunun zamānında katil olup ve İmām (12) Muhammed vālī-yi Beytül-māl olup İmām Şāfi'ī rehmetullah huzūr-ı Hārūn'da (13) bi'd-def'at Ebū Yūsuf ve İmām Muhammed ile bahş etmişdür derler. Ve İmām (14) Ahmed bin Hanbel dahī mülāzım-ı meclīs idi derler. Müddet-i hilāfet 23 sāl. (15)

30 a

Emīn Muhammed bin Hārūn, anası Zübeyde'dür. (B18a) Müddet-i hilāfet 4 sāl (1) 7 mäh. Me'mūn bin Hārūn efdal ü a'lem hulefā-i 'Abbāsiyedür. Ekser (2) 'ulūm-ı hikmetiye bunun 'ahdinden lisān-ı 'Arabī ile mütercim kılınmışdur. (3) Müddet-i

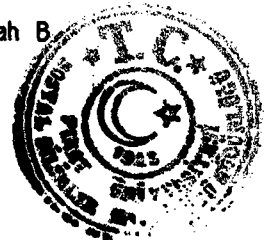
17b/6 Hādī'nün : Harun'un B; 17b/10 biri pervane biri şem' olur : ateş ü penbe hikayeti olur B; 17b/15 ... beste olur : ... intikal eder B.

hîlâfet 20 sene, 5 şehr. Mu'tasım Billâh Muhammed bin Hârûn künyesi (4) Ebû İshâk'dur. İ'tizâle meyli var idi. Sekiz yıl sekiz ay, sekiz (5) gün hîlâfet sürdi. Halife-i müsemmen derler. El-Yâsık Billah (6) Hârûn bin Mu'tasım, merd-i kavî idi. İki elinde iki koyunu tutar idi (7) Postun şoyarlar idi. Hîlâfet 5 sâl, 9 mäh. Mütevekkil 'Alallah Nizâm-ı (8) Tevârih'de eydür. Merd-i sünnî idi, 'ulemâya mâil idi der. Behçetü'l (9) Tevârih'de zâlim idi. Hatta İmâm Hüseyin'ün merkadi üzerine (10) ekin ekdirmişdür der. Kendü oğlu Muntasır Billah elinde helâk (11) olmuşdur. Müddet-i saltanat 14 sâl, 9 mäh. Muntasır Billah müddet-i saltanat (12) 6 şehr. Müste'în Billah, Muntasır'ın ibn-i 'ammîdir. Türkân em katli edüp (13) Mu'tazz Billah'a bey'at ederler. Müddet-i hîlâfet 2 sâl. Mu'tazz Billah (14) Mütevekkil 'Alallah oğludur. Müddet-i saltanat 42 sâl. Evvel 'edil sonra (15)

30 b

zâlim olduğu çün 'askeri emi ıssı hamâme koyup cigerin (1) yakup, be'dehu yakup üzerine soğuk su döküp helâk (2) etdiler. El-Mühtedî Billâh bin Yâsık, be'zıları on ay be'ziler (3) bir ay hîlâfet sürdi derler. Mu'temed 'Alallah Ahmed bin El-Mütevekkil (4) müddet-i hîlâfet 23 sâl 3 mäh. Muktaşid Billah Ahmed bin Talha bin (5) Mütevekkil müddet-i hîlâfet 9 sâl ve 7 mäh. El-Muktefâ Billah 'Alî bin Ahmed (6) El-Muktaşid müddet-i hîlâfet 2 sâl. El-Muktedir Billah Ca'fer bin Ahmed (7) El-Muktaşid, Cüneyd-i (B18b) Bağdadî onun zamanında vefât etdi. (8) Hüseyin bin Mansûr-ı Hallâc katli olundu. Tâife-i Kırâmute zühur (9) edüp Mekke'ye gelüp Ka'be kapusunu ve Hacer-i Esved'i yıkdılar. Müddet-i (10) emâret 25 sâl. Kâhır Billah Muhammed bin El-Muktaşid, müddet-i emâret (11) 1 sâl ve 2

māh. Ğāyet zālīm idi, gözlerine mil çekdiler. Āhır (12) Fakīr olup çarsüde şuvāl eder idi. Er-Razī Billah (13) Muhammed bin Muktedir, müddet-i emāret 2 sāl ve 10 mēh. Müttakī Billah İbrāhīm (14) İbni Muktedir hilāfet 30 sāl ve 11 mēh Müstekfī Billah hilāfet (15)

31 a

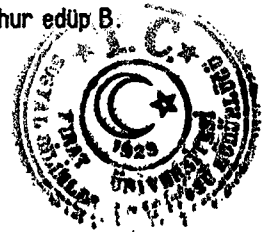
10 sāl u 4 mēh. Ba'zı tevarīhde yigirmi üç yıl yazmışlardır.(1) Mutī' Billah müddet-i hilāfet 31 sāl. Hilāfeti oğlu Taife Toğan (2) teslim etdi. Tāyi' Billah, hilāfeti 17 sāl u 9 mēh. Kadir Billah 'ömri (3) çok olup hilāfeti çoğ etmişdir. Hilāfeti 41 sāl. (4) Tāyi' Billah'dan sonra 'ālevīlerden üç neferi kimesne yüz toksan tokuz (5) yıl hilāfet sürdüler. Ba'dehu tekrār Āl-i Fātima'dan Āl-i 'Abbas'a (6) nakl etdi ve Kadir Billah halife oldu. Kāim Biemrillah bin 'Abdulkadir (7) müddet-i saltanat 23 sene. Yefat-ı Kudürī 37 fi-sene. Yefat-ı 'Alī bin (8) Sīnā 'ömreş 427 sene. İntihā-i mülk-i Deylīm ki Āl-i Būye (9) anlardandır. Sene 450.

İ B T İ D Ā - İ Ā L - İ S E L Ç Ü K

Tuğrūl Beg bin Mikāil (10) İbn-i Selçük bunun zamānında zuhur etmişdir. Evvel bunların (11) devletine mu'avin olan Āl-i Būye idi. Āl-i Selçük zuhūr edüp (12) Āl-i Būye munkarız oldu. Selçük Buḥārā etrākından bir cevān idi (13) (B19a) kim mülte'allekāt-ı vāfir idi. Sultān Muhammed Ğaznevī zamānında şevket (14) bulmuş idi. Āhır Selçük'un oğlu Mikāil, Sultān Mahmūd evlādından (15)

31 b

mülki alup Horāsān'da müstakīl pādīşāh oldu.(1) Ba'dehu tecrīd ile 'ālem-gīr oldular. Kāim bi-Emrillah kırk dört (2) yıl pādīşāh olup, fevt olucak Devlet-i Āl-i

Selçuk yoz (3) tutup tezelzül oldu. Āhîr Mu'tasım'da tamâm oldu. Muktedi Billah hilâfeti 19 sâl. Mustazhir (4) Billah Ebu'l 'Abbâs Ahmed hilâfet 25 sâl. Müstergid Billâh müddet-i (5) hilâfet 17 sâl ve 7 mäh. Râşid Billah müddet-i hilâfet 1 sâl.(6) Muktasır Liemrillah müddet-i hilâfet 20 sâl ve iki mäh. Müstencid Billah müddet-i (7) hilâfet 11 sâl. Āl-i Selçük za'îf oldu.Müstezî Bînürillah (8) 'âdil idi. Devlet-i Ğazniyân munkatı' oldu. Müddet-i hilâfet (9) 19 sâl. Nâsırüddinullah Āl-i Selçük tamâm olup Sultân Muhammed (10) İbnî Tekeş ki Harezmiyân'dandır. 'Azîmet-i Bağdâd edüp Nâsır (11) Liddinullah Şeyh Şahâbeddin-i Suhreverdî Hazretlerin risâletle (12) Sultân Muhammed'e gönderüp kelâm-ı resûlî sem'-i kabûl ile istimâ' (13) olunmayup belki ihânet-i muste'îr evzâ' olundukda ol gice 'azîm (14) kar yağup (leşker ile helâk oldu.) karâra mecâi olmayup ric'at ve firâr etdi. Müddet-i (15)

32 a

hilâfet 45 sâl. Zâhir Billah müddet-i hilâfet tokuz ay on gün. (1) Mustasır Billah müddet-i hilâfet 17 sâl ü 7 mäh. Moğol, Harezmiyân'a (2) müstevlî olup istişâl etdi. Vefât-ı Şeyh Şehâb(3)eddin Seherverdi Ni'mellâh sene 122. Vefât-ı 'Ömer bin Fâris sene 632 (4) (B19b) Musta'sım Billah āhîr hulefâ-i 'Abbâsiye'dür. Müddet-i hilâfet 17 sâl.(5) Hicretün altıyüz elli altısında Hülagû Bağdâd'a müstevlî

19a/4 kırk dört : kırk dörd B; 19a/15 ... risaletin istima' etmedin ahir 'azim... -A;

19a/ ... kelam-ı resuli sem'-i kabul ile istima' olunmayup belki ihanet-i musta'ir evza'

olundukda ol gice 'azim ... -B; 19a/15 leşker ile helak oldu, ric'at etdi - B;

19a/17 17 sal ve 7 mah : 7 sal ü 5 mah B; 19a/19 Ş. Suhreverdi ... sene 122. Vefat-ı

..... sene 632. : Ş. Suhreverdi sene 632. Vefat-ı .... sene 631. 19a/15 Hicretün

altıyüz elli altısında... : Hicretün altıyüz elli ikisinde... B.

olup (6) Mu'tasım'ı katli edüp, Bağdād'ı eyvel vezîri Sayf'a verdi .(7) Kırk günden sonra Nasır-ı Tūsî'ye verdi ve Āl-i Selçük (8) terk-i mâl ü memleket edüp Rûm tarafına müteveccih oldular. Sultân (9) Ebû Sa'îd ve Ebû Muzaffer gibi. Ba'dehu zikr olucak yedi tâife (10) Hülafâ-i 'Abbâsiye zamânında mülk-i Īrân'da müstakîl pâdişahlık (11) etmişlerdür. S a ğ ā r i y e müddet-i melikleri altı yıl, 'adedleri üç (12) neferdür. 1. Ya'küb bin El-Leys, 2. 'Ömer bin El-Leys, 3. Tâhir bin 'Ömer (13) Ba'dehu S ā m ā n i y e, müddet-i melikleri yüz yigirmi yıl ve altı ay; 'adedleri (14) on neferdür. Menzilleri Buhāra'dur. İsmâ'îl bin Ahmed Ebû Nâsır Ahmed bin İsmâ'îl (15)

32 b

Emîr Ebû'l Hasan, Nasır bin Ahmed, Nüh bin Nasır, 'Abdulmelik bin Nüh, Mansûr (1) ibni Nüh, Nüh bin Mansûr, Ebu'l-harb Mansûr bin Nüh, 'Abdul(2)melik bin Nüh, Mustansır İsmâ'îl bin Nüh, Taife-i Ğ a z n i y y e, (3) İbnu'l Kâsım Mahmûd bin Seb-Tekîn-i Ğaznevî sultân Mes'ûd bin (4) Mahmûd, Sultân Muhammed bin Mahmûd, Sultân Mevdûd bin Mes'ûd, Sultân (5) Mes'ûd bin Mevdûd, 'Ali bin Mes'ûd bin Mevdûd, 'Ali bin Mes'ûd (6) 'Abdurresîd bin Mahmûd, İbrâhîm bin Mes'ûd, Mes'ûd bin İbrâhîm,(7) Arslan Şâh bin Mes'ûd, Behrâm Şâh bin Mes'ûd, Hüsrev Şâh (8) ibni Behrâm. Taife-i D i l m i y y e on sekiz neferdür. 'İmâdü'd-Devlet (9) 'Ali bin Büye, Rüknu'd-Devlet Hüseyin bin Büye, Ma'ze'd-Devle Ahmed (10) (B20a) 'Azi'd-Devlet, Fahrü'd-Devlet 'Ali, Müeyyidü'd-Devlet, Ğazâlî'd-Devlet (11) Mücdü'd-Devlet, Şerîfî'd-Devlet, Şamsâm-ı Devlet, Behâ-i Devlet (12) Sultânü'd-Devlet, Şerîfî'd-Devlet, 'İmâd bin Nûrullah el-Melik (13) Rahîm, El-melik Ebû Mansûr, El-Melik Ebû Sa'îd, Hüsrev Şâh (14) El-Melik Ebû 'Ali, Taife-i S e l ç ü k i y ā n müddet-i melikleri yüz (15)

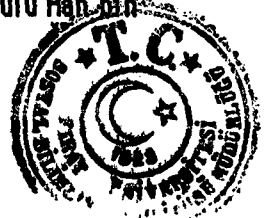

33 a

altmış yıl. 'Adedleri ondört. Sultān Rükneddīn Ebū Tālib (1) Tuğrul Beg Muhammed bin Mikāil bin Selçuk, Sultān Ma'zeddīn Elbi (2) Arslān Muhammed bin Çakır Beg bin Mikāil bin Selçuk, Sultān Ma'zeddīn (3) Ebu'l Feth Melik Şāh Rükneddīn, Ebū'l Muẓaffer Kiyārık, Ğiyāseddīn (4) Muhammed Ma'zeddīn Ebū'l-Harb Sancar, Muğiseddīn Ebū'l-Kāsim (5) Mahmūd Rükneddīn, Tuğrul Ğiyāseddīn, Muğiseddīn Ğiyāseddīn (6) Ebu Şüca' MÜ'iseddīn, Ebu'l-Harb Rükneddīn, Ebu'l-Feth Melik Şāh, Arslan Muğiseddīn (7) Tuğrul. Taife-i M U l ā h i d e bunlara mülük-i Kırsitān derler. (8) Müddet-i mülükleri yüz yetmiş yıldır. Hicretüĝ dört yüz otuz üçünde (9) hüruc edüp altı yüz ellitokuzunda tamām oldular. Yedi (10) neferdür. Hasan Sabbāh-ı Büzürg, Emir Halife Hasan Sabāh Muhammed bin Büzürg (11) Emir Hasan bin Muhammed, Muhammed bin Hasan, Celāleddīn Hasan Nev Müslümān 'Alāiddīn (12) Harizm Şāh. Taife-i S e l f e r i y ā n Atabek Muẓafferiddīn (13) Müstahhāre bin Mevdūd, Atabek Müẓafferiddīn Zengī bin Mevdūd Muẓafferiddīn (14) Tekle bin Zengī, Tuğrul bin Sonkur, Sa'īd Bin Zengī bin Atabek Ebū Bekir bin Sa'īd (15)

33 b

ibni Zengī Sa'īd bin Ebī Bekir Muhammed bin Sa'īd bin Muhammed Şāh bin Sülfere Şāh (1) İbni Zengī Selçuk Şāh bin Sülfere Şāh bin Sa'īd bin Zengī Abeş (2) Binti Sa'īd bin Ebī Bekir bin Sa'īd bin Zengī (B20b) Taife-i H a r e z m i y ā n (3) yedi neferdür. Hārizm Şāh Muhammed bin Enū-Şengīn, Hārizm Şāh (4) Adsız bin Mehmed, İlerstan Sultān Şāh 'Alāeddīn Tekeş, (5) Sultān Muhammed bin Tekeş bunun zamanında devlet-i Hārezmiyān (6) zirve-i a'āde idi. Sultān Celāleddīn Muhammed. Taife-i (7) M o ğ o l Cengiz Han, Oktay Kaan bin Cengiz, Tülü Han bin

(8) Cengiz, Göyük Hân bin Oktây, Mengü Kean Tülî Hân, Hülâgü (9) Hân ibni Tülû, Ebâke bin Hülâgü Ahmed Hân ibni Hülâgü, Argun (10) Hân, Şah Olcaytu bin Argun bin Ebâkay Hân bin Hülâgü (11) Hân ibni Tülûy Hân, İbni Cengiz Hân, Sultân Muhammed Hudâ bendenüj (12) adı Olcaltu idi. Argün Hândan sonra Gâzân Hân (13) pâdişâh oldu. Olcaytu birâderidür. Katl olunmak hevfinden girizân (14) olup Gâzân vefât etdikden sonra taht-ı saltanatı teşrîf (15)

34 a

etmişdür. İkişi dahî Argun oğludur. Çengiz evlâdından (1) evvel İslâm'a gelen Ahmed'dür. Ba'dehu Hüdâ-bende'nüj oğlu (2) Ebû Sa'id pâdişâh olup ba'dehu 'Aceme elliye karib mülük (3) tevâif hükm edüp ta yediylüz seksenbirinde Timür (4) peydâ oldu. Devletşâh Târîhi'nde böyle yazar. Me'lûm ola ki (5) Çingiz-i bî-temiz hicretlüj altıylüz onyedisinde memleket-i (6) Çîn'den hurûc edüp Mâverâü'n-nehîr ve Horâsân'a seyl-i (7) revân gibi revân olup Sultân Muhammed bin Tekeş firâr edüp (8) âhîr me'vâsi dârü'l-karâr oldu. Ba'dehu Cengiz katl-'âm ve tahrib-i (9) tam etdi. Ehl-i vukûf eydür: "Mecrâ-yı 'âdet tarîk üzere (10) biç yıl tevâlid ü tenâsül olup âfet-i ilâhî erişmese (11) mülk-i 'Acem ol 'imâretli bulmaya ve ittîfâk bunun üzerindedür ki (12) Tûfân-ı Nûh'dan sonra Cengiz vak'âsından a'zam vak'a olmaya. (13) Hicretlüj altıylüz yigirmidördünde Cengiz helâk olup (14) ba'dehu altıylüz ellialtıda Tülî bin Cengiz Hân oğlu Hülâgü (15)

34 b

Rûma müstevlî olup ba'dehu Bağdad'a nüzül edüp, (1) Musta'sım'ı ve 'ayâlini katl edüp eşrâf-ı 'ulemâdan bî-hâd nüfûs (2) tiğ-ı abdârdan şerbet-i şehâdet içdiler.

Katli-i 'Add olundukta big (3) kerre big ve sekizyüz kerre bigden ziyade bulundu.

(B21a) Şi'r;

هنوز گفته نیاید ز صد هزار یکی
گرم بهر سرمویی بود هزار زبان

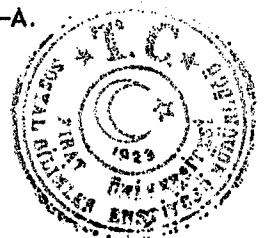
Cengiz'ün ħurūcuna ya'lemullah üç sebep vardır. İkişi mā'nevī (6) birisi suverīdür. Ma'nevīnün birisi Nefehāt-ı İns'de mezkūrdur ki (7) Şeyh Meclū'd-din-i Bađdādī çün ħalifenün anası ile mu'āmelesi (8) vardır deyü iftirā edüp ħalifeye mestlik halinde ilkā ederler. (9) Bī-tevākķuf Şeyhi Dicle'ye atdırur. Ye birisi dağı bu ola ki sultān (10) Muhammed bin Tekeş dörtyüzbig 'asker ile Bađdād'e kaşd edüp (11) ħalife emvāl ü emtā'a ile Şeyh Şehābeddin Suhreverdī'yi şulha (12) gönderür. Sultān Muhammed civānılıđ-ı cehli ile Şeyh'e iltifat etmeyüp bel ki (13) ihānet etdi derler. Ol diyārde kar yağmak mu'tād degil iken (14) bir 'azim kar yağub ħaymelerin yakup ol yağı 'asker zarūrī Māverāü'n-nehr'e (15)

35 a

ric'at ederler. Sebeb-i sūri budur ki çün sultān Muhammed bu seferden (1) dönüp tahtgāhına vāsī olur. Çingiz'ün Çin canibinden rusūlleri (2) gelüp tüccār-ı Çin ol diyāra varup gelmege izin taleb eder.(3) Sultān izin verüp ba'dehu tüccār-ı Çin Enzār adlı ser-hāde (4) gelürler. Ol ser-hādün meliki, sultānı ħālī olup sultāne (5) muĥaffī ħaber gönderüp ħamz eder ki bunlarun tüccār degil cevāsīs-i esrārdur.(6) Zira ekser metā'ları gümüş olmeğin bed-baĥt tama' hām edüp (7) āĥir sultānıñ sırre izni ile bāzar-gānları katl edüp malların (8) kabz ederler. Ba'dehu (B21b) Çingiz ol şahsı sultāndan taleb eder. Sultān (9) vermeyicek

2a/10 ... haymelerin yakup ... -A; 21a/13 .. canibinden rusulleri gelüp : .. canibinden

elçiler gelüp B; 21a/13 tüccar-ı Çin : tüccar-ı Sın B; 21a/16 ... haber... -A.

Çingiz-i bî-temiz hürûc edüp evvel ol şahsı ele(10) getürüp gözlerine ve kulaklarına gümüş akıdur. Pes sultân dahî (11) çeşm şafleti yaz u penbe-i nişanî güneş-i hüşden bîrûn kılmak (12) ile cânib-i düşmene göz ve kulağ olup *iki yıl selesen memâlikden (13) herâc alup 'askerini muzâ'af kılur.* Beyt ;

Beht-ı devlet çün olalar nâkış,

Çäre yok 'asker-i muzâ'afden.

35 b

Amma cümle sül tebdîrden birisi bu olur ki Semerkand'a uç günlük yoldan (1) sūr yapmak emr edüp 'askerini etrâfe perâkende kılur. Çingiz (2) geldikde 'askeri müctemi' bulunmaz ki mukavemete mecâl ole. Beyt ;(3)

هر که را بخت رهبر نکند کوشش جهد یاورى نکند

ve cümle fitneden birisi ebrârde Sâkin İbnu'l 'Amîd adlı bir şahs (5) var idi ki nâib vezîr olmuş idi. Ehl-i vukûf idi. (6) Sultân Muhammed anug babasının ve ehl-i beytin katli etmiş idi. Çingiz (7) yanına varup bir hîle ile ta'îm edüp sultânun mülûkı eğzından (8) Çingiz'e muhabbet-nâmeler yazıp ve anı bir tarîk ile sultâne isâi (9) etdirüp mülûkı ile kendi mâbeynine tefrika birağup âhîrû'l-emr sultân (10) Çingiz'e mukâvemet edemeyüp, kaçup bir cazirede 'âlilen fevt (11) olur.

Şi'r :

اگر شعبده در بجرى نهى بنياد
وگر بهندسه بر جرخ مى كنى اشكال
نه بخت ماند و دولت نه تاج ماند و بخت
نه كنج ماند و لشكر نه اهل ماند و آل
كجاست ملك سليمان كجاست خاتم جم
كجاست سام و نریمان كجاست رستم زار

مررت في فلوواتِ على منازلهم
وما وجدت بغير الرسوم والاضلال

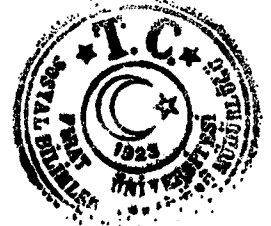
36 a

شدن صكره نه تأسف نافع نه تلهف مفيد
يفعل الله ما يشاء ويحكم ما يريد

Āl-i Selçūk, Çingiz fetretinde (3) vatanlarının terk edüp Rūm'a 'azîmet etmişler idi. Bunlarugla (4) Oğuz t̄aifesiinden Ertuğrul nām bir merd kim silsile-i vesāit (5) ile Yāfes bin Nūh 'aleyhi's-selām evlādından idi. Üçyüz (6) kırk mikdarı er ile bile gelmiş idi. Sultān 'Alāeddin (7) Keykubād bin Keyhusrev bin Kılıç Arslān bin Ertuğrul-ı s̄ānīye hıdmet(8) edüp küffer ile ceng edüp nice fethler etdi. Āhır Ertuğrul (9) vefāt edüp hicret-i nebeviyyede tis'a ve tis'ine ve semānede (10) Sultān 'Alāeddin bin 'Osman Ertuğrul'a saltanat yerliğin (11) yazdılar. Ye tūğ u nekkāre ve şimşir u hil'at ve ak sancak gönderüp (12) 'Osman'ı đezaya mehsūs etdiler, sene 699. İnagölü, Yenişehrî ve Köprü(13)hisāri, Bileciği ve sairini feth etdi. Sultān 'Alāeddin (14) fevt olup ekser ġaziler 'Osman yanına cem' oldular. (15)

36 b

Müddet-i saltanat-ı 'Osman 11 sāl. Emīr Orhān, İznik'i, Burusa'yn (1) ve sairini feth etdi. Ye oğlu Süleymān Paşayn Rūm ili yekasına (2) gönderüp anlar dāhī kırk nefer ġazī ile Kemēr nām mevzi'de Şığır(3)deresi'nden sāl ile geçüp deryedān od gönlek ve Eksāmīl (4) kal'asın Malğara ve İbşale ve Yīze ve Bolayır'ı feth etdiler. (5) Müddet-i saltanat (B22b) 35 sāl. Murād Hān-ı ġazī, Hüdāvendigār derler. (6) Orhān oğludur. Mukaddemā Lale Şahin, Edrene fethine 'askerle gönderildikde, Edrene tekfuru çıkup 'azim kitāi oluup āhır (8) münhezim olup kal'aya girüp Murād Hān gelicek Meriç taşğun (9) olmağın tekfūr sandala

binüp kaçup kal'ayı zabt etdiler. (10) Ba'dehu Kavsūde nām kāfir gelüp despot
 'askeriyle ceng olup inhizāmdan (11) sogra bir kāfir begi itā'at şuretinde gelüp
 elin öperken hançer ile (12) urub şehid etdi. Müddet-i şaltanat 31 sāl.
 Yıldırım Bāyezid (13) Hān, Ğazī Murād şehid oldukda karındaşı Ya'kūb
 Çelebi'yi (14) baban ister deyü çadıra getürüp boğdu. Padişahlar birāderlerin (15)

37 a

katl etmek sünneti bundan kalmışdur. Eflāk'ı feth edüp ve Karamān (1) oğlu Tuğyan
 etdüğü ecelden katl edüp Konya ve Aksarāy'ı (2) Nigde'yi Kayseri'yi Selānik'i,
 Yenışehri ve sair bilādı feth etmişdür. (3) Ba'dehu Yıldırım'ug ba'zi begleri kaçup
 Timūr yanına varup Timūr'ı (4) tahrik edüp Rūm'a getürdüler. İki 'askeri Çubuk
 Ovası (5) nām mevzi'da buluşup 'azim ceng edüp Yıldırım Hān Ğazūb (6) pādīşāh
 olmağın 'askeri bī-vefālīk edüp ba'zi Timūr yanında (7) olan begler firār edüp
 vezīrleri inhizām mukarrer olacak şehzāde (8) Süleymān'ı alıp kaçdılar. Yıldırım
 Hān Ğayūr pādīşāh olmağın (9) firār ihtiyār etmeyüp Timūr üzerine yürüyüp āhir
 'asker-i Tātār (B23a) kameri (10) hāle ihāta eder gibi kablayup Yıldırım'ı
 gırtiftār-ı dām-ı bālā edince (11) Timūr bir miktar Yıldırım Hān'a istikbāl edüp
 Yıldırım Hān (12) Ğazābından Timur'a mültefit olmayup bi'l-cümle izhār-ı
 mağlubiyet etmeyüp (13) bir miktar muşāhabetden sogra Yıldırım Hān habs
 olunup āhir hümmā-yı (14) muhrikan vefāt eder. Yıldırım Hān İstānbul'ı
 tekfūrundan isteyüp (15)

22b/4 Kavsude nam kafir gelüp -A:

22b/4 despot -B:

22b/10 katl etmek : öldürmek B:

22b/15 'azim ceng edüp : 'azim ceng

olup B.

37 b

tekfür dahî yılda on bin Fulori heraca râzi olup (1) ve İstanbul içinde müslümân-
lara mahalle ta'yîn olunup ve mescid yapıldı (2) ve kazı neâb olundu. Ba'dehu
Timür vak'asında mescidi yakup (3) müslümânları Rûm iline sürdü. Müddet-1
saltanat 16 sâl. Sultân (4) Mehmed Hân ibni Yıldırım Hân, Timür cenginde
onbeş yaşında (5) olup, Amasıyye begi idi. Timür Yıldırım Hânı olup ric'at (6)
etdikde Sultân Mehmed Amasıyye 'askeri ile Timür'un ardından yetişüp (7)
ceng edüp nice eskâlin bırakdurup, babası Yıldırım Hân (8) meytin
alikomuşdur. Amma bundan akdem birâderi Mir Süleymân (9) sekiz yıl babası
tahtında oturmuşdur. Ba'dehu âhir birâderi Mûsâ (10) Çelebi Rûm ilinde pâdişâh
olup üç buçuk yıl saltanat (11) sürdü. Simâvîn oğlu kâzi 'askeri ve Mihâil oğlu
Mehmed (12) Beg beglerbegisi idi. Âhir sultân Mehmed üzerine 'asker çeküp
(13) vardukda cemî' begleri Sultân Mehmed'e gelüp bir-cümle Samâku'da
(14) Mûsâ Çelebi tutulup Sultân Mehmed'e gelüp kârî tamâm olur. (15)

38 a

Simâvîn oğluna ayda bin akçe 'ulûfe edüp ehl-i 'ayâlî (1) ile iznik'e sürdüler.
Simâvîn oğluna bazı eşrâr mutabıkı (2) ile sevdâ-yı saltanat düşüp hâricîlik eder.
Pâdişâh (3) âdemlar gönderüp zemherede tutulup Siroz'da pâdişâhe getürüp (4)
çarsüde şalb etdiler, fi-sene 725. Müddet-i saltanat 7 sâl ü 11 mâh.(5) Sultân
Murâd-ı Sanî ibni Sultân Mehmed Hân 'aleyhi'r-rahme ve'l-ğufrân,(6)
vuzerâsı; Saruca Pâşâ, Oruç Paşa, İshak Paşa, Şehâbeddîn Paşa,(7) ve şayrihim
bunun zamânında Düzmece Mustafa peydâ olup (8) Yıldırım Hân (9) Timür cenginde

zâ'ijî' olan (B23b) Mustafâ nâm oğlu (9) benâm deyüp âhîr tevârih-i zâhir olup, tutulup Edirne hisârının (10) burcuna asdılar. Ye Karamânoğlu 'ısyân edüp 'efv olundu. Semendire (11) ve Mora feth olundu ve kış ekim oldu ve nice memâlik feth (12) olundu. Ba'de, Sultân Murâd Hân ihtiyârı ile saltanatı oğlu (13) Sultân Muhammed'e verüp kendü Meğnisa'de tekâüd eder fî-sene 746.(14) Halîl Paşa, Yezîr Moğla Hüsrev kazı'asker idi. Ba'dehu yonıçeri baş (15)

38 b

kaldırup yine Sultân Murâd'ı tahta geçirüp Sultân Mehemmed'i (1) Ma'nisa'ya gönderdiler. Ergene köprüsün binâ eder. Fî-sene 730, müddet-i (2) saltanatı 31. Mûsâ Çelebi Rûm iline pâdişâh oldukta Edrene'de (3) eski cami' binâsına şurû' etmiş idi. Binâ yer üzerine geldikte (4) vefât edüp, ba'dehu Sultân Mehemmed ile Sultân Murâd zamânında (5) tamâm olup cum'a kılındı. Hazreti Ebu'l-feth Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî ibni Sultân Murâd Hân (6) cülûs-ı ber-taht fî-sene 755. Müddet-i (7) saltanat 31 sene, ömreş 51 sene. Binâ-i Yonjhisârı fî-sene 756. Feth-i Kostantiniyye (8) fî-sene 758. Elli gün ceng edüp ellibirinci gün çahârşembe (9) günü feth olunup cum'a günü Ayasofya'de namâz kılındı. Feth (10) etdüği vilâyetün nihâyeti, bilgi velâyet ve kerâmetinün şâyeti yokdur.(11) Bu muhtasıra münasib degil ki cami'an zikr olunan ibtide-i cami'-i Sultan (12) Mehemmed fî-sene 766. İntihâ-i câmi'-i şerîf, fî-sene 785. Moğla Gürânî ve Hızır (13) Beg ve Moğla Hüsrev ve Hatîb-zâde ve 'Ali Kuşcu (B24a) ve Moğla Fenârî (14) ve Hasan Çelebi ve Hâce-zâde meşâhir 'ulemâsındandır. Ye kelâm-ı ni'me'l emîr ki (15)

39 a

resûl-i en'âmdan şâdir olmuşdur. Bunların hakkında, şâhib (1) nemedür. Kerâmât-ı 'acibe ve âsâr-ı bedî'e şâhibidür. Hazreti Sultân (2) Bâyezid Hân İbni Sultân Mehmed Hân cülûs-ı ber-taht fi-sene 776,(3) müddet-i saltanat 32 sene 'ömreş 62 sene. Yüzeresi; Gedik Ahmed Paşa (4) Dâvut Paşa câmi' şâhibidür. Mesîh Paşa, Gelibolu'da câmi' ve medresesi (5) vardır. 'Aleaddin Fenârî Rüm iline ve Anadolu'ya kazı(6)'asker oldu. Hacı Hasan-zâde ve Müeyyid-zâde kazı'asker idiler.(7) Tâcî-zâde Mahmûd Paşa da müderris iken nişancı olmuşdur.(8) Cem Sultân, Karamânden gelüp sultân evinde Hân Bâyezid (9) ile ceng edüp şınub Mısır'a varup ve hac edüp ba'dehu (10) Yârsak tâifesi ve Durğut Begler ile yine Hân Bâyezid (11) üzerine kâr-zâre gelüp tekrâr şınub Firengistân'a firâr etdi. (12) fi-sene 776. Şeyh Haydar oğlu İsmâ'îl zühür edüp ba'zı 'Acem beglerin (13) katli edüp Tebrîz'i alup şâh 'Unvânî ile ma'nûn oldu.(14) fi-sene 957. Sultân Selîm babası üzerine 'asker çekip Çorlu'da (15)

39 b

Çorlu'da münhezim olup, Yârna'dan gemiye binüb Kefe'ye gitti.(1) Fi-sene 917. Hazreti Sultân Selîm Hân İbni Bâyezid Hân (2) velâdet-i bâ-sa'âdet der Amasıya. Fi-sene 876. CULÛS-ı ber-taht (B24b) Şâhî (3) fi-sene 917. Müddet-i saltanat 8 sene, 9 şerh. Kırk altı yaşında (4) pâdişâh oldu. Edrene'ye müteveccih olup Çorlu karînede zücâc (5) mizâcları münkesir olup, 'âkile marâzından vefât etdi. Hicretün (6) tokuzyüz yigirmisinde Şâh İsmâ'îl ile Çaldıran Ovası'nda (7) müllâkât edüp harb ve kıtâle iştiğâl olundukda İsmâ'îl (8) ma'lûb olup girizân oldu. Hicretün tokuzyüz yigirmiikisinde (9) Moğla Zeyrek ile Karaca Paşa Kansu Gavri'ye 'ni Mısır (10) sultânına elçillige gönderilüp Haleb kurbinde

Mercidābık nām (11) mevzi'de ceng olup Kaşu Ğavri ol cengde dār-ı (12) fenāye aheng etdi. Ba'dehu tokuz yigirmi üç Muharrem'ün yigirmi üçünde (13) Kahire-i Mıṣır feth olunup sultān-ı Mıṣır Tumānbāy, Bāb el-Zile'de (14) ṣalb olundu. Ḥayr Beg mukaddem itā'at etmegın Mıṣır hākimi etdiler. (15)

40 a

Ba'dehu İstanbul'a nüzūl buyurdular. Fi-sene 924. Zeyrek-zāde ile Kemāl Paşa (1) Mıṣır'a varıldıktā kızı'asker idi. Yüzerāsından Pīrī (2) Paşa, Karamānī Hersek oğlu Ahmed Paşa ve Sınān Paşa ve Zeynel Paşa ve Ğayrihim. Hazreti Sultān (3) Süleymān İbni Sultān Selim Hān, vilādet-i bā-sa'adetleri (4) fi-sene 900. Taht-ı hümāyuna cülūsarı fi-sene 926. Tarīk-ı ma'delete (5) sülūk edüp ve cadde-i inṣāfı meslūk tutup ğāh ve begāh (6) ahvāl-ı re'āye ve sipāh tefekküd buyurmak resm-i ṣahāneleri idi. (7) Āhır 'ömrlerinde ṣehāzetden rühlarına rāyihā erüb münheyātından (8) bil-külliyē mu'rız ve muhrimātından müteneffir oldu. Men'-i ṣarāb ve ref'-i (9) ceng ve rübāb (B25a) etmişler idi ve Rodos ve Budin ve Belğrad (10) ve bunların gibi nice bilād feth edüp āhır Sigetvār kal'ası (11) muhāṣarasında 'alilen fevt oldu. Müftī 'Alī Çelebi, Kemāl Paşa-zāde (12) Sa'dī Çelebi, Çuy-zāde ve mālā efdalü'l 'ulema-ı Müftī (13) Hāce Çelebi anın 'aşr-ı 'ulemāsının meṣāhirindendir. Müddet-i (14) saltanat 48 sene. Yüzerası Perī Paşa, İbrāhım Paşa, Ayās Paşa (15)

40 b

Lütfi Paşa, Süleymān Paşa, Rüstem Paşa, 'Alī Paşa, Mehmed Paşadur. (1)
Hazret-i Sultān Selim Hān İbni Sultān Süleymān Hān مَدَّ اللهُ ظِلَّال

25a/2 fevt oldu : vefat etdi B.

رأفته الى مصارف ابناء الزمان وسد ثفور اهل الايمان

temüngei (4) بسد سداد وجوده الى انقراض الامن و الامان

جَرَاغِ كَلَطَنْتِ سُلْطَانَ سَلِيمٍ أَنْ شَاهِ رُوشَنِ دِلِ
كِهِ اَزْ نُوُزِ جَمَالَتِشِ مِهْرِ رُخْشَانِي كَنْدِ خَاصِلِ
شِهْنَمَاهِ بِلَنْدِ آخِرِ كَنْدَرِ رَايِ رُسْتَمِ فَرِ
شُودِ دَرِ خَدِ سَتَشِ جَاگَرِ هَزَارَانِ سَخِرِ وَ طَقَرُ

Cismi latîfi çeşm-i ezdâde şîr-zebân ve dîde-i ehl ü dâda hurşîd (8) rehşândur.

Şûret-i latîf ve kahr-ı zebân ve bî-nefze âmihîte (9) vasfet tiryâk ü zehr güftâr

hançerinde ta'biye kılınup bil-cümle ve devr-i (10) saltanatlarında binâ-i riwâ

maklû' ü bünyân 'ayş ü 'işret merkû' (11) idi. Anların dahî vaktehâ eş'âr ve nefer

demek kârları ve güftâr-ı (12) şîrîn söylenmek kirdârları idi. Yilâdet-i ba-

sa'âdetleri (13) fi-sene 929. Cülûs-ı hümayûnları fi-sene 974. Yezîr Âşaf tedbîr

ü müşteri (14) zamîrleri hâlâ Hazreti Mehmed Paşa (B25b) Tulallah 'umre

ile yevm-i cezâdur. Zamân-ı (15)

41 a

'adalet kar'ânlarında vâki' olan fethüñ birisi feth-i Kıbrıs'dır ki (1) feth-i Mısır'a

mu'adil her bir huşn istivârı rif'at ü istihkâm'da (2) felek-i zatı' burûca

mümesildür. Ye yümn-i tâli'-i Hürşîd lami'alarıyla (3) diyâr-ı Yemen'üñ fetretî

medfû' olub Yenediki la'î'n .ve pîç (4) kralı makhûr olmağın içlerinden iltizâm-ı

harâca revâc buldu.(5) Ba'dehu diyâr-ı mağrîbde feth-i halku'l-vâd onların

feth-i 'adâdındadır.(6) Minba'de bu feth ü zafere nice fetihler zem olub ve kesr ü

'adûya hezâr (7) kesirler munzam ola sa'âdetli pâdişahı 'adalet-i penâhımıza nasîb

(8) olan mülk ü seltanat Kayāsıra-i Rūm ve Ekāsır-i 'Acem ve Havākān-ı (9) ÇİN ve Asātīn-i Deylemden belki İkbāl-i 'Arab ve't teb'-i Yemen ve Āl-i (10) Būya ve Mulūk-ı Sāsān ve Selātīn-i Selçukıyyeden bir ferde (11) neşīb olmamışdur, ve olmaz. Hakk Subhānehu ve Te'ālā "ömr ü 'azızını (12) kadd-ı zülfi-ı hūbān gibi neşāt ü sürür ile dur ü dirāz ve vücūdı (13) şerīfin selātīn-i cihāndan mezīd 'adl ü inşāfla ser-efrāz (14) ve mümtāz kılıveren āmin bihakkī'n-Nebıyyi'l-Ummıyyi'l-emīn ve tārīh-i mulūk-ı (15)

41 b

'Acem'de bu beytler ve's-sāfındur. Nazm,

.. یس از آن تا بکریء پرداد ..	از کومرث تا بعهد قباد ..
.. تابصضاریان کشد بنیاد ..	بازاز عهد شاه نوشروان ..
.. تا زمانه بفرنیان شد شاد ..	بعد از آن دیلمی و سامانی ..
.. تا بخوار زمین قرآز افتاد ..	یس ز تاریخ ملک سلجوقی ..
.. تا بدین دور کان مخلد بد ..	هچنین از زمان چنکیزخان ..

Kıt'a-i İlmünşe-i; Sağa ibret (6) değıl mi bunca 'ubūr,

Kānda gitti bu değılū māh ile sāl,

Fıkr-i (7) müstakbel ile geçdi günlü,

Hāl-i māziye kalmadug İkbāl, (8)

Mes'ele-i fi ma'rifete'l-hükemā'i, cümle-i es-ātīn-i hükemāden Lokmāndur.

(9) Ba'zı müverrihler 'ammi-zāde-i İbrāhīm Hālīdūr derler. Pes bā-'avr olub

(10) ba'zılar ğulām-i siyāh, ba'zılar peyğamberdür derler. Fisā-ğures mu'āşır-ı

(11) Keştāif, şākird-i Lokmān sāhib-i Süleymān nebīdür. Havēs-ı e'dādı (12) İstihrāc

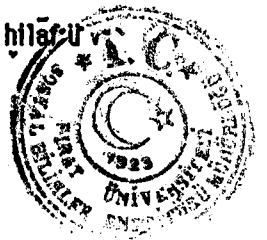
etmişdur ve anda Aritmatiki adlı kitabı icad etmişdür. (13) Sağut cevherinde niğmât harekât-ı eflâkı istimâ' edüb (14) usûl-ı mûsıkî-i ibtidâ' etdi. Câmâsab birâder-i Keştâsif, (15)

42 a

şâkird-i Lokmân, Bukrât şâkird-i Fisa-ğures, Bukrâtis şâkird-i (1) Bukrât, cümle-i esâtîn hükemâden Hermesdür. Hikâyet olunur ki (2) Hermes-i hekîm felek-i zahle şû'ûd edüb otuz yıl felek-i zahî (3) ile dâir olub ahvâl-i fülkiyyât-ı sair oldu. Ba'dehu arzâ (4) hübût edüb 'ilm-i nücûmdan haber verdi. Hermesden suâl etdiler.(5) Aşlı hikmet nedür? Taba'uket-Tâmü dedi. Miftâh-ı hikmet nedür dediler.(6) Taba'uke't-Tâmu dedi. Tabbâ'-ı Tâm nedür? dediler. Rühâniyyeti feylesofdur ki (7) Kevkebi ile muttasıl ve müdebbirdür dedi. Ekâbir hükemâden ve mutekaddimîndür.(8) Sokrât şâkird-i Bukrâtdur. Eflâtûn şâkird-i Sokrât ve mu'âşir-ı (9) (26b) Dârâbdur. Arasto şâkird-i Eflâtûn Belinâs şâkird-i Aristo (10) Calinus şâkird-i Belinâs Batlamyûs şâkirdi Calinûs Buzercumhür-i (11) hekîm Mevlânâ Lütfî-i maktûl ni'mellahi 'aleyh Hâşiye-i mu'tâli' için (12) olan hâşiyesinde kuvvet-i nazariyye ve 'ameliyye bahsinde rivâyet (13) eder ki Kütüb-i Arasto şâbika Mora vilâyetinde Atina ile musemmâ (14) kaşabanuğ kenîse-i ma'rufesinde mahzûn idi ki zamân-ı şâbikada (15)

42 b

kaşaba-i mezbûre müstekar ağıân hükemâ ü muğarrâ eşrâf-ı 'ukelâ idi. Mülûk-ı (1) Yunândan bir melik sâhib-i 'unvânüñ zir-i hükümetinde idi.(2) Me'mûn bin Harûn Reşid 'akl ü ferâsetde ferîd, reşid, hidâyet (3) ve fehîm-i kiyâset ıssı idi. Dilediği hükemânüñ esrârı 'ulûmuna vâkıf (4) ve estâr-ı muhâzzerâtın kâşif ola. Kütüb-i Arasto'ya râğib ve cümlesi (5) melik-i mezbûre tâlib oldu. Melik hilâf-ı

ü tuğyan edüp (6) Me'mün dahî gazbân ü perîşân olup cemî' 'asâkir zafer-nişân (7) kılıcak haber-i mahabbet eser melik-i Yunân'a mun'akıs olup bi-târîk (8) ü rehâbîn-i şeyâtîn kurbin melike böyle telkîn etdiler ki dîn-i müâlimîne (9) kesr ü inhizâm erişüp fark-ı mütehâlifeye inkısâmın dilerseñ (10) kütüb-i mezbûre-i bi't-temâm irsâi ile mülki istihsân edüp kütüb (11) mahzûne-i Me'mûn'e gönderdi. Ba'dehu Me'mûn mütercimînden Hüseyin (12) İshâk ve Sâbit bin Kurrâ-yı Kırımı bunlaruñ ğayrisin cem' edüp terâcim-i (13) mütehâlise ile terceme kıldılar. Ye ol terâcim etnâb ü tatvîl üzere (14) tehzîb ve telhîz olunmayup ta Hâkîm Fârâbî (B27a) zamânına dek bütün defâtirde (15)

43 a

kalûb hatte rûsûm-ı evrâk münderis olmağa müşrif ve nâzır (1) oldu. Ba'dehu ol 'aşruñ meliki Mansûr bin Nûh-ı Sâmanî Fârâbîdür.(2) Evvel terâcim-i mütehâlifenüñ tehzîb ü tehlîşin taleb edüp (3) Fârâbî dahî iltimâse icâbet edüp ve yazduğu kitâbe te'lim-i (4) sâni deyü ad verdi. Ol Sebebdendir ki kendü dahî mu'allim-i sâni ile (5) mülakkiib oldu. Pes kitâb-ı Fârâbî ve sair terâcim İsfahan'da (6) Şevânu'l-Hikmet adlı bir kitâb-hâne de mahzûn idi. Ta ol zamâna dek (7) Sultân Mahmûd, Sebuk Tekîn oğlu Sultân Mes'ûd-ı Ğaznevî, Şeyh (8) Ebu 'Alî'yi Tabâbeti için taleb edüp vezîr-i mukarreb edindi. (9) Ye ol hazâne-i kütübi Şeyhe teslim etdi. Ye henüz te'lim-i sâni Fârâbî'nüñ (10) te'lifü teşnîfi musveddesi ile idi. Beyâz olmamış idi.(11) Zîrâ Fârâbî'nüñ te'lif ü teşnîfine rağbeti ve te'lif ile olan (12) 'izze ve devlete iltifatı yok idi. Ehl-i tecrîd idi. Pes Şeyh Ebu 'Alî (13) ol kütübden şifâyı intihâb etdi. Ba'dehu kitâb-hâneye ateş düşüp (14) cemî' kütüb ü evrâk yandı. Hatta me'haz-ı musannifâti me'lûm olmasun (15)

43 b

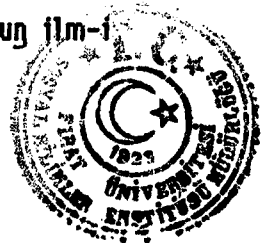
deyü harıkı Ebü 'Alî'ye töhmet ederler. Amma bühtân ü iftirâdur. Zîrâ Şeyh (1) mevâzi'-i 'adidde Kitâb-ı Şîfe tahlîs-i ta'îm-i sânidur demişdur. Ye hikmeti (2) ol kitab-hâneneden ahz etdiğüne mu'arrıfdür. Amma mu'allım-ı evvel Arastâtalîs'dür (3) ki Arasto (B27b) anuğ murahhamıdur, Eflâtûn şakirdidür. Evvelâ müvestes (4) bünyân-ı hikmet ve müşıyyed-i erkân-ı ma'rifet oldur. Ol sebebden mu'allım-ı (5) evvel ismine muhâll olmuşdur. Reisu'l-Meşâniyândur. Ye Meşâin enlardur ki (6) hikmet-i bahşıyye-i cenâbı Eflâtûn'dan suâli ü cevâb ve ifâde ü iktisâb (7) tarîkı ile ahz etmişlerdür. Ye Meşâun ile veche tesmiyelerine sebep (8) budur ki hidmet-i Eflâtûnâ muttesili gelürler, giderleridi. Amma hikmet-i (9) işrâkiyye sâhibleri ki anlara Eşrâkiyyûn derler. Bunlaruğ hilâfidür.(10) Anlar erbâb-ı 'uzlet ü mütezemîn-i hâlvat kimesneler idi. Sûfî-i şâfi (11) nihâdları gibi fevâidleri dayıme Cenâbu Rabbü'l-İbâde mun'akid ü (12) münkad idi. Bunlar me'ârif-i ilâhiyye 'âlem-i gaybden bî-şekk ü rîb eşrâk (13) nûr-i hidâyet ile istifâde etmişlerdür. İşrâka nisbetlerine hikmet (14) ve veche-i tesmiyelerine işâret budur. Rivâyetdür ki Arasto vakte ki (15)

44 a

hikmet-i bahşıyye-i Eflâtûnden ahz etdiler. Tehyîd-i kevâ'id ü tekrîr fevâid (1) kılmağa mütesaddî oldu. Bundan evvel fenn, hikmet, mektûb, mudevven (2) değıl idi. Egerçe ba'zı resâil-i müteşarrika ve remz ve iymâ ve luğaz ü mu'ammâ (3) tarîkı üzere vâkı' olmuşdur. Zîrâ mütekaddimin 'ilmi hikmeti ve sâir (4) 'ulûm-ı hafıyyeyi meselâ kimyâ ve 'aded gibi ebne-i hükemâden gayriye (5) ifşâ etmezler idi. 'İlm verâset ile olur derâset ile olmaz idi. (6) Pes bu çerâzi Eflâtûn'a 'arz etdi.

Eflâtûn eyitdi.(B28a) **أَفْتَرَيْدُ أَنْ تُفْشِيَ سِرَّ الْحِكْمَةِ الَّتِي كَتَبَهَا الْحُكَمَاءُ وَالِي زَمَانِنَا هَذَا**

Ye'ni diler misin (8) ki sırrı hikmet-i eşyâyi ifşâ edüb, hükemânun ilm-i

mektûmın ma'lûm-ı (9) cühelâ idesın Arasto eydur. Bir vechile eydayım ki ebkâr-ı me'anîsi (10) nâ-mahremlere 'arz-ı dîdâr kılmaya Eflâtûn icâzet verüb Arasto (11) usûl-ı hikmeti ebvâb-ı füsûl ve ihtisâr ü icâz belke ta'miye (12) ve elfâz üzere tertîb kıluş ba'dehu kuvvet-i farîhasından (13) fenn-i mantıki ihtirâ' edüp fenn-i hikmete âlet kıldı. Pes (14) mu'allim-i evvel ile mülakkab olmağa husûs-ı mezbûr sebep oldu ma'lûm (15)

44 b

ola ki hukemâi meşâun nübüvete münkîrlerdür deyü sui zânda müstirr (1) olmaktan hazer gerekdür. Zîrâ kütüb-i meşâun isbât-ı nübüvvet ile (2) meşhûndur. Eflâtûn ilâhiyyenüñ nübüvveti mertebe-i zanna müntehîdür. (3) Nitekim ba'zı ahâdîsde vâkı'dür ki eşhâb-ı Resûlullahdan birisi (4) İskenderiyye'ye sefer edüp 'avdet etdiklerinde meclis-i resûlul(5)lahda 'aleyhisselâm, gördüğü 'acâyibden suâl olunup dedi ki: (6) Bir kaym gördüm. Siyâh püşler ki, Eflâtûnun zıkrın iksâr ederler.(7) Ba'zı eşhâb-ı resûlullah Eflâtûna la'n itdiler. Resûlullah 'aleyhi's-selâm (8) nehy edüp eyıldı

لَا فَاِنَّ أَفْلَاطُونَ كَانَ نَبِيًّا جَهْلَةً قَوْمَهُ

La'net etmen. Tahkik Eflâtûn nebî idi. Kaymî âm bilmedi (10) ve Sokrâtuñ nübüvvetine 'ulemâdan ve hukemâdan kayı vardır. Eflâtûn (11) Hudânüñ Şakirdidür. Silsile-i Sokrat Lokmâna müntehîdür ki (12) (B28b) Sâhib-i Hazret-i Dâvûd 'aleyhisselâmdür. Ye bilcümle silsile-i işrâkıyun (13) ve meşâun cümlesi eşhâbı Safâriyye'ye müntehî olur. Bu takdirce (14) bunlar milel-i enbiyâdan bir millet-i mültezim deñil edüğüne câzim olmak lâzım deñildir. (15)

45 a

Mültezim olmadukları takdirce dahî küfr lâzım gelmez. Zîrâ enbiyâ-i sâbıkanuñ

(1) nüblüvvet-i 'āmmeleri yok idi. Tevassül-ı ilâ Cenâbı Allah hod (2) bî-dunî'lenbiyâ-i mümkin'dür Evis Karni gibi. Meselâ muhassıl-ı kelâm-ı ekâbir-i (3) hukemâ mutlakâ küfre nisbet olunmak gerekdür. Mezkûr olan hukemâ (4) devlet-i Muhammediyeden mukaddem olanlardır. Amma hukemâ-i İslâmiyyün ki (5) zamânları devlet-i Muhammediyyeye muvâfakat etmişdür. Anlar mütezim şerî'at (6) ve muktebis envâr-ı hakîkât'dür. Meselâ Sâbit bin Ferre ve kendi ve Fârâbî (7) ve İbn-i Sînâ gibi Mevlânâ'nun kelâmı tām oldu. Zâhir Mevlânâ-yn (8) mezbûrun mütezim şerî'at edügi hukemâ-i ehl-i şerî'a cemî' umûr (9) şer'iyeye-i itikâdiyyede muvâfakat etmişdür. Ye yâhûd ehîr 'ömürlerinde (10) zannı fesâdlarından ric'at eylemişlerdür. Ye ile'l-hazer anlara mütaba'atdan (11) Yellehu a'lemÜ'l-umûr.

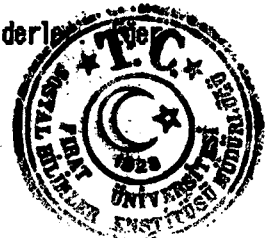
' İ L M - İ H İ K M E T

'İlm-i hikmet vâsıta-i 'akd-ı 'ulûm (12) ve zerre-i tâc-ı selâtin rûsûm, netice-i kemâlet-ı insâniyye (13) ve vesile-i me'ârif subhâniyyedür. و من

يؤت الحكمة فقد اوتى خيرا كثيرا (14) ve 'İlm-i hikmet bir 'İlimdir ki mevcûdât-ı hâriciyyenün ehvâlinde bahs (15)

45 b

eder. NefsÜ'l-umûrda vaki' olduğı (B29a) üzere takati beşeriyye mîkdârınca (1) mevzû' hikmet-i mevcûdât-ı hâriciyyedür. Kütüb-ı muşannife-i hikmet (2) muhtasırâtdan HidâyetÜ'l-Hikmete EsîrÜ'd-dîn Ebherî'nün ki Mevlânâ-zâde (3) anı şerh etmişdür ve İşârât-ı Ebü 'Alî ve Mutevîlâtdan Şerh-i (4) İşârât İmâm Fahr Râzî ve Şerh Nâsir Tûsî ve Muhâkemât-ı Kutbeddin (5) Râzî ve Şifâ ü Hikmete el-İşrâkı Şehververdi. Ma'lûm (6) ola ki hikmet iki kısma munkasımdur. Zîrâ hikmet ki mevcûdden bahs (7) eder. Görelüm ol mevcûdde bizim kudretimizüğü ve ihtiyârımızun müdhili (8) olacak olursa Hikmet-i 'İlmiyye derle

kudretimizun ve ihtiyarimizun (9) müdhili olmayacak olursa Hikmet-i Nazariyye derler. Hikmet-i 'ilmiyye dehi uç (10) kısımudur. Zîrâ eger şahs-ı vâhidün a'mâline ta'alluk ederse 'ilm-i (11) Ahlâk derler. Bu 'ilimden maksûd İktisâb-ı fezâil ü ictinâb (12) 'an rezaîldür. Eger a'mâl-i ehl-i münezzile ta'alluk ederse 'ilm-i Tedbîr (13) münezzil derler. Maksûd bu 'ilimden ol cemâ'atün ülfet ü muvânîstidür. (14) ve eger bir şehr kavminün ehvâline ta'alluk ederse 'ilm-i Siyâset derler. (15)

46 a

Bu 'ilimden maksûd nizâm-ı ahvâl mülk ü saltanat ve intizâm-ı (1) silsile-i 'akd memleket ü râ'iyyetdür. Bunlarda dehi kütüb-i (2) müddevine çokdur. Amma cümlesinden şerî'at-ı nebeviyye ğuna vermişdür.(3) Hikmet-i nazariyye dâhi uçdür. Zîrâ mevcûdden bahs mutlakâ madde(4)den münezzeh olursa 'ilm-i İlahîdür. Hîn-i bahşden münezzeh olursa ri'yâzi (5) mutlakâ (B29b) maddeden münfek olmazsa tabî'dür. Ba'zilar mantığı dehi (6) hikmetde mûnderic kıldılar. Yeche âher ile bu cümleden ğerez-ı tahsîl (7) i'tikâdet-ı şahîhadur ki vesile-i sa'âdet-i ebediyye ve vâsîta-i siyâdet (8) sermediyye ola

وَمَنْ وَقَفَ عَلَى

حَقَائِقِهِ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا وَمَلَكًا كَرِيمًا جَعَلَنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ مِنَ الْفَائِزِينَ

Mes'ele (10) cisiminden mürekkebdür. Cevâb cisimî 'inde'l-hukemâ sûret ve heyûlâ (11)dan mürekkebdür. Sûret ile heyûlâ iki cevherdür ki birbirine hal olmuşdur. (12) Heyûlâ mahall-i sûret hâlii heyûlî kâbil sûret makbûldür. Zîrâ eger cisim-i (13) heyûlâ ve sûretten murekkeb olmazsa clüz-i lâ-yetecezzâdan mürekkeb (14) olur. Clüz-i lâ-yetecezzî mezheb-i hukemada menfîdür. Ba'zilar aje cevher ferd (15)

46 b

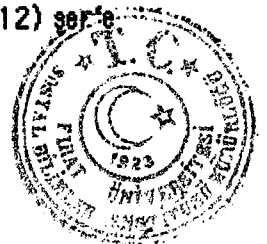
derler. Cevher ferd bir cevherdürki inkısama kâbil olmaya. Aslen ve kat'an (1) ve

kesren ve farzan ve vehmen ve cevher ferdüñ nefyinde hükemānuñ eşher-i (2) delāili budur ki cevher ferd mutahayyizdür. Her mütehayyizüñ cānib-i yemīni (3) cānib-i yesārına muhālifdür. Pes cevher ferde iki cānib hāsıl olucek (4) inkışāmı dahī kābil oldu derler. Amma hükemānuñ bu kavlı merdūd (5) şer'-i mübīn ü mehcūr ehl-i yakīndür. Zīrā isbāt-ı heyūlā ve sūretuñ (6) mu'dası nefy-i fā'il-i muhtārdur. Ne'uzu Billah min sui'l-fehm ü nokşānu'l- (7) efkār Ba'dehu asıl mukarreleri üzere silsile-i mümkināti ve tertīb-i (8) esbāb ü müsebbibātı beyān edüp dediler ki mebdā-i evvel celle zikrehu (9) (B30a) vāhid min kullı vücūdudur. Vāhid min kullı vücūhdan şadır olmaz (10) illa vāhid şadır olur. Ol vāhid 'akl-ı evveldür. Pes 'akl-ı evvel zū'l-(11) cihetin olup cihete vücūbundan 'akl-ı sānī şudur edüp (12) cihete imkānından felek-i evvel zuhūr etdi. 'Akl-ı sānīnün dahī (13) cihete vücūbundan 'akl-ı sālīs, cihete imkānından felek-i sānī sūdür (14) etdi. Sümme 'akl-ı 'aşire felek-i tāsī'e varınca tertīb-ı mezkūr (15)

47 a

üzere eflāk-ı tis'e nūfūs-ı pākleri ve aklı derrākleri ile (1) şadır oldular. Ve 'akl-ı 'aşir oldur ki andan rūh ile ta'bīr (2) edüb "Yevme yekūmu'r rūhdā" ki rūhdan murād ol rūhdur (3) derler. 'Akl-ı fe'āl dahī derler. 'İlm-i 'anāsırda müessir ve ervāh-ı beşeriyye (4) müfīz ü müdebbirdür. Ve lisan-ı şerī'de ve kalem ü levhdan murād 'akl-ı (5) evvel ile 'arş-ı a'zamdur derler. Ba'dehu 'akl-ı 'aşirden ki 'akl-ı fe'āldür. Heyūlā-yı (6) 'anāsır ü harekāt-ı felekiyye sebebi ile olan isti'dād-ı muhālifenuñ (7) ne 'akıbı hasebiyye şuver-i müte'ākibe zāhır oldu. Ba'dehu heyūlā-yı 'anāsırdan (8) mu'adin şadır olup ba'dehu nebāt ba'dehu hayvān ba'dehu netice-i (9) mukaddimāt ibdā' ü icād ve maķşūd-ı imtizāc eczā-i (10) 'ālem kevn ü fesād halāş-ı maķdūr ve zubde-i imkān ya'ni insān zuhūr edüp (11) kerāmet-i hilāfet ile mükerrrem kılındı. Amma isbāt-ı 'ukūl-ı 'aşere (12) şer'

nā-muvafık ve usûl-ı İslâmiyyeye ğayr-ı mutâbıkdur. Kıt'a;(13)

Te ki çü (B30b) hakîmân zâlalet semere,

Nefy-i clz ü isbât 'ukûl-ı 'aşere (14)

Eb'âd-ı kevâkıbde nice bîr bu nazar,

Bir nûr hâsıl ede gör basara (15)

47 b

Muhasıl-ı 'âlem âferîneş üç kısma münhasırdır. Kısım-ı evvel *بخشنده نامبرنده*

(1) Ye'ni fâ'il-ı ğayr-ı kâbil 'ukûl u nûfûs melâike-i mukarribîn gibi ki zulmât

(2) heyûlaniyye ve küdürât cism-ü cismâniyyeden münezzeh ve mukaddeslerdür

anlaruñ (3) vesâitleriyle feyz-ı vâhibi's-şur zerrât-ı mükevvenât-ı 'ulviyyeye

(4) ve süfliyyeye mutevâtir ü mütekerrir yetişür. Kısım-ı sâni, Pezîrende-i

nâ-bahşende (5) ye'ni kâbil-ı ğayr-ı fâ'il. Anlar eczâm-ı zulumâtiyye-i

duhâniyyedür ki âlem-i (6) kevn ü fesâdden fi'l-hakîkat ma'dumlardur. Amma

zâhirde mevcûd nümâyiş (7) tutarlar. Kısım-ı sâlis hem Pezîrende ve hem

Behşâyende, ye'ni hem kâbil (8) hem kâ'il keşif-ü latîfden mürekkeb-i 'âlem ğayb

ü 'âlem-ı şehâdet (9) mâbeyinde münkalib etvâr-ı metnû'iyeye cihet-i vâhiddin

dâhil ü mürâtib (10) müte'addideye ve nuş-ı mütekessireye kâbil mevcûd-ı kâmil

ye'ni nev'i insânîdür ki (11) mâ-fevkinde olan melâ-i a'lâden feyezân-ı 'aneti kâbil

olub (12) mâ-tahtına vâsıl kılar. Çün mustehakki celâyâ ve kuds ve lâyıķ-ı

Hâzret-i Enes (13) ola. Fi'l-hakîkat mevcûd mevcûd-nümâ olur. Amma kaçan ki

câh-ı tabi'ata üftâde (14) ve lezâiz-i şehvâta dil-dâde olan fi'l-hakîkat ma'dûm ve

me'dûm-nümâyişinde olur. (15)

48 a

Mes'ele-i fî nefsi'l-insân. Cevâb. Tefsîr-i Kebîr-i Şacî kavlınce (1) insan eczâ-i

cismāniyye-i nūrāniyyedür ki heykel-i mahsusa (B31a) ye'ni görünen (2) kalıb-ı mahsusa ser-yân etmişdür. Mâi verdüğ verde ve nārūj (3) fehme sirāyeti gibi ve her şahşun "Ene Fa'altu Kezā" dedügi zamānda (4) ene zamīri ile işāret etdügi hakikat ol hakikatdür. Heykel-i mahsusa (5) ve kalıb-ı mahsūs değıldür. Zīrā heykel-i mahsusa teşhis-i vāhid üzere (6) bākī kalmaz. Eczā-i bedeniyyesi muttasıl 'ahd-ı tufūliyyetden zamān-ı şeybe dek (7) ziyāde ve noksān üzere olur. İnsān-ı hod min haysu huve insān (8) rezilete noksāndan sālīm ve āhır 'ömrüne varınca bir emr-i dāimdür. Pes (9) ene lafzı ile işāret olunan şey heykel-i keşīfe muğāyir bir cism-i latīf (10) olmak lāzım gelür. Kavı-i mezbūr, Mevlāna Kemāl Paşa-zādenüğ muhtāridür.(11) Amma mezheb-i hukemā değıldür. Zīrā kavıi hukemāde nefis-i nāṭike-i insāniyye (12) maddeden mücerreddür. Cism değıl cismānī değıl lā-mekāniyyedür. İşāreti hasiyye-i (13) kabul etmez. Bedende müntabi' ve dahil değıldür. Ta'alluk-ı tedbīr ile müte'allıktır (14) ve bu kavı-i mütekellimīnden İmām-ı Gazālī hazretünün makbūlidür. Ye Şūfiyye-i (15)

48 b

mekāşifīnün meşhūrıdır. Şehr-i Mevākıf'da mestūr'dur. Amma tecrid-i (1) nefse kail olmak nefy tecridatı münāfīdür. Ba'dehu ma'lum ola ki nefis-i (2) nāṭikādan kuvvet-i 'ākile münba'is olur. Ol kuvvet için merātib-i (3) erba'e vardır. Mertebe-i ūlā, kuvvet-i 'akilenüğ mebdā-i fitratde şuver-i (4) ma'kulātdan bilgiliye hālī olduğı mertebe şuver-i mezbūreye (B31b) isti'dād (5) olduğı hāide ve bu mertebeye 'Akı-ı Heyūlānī derler. Şūretden (6) hālī olan heyūlaya teşbiye olunur. Mesela şıbyönün 'aklı gibi. (7) Ba'dehu isti'mal كَادِر کَادِر olup havāsi zāhiresin ve havās-ı (8) bāṭināsın tasavvūr etdikden sonra anug için 'ulūm-ı

evveliyeye hâsıl olub (9) ve nazariyyetun kesbine isti'dad-ı kâmil bulur. Ol mertebeye 'Akl-ı bil Meleke (10) derler. Ba'dehu kuvvet-i 'âkılede ma'kulât-ı nazariyye tekerrür kesbi ile mahzûn (11) olup kaçan isterse kesbi cedîd sezâ istihzârına kâdir olur. (12) Ol mertebesine 'akl-ı bil-'akl derler. Ba'dehu kuvvet-i 'âkılede ma'kulât-ı (13) nazariyye mahzun olduktan sonra muttasıl meşâhidî ve musfâhızırî olur. (14) Asla zuhûl etmez ve meşâhidesinden zâil olmaz. Ol mertebeye (15)

49 a

'akl-ı müstefâd derler. Zîrâ ol mertebe 'akl-ı fe'âlden müstifâd olur. (1) Kuvvet-i Kuddusiyye deyü 'akl-ı bi'l-melekenün nihâyeti mertebesine derler. (2) Şerh-i işârâtda eydür. Âyet-i Nürde müşketden murâd mertebe-i ülâdur. (3) Züccâceden murâd mertebi-i sâniyedür. Muşbâhden murâda mertebi-i sâlisedür. (4) Nuran 'ala nürden murâd mertebe-i râbi'adur. Tahkik-ı hakîki budur ki (5) hakikat-i insâniyye nefsu'l-emrde şey-i vâhiddür. Amma anıçün merâtib-i (6) muhtelif ve i'tibârât-ı metnû'a vardır. Müdebberinden olduğı i'tibâr ile (7) Nefs-i Nâtika derler. Ye zü-cihetin olup bir ciheti mübdâ-i küllüh ve bir ciheti (8) nefs-i hayvâniyyeye nazır olup (B32a) beyne'l-cihetîn munkalib olduğıçün (9) kalb derler. Ye nefs-i hayvâniyye cihetinden a'râz edüp mübdâi (10) külli cihetiyle ikbâli i'tibâr ile 'akıl derler. حیوة zâtıyyesi olup (11) hayât-ı bedene sebep ve kavâyı bedeniyye andan mükteseb olduğı i'tibâr ile (12) rûh derler. Ye cihetin mezkûriyetinden zühûl edüp envâr şıfât-ı (13) subhâniyye bi'z-zât kendü zâtında bulduğı i'tibâr ile sıır derler. (14) İla ğayri zalik mine'l- 'ibârât ve'l-i'tibârât zikr olunân usul-ı ekser (15)

49 b

ekser 'ulemâ şer' katında makbûldur. Mes'ele. Nefs-i insâni hâne-i beden

harāb oldukda aña merci' ve meab nedür? Cevāb. Aña bir hükemā ve mütekillimīn (2) katında nufūs-ı mücerred-i insāniyenün ħudūsı müttfekun 'aleyh olduğı (3) gibi ba'de harabū'l beden bekāsı dahī müttfekun 'aleyhdır. Amma hükemāden (4) rūha mizācdur diyenler kavlınce. Ba'de harabū'l beden fenāsı lāzım gelür. (5) Bu mezheb mezheb-i merdūddur. Ye egerçe kudemāden Eflātun (6) ve ğayrisi kadim-i nefse zahib olmuşdur. Amma Aristo ve müteahhirinden (7) Ebū 'Ali ve ğayrisi ħudūsune kail olmuşlardır. Zīrā batlān-ı tenēsuhde (8) 'umde-i vasfı ħudūs nefesdür. Ba'dehu nefs-i nāṭıkanunğ bedene ta'allukundan (9) hikmeti bā'ase tahsil-i mutālib fayıka ve tekml-i kemālāt lāyıkādur tākāt-ı (10) beşeriyye mikdārınca. Lākin nufūs bu ħuşuşda (B32b) merātib-i muhtelife üzeredür. (11) Mertebe-i ūlā, mertebe-i 'arafa-i faizīn ve su'adā-i vāsilīndur ki (12) nufūs-ı beşeriyyeye mümkün olan me'ārif anlara hāsıl olmuşdur. Tāze (13) kuvvet-i nazariyye ve tāze kuvvet-i 'ameliyye hasebiyle kaçan ki شراغل بدنییییدن (14) müstahleş ve küdürēt-ı heyūlādan muşaffa ve mukaddes olalar. Derecāt-ı (15)

50 a

sa'adete irtıka ve lezzāt ğalebāye ittışāl ve intihā ederler. Mertebe-i (1) sāniyye, ol tāife mertebesidür ki anlara cemī' mutālib mümkin müyessir (2) olmāmuşdur. Ye bu tāife üç kısımdur. Bir kısmı şol nufūs-ı sālihdur ki (3) anlarunğ merātib-i isti'dādlarında ba'zi şuver mutālib-i 'āliye cilve-ğir (4) olmuşdur. Amma azdād mutālibünğ kesbine aşıā isti'dādları yokdur. (5) Ol nufūsa bile derler.

وهم في سعة من رحمة الله تعالى. Anlar dahī kuyūd beden ile mukayyed olucak sa'ade-i lāyıkları ile müstes'īd (7) olurlar. Resūlullah şallallahu 'aleyhi ve sellam ħadīs-i şerīfnde "Ekser ehli'l (8) cennete'l-leyle" dedigi bunlardur demişler. Ye Ebu 'Ali, İşarat'da demişdür ki (9) البلاهة ادنى الى الخلاص من فطنة براء
İkinci kısmı şol (10) cahiledür ki mutālib-i ħakkanunğ ezdādından ğayri

nihādlerinden (11) bir şey mütemekkīn olmamışdır. Amma cehl-i mezbūr keyfiyet-i rāsiha degildir. Mesela (12) i'tikād-ı evām mutakallidīn gibi esbābden bir sebep ile zāil olur. (13) (B33a) Bunlar ta'zīb-i dāim ile mu'azzīb olmazlar. Üçlünçü kısım nufūs-ı (14) Eşkiyādur. Ayīne-i fikretlerinde umūr nefs-i emriyyenüñ nekāyısından đayrı (15)

50 b

neşne nümāyiş etmişdir. Ye cehl-i mezbūrları bir keyfiyyet-i rāsihadur ki izāleye (1) kabiliyyet yokdur.

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَاةَ بِالْهُدَى
فَمَا زَبَحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ . الآية

Nazm-ı latif (3) Bu nükte bilinmez kināyānla,

Bu hikmet tıyulmez işāretle,

Açılmadı (4) bir kimseye bu kapu,

Ne miftāh ile ne fütuhāt ile.

' İ L M - İ H E Y ' E T

'İlm-i hey'etlūğ (5) beyne'l-'ulūm, kader-i āsmān gibi bir ter ü mertebesi tāk-ı 'arşa (6) berāberdür. İnzār-ı dakıka ve efkār-ı enika şāhibleri bu 'İlm-i şerīfe māil (7) ve ulu şānına kāildür ki şeref-i 'İlm şeref-i ma'lūm hasabi iledür. (8) Ta'rifü'l-Hey'et : 'İlm-i Hey'et bir 'İlimdür ki ecrām-ı basitenlūğ 'ulviyyesinlūğ (9) ve süfliyyesinlūğ ahvāl ü eşkālī ve evzā' ü mukādiri ve eb'ādī (10) anuğla ma'lūm olur. Mevzu'; 'İlm-i hey'et ecrām-ı mezbūredür. Hey'et-i (11) mezkūre ile amma 'İlm-i hey'et gāh olur. Berāhini ile mezkūr olup (12) ol takdirce 'İlm-i hendeseye mevkūf olur. Kütüb-i muhtasaresında (13) Mecestī eydür : İmām Ebherī'nüñ Mutavassıtasından, Hey'et-i İbni Eflāh (14) mebsūtesından Kānūn-ı Mesūdī ki Ebū Reyhānī'nüñdür. Amma 'İlm-i (15)

51 a

berahini ile mezkûr olmasa hey'et-i basîtdür. Hey'et-i basîtde kütüb-i (1) muhtasırada Tezkire-i Hâce Nasreddîn (B34a) Tûsî ve Mülâhhas Çaçmeni Mabsûtdan (2) Nihâyetel İdrâk Kütüb-i Şirâzi ve Çaçmenî'nün Şuruh-ı Mufîde (3)-sinde, Şerh-i Fazlullah 'Ubeydî ve Şerh-i Kemâleddin Türkmenî (4) ve Şerh-i Każî-zâde-i Rûmî ki evved şuruhundandır. Ye kütüb-i muhtasıradan (5) Mevlânâ Ali Kuşcu'nun Fethiyyesi ve Şerh-i Mevlânâ Sinân (6) ve Şerh-i Merzem Çelebî ki Muşannifek duhter-zâdesidir. Ye Batlamyûs'un (7) Ahvâl-i Mesâkin'de Coğrafya adlı kitabı vardır. Ye bu 'ilmün şerefinde (8) kelâmullah şahid-i kâfidir ki vârid olmuşdur.

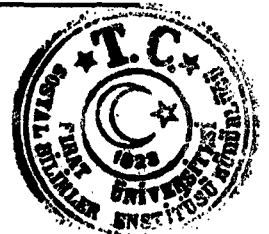
الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ
وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ
صَدًا بَاطِلًا .

'İlm-i mezkûr tefekkürü fi halkî (11) semâvât eydüğine şübhe yokdur. Ye ba'de tefekkür bu nizâm-ı bedî' (12) ve uslûb-ı 'acîb ile sey-yârânun harekâtı ve sevâbetün sükum (13) ve her birinin evzâ'-ı mahsuseları bir harekete hâfiyye-i müstemîl (14) olduğuna şuhûd-ı kâmil olucak Allahü Te'âlânun kudretine ne mer-tebe (15)

51 b

mertebede vukûf hâsıl olduğu zâhirdür. İmâm Fahrreddîn (1) Tefsîr-i Kebîr'de buyurur ki Ömer bin Hayyâm, Ömer bin Asrî önünde bir gün (2) Muhîttî kiraat ederken fukahâden ba'zî ol makâmdan glüzer edüp mubâhaselerine (3) nazar kıldıkta bu kira'at etdiginiz kitab-ı fûnûn-ı mu'tebereden nice fenn-i (4) mustatâbdur deyu suâl eder. Mezbûrlar dahî cevâbında,

أَوَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ - كَيْفَ بَنَاهَا
tefsirîn (B34a) okuruz derler. Bâ-huşûs 'İlm-i muvâkîte

ve (6) 'ilm-i tekāvīme mevķūfun 'aleyh olmuşdur. İkisi dahī mühimmāt-ı şer'iyedendir. Mes'ele (7) **فِي عَدَدِ الْأَفْلَاقِ وَصَيَاتِهَا** Cevāb, ma'lūm ola ki eczā-i basīte (8) iki kısımdır. Kısım-ı evvel 'anāsırdur ki arzdur ve mā'dur , hevādur, nārdur. (9) Kısım-ı s̄anī ecrām-ı felekiyyedir ve eflākda olan merkūz ecrām-ı kevākibdür.(10) **Peş her cism-i basīt اذاجلى وطبعه كرتيه** şekli olmak iktizā (11) eder. Bu taķdīrce 'anāsır-ı erba'a ve ecrām-ı felekiyye cümlesi kurriyetü'l-eşkaldür.(12) Zīra bu cümlesi besāitdür. Ba'dehu 'aded-i eflāk yigirmi dördtür. Altısı (13) felek-i tedvīr, sekizi hāricü'l-merkez, onu dahīl-i merkez. Felek-i (14) tedvīrūğ dahī merkezi merkez-i 'ālemden hāricdür. Amma hāricü'l-merkez ıstīlāh (15)

52 e

olunmamışdır. Ye bu yigirmi dört felekūğ tokuzu eflāk-ı külliyyedir.(1) Ma'dası bu eflākūn dahilinde cüz'iyat ü tevābī'dür, şemsdür. (2) Ye mezkūr olan eflāk-ı tis'anuğ ve anāsır-ı erba'anuğ (3) kürreleri bir birini muhīf olmuşlardır. Mesalē cümlesin şekli beyāze teşbiyye (4) etmişlerdür ki kâbları bir birine muhīf olup mā-beyninde boş mahall (5) yoktur. Nitekim eflāk-ı tis'anuğ ve 'anāsırūğ dahī mā-beyninde (6) halā yoktur derler. Bu cümleñün vasatında kürre-i arz sākīndür. (7) Ye cümlesinüñ merkezi vāhīddür. Amma arz səfil-i mutlak olduğı çün cevānibinden (8) tedāfi' hesebiyle merkeze muttasıldır. **(634b)** Anuğ mā-fevķinde mādır zīra mā şekli (9) muzā'afdur. Sakālī hevāya nisbet iledür. Arz-ı muhītdür. Amma ihāta-i nāme (10) ile değıl mānuğ fevķinde hevādur. Hafīf muzā'afdur. Hıffet-i nāre (11) nisbet iledür. Māī muhītdür. Fevķinde nārdur. Hafīf mutlakdur. Hevā-ı (12) muhītdür. Mā-fevķinde feleki kamerdür. Anuğ fevķinde 'atāretdür.(13) Anuğ fevķinde felek-i Zühredür. Anuğ fevķinde felek-i Şemsdür.(14) Anuğ fevķinde felek-i Merīhdür. Anuğ fevķinde felek-i Māsteridür.

52 b

Ānun fevkinde felek-i Zühaldür. Ānun fevkinde felek-i Sevābitdür.(1) Anun mā-fevki felekü'l-eflākür, Felek-i a'zam dahī derler. Felek-i (2) Atlas dahī derler. Kevākibden hāī olduğuñ cemī' ecrāmı (3) muhītdür, muhaddid cihetdür. Mā-verāsında ne halā ve ne melā' vardır.(4) Bu zıkr olunan ecrāma 'ālem itlāk olunur ki mā-sivallahdur. Suret-i (5) mezbure üzere, (6)

(B35a) Mes'ele, في حركة الافلاك . Cevāb ma'lūm ola ki cümle eflāküñ (7) hareketine bu muhtaşarda vukūf-ı müyessir degıldür. Amma zıkr-i ecmālī budur ki (8) arāzı şāmil olan eflāküñ hareketı iki kısımdur. Kısım-ı evvel (9)

53 a

maşriğden mağribe devam eder. Kısım-ı sānī mağribden meşriğa (1) güzerān eder. Ye kısım-ı evvelde eflāk-ı erba'a müstereklerdür. Evvel hareket (2) felek-i a'zāmdur ki hevī-i mezkūr 'ālemde şarkdan ğarba hareket edüp (3) bir gün bir geceye karīb müddetde devresin tamām eder. Ye felek-i a'zam (4) kendü hareket-i zātiyyesi ile hareket edüp sāir eflāk bi'l-'arż (5) bunun hareketi ile hareket ederler. Şemsüñ ve sāir kevākibin tulū'u (6) ve ğurubı heb bunun sebebi iledür. Ye felek-i a'zamun hareketine (7) hareket-i küñ ve hareket-i ulā derler. Kutublarına kutub-ı 'ālem derler ve kutbın (8) mā-beyninde olan hatta mihver derler. Meselā dolabunğ iki menzilesindedür.(9) Ye kutub deyü aşılarda dolabunğ

uçları turduğu (10) mahalle derler. Pes ol hatt-ı ma'rûz ki mihver derler. Bir tarafı kutb-ı (11) şimālî ve bir tarafı kutb-ı cenübîdür. Kutb-ı şimālî bir kevkabdür. Türkîde demür (12) kâzık ve 'Arabîde Cedy derler. Amma bazıları kavlince burūcda olan cedyden (13) İmtiyâz için cedy nebât-ı ne's derler. Ye kutb-ı cenubî dahî bir kevkabdür ki (14) ismine Süheyl derler. Bizim arzımızda talî' degıldür, şarîbdür. Kutb-ı şimālî (15)

53 b

ufūkdan ne deñli murtefî' ise ol dahî cenüb (B35b) tarafından ufukdan (1) ol mikdâr münhat olur. Bir kimesne cenüb tarafına hatt-ı nisf-ı nehâr üstüne (2) altı aylık yol gitse Süheyl dahî ufuk-ı cenübîden tulū' eder derler.(3) Ye Süheyl mürtefî' oldukça kutb-ı şimālî şurub edüp münhat olur.(4) Arzūñ kürriyeti buradan zâhirdür. Ye felek-i a'zamıñ mantıkası (5)ya'ni meyânında olan dâire-i 'azîmesi üç yüz altmış cüz'e taksim (6) olunmuşdur. Her bir cüz'e bir derece itlak ederler. Ye'ni felek-i a'zam (7) ol cüz mikdârı devr etdikde bir derece tamâm olur. Bir derece (8) itlak ederler. Ye'ni felek-i a'zam ol cüz'i her dereceye altmış dakikaya taksim (9) olunur ve her dakika altmış saniyeye ve her saniye altmış sâilseye ilâ şayri (10) zalik revâbî'a ve havâmise varınca pes dâire-i felek-i (11)a'zam bir gün ve bir gecede devre ibtida etdügi mevzu'a tekrar vâsıl (12) olur. Zîrâ bir gün ve bir gece yigirmi dört sa'atdür. Dâire-i a'zam (13) ise üç yüz altmış cüz'dür ve bir derecede tamâm olacak (14) üç yüz altmış derecede tamâm olur. Ye üç yüz altmış derece hod (15)

54 a

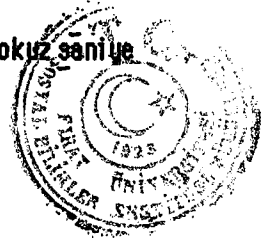
yigirmi dört sa'atdür. Zîrâ her sa'at on beş derecedür. (1) Hareket-i felek-i a'zam üç nev' üzeredür. Biri dolâbiyyedür (2) ki hatt-ı istivâ dedükleri mevzu'da olur ki güneş anda semt-i (3) râ'isden mürûr eder. Dâimâ ve birisi Rahaviyyedür ki

arz tis'inde (4) olur. Güneş anda daire-i ufukdan mürür (B36a) eder seng-i aşyab gibi (5). Ve birisi Hamaliyyedir. Bilad-ı saliseye karib olan mevzu'lardaki (6) gibi güneşün devri bend-i hamail gibi olur. Kısm-ı sani ki megrıbden (7) meşrika olan hareketdür. Mesela felek-i sevabetün hareketi gibi. Felek-i (8) a'zama mukabil hareket eder. Mebdä-i harekete evvel buruc-ı hameldür. Amma hareketi (9) hareket-i beti'edür. Evvel-i ecelden mütekaddimin asla hareketi yokdur demişler. (10) Amma müteahhirin sene-i şemsiyye ile altmış altı senede bir derece hareket (11) müşahede etmişler ve felek-i sevabete felekü'l-buruc ve mantikatü'l-(12)buruc dahi derler. Zira felek-i sevabetün eczasi on iki (13) kısma münkasım kılup her kısma burc demişler ve her burca ol burcda (14) vaki' olan kevâkib-i müctemi'anun şekline münasib bir isim vaz' etmişler. (15)

54 b

Nücümiler bilürler; burc-ı evvel Hamel, burc-ı sani Sevr, burc-ı salis (1) Cevza, burc-ı rabi' Surtan, burc-ı hamis Esed, burc-ı sadis (2) Sünbüle, burc-ı sabi' Mizan, burc-ı samin 'Akreb, burc-ı tasi' (3) Kavs, burc-ı 'asir Cedi, burc-ı hadi 'asere Dilve, burc-ı sani (4) 'asere Hüt ve felek-i burucün kutubları kutb-ı 'aleme muğayirdür (5) ve mihverı mihverine muhalifdür. Ol sebebden mantıkası ya'ni daire-i (6) 'azimesi felek-i a'zam mantıkası ile tekätu' eder. Nitekim mihverı (7) mihverini kat' etdügi gibi şekl-i sabıkda zahirdür. Zira biri biri (8) içine iki halka-i 'azime vaz' (B36b) etsék mihverleri, kutubları muğayir (9) olsa elbette biri biri ile tekätu' eder. Ba'dehu egerçe felek-i zahıng (10) dahi hareket-i yevmiyyesi felek-i a'zam ile şarkdan ğarbadur. Amma felek-i (11) hamilün hareket-i tabi'iyyesi ğarbdan şarkadur. Her bir günde ve gecede (12) iki dakika otuz beş salise 'aksen hareket eder. Ba'dehu Müsterinün (13) felek-i hamili ile hareket-i ğarbiyyesi dört dakika ellitokuz saniye

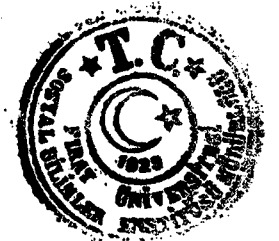
(14) on altı sālisedür. Hāmīl-i Merīhün hareket-i ğarbiyyesi otuz bir dakika (15)

55 a

ve yigirmi altı sāniye kırk sālisedür. Şemsün hareket-i ğarbiyyesi (1) her günde ve gecede elli tokuz dakika sekiz sāniye yigirmi sālisedür.(2) Kendü mantıkasınun eczāsından Zührenün hāmili ile hareket-i (3) ğarbiyyesi elli tokuz dakika sekiz sāniye yigirmi sālisedür.(4) Ye 'Atardan bir derece elli sekiz dakika on altı sāniye (5) kırk sālisedür. Kamerün yigirmi dört derece yigirmi iki dakika (6) elli üç sāniye yigirmi iki sālisedür. Ye'ni zıkr olunan seyyerāt-ı (7) seb' her gün felek-i a'zamun menzili ile şarkdan ğarba devr (8) ederken kendü hareket-i tabi'iyeleri ile ğarbdan şarka bir gün (9) bir gecede bu kadar hareket ederler. Bunların 'aksine hareketleri buruc-ı (10) sāniyeye vusullarından ma'lūm olur. Pes güneş bir senede (11) on iki burca hareket-i tabi'iyesi ile seyr eder. Her burcu bir ayda (12) kat' eder. Amma Kamer cemi' burucu bir ayda seyr (B37a) edüp her burcu (13) iki buçuk güne karībde kat' eder. 'Utārid üç ay altı günde (14) Zühre sekiz ay altı günde, Merīh iki yıl bir ayda, Müşteri (15)

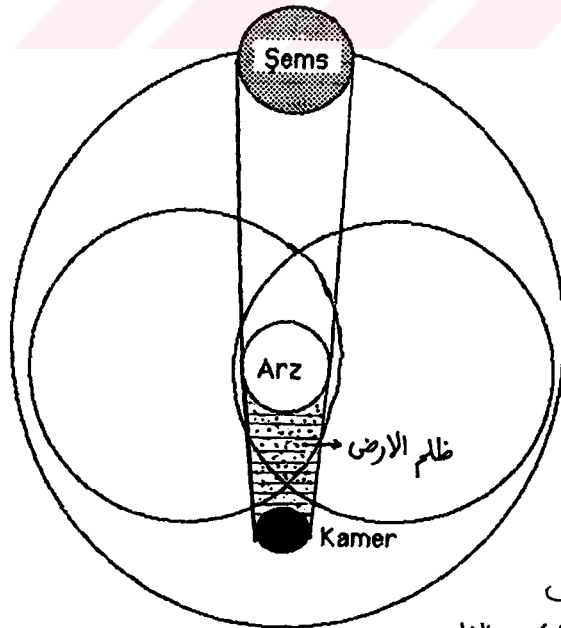
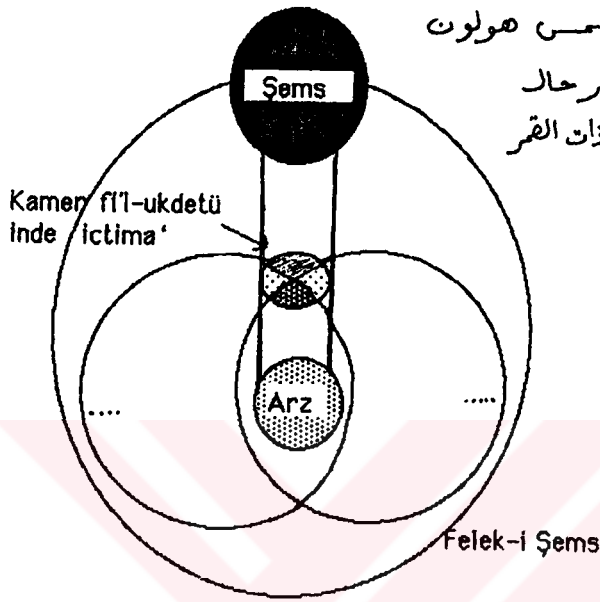
55 b

on iki yılda, Zühāl otuz yılda kat' eder. Allahü Te'ala a'lem. Ba'dehu (1) ihtilaf-ı hareket-ı tabi'iyesi ile gāh olur ki kamer muhālif (2) vāki' olur. Yechi budur ki cism-i kamer nefsinde cism-i muzlīmdür. (3) Levni sevāda me'īldür. Amma sıklı āyine gibi nūr-ı şemsle müstenir olur.(4) Lākin 'inde'l-ictimā' ye'ni cürm-i kamer felek-i tedvirinde cürm-i şemsün (5) tahtına geldikde kamer şems ile bizüm mā-beynimizde vāki' olup (6) nisf-ı muzlīmi bize muvācih olur ve nisf-ı āhiri ki müstenirdür (7) şems muvācih olur. Bu taktirce bize su'i kamer görünmez, muhāk olur. Şureti budur ki tahrir olunur.

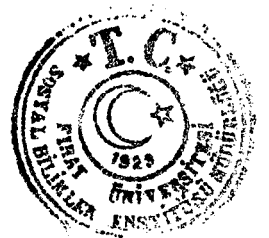

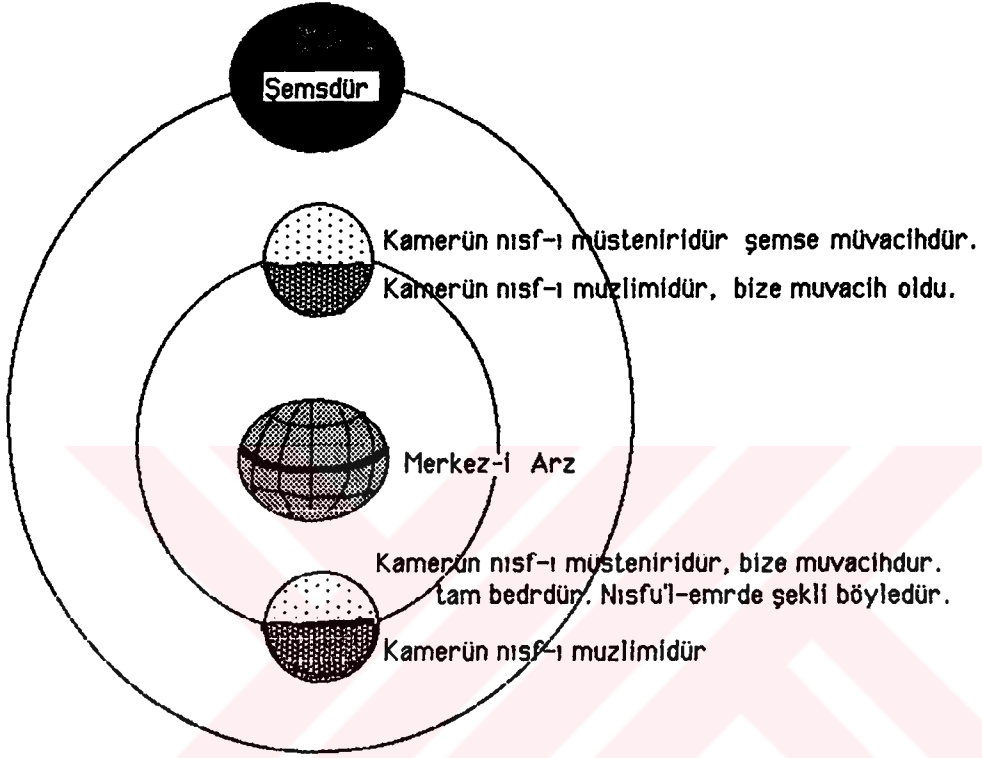
Eş-şemsü küsufu't-tam

والسوار الذى يظهر فى الشمس هولون
حرم القمر فليس كوف بغير حال
من ذات الشمس من الخوف فى ذات القمر

الضرقى العقدت عند
الاستقبال وهو منتسف
القمر الفرم الارض كذا فى كتب الالهيه

56 a

Amma kaçan şemsden ba'îd olsa ya'nî şüret-i mezbûrede şemsünğ (1) tahtında zâil olsa felek-i şemsünğ on iki cüz'î mikdârı (2) bu takdîrce nişf-ı müstenîri bize mâ'il olup şüret-i helâl (B38a) hâsıl (3) olur. Ba'dehu tedricle nûri ziyâde olur. Hatta şemse mukâbil olup (4) veche müstenîri bize mecâzî olup bedr-i kâmil olur. Ve gâh olur ki (5) zikr olunan ictimâ'î şemsünğ mürûr etdiği tarîkde vâki' olur. (6) Pes kamer şems ile bezmi mâbeynimizde haylûlet eder. Şemse küsuf (7) vâki' olur. Ve gâh kamer şemse istikbâl edüp bedr olduğu (8) zamânda şemsünğ mürûr etdiği tarîke vâki' olur. İkisünlğ (9) mâbeyninde arz hâ'il olup, arzünğ zıllı kamerünğ şemse mukâbil olan (10) vechine muttasıl olup vech-i kamer zu'-ı şems ile müstezi olmayıp (11) zulâm-ı aşlıyyesi üzere kalur. Anâ husuf derler. Allahü a'lem.

بِحَقِيقَةِ الْحَالِ مَنْئَلَهُ فِي مَعْرِفَةِ الْأَرْضِ وَطَبَقَاتِهَا . وَحَقِيقَةِ
اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَحَقِيقَةِ السَّنَةِ وَالشَّهْرِ .

Evvelâ şâbittür ki arz kürreye (14) şekldür ve kürriye-ı arza daire bir mesele-i ğaribe vârdur. Meselâ derler ki (15)

56 b

veche arzî cemî'an seyr-i müyesser olsa ve mevzu'-ı vâhîde üç şahs (1) müteferrik kılsalar biri cānib-i ğarbe gitse āhri cānib-i şerife gitse (2) sālîş ol mevzu'da mukîm olsa ba'de zamānı ğarbe giden cānib-i (3) şarkden gelse ve şarka giden cānibi ğarbden gelse bir haysiyet (4) ile ki zehābları ve mucîleri vakt-i vâhîdde olsa ğarbe zāhib (5) olanı eyyām-ı ma'düdesi müddeti devrde eyyām-ı mukîmden eksük (6) olur. Ve şarka gidenünğ eyyāmı eyyām-ı mukîmden (B38b) ol denlû artuk (7) olur. Ya'ni eyyām-ı şarkinünğ ziyâdesi eyyām-ı mukîmden eksüktür.

garbînün noksâni kadar (8) olur. Faraza yeym-i teferrik küllisine nisbet mesele hamain olsa yeym-i (9) içtimâ' mukîme nisbet cem'a olur. Şarkıyyeye nisbet sebt olur. (10) Garbiyyeye nisbet hamîs olur. Ba'ýine bu mes'eleye nice mesâ'il-i garbiyye (11) müteferri' olur. Ahâlisine malûmdur. Allahu a'lem. Ba'dehu kürre-i arzı (12) üzerine üç dâire farz olunur. Allahu a'lem. Birisi dâire-i mu'addilu'n-(13) nehârdur ki hattı istivâde olur. İkincisi dâire-i ufuk istivâdur. Yâni hattı (14) istivâ ki arzı vesaatında olur. Ol mevzu'da görünen ufku (15)

57 a

dâiresidür. Üçüncü dâire misf-ı nehârdur. Pes dâire-i ülâ (1) arzı iki şak eder. Bir şak-ı cenübî bir şak-ı şimâlî vâkî' olur. (2) Dâire-i sâni dahî iki şak edüp arz dört kısım olup (3) iki kısmı cenübî, iki kısmı şimâlî. Rebî' şimâlî ma'mûr bākisi ya'ni (4) erbâ' selâsesi harâbdür. Zîrâ eger ma'mûr olsa ahâlisinden haber (5) ma'lûm olur idi derler Allahu a'lem. Dâire-i sâlis dahî arz-ı ma'mûre (6) iki şak edüp bir kıt'ası şarkî ve bir kıt'ası garbî olur. Ye dâire-i (7) ülâ ile dâire-i sâlis mâ-beyninde vâkî' olan nokta-i nekatu'a kubbe-i (8) arz derler. Ye arz-ı ma'mûrenün arz-ı istilâh-ı heyevî üzere (9) altmış altı derecedür. Ehl-i mesâhat-i istilâhınca bir dört yüz (10) altmış fersah ve şülüş (B39a) fersahdur. Zîrâ bu dâire-i 'azîme üç yüz altmış (11) dereceye takşim olunmuşdur. Ye isbât olunmuşdur ki arz-ı saht üzere (12) mefrûz olan dâire-i 'azîmenün bir derecesi yigirmi iki fersah (13) ve bir fersahın tokuz bölükde iki bölügidür. Pes derece-i vahidenün (14) 'aded-i ferâsih altmış altıya çarb olursa ehl-i mesâhat dedügi hâsıl (15)

57 b

olur. Amma her derece yigirmi iki fersahdan ziyâde olduğun çarık-ı 'ilmi (1) budur ki ehl-i rasad kutb-ı şimâlîniün bir mevzi'de irtifâ'n almışlar (2) ba'detu

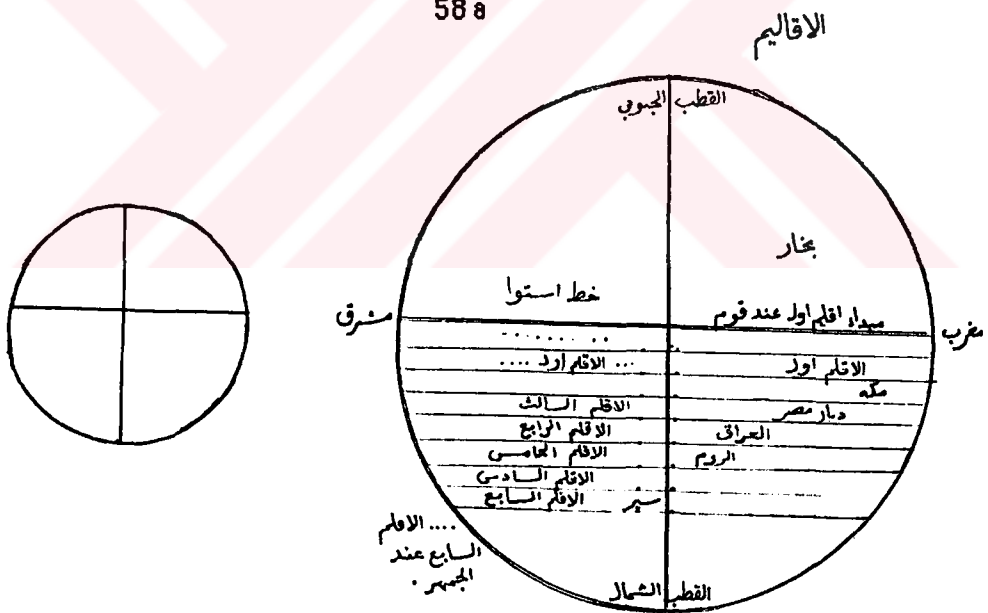

şimāl cānibine ḥatt-ı nısfı'n-nehār üstüne bir nice mesāfe gitmişler (3) hatta kṭb-ı şimālınūğ irtifā'ı evvelden ziyāde olmuş pes ol mevzı'ın (4) mā-beyninde olan mesafeyi mesh etmişler dedikleri miqdār üzere bulmuşlar (5) Allahü a'lem . Ye tūlu 'imārāt yüz seksen derecedür. Mesāhat ile dört (6) big fersāh olur. Ba'dehu arz-ı ma'mūreyi ḥatt-ı istivāya meḥāzı tūlen (7) yedi kıt'a'ye taksīm etmişlerdür. Ye kıt'a-i mezbūreye Ekālim-i Seb'a demişlerdür.(8) İbtida-i iklīm-i evvel ḥatt-ı istivāden vāki' olmuşdur. Ta iklīm-i sābi'a varınca (9) ve her bir iklīmūğ nühur ü leyālisi tūlen ve kaşren bir birine müteḥālifdür. (10) Ye arāzisinūğ tūlu ve 'arzi biri birine müteḥālifdür. Amma ḥatt-ı istivāya (11) karīb mevāzi'de ihtilāf-ı leyl ü nehār olmaz, hakīkati 'ilm-i (12) muvākitde ma'lūm olur.

(B39b)

(13) وَهَذَا شَكْلُ الْأَقَالِمِ السَّبْعِ

58 a

Ma'lūm ola ki kaçan şems fevke'l-arz olsa veche arz-ı müstezā (1) olup nehār olur. Pes tūb arzūğ zıllı cihet-i şemsūğ muḳābelesine (2) düşer ki tahte'l-arzdur. Ol mekānda leyl olur. 'Aksi dahī böyledür.(3) ya'ni şems tahte'l-arz olsa zıllı fevke'l-arz olup leyl olur.(4) Ye şems zevāle karīb olsa zıllı tamām tahte'l-arz

olur. Ol takdīrce (5) fevke'l-arz nısfı'n-nehār olur. Tahte'l-arz nısfı leyli ve arzıñ (6) zıllı şekl-i mahrūtīdür. Kaçan şems nısfu'l-leylde tamām tahte'l-arz olæ (7) şekl-i mahrūtīnıñ re'si semt-i re'sde olur. Ya'ni vesat-ı semāda (8) olur. Ye kaçan ki güneş dāire-i ufka karīb ola. Şekl-i mahrūtī semt-i (9)

58 b

rātsden (B40a) mālil olur. Ol takdīrce ziyā-i şems ile mūstezī olan (1) hevā bize karīb olur. Sebep-i beyāz ufuk budur. Ba'dehu tedricle (2) şems ufka karīb oldukça beyāz hamrine mübeddil olur. Şemsüñ (3) felek-i burūcda bir noktadan müfārakat edüp hareket-i tabi'iyyesi (4) ile ol noktaya tekrār 'avdet edince mürūr eden müddete sene-i şemsiyye (5) derler. Amma ibtidā-i sene-i re'si hamelden kılmışlardır. Ve müddet-i sene-i şemsiyye (6) ba'zılar üç yüz altmış beş yevm ve rebı' yevm demiş, Battamyūs (7) üç yüz altmış beş yevm beş sa'at elli beş dakika on iki (8) şāniyedür demiş ve müddet sene-i kameriyye üç yüz elli dört gün ve hams (9) ü südüş yevmdür ki on iki şehrdür. Şehr-i kameriyye hakikat-i kamerüñ (10) şemsden müfārikāt edüp yine cem' olunca mürūr eden müddetdür ki (11) mā-beyni helāleyn olur. Pes bu takdīrce şuhur-ı seneden bir şehri (12) otuz bir şehri yigirmi toköz olup eyyām-ı şuhūr, eyyām-ı seneye (13) muntabaka olur. Ba'dehu ol keşr olan yevmi dahı āhir Zı'l-hicceye (14) ziyāde ederler. Zü'l-hicce dahı otuz olur. Ol otuzuncu güne kesibe (15)

59 a

derler. Pes sene-i kameriyye sene-i şemsiyyeden on gün ve yigirmi buçuk sa'at (1) eksik olur takriben. Amma sene-i şemsiyyenüñ şuhurı şuhur-ı (2) fūrşdür. Her şehri otuz gündür ve şehri ehl-i fūrşde esabı' üzre (3) olmaz 'Arabdaki (B40b) gibi. Bil ki her günün bir ismi olur. Ye her āhir senede (4) üç yüz altmış beşün beşini vaz' ederler. Eyyām-ı (5) şuhūr eyyām-ı seneye muntabaka olur.

ve's-selām. Rubā'ī ;

Bu sırrı beyān (6) etmedi isfār-ı hākīm

Nā- sufutedür henüz dahī budur yetīm

İhsās-ı (7) dakīk heyevī mahz-ı şalat

Eşkal-ı kıyās mantık cümle 'azīm.

' İ L M - İ K E L Ā M (8)

'İlm-i kelām makbūl enām ü muteberūğ heyvās ü 'evāmdur. Felāsifenūğ (9)

'ukūd evhā min halde burhān-ı metīn ve kavī-ı faşlıdur. (10) وَمَا هُوَ بِالْهَيْزَلِ

Hak budur ki sıfat-ı vācibe, ma'rifete fenn-i kelām söz mümtenā'dür. Ol ecelden

(11) maraz cehl-i hādīs ve kadīme hadīka-i 'ulemā katında revā-yı nāfi'dür. (12)

Te'rīf-i 'İlm-i kelām : Bir 'İlm-i zūl-i'tibārdur ki anuñla 'akāid-i dīniyyenūğ

(13) isbātına iktidār hāsıl olur. İrād-ı hücut ve def'-i şübhāt ile mevzū' (14)

mevzū'-ı kelām zātullah ve sıfatullahdur. Celle ve şānūhu. 'İnde'l-kudemāi (15)

59 b

ba'zılar katında (mutlak mevcudātdür) menfa'at-ı kelām fevz-i se'adet-i ebediyye

ve neyl-i sıyādāt (1) sermediyyedür. Mübādī-i Kelām; 'ulūm-ı şer'iyye ve

'ulūm-ı mantıkiyyedür. Ba'zılar (2) mantıki 'İlm-i kelāmden kıdılar. Pes 'İlm-i

kelām 'İlm-i şer'idedür. Zīrā kelāmda (3) mu'tebere olan beyyinat-ı şer'ide vārid

olan mes'ele-i isbātdür. (4) Ya 'akl ile eger şerī' ol mes'eleye mevkūf olursa yāhud

(5) hem şerī' ile hem 'akl ile. Eger şerī' tilke mes'eleye mevkūf (B41a) olmazsa

(6) amma şer'ide vārid olmayan mesāil-i ebsāt 'İlm-i kelāmdan ma'dūd (7)

degildir. Bu ma'küleler kütüb-i kelāmiyyede vāki' olsa istitradı olur (8) ekmal-i

sana'at içün. Amma fark şayr-ı mu'avveleden ba'zısı aḥz mine's-(9)şerāyi'

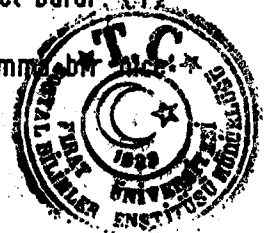
bahsde şart degildir demişler. Mahza etbâ'-ı hevâ ve etbâ'-ı (10) şuhûtdur. Ta'n-ı selef ile met'ün olan kelâm bu ma'kûle farkı (11) kelâmıdır. Yâhud Mute'assıbîni Kâşırinüñ kelâmıdır. Yohsa esl-ı (12) vâcibâtdan men' selef-i sâlihînden mutavakkî' degildir. Ye kalâmde kütüb-i (13) muhtaşıradan Hâce Nasreddin Tûsîniñ Kavâ'idü'l-'Akâidi ve Tecdîdi (14) ve Kazî Beyzâvîniñ Tevali'ul Envârı ve Râzîniñ Muhaşşılı ve Erba'ini (15)

60 a

ve Kazî Cemâleddîniñ Libâ-ı Erba'ini Mabsûteden İmâm Râzîniñ (1) Nihâyetü'l-'Ukûlu ve Sehâifü Semerkandî ve Mevâkıf Gasneddin ve Muhtaşır (2) Cevâhîrül'- Kelâmı 'izzeddin ve Makâsîd -i Taftâzânî ma'a şerhe (3) ve Şerh-i mevâkıf-ı Ebherî ve Seyyidü'l-Cercenî ve'l-Keremânî ve Şadr (4) Şerî'anun Ta'dîl-i Kelâmı ve Şerhi Tevali'ul'-İsfahânî ve Şerhi Tecdîd-i (5) İsfahânî ve 'Alî Kuşcu ve gayrihâ. *مسألة الحكماء* Mes'ele hukemâ (6) ki cüz'ü lâ-yetecezânî nefy etmişlerdür. Mütেকellimîne suâl edüp derler ki cevher-ferd (7) meyâmı cevherine vâz olunsa hâli deñil ki yemîninde vâkî' olan (8) cevhere mülâkî olan ciheti yesârında olan cevhere mülâkî olan (9) cihetinüñ 'aynı ola ya gayrı ola. 'Aynidür (B41b) denilürse tedahil-i ecrâm (10) lâzım gelür. Sakatdur makbûl olmaz; ğayrudur denilürse inkısâm (11) lâzım gelir. Cevâb Yevâkıtü'l-'Ulûmde eydür. Cevher-i mezbûr müşekkil (12) ve mahsûs deñildir. Anıñçün etrâf-ı mahşûşa ve cevânib-i mahşûşa (13) olup kabul-ı kısmet kıla. Bil ki bir emr-i ma'kûldür. 'Aña delîl aklı ile tevessül (14) ederler. Sâir umûr-ı ma'kûle gibi Amma nefsinde hakîkati mevcûdedür. Bî-nefsi (15)

60 b

mahşûs olmaz. Cevâhir-i keşîre inzimâmı ile mahşûsiyyet salâhiyyet bulur. (1) Nitekim târ-ı 'ankebûd tenha olsa mücmiyyet-i mahsûs olmaz. Amma

nār-ı inzimâmı (2) ile mahsûsiyyet salâhiyyet bulur. Ye isbât-ı cevher-ferde delîl-i meşhûr (3) budur ki eger her 'ayn ile ğayri'n-nihâyet kâbil kısmet olsa cism-i cebelî ile dane-i (4) ħardal 'azîm ve şığarda berâber olaydı. Zîrâ a'zam ü şığar kesret ü kılllet eczâ ile (5) mu'teberdür. İksinünj dahî eczâsı ğayr-ı mütenâhî olacak tesâvî mukarrer olur.(6) Hazreti İmâm Yevâkît'de buyurur ki egerçe kaym-i felâsife mütেকellimînünj (7) kısmetde tenâhî buldukları fikri dâhîdür. Zîrâ anlarunj tenâhîden murâdları (8) tenâhî-yi bi'l-fi'lüdür. Bizüm murâdımız had inkisâm-ı bi'l-kuvveh ve salâhiyyet (9) tecziyyedür. Kuvvet ve salâhiyyet mütenâhîye degildür derler. Amma kavî-i muhmel ve fikr (10) nâ -ma'kûldür. Mücerred eb'tâl cüzde 'âciz olup bu makvele vehm-i bâtıl (11) ve hayâl-i 'âtil irtikâb etmişlerdür. Ye illa çeşm-i ru'yet rûy-ı hakikate (12) nigerân kılsa tenâhî fi'l ile tenâhî-i kuvvet yeksân görünür. Ma'â haza Ebû (13) fikr-i mahâl nâ-ma'kûlunj modası dâne-i ħardal ile cebel-i a'zam bil ki kurre-i (14) 'âlem beraber olmakdur. Müeddî muhâl muhâl-i nihâyeti hamâkate dâldür. 'Ali ħazretünj

61 a

fitnat-ı celiyyelerinden bu vürûd etmişdür ve eşyâ-yı sîdür bununla (1) ħâsıl müyessirdür. Egerçe cevher-ferdüñ şarik-ı nefyinde delâil-i (2) felsefiyye olduğu gibi şarik-ı isbâtında dahî akâvîl-i kesîre ve hücut-ı müt'eaddide (3) vardır. Akvâ-yı delîlle isbât-ı noktaya mebnîdür ki vücûdî 'inde'l-hukemâ (4) müttefekun 'aleyhdür. Pes nokta mevcûd olup ve kâbil-i kısmet olduğu (5) takdîrce ħâlî degil, ya cevher olur ya 'arz. Pes cevher olursa (6) cevher-ferd olur. 'Arz olursa kısmeti kâbil olmayan mahâl ile kâ'im (7) olur. Pes mahall-i mezbûr cevher-ferd olur. Ba'dehu cism-i sabîlünj eczâi (8) lâ-yetecezzâden terki binde mezâhib-i erba'a vardır. Mezheb-i evvel cism-i (9) eczâi mütenâhiyye-i bi'l-fi'liden mürekkebdür ki her biri vechen mine'l-vücûh (10) inkisâmı kabul etmez.

Ne kat'an ne kesren ne vehmen ne farzen. Mezheb-i s̄anī (11) Eczā-i lā-yūtecezzi bi'l-fi'l mahiyya ve ğayri mütēnāhīyyedür derler. Nizām-ı mu'tezilī (12) bu mesleğe münaseldür. Mezheb-i s̄alīse Eczā-i bi'l-fi'l h̄asıl degildür. (13) Amma inkısāmāt ğayri mütēnāhiyyeye k̄abildür derler. Cumhūr-ı hukemā buğa zāhibdür. (14) Mezheb-i rābi' Eczā-i cism-i bi'l-kuvvet mütēnāhīdür derler. Muhammed Şehristānī (15)

61 b

Mezhebi (B42b)dür. Bi'l-cümle fark-ı müştēbīn ile fark-ı nāfin mā-beyninde (1) men' ü mü'arrizāt müstemīrdür. Ba'zı tuĝra harekete mebnī ya'ni infikāk-ı (2) rahiye dairdür. Ve Allahü a'lem bi's-serāir. Kıt'a;

Şer'üñ nice gümrāhlara bir habl-i (3) metīni

Big fikr dakīk 'ukelādan yegdür.

Bir lahza şafā-yı dil (4) ile nefy-i havātır

İsbāt-ı cüz' lā-yetecüziden yegdür.

Mes'ale-i fi-ca'lil (5) mahiyyet; mahiyyet-i mümkinenüñ besāt ü mürekkebātında mec'u'l-ğayr (6) mec'üle olmasında ihtilāf olundu. Nāsır Tūsī besait ü mürekkebat (7) külliyesi mec'uledür dedi. Zīrā anasır-ı fā'ile sebep ihtiyācı imkān olur. (8) İmkān ise mürekkebāta ve besāite 'arızdur. Cemī'si ca'l-i ca'ale (9) ve te'sir-i fā'ile muhtācdur. Ba'dehu te'sir-i fā'ilden eser h̄asıl h̄aricede (10) zāt-ı mümkindür. Yücüd mümkün degildür. Şarih 'Ali Kuşcu, Hāce Nāsirun (11) Tecridinde ve te'sirü'l-müvessir fi'l-māhiyyet dedigi mahalde müessirü'l-māhiyyetde (12) te'sirinden murād mahiyyeti mevcüda kılmaktur, yoksa mahiyyeti mahiyet (13) kılmak değildir. Zīrā mahiyyet ile nefs-i mā-beyninde muğayeret

yokdur ki (14) tevsit-i ca'le mutasavvir olup biri mec'ul biri mec'ulü'n-ileyh ola derler. ve Ebu 'Ali (15)

62 a

hikâyeti hucet-i ittihâz edüp eydür ki, bir zamânda Ebu' Ali zerdâli (1) yer imiş ol hayende bu mes'eleden sual etmişler, demiş ki (2) cā'il mişmiş kılmadı. Bil ki mişmişi (B43a) mevcüd kıldı. Ya'ni eser-i fā'il (3) mahiyetüñ vücûdı ile ittisâfındadır. Nefs-i mahiyetde degildür (4) demek olur. Ye bu mahalde kelâm-ı Seyyid Şerîf budur ki te'sîr-i fā'il (5) ne mahiyetde ve ne vücûddadır. Mahiyetüñ vücûduyla ittisâfında olur. (6) Meselâ şibâğ ne sevb-i sevb eder ne sevdâyı sevâd eder.(7) Bil ki sevb-i sevâd ile muttasıf eyler. Bu takdirce mâhiyyet-i ma'cule (8) demek cā'iz degil, nefis-i i'tibar ile vücûddan katı' nazâr mec'üle demek (9) dahi cā'iz vücûd ile ittisâfı hasabi ile bu ma'ni-i makbûl kübrâ-i (10) meşâyhü'dür. Bazı kaym-i mürekkebat-ı mec'üle besâyit-i ğayr-i mec'uledür derler. Zîrâ ağallit-i (11) ihtiyâc imkândur. İmkân ise emr-i izâfîdür. Basî't 'arîzi (12) olmaz derler. Tafâ'ili bu muhtaşara münâsib degil mahallinde görüle. (13) Mevlânâ Celâl 'aleyhi rahmetu'l-meliki'l-Mun'al Hâşiye-i Şerh-i 'Ali (14) Kuşçuda tahkîk mukâl edüp eydür. Te'sir-gâh ihtirâ'ı olur. (15)

62 b

Mevâdd-ı kâbiliyye efâza-i âşâr gibi. Meselâ mevcüd zihniyyeyi mevcüd (1) hâricî kılmak ve 'aksi bu kâbildendür. Bu makule te'sîr-i mec'ul ve mec'ul (2) ve iktizâ eder. Ye gâh olur ki te'sîr-i cā'il ibdâ'ı olur. İcâd (3) ise 'ani'l-leysi'l-mutallaka gibi bu makule te'sîr ve ca'l mec'ul ve mec'ul ileyh (4) istidâ etmez. Bil ki ca'l basîtdür ki sevâ'ib tekessürden mukaddes (5) ve mevâdd-ı kabileden mustağnîdür.

İbtidāen zāt mahiyete ta'alluk eder. (B43b) Ne (6) mahiyet olduğu i'tibar ile ne mevcud olduğu i'tibar ile (7) ve te'sīr-i hakīkī eşyāda budur. الحق ظاهر كلام

نصير من غير نصرة وتكلف Bu mezkurdur. İntihā-i kelāma bu takdīrce ca'1-i mef'ūliyyete (9) ta'diye kılmaz. Halak icād me'nāsına olur. Amma 'aref-i ehl-i hikmetde (10) ibdā'le ihtira'uy mec'ūl ve mec'ūlun ileyh iktizā etmekde fark (11) yoktur. Fark-ı mezbūr fark-ı luğavīdür. Kemāl Paşa-zāde merhūm māhiyyet-i (12) Risālesinde ifāde buyurmuşdur. Bu takdīrce fark-ı evvel ibdā'-ı (13) celālī olur. Mevlānā Cāmī 'aleyhi rahmet mes'ele-i mezbūrede bu rubā'iyi (14) buyurmuşdur. Rubā'ī اعيان بحضیض عين ناكره نزول (15)

63 a

حاشا که بود بجعل جاهل مجعول
چون جعل بود افاضه نور وجود
توصیف عدم بان نیفتد معقول

Ye şerhinde ifādeleri (2) budur ki a'yān-ı s̄abiteden ve mahiyātden nefy mec'ūliyyetde suffiyye-i (3) mevcūdīn ile hukemā-i muhākkiķīn müttefiklerdür. Kelām-ı Şeyh Şadreddīn (4) Konevī ve mutābī'leri kaddesellahu ervāhihim bunı nāzīrdür ki a'yān-ı (5) s̄abiteden nefy-i mec'ūliyyetün mebnāsı budur ki mahiyātden calī' te'sīri (6) cā'ilden 'ibāret kılmışlardır. Yücūd-ı 'aynīnün hāricde mahiyeti (7) efazāsı i'tibarıyle ve şekk bu kadar ki a'yān-ı s̄abite şuver-i (8) 'ilmiyye oldukları haysiyyetden yücūd-ı hāricī anlardan muntefidür. Allahü a'lem (9) الاعيان الثابتة ما شئت را بحت الوجود

Bütün ve hafā anlara (10) emr-i zāyetdür. Ye mezāhırde zāhır olan (B44a) bu a'yānıñ esārı ve ehkēmidur. (11) Ba'dehu 'ali hazretün be'zı muhākkiķen erbāb nazar dedigi Seyyid Şerifdür ki (12) mevākıfde zikr olunan kelāmın bi't-tamām zikr edüp hüsn-i kabūl ile (13) kabūl eder. Allahü a'lem bihākāyık-ı esgā. Kitāb

Keşf olmadı 'akl (14) ehline esrârı ilâhî,
Esbâb-ı nazar gerçi muheyyə ü mürettib, (15)

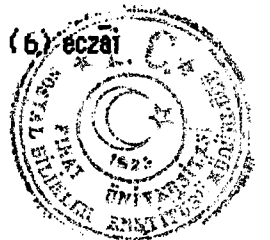
63 b

Feyz-i ezel olucak mahy ülümi hiç,
Bir 'akl-i basit ile nice cehl mürekkeb (1)

(2) مسئله فی اعاده المردوم والحشر الجانی مسئله معآده
Ashâb-ı hilâf ve 'inād ĩrād etdikleri şukük ü evhâm kâbil-i (3) i'dād değıldür.
Amma efdal'ül-müteahhırîn Mevlânâ Kemâl Peşezâde rahîmellâhî (4) mu'ad içün
tertîb etdikleri risâleden fazl'ül-hitâb ve şifâ-i (5) sudür ulu'l-elbâb olan ekvâli
intihâb edüp derc (6) etmişlerdür. Cümleden İmâm Huccetü'l-İslâm Ebü Hamid
Gazâlî hazretlerinin (7) kelâmı lâli intizâmıdır ki buyururlar. Ba'dehu ba'del-
müferikât ruhun (8) cesede 'avdeti emr-i mümkündür muhâl değıldür. Ye lâyıķ
budur ki 'akıl (9) bundan ta'accüb etmeye zirâ ta'alluku evvelden aġreb değıldür ve
nefsün (10) bedende te'siri fi'l ü tashîrdür. Ye bu te'siri kabule mereten âhiri
(11) beden müste'îd olup te'sir evvel saniyen 'avdet etmek emr-i (12)
mümkündür. İmtinâ'ına ve istihâlesine burhân yokdur. Amma 'uķül-ı san'ife (13)
ve nufûs-ı kaşıra ta'accub eder. Zira isti'dād-ı insânî ibtidâi (14) emr-i
tedricidür. (B44b) Nütfe ve 'aleka ve muzâfe ve cenîn olmuşdur. Bu tedbîr (15)

64 a

olmıyacak kabul tashîr müşkîl görünür. Amma bu ta'accübün def-i budur ki (1) bir
şey ki ibtidâ'en tedricle hudûsi mümkîn ola, şâniyâ anuġ hudûsı (2) def'aten
vâhideten mümkîn olur. Bunda istihâle yokdur. Egerçe tevâud emr-i (3)
tedricidür. Amma tevellüd tedric-i mehsûs ile olmaz. Mesela fârenünġ (4) tevöllüdü
tedricidür. İctimâ'-ı zıkr ve unsâ ve hâmil ve sefâd ile olur. (5) Amma tuvellidi
emr-i def'îdür. Def'aten, vâhideten hâşıl olur. Meselâ böyle değıldür ki (6) ecza

ehliyyesi cem' ola dahî ba'zî henüz turāb, ba'zısı hacım (7) fāreye kuvvet karibede olub tedric ile heyvān ola ve zübāb (8) dahî mutevelliddür. Def'aten vāhideten 'afv nēt sayfiyyeden hāsil olur. (9) Pes mezkūr olan neş'e s̄aniye-i insāniye dahî fevellüdiyyedür. Eczā-i (10) ezilliyeden mevcüd olur. Egerçe tilke'l eczā-i teferrika ile (11) ba'zî suveri münhalî'dür. Amma Hudā-yı Yāhib es-suretün suveri (12) mevāddine i'ade kılub merten āheri mizāc mahsūs hāsil olur. (13) Ye ibtidāi hudūsi mizācile ol mevād için hādīs olan nefsi müdebbir (14) dahî ve tasrīfe 'avdet eder. Beynehumāda olan 'allame-i s̄abika (15)

64 b

ve İlahika hasebiyle. Meselā nākīb-i seffine seffineyi garķ edüp (1) tekrar eczā-i seffine haline o lāyerid olunsa rakīb-i seffine yine (2) seffineye 'avdet edüp icrā ve tasrīf eder. Ye bu vācib (B45a) degüldür ki (3) mizāc-ı müceddid nefsi āhiline müstahikk ola. Zīrā hudūs-ı mizāc kendinüñ (4) nefsi s̄abikası hudūsuna müstahikk olur. Ba'dehu erbāb-ı tahsile (5) ifade için tafsil edüp buyururlar ki amma mizācuñ hālet-i ūliye (6) 'avdetine müstahikk olur. Amma eczā-i arzıyye ebdān-ı nukūsa (7) kifāyet etmez dedikleri zünün ü evhāmdur. Bu makāmda mu'teber degüldür. (8) Emri mezbūr mesāhāt ü mühendis ve kıyās-ı 'ukülden hāricdür. Amma kütüb-i (9) ilāhiyyede olan ihtilāfāt ki Tevrītdē vārid olmuş ehl-i cennet (10) on beş big yıl eglenirler. Ba'dehu melāike olurlar ve ehl-i cahīm (11) cahīmdē ol miqdār ü ziyāde eglenürler. Şeyātīn olurlar. Ye İncīlde (12) vārid olmuş ki nās mahşer olurlar, melāike oldukları hāldē ve (13) Kur'ān-ı 'Azīm'dē nās halk ibtidāen halk olundukları gibi mahşūr olurlar (14) deyu vārid olmuşdur. Nitekim Allahü Te'āla buyurur. (15) فَيَقُولُونَ مِنْ بَعِيدًا

65 a

قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ve suali İbrâhim 'aleyhisselâm (1)
 " " " " " ve kavı-i 'Üzeyr 'aleyhisselâm (2)
 " " " " " ve mekz-i aşhâb-ı Keħf cümlesi (3)

(4) قال الله تبارك و تعالی delâildir ki nişâ-i sâniye mümkün ola.

يجب الانسان ان لن يجمع عظامه بلى قادرين على ان نوى بنانه

Bu mertebeye İmân vâcibdür. Kadîmü'd-dehrden ma'reke (6) ars ü mahâl ihtilâfi 'ukelâ olduğuçün gürüh-i enbiyâ şalavâtullahi (7) (B45a) te'âlâ 'aleyhim berâhin-i katı'a ve emsile-i mahsûsa ile isbât ede(8) gelmişlerdür. Nişâ-i Ülâdan 'aceb degildir. Nihâyet nişâ-i ülâ meşâhid (9) ü mu'tâd olmağın te'accub-i sâkıtdur. İntihâ-i kelama Şeyh Ekmelüddin rahmetullâhi (10) 'aleyh Maqsad adlu kitabında buyurur ki zâhir-i kelâm İncil'de mu'âd-ı (11) rûhânî nüfheim olur. Amma Nebiyyi âhîr-zamân şalavâtullahi 'aleyhi vesellem (12) mazhar mertebe-i cami'iyet olduğuçün cismâniden ve rûhâniden (13) haber verdi Ve bu latîfeyi hikâyet ederler ki sene erba'in (14) ve seb'a ma'ide ittifak bir hakîm mesîhi ile kendüler cem' olup hakîm-i (15)

65 b

mezbûr Muhammed 'aleyhis-selâmuğ hâtemiyyetine Şeyhden delîl taleb (1) etmiş, Şeyh dahî delâil-i nakliyye İrâd etmişler. Hakîm mülzem olmayaup delîl-i (2) 'akli taleb etmiş. Şeyh mustahzir bulunmayub hakîm cânib-i Şeyhden sevk (3) delîl edüp demiş ki nübüvvet hikmetdür. Hikmet yâ 'ilmiyye yâ 'ameliyyedür (4) yâ beynehumâ bî-câmi'dür. Pes hikmet-i Mûsâ 'aleyhisselâm 'ameliyye idi. Zîrâ (5) tekâlif-i sakâyi ve a'mâl-i mütebi'âyı müstemîl idi ve hikmet-i 'İsâ 'aleyhi (6) selâm 'ilmiyye idi. Zîrâ tecrid-i sırf u tasarrûf-ı mahzî mütezemmîndür. (7) Ve haniyâta mâil idi. Pes hikmet-i Muhammed 'aleyhisselâtu ve's-selâm (8)

beynehumāda mertebe-i cāmī'a oldu. Bu taqdırce ba'dehu nebī ba's olursa (9) hikmet-i 'ilmiyye ile meb'ūs olursa Müsevī olur. Hikmet-i 'ilmiyye ile meb'ūs (10) olursa 'isevī (B46a) olur. Beynehumāda cāmī' olursa Muhammedi olur. (11) Pes hātemiyyeti zarūret hāl iktizā etdi. Hāzā āhır kelāma, amma cevāz (12) i'āde-i ma'dūmde sevk-i delīl-i 'aklī budur ki eger bir şey'üñ ba'del-'adem (13) vücūdı mümtenī' olsa görelim ol imtinā' emr-i zātī ise (14) ol taqdırce kible'l-'adem dahī vücūd-ı mümtenī' olur. Zīrā bir şey'üñ (15)

66 a

şifāt-ı zātīyyesi ol şeyden behre-hāl münfek olmaz. Ye eger imtinā'-ı (1) emr-i 'ārızī ise zalike'l-'arżuñ zevāli ile 'avdet-i vücūd cāiz (2) olur. Zīrā 'arızdan katı

nazar-zāt مِنْ حَيْثُ هِيَ 'avdeti kabil (3) olur Allahu a'lem.

Kıt'a ;

Olmazsa hakīm eger ki haşre kail,

Sen söyle (4) tabīb cāim ol ma'dūme,

Dil mürde iken lebünle oldu zinde,

Şāhid (5) bu yeter i'āde-i ma'dūme.

'İLM-İ UŞŪL-İ FIKH YE 'AKĪB UŞŪL-İ DĪN (6)

'İlm-i Uşūl-ı Fıkh-ı mübīn dahī 'ulūm-ı resmīyyeye ser-defter ve rūsūm-ı 'ameliyyeye (7) mihterdür. Her 'ilimden anda bir behre ve her fenden semere mukarrerdür. Hağ budur ki (8) 'ilm-i garīb ve danış 'acīb ve dil-ğarībdir. Sāir 'ulumdan meziyyet-i 'akliyyesi (9) bil ki hasiyyesi vardır. Zīrā cümle-i 'ulūm aksāmı selāseye maksūmdur. Evvel (10) 'akl, muhaz hisāb ü hey'et ve sāir ri'yāzāt gibi. Sānī nakl-ı şarf (11) 'ilm-i tefsir ü ahbār gibi. Sālīs hem' akli (B46b) hem naklī mecmū'ul-bahreyn (12) sānī'u'n-nehreyn 'ilm-i uşūl-ı fıkh gibi. Pes

nişā-i basīf ile keyfiyet-i terkīb-i (13) reyğine karīb olmaz. Nitekim 'ilm-i
mezbūr hakkında ahālī-i flūzūl demişlerdir.(14) اذا تقرر الوصول
بالاصول نطق اللسان بالفصول Ta'rif-i 'ilm-i usūl (15)

66 b

Fıkḥ: Bir kavā'id-i ilmdür ki ol kavā'id sebebiyle 'ilm-i fıkḥa 'ala vech-i tahkik
(1) vusūl bulmak olur. Mevzū'. Mevzū'-ı fıkḥa edille-i şer'ıye-i külliyyedir.
Ahkām-ı (2) şer'ıye-i icmāliyyenlūğ andan keyfiyyet istinbatı ḥaysiyeti ile
mübādīsı (3) 'Arabıyyeden ve ba'zı 'ulūm-ı şer'ıyyeden me'hūzūddür. Garaz tahsīl-i
mülke (4) istinbat-ı ahkām. Fāide ahkām-ı şer'ıyye-i 'ala veches-sıhhata
istinbatdur.(5) Bu 'ulūm egerçe 'ulūm-ı alıyyedendür. Amma 'ulūm-ı aslıyye
mertebesine (6) müterrekab ve 'ilm-i usūlde kütüb-i muhtasıradan Kavā'id-i
İbni Sa'atī ve muhtasır (7) İbnu'l-Hācib ve Munhāc U Beyzavī ve Muhtasır
Revaže-i İbni Kıddāme ve Munār (8) ve Şerḥ-i Cāmi'u'l-Esrār ve Şerḥ
Ekmelüddin ve Şerḥ-ı İbn-i Melik (9) ve Müftī ve Şerḥ-i Mansūr Karānī ve
Müntehibü Li'l-Ahseki ve Şerḥ-i (10) Tahkik 'Abdul'aziz Neccārī ve Şerḥ Tebeyyın
Lıkvāmed-din Etkānī (11) Mutavassıtadan Tahsīl Urmevī ve Müntehi Su'alu'l-Emel
fi 'İlmi (12) el-Uşūl ve'l-Cedel İbni Hācib Mutavassıtadan Ahkāmü'l-Ahkām (13)
Āmedi Maḥsūl, İmām Fahreddin Rāzī ve Tevzīh Şerḥ-i Tenkīh Metin ve Şerḥ (14)
ve Sadru's-Şerī'a ve Telvīh Teftēzānī ki fennī usūlde (B47a) göyete 'azmīddür(15)

67 a

ve Şerḥ Muhtasır İbn-i Hācib Mevlānā 'Asūdedinlūğ ve Hāşıye-i (1) Ebherī ve
Havaşī Teftēzānī ve Cercānī ve Muhtasır Mezbūre, Şerḥ (2) Ebherī ve İsfahānī ve
'Allāme-i Şirāzī ve Mu'teberāt-ı Uşūlden tesnif (3) İmām Pezdevī ve Şerḥ-i Keşf
ü Şerḥ-i Takrīr Ekmelü'd-din ve Şayr (4) zālik. Ba'dehu ma'lūm ola ki İmām
Şāfi'ī ile İmām Hanefī mabeyinde (5) usūl muttefekun 'aleyh dördtür. Kitābdur,

Sünnetdür, İcmā'-Ümmet, (6) Kıyāsdur. Amma İmām-ı A'zam hilāf-ı Şāfi'î istishāni ziyāde (7) etmişdür. ve Amma Şāfi'î hilāf Hanifî istishābı hālî ziyāde (8) etmişdür. Ye amma İstihān İmām-ı A'zam katında kıyās-ı Hanifîdür. Yine (9) uşūl-ı erba'ada dāhıldür. İstishāb-ı hāl huccet-ı fāsidedendür. (10) Abkā-i mākān için huccet olur. Amma isbātı ma-lem yekün için olmaz. (11) Hāsıl-ı kelām Şāfi'î katında def'a ve elzame huccet olur. Hanefî (12) katında def'a huccet olur. El-zame olmaz ve Amma Şāfi'î katında (13) istishāb-ı kıyāsa mülhākdür. Uşūl-ı erba'ada dāhıldür ve kitābdan (14) murād Kur'āndur. Ye şerāyi' min kabline kitābda dāhıldür. Kaçan şāri' (15)

67 b

şari' bize bigayr inkār zikr eylese ve kitāb-ı Allahda olan akvāl cümlesi (1) mütevātirdür. Amma sünnet ki ef'āide resulullahun sallallahu 'aleyhi vesellem (2) min ğayr vüçüb mulāzimet etdüğine derler. 'ibādetden ise sünen-i hüda (3) 'ādātden ise sünen-i zevāid ve edillede resulun kitābullahdan (4) gayri sūdūr (B47b) eden kavline derler. Hadīsdür ve fi'line derler ve takrīrine derler (5) deyü Hazret-i Resūl 'aleyhi's-selām bir şahşun bir fi'lini görüp bī-ğayr inkār mukarrer (6) kılmasına derler bu mahalde sünnetden murād olur. Pes hadīşün rivāyeti her (7) derecede cema'at gayri-i muhsūre olup kizbe tevāfikleri mümkün olacak olursa (8) Mütevātir derler. 'ilm-i yakīn icab eder. Ye eger hadd-i tevātir Kur'ān evvelde (9) bulunmayup ba'dehu bulunursa ya'ni Kur'ān evvelde haber-i vāhid olup karn-ı sānīde (10) haddi tevātire yetişürse meşhūr derler 'ilm-i yakīn icab etmez. Amma 'ilm-i itminānī (11) icab eder. Ye eger karn-ı evvelde ve karn-i sānīde hadd-i tevātir bulunmazsa (12) haber-i vāhid derler. Galebe-i zannī müfīd olur. Ye aşhābug resūlullāha (13) isnād ile zikr edüp kâle resūlullāh dedükleri hadīse merfū' derler. (14) Ye tabi'inün Resūlullāha isnād etdiklerine mürsel derler.

ashabden (15)

68 a

Resūlullāha izāfetsiz menkūl olsa mevkūf derler. İctimā'-ı müctehidīn (1) ümmetlūğ mesele-i şer'iyede ittifākıdır. Ta'ami'n-nās bu ki mülhākdır. Kıyās (2) bir esl-i şer'ide olan hükmi mahall āhire tecāvüz etdirmekdür. Beynehümāda (3) 'illet-i cāmi'a sebebiyle ki ol 'illet mücerred luğat ile idrāk olunmaya meselā (4) Resūlullāh sallallahu 'aleyhisselam *الحكمة بالخط مثلا* *يداً بيد الفضل* Ya'ni hantāyi hantāya bey' edlūğ, vezīrleri ile berāber olduğı (6) (B48a) halde ziyādesi harāmdur. Meselā hınatınun ceyyidi keyl vāhid olup (7) reddisi bir buçuk keyl olmak cāiz degıldür. Nıf keyl harāmdur. Pes (8) neşs-ı mezbürde olan hükmi rebevā-ı zerre ta'diye etdürdük ya'ni (9) arūzda dahī meselen bi-meselīn olmasa ziyādesi harāmdur. Dedük zīrā 'illet-i (10) cāmi'a mümāsīldür. Hınatāda bulunduğı gibi arūzda dahī mevcūddur. Ya'ni (11) hınatāda hürmet rebevā icāb eden mümāsilet 'illeti olucak arzda (12) dahī mevcūddur ve kıs 'ale hāzā.

Z İ K R - İ M E Z Ā H İ B - İ E R B A ' A

ma'lūm ola (13) ki 'ulūmi 'ilmıyyeden gāyet ü garaz tahsīl zann gālibdür. Tekmīl-ı yakīn (14) katı' degıldür. Ol eceldendür ki mukallīd kankı müctehidūğ mezhebīne 15

68 b

zāhib olsa cāiz ve kankı 'ālemlūğ zeyline müteşebbīs olsa mümkīndür. Amma (1) 'ulūm-ı i'tikādiyye yakīniyyedür, zanniye degıldür. Zīrā Hāk bunda vāhīddür. (2) Ye i'tikād-i hilāf bātıldur. Pes 'ulūm-ı 'ameliyyede her müctehidūğ (3) zann-ı galibisi mu'teberdür. Müctehide ve mukallide zann gālebi ile 'amel vācībdür (4) hilāf bātıl degıldür. İhtimāldur ki hāk ola. Pes mezheb-i ehl-i sünnetde (5) müctehid-gāh mühtī-gāh musīb amma mezhebi mu'tezilede her müctehid. (6)

musibdur. Zira mu'tezili katında ictihadiyyatda hak mute'addidur. Ehl-i (7) sunnet katında vahiddur. Pes muctehid eger hakka isabet ederse (8) ecrine mustahak olur. Biri isabet mukabelesinde biri ictihad (9) mukabelesinde. Amma hatā ederse ecr-i vahide mustahak olur (B48b) ictihad (10) mukabelesinde dediler. Ba'dehu şer'-i Muhammediyede mezahib-i mu'temed (11) 'aleyha dördür. Mezheb-i Evvel Ebū Hanife rahmehullah'dur ki İmām-ı (12) A'zam ve muctehid-i akdem oldur. Amma mezheb-i mezbūrede telāmizlūğ (13) ihtilafı hasebiyle ihtilaf vāki' olmuşdur. Ebū Yusuf ile (14) İmām Muhammed gibi. Amma cümlesinūğ uşulı vahiddur. İhtilaf cüzüyyat-ı (15)

69 a

fürū'da cārīdür. Mezheb-i Sānī Mezheb-i Ebū 'Abdullah Muhammed bin (1) İdrīs eş-Şafi'īdur. Mezheb-i Sālise Mezheb-i İmām Mālik (2) İbn-i Enes'dür rahimellah. Mezheb-i Rābi'a Mezheb-i Ahmed bin Hanbeldür (3) rahimellah. Ve mezheb-i erba'a mabeyninde uşülen ve fürū'an hilaf (4) vardır. Mes'ele vukūf-ı me'ānide vücūd kaçdur? Cevāb dördür. (5) 'ibāret-i naşşdur. 'ibāret-i naşş-ı evvel mantūkdur ki kelām anuçlūn (6) sevk olunmuş ola. Meşelā muctehidūğ

الصلاة فريضته حكمه اقيموا الصلاة ile istidlāli 'ibāret naşşla istidlāldür ve işāret-i (8) naşşdur. İşāret-i naşş ol mantūkadur ki naşş anuçlūn sevk olunmamışdur. (9) Amma işāret vardır. Nitekim kavluhu Te'ālā وعلى المولود له رزقهن . الآية . (10) işbat nefka-i zevcāt için sevk olunmuşdur. Amma neseb-i ābā için (11) olmasına işāret-i vardır. Zira lam ihtisās içündür. Veled hod (12) min haysu'l-mülki mahşuş olmaz. Pes min haysu'n-neseb mahşuş (13) eydügi mukarrerdür ve delālet-i naşşdur. Delālet-i naşş ma'nayı naşş ile şābitdür (14) lugat ile ictihad ile degül. (B49a) Nitekim kıyasda emr ber-'aksdür mesela Kur'ānda (15)

وَلَا تَقُلْ لَهُمَا آفٍ āyeti hakk-ı ebeveynde vārid olmuştur.

Nehy-i Üffden (1) nehy-i darbe istidlāl olunur. Zīrā lafz-ı Üffden münfahim olan ma'ni (2) ezādur. Ezāya ḥod darbda ma'a ziyade mutehakkıkdır. Pes darbun (3) ḥurmet-i ulviyyetle sālis olur ve iktizā-i nass'dur. İktizā-i (4) nass ḡayr-ı mantūki mantık kılmakdur. Ma'nā-yı mantūki tashīh için meselā (5) bir kimse

أَعْتَقَ عَبْدَكَ عَنِّي بِالْفِ ya'ni kulunu benden big aķçeye (6) āzād kıl dese mukaddimā iktizāi nass ile bey' sābit olur. (7) Ba'dehu 'abd āzād olur. Kelām-ı 'ākilī laḡyden sıyānet için (8) ve minhūm muḡālefe ki mantūka muḡālif-ı meskūt 'inde ḥukm-i isbāt (9) etmektedir. Hanefiyye katında huccec-ı fāsidedendir. Şafi'î katında hüccet-i (10) sāhiḡadur. Fehvā-yı ḡitāb derler. Mes'ele fi-taklīd-i mukallid taklid ki ḡayrun (11) kavlini bilā delīlün kabuldür. Uşūl-ı dinde ve fūrū'-ı dinde hüccet (12) olmaz. قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أُولُو كَانُوا الْآ

يَظْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ayet. Amma imān-ı mukallid kavli muḡtārde sāhiḡdür. (14) Hanefiyye'de ve Şafi'îyye'de amma mukallid olduḡı i'tibār ile (15)

deḡil bil ki taşdik-ı ḡakka muvāfik olduḡı i'tibār iledür. Amma icmā'-ı ulemā bunun (1) üzerinedür ki mukallid-i terk istidlāl ile 'asī olur. Mes'ele (2) Ehliyyete ḡitāb ve muḡliyyete teklīf ne iledür? Cevāb Ehl-i Sünnet (3) mezhebinde (B49b) isbāti ehliyyetde 'akl mu'teberdür. Ye 'ukūl mütefāviten ḡak (4) olunmuştur. Nice sā'ir derece-i kemāle müterakki olur. Kebir derece-i zülāilde (5) kalur. Ye 'akl ālet-i ma'rifetdür, mevcūb Allahü Te'ālādur. Yāsıta-i (6) 'akl ile. Amma Eş'ariyye katında asla 'akl mu'teber deḡıldür. Mādām (7) ki semī' vārid olmaya. Pes ḡüsñ-i imān ve kuḡḡ-ı klūfr ve bunların semerāti (8) 'akl ile ma'lūm olan şer' ile ma'lūm olur. Amma mu'tezile katında (9) ḡüsñ ve kuḡḡ āklīdür ve 'akl

'İllet-i mücibe ve 'İllet-i muharremdür. 'Akl ile (10) müdrîk olmayanı mücerred şer' ile isbât etmezler. Mesela rü'yetü bâriye (11) inkârları gibi. Pes 'âkil taleb-i ĩmānden tevakküfde ma'zūr degıldür (12) ve sabbi 'âkil-i mükellef bil-ĩmāndur. derler. Şāhik-i cilde hēsīl (13) olup tebliğ-i da'vet olunmayanlar küfre ve ĩmāna mu'tekīd olmasalar (14) yine ehl-i nārdur derler. Amma Ehl-i Sünnet tavassuta kâil olup (15)

70 b

derler ki tebliğ da'vet olunmayanlar mücerred 'akl ile mükellef-i bil-ĩmān (1) olmazlar. ĩmān ve küfr i'tikād etmeseler ma'zūrlardur. Amma Allahu Te'ālā (2) onlara istidlāle ve te'emmüle kâdir olacak merteba vus'at verse ma'zūr (3) olmazlar, tebliğ-i da'vet dahī olmasa. Amma Eş'ārī katında i'tikādden (4) gafletle veya i'tikād-ı şirkle helāk olsalar da'vet dahī yetişmese (5) ma'zūrlardur. Ye ĩmān sâbī-i 'âkil Eş'ārīde şāhīh degıldür. Ehl-i Sünnet (6) katında şāhīhdür. Amma mükellif-i bil ĩmān (B50a) degıldür. Kıt'a;

Dil tıfını bend (7) etdi 'ikāl zūlfi,
 'Aşk ile anı sandı meger lā-ye'kūl,
 Olmaya ki (8) ikrār ede kulluğını çün,
 Mekbūl olur ikrār-ı sabıyyi 'âkıl.

Kıt'a-i (9) āhīrī; Gelmeyüb meclise temāruz eder,

Derse meşgūl olur fakīh (10) fuzūl,
 Marāzi cehl ise kadīmīdür,
 Ana nāfi' degil şarēb-ı usūl. (11)

'İLM-İ HİLĀF BEYNE'L-ĩMĀMEYN

Ta'rif. 'İlm-i hilāf bir 'İlimdür ki edille-i (12) icmāliyyede ve edille-i tafsilīyyede olan istinbatāt-ı muhtelifenun (13) vücūhundan bahs eder. Nakz ul

ibrām haşşiyeti ile vücūh-ı mezbūrenuĝ (14) ba'zısına İmām Ebū Hanīfe rahimellah zāhib olmuşdur. Aşhābıyla (15)

71 a

ve ba'zısına İmām Şeffī ba'zısına İmām Mālīkī ve ba'zısına (1) İmām Ahmed bin Hanbel rahimellahu Te'ālā zāhib olmuşlardır. Ma'lūm (2) ola ki fūrū'-ı dīnde hīlāf-ı müctehidīn الاختلاف بين امتي رحمهم الله rahmete 'azīmedür. Zīrā rahmet-i meşākil (4) zehmetdur ve ihtilāf sebep-i ta'bdur. Nazar u fikr ile ve ta'b mezbūr (5) olmasa hātırlarda cemūd hāşıl olup 'ilm-i şerī'at nābūd olur (6) idi. Nakl olunur ki 'aşr-ı şahābede ve şadr-ı tabi'inde ešlā (7) müellif kitāb yoĝ idi. 'Ādem ihtiyāca binā'en ve kütüb-müted ola. (8) Hicretüĝ yüz yigirmisinden sonra hādīs oldu ki cemi' şahābe (9) ve hıyār-ı tabi'īn münkarız olmuş idi. Ye evvel tasnīf āsārdan (10) Kitāb-ı 'Abdulmelik İbn-i 'Abdul'aziz vāki' oldu. (B50b) Ye Medine-i Münevverede (11) İmām Mālīk bin Enesüĝ Muvattāsi peydā oldu. Mübādīsī (12) 'ilm-i cedelden müstenītdür. Fāidesi def'-i şükūkdur ve kütüb-i (13) mu'tebaresinde manzume-i 'Ömr-i Nesefī ve gayrihā Mes'ele eger ğāşīb bir (14) müslümāndan bir dirāht ğāşīb edüp binā-i sarāyına vaz' (15)

71 b

etse sāhib-i dirāht dirāhtī 'aynī ile balup taleb (1) etdikte hūkmi ne vechiledür. Cevāb İmām Şeffī rahimellah katında binā (2) hedm olunup dirāht sāhibine hūkm olunur. İmām-ı A'zam rahmetullahi 'aleyh (3) katında dirāhtuĝ kıymeti hūkm olunur. Delīl-i İmāmı A'zam budur ki ğāşīb (4) dirāhtī bināsına vaz' etdüĝi gibi helāk hūkmini buldu. Mesela ahrāk (5) etmiş gibi olur. Pes bu takdirce hak malik andan münketi' olup (6) kıymete rücu' olunur. Tahkīk-ı kelām budur ki mahall-i

Abnūs'tan kıymet-i rızā talep (3) edüben rāzī olursa fi hā olmazsa Abnūsı binādan (B51b) kal' edüp (4) mālīkine def ederim. Pes Muhammed bin Hasan dedi ki Peygamber aleyhi's-selām (5) buyurmedi mi ki لا ضرر ولا اضرار في الاسلام Ben dedim ki gēsıp (6) zārārı nefsiine kendisi etti. Ol zamānda ki māl mağsūb üzere (7) binā vez' etdi. İ'tirāz Muhammed bin Hasan dedi ki kavlūğ nedür ki bir (8) kimse ibrişim gēsib edüp cerāhat şikemin dense mālīk-i ibrişimi (9) isbāt hak etdükte şikem-i gēsib şikāf olunup 'ayn ibrişim (10) şahibine teslīm olunur mu olunmaz mı? Cevāb verüp dedi ki olunmaz (11) Pes Muhammed bin Hasan, Allahü Ekber kendü kavline hilāf mukarrer oldu dedi.(12) Cevāb ben dedüm ki 'inān munāzera-i erhā ve sem'-i kabūl ile ısfā (13) olunursa cevāba icrā olunur. Pes anlar dahī ikbāl ü inbisāt (14) gösterdikde dedim ki eger ibrişim mecrūhūğ mülki olsa deyilse ki (15)

73 a

ibrişim-i kal' edüp şikemin çāk ü nefsin helāk ede. Merc ü mubāhimi olur. (1) Muharrem mi eyitdi ki mubāh olmaz. Bil ki muharrem olur. Pes dedüm ki eger çub (2)anbūs şahib-i binānuğ mülki olsa ve dīlese ki Anbūs kal' edüp (3) bināsın vīrān ede. Şahib-i bināya mübāhī mi olur, muharrem mi? İmām Muhammed dedi ki (4) mubāhdur. Pes ben dedüm ki يرحمك الله Mubāh-ı muharreme kıyas-ı dāb (5) ve 'akīl ü şīnās degıldür. Bu mes'ele hilāf üzere kaldı. Me'lūm (6) ole ki ibtida-i (B52a) hilāf İmām Şafi'ī ile aşhāb-ı Hanefī mabeyninde (7) Bu mes'ele vāki' oldu. Kezā fi-Yevākitü'l-'Ulūm hikāyet ederler ki (8) İmām Muhammed hazretleri anlaruğ (9) hakkında buyurmuşlardır ki ما رأيت رجلاً سينا أخف (10) Ye'ni kesif bedenli semizlerde İmām Muhammedden rüh-i خفيفك kimse (11) görmedüm. İmām Muhammed fıkhı Ebū Hanīfe ve Ebū Yūsufdan ahz etmişdür.(12) Mes'ele: Menī-i Ādem pāk mıdır, nā-pāk mıdır?

vāhidde ḥakḳeyn cem' (7) oldu. Zīrā ḥakḳ-ı mālīk-i dīraḥta ta'alluk edüp ve ḥakḳ gāşīb-ı (8) bināya ta'alluk etdi. Pes ḥakīyenlūḡ mahall-i vāhidde ya'ni binā ile dīraḥtun (9) mecmū'unda iddiāsi mūmkīn olmuyacak cānīb-i rāciḥ i'ttibār olundu. (10) Rūḥān ise ḥakḳ-ı gāşībda zāhirdür. Zīrā ḥakḳ gāşīb-ı bināda (11) ceḥtīn ile kāimdür. Amma ḥakḳ-ı mālīk dīraḥtde min veche kāim min (12) veche gayr-i kāimdür. Zīrā dīraḥt min veche müsteḥlikdür. Pes ḥakḳ gāşīb (13) tekdīm olundu. İ'tirāz dīraḥt min vechin bākī min vechin hālik (14) olmak emri muḥāldür. Zīrā bekā ve helāk صداندر والصدان لايجتبان في احد (15)

72 a

İmām Şafī'ī rahmetullah eydür ki ḥakḳ-ı mālīk-i münkat' ve dīraḥt (1) (B51a) hālik olmaz. Zīrā 'ayn-i kāimedür. Teşarruf-ı gāşībıle mülkine tālib (2) olmaz. Nitekim gāşīb cāme-i mağşūbı kendü cāme-i memlūkı ile (3) şandukına vaz' etse ḥakḳ-ı mālīk cāmeden münkatı' olmaz. (4) Ve hem-çünān gayrun arzında gevşek binā etse şāhib-i arzūḡ (5) ḥakḳı sākīt olmaz. İ'tirāz 'ayn-ı dīraḥt kāim eydüḡi müsellim (6) degıldür. Zīrā şıfātı mankulıyye ve 'akerıyyet ve aşıyyet-i tabı'yyet (7) mūtebeddıl oldu. Zīrā tabı'-ı mülk gāşīb oldu. Ol sebedendür ki (8) bu mahalde şefi'a sēbit olur. Şandukdaki cāmede olmaz. Hikāyet (9) İmām Şafī'ī rahmetullah buyurur ki bir gün Muhammed bin Ḥasen ile (10) ittifāk-ı şohbet vākī' oldu. Esnā-i kelāmde baḡa eyitdüḡi mesmū'dur ki (11) mes'ele-i gāşībda baḡa hilaf edermişsin. Ben dahī kelīme-i icāb (12) ile cevāb verecek, beni imtiḥān için mūnāzaraya meyān gösterdi. (13) Ben dahī dedüm ki fermān sizündür. Pes eyitdi ki kevlūḡ nedür (14) ol gāşīb ḥakḳında ki şüb enbusı gāşīb edüp bina-i darına (15)

72 b

ilhāk etdi ve devr ü dīvārına hezar dīnār ḥarç etdi. Bedehu (1) Mālīk-i Abnūs 'ayn abnūs bulup şāhideyn ikāmet etti. (2) Ben cevāb verdim ki kablel-kaza

Cevāb İmām Şafi'î katında (13) pākdur. Ebū Hanīfe katında nā-pākdür. Delīl-i Ebū Hanīfe eydür ki (14) ħurūc-ı menī mevcüb tahāret-i kibrādandır. Pes neces olmak evlādur.(15)

73 b

Nitekim mezī mevcüb tahāret-i şejīri ki necīsdür. Pes ğalaz-ı tahāret (1) ğalaz-ı necāset hasbī üzere oldu. İ'tirāz, taraf-ı Şafi'iden (2) i'tirāz olunur ki ħurūc-ı neceslūğ vüçübü tahāretde te'sīri yokdur.(3) Zīrā tahāret te'ebbüd-i muhāzıdır. Ye illeti ma'kūl olmağı degıldür ve mezī (4) mevcüb-ı tahāret olmakden necs olmak lâzım gelmez. Zīrā ki namāzda (5) kaĥkaĥa Ebū Hanīfe katında mevcüb-ı mevzūdur. Ma'a haza necs degıldür. (6) Ye niteki ħurūc-ı veled ve ħaşād-ı huşk mevcüb tahāretdür. Amma necs degıldür. (7) Şafi'î eydür ki menī-i ādemī aşı pākden mütevelliddür ki insāndur.(8) Ye madde-i cism pākdur ki veleddür. Pes nefsinde dahī şey'-i tāhīrdür. Beyz-i (9) mürĥa kıyas olunur. (B52b) İ'tirāz. Cānib-i Hanefiden i'tirāz olunur ki (10) 'alaka bi'l-icmā' necīsdür. Ma'a haza aşı-ı pākden münfe'ıl ve madde-i (11) aşı pākdur ve illet-i necāset dem olduğıdur. Pes menīnlūğ dahī (12) aşı ĥod demdür. Niĥayet āteş-i şehvet ile beyāz olmuşdur.(13) Niteki külli surĥ teş'īd-i āteş ile sefīd olur. Sebeb budur ki (14) eger cimā'da ifrāt olunsa menī kan renginde nāzil olur. Pes (15)

74 a

lāyıkdur ki necis ola. Sümme cevāb amma i'tirāz-ı Şafi'iyede tahāret (1) te'ebbüd muhāzıdır dedüğü kendü aşıllarına mebnīdür. Zīrā Şafi'î katında bir maĥalli (2) mā-tethīr etmek te'ebbüd muhāzıdır. Ye inkıyād-ı şer'dür illet-i ma'lūm degıldür. (3) Ĥazret-i İmām-ı A'zam katında kuvvet-i izāle ile mu'allıldür. Ya'ni mezīl

necāset (4) olduğı için tethīr eder der. Zīrā bi'l-icmā' s̄ābitdür ki mā-işābet (5) etdüğü mahalli necāsetden müttehirdür. Ve bi-sevt hükm-i tahāret 'ayn zevāl (6) necāsetdür deyü buyurur. Ba'dehu her mezīl necāset olan māyi'atı (7) buna kıyās eder hall gibi. Meselā i'tirāz aṣhāb-ı Şāfi'ī i'tirāz (8) eder ki naṣṣ ma'lūl olmağa ta'līl mümkin gerekip bunda had mümkin degildir. (9) Zīrā eğer tuhūriyyet-i mā-kuvvet izāle ile mu'allīl olaydı, her giz tahāret (10) hāsil olmaz idi. Zīrā āb ki mahall-i necāsete muttasıl (11) İbtidā'en necīs olur. Pes fāide-i tahāreti neden hāsil olur? (12) Ve dahī mahall-i mezbürden munfaşıl (B52b) olan māi mahalle-i mezbūre muttasıl olan (13) mā'den cüzdür. Māi munfaşıl had bi'l-icmā' necīsdir. Pes (14) māi muttasıl dahī kıyāsen necīs oldu. Amma şer' tahāretine hükm etdi. Zarūret-i (15)

74 b

hācet için bu takdīrce mānuğ tuhūriyyeti bir hükm-i şer'īdür ki (1) maktūl olmağı degildir. Pes māyi'at 'ilimde meşhūr olup (2) buna kıyās olunmaz. Aṣhāb-ı Hanefī eydür. Mādām kifāb mahall-i necāsetde (3) mütereddiddür necīs olmaz. Munfa'īl olmayınca hāsil-ı kelām Şāfi'ī (4) hālet-i mülakātūğ evvelde i'tibār eder. Hanefī āhīrın i'tibār eder. (5) Mes'ele-i zīd 'ömrü emr edüp İkrāh ile Bekri katl etdirse 'ömrühu (6) kıṣās lāzım gelir mi gelmez mi? Cevāb-ı Hazreti İmām Şāfi'ī (7) katında kıṣās olunur. Hazreti İmām A'zam katında olmaz. Ebū (8) Hanīfe rahimellāh eydür ki kätıl-i fi'l-hakīkat mukrih-i katl olandır ki (9) mukrih-i katle mahmūldür, ālet-i kätıldür. Meselā şimşīr mesābesindedür. Fi'l-i had (10) hāmīlīndür mahmūlūğ degildir. Zīrā kendü ihtiyārına kalsa katl (11) etmezdi. Pes bi'l-icmā' kıṣās mukrih-i āmir üzerine vācibdür. (12) Bu kavle i'tirāz edüp eydürler ki vukū'-ı katl hakīkatde (13) mükrihden müşāheddür. Da'vā-yı ālet bātıldur. Zīrā ālet cāmiddür. (14) Cāmīd için ihtiyār mefkūddur. Amma

muhtār olduğuna delīl (15)

75 a

sevāb budur ki meger āhiretde müstevcīb 'ikāb olur. Eger (1) muhtār olmasa 'ikāb olmaz idi. Bu takdīrce mükrih-i āmire (2) vüçüb-ı kıssāş mubāşir katl olduğu çün (B53b) degıldür müsebbīb-i katl olduğu (3) içündür. Niteki bir kimse tarīk-ı vāsī'de cāh kazub ehl-i cāhe (4) bir tebāh düşse hükmi sebebi ile حافر بئر — üzerine zeman (5) vācib olur. Amma İmām-ı Şefi'î buyurur ki katl-i muhāz şerāit-i (6) 'amdiyye ile mükrihden hāşıldur. Pes kıssāşı dahī vācibdür.(7) Niteki tev'an helāk etse vācib olduğu gibi. Zīrā ikrāh-ı mücerred (8) mükerrihden talebi fi'ldür. Tahvīf ü tahdīd ile fi'l olmasından (9) taleb-i fi'l muhaldür. Çün matlūb-ı mükrihe mükrihden hāşıl huşūşa (10) mükerrih olan mukabelade 'ikāb-ı uhriyyeye vāsıl oldu. Şahīh (11) oldu ki mükrih hakikate fi'l-i hāseddür. Pes vüçüb-ı kıssāşa (12) mazhar oldu. Bu kavle i'tirāz budur ki mükrih kıtālda muhtār degıldür. (13) Belki şimşīr sıfat kabli-i mükrihden müsta'meldür. Mesela mükrih mükrihi kendü (14) eliyle tutup bir şabīye derb etdirüp helāk etmesi gibi. (15)

75 b

Muḥaṣṣıl menşe-i hilāf beyne'l-İmāmeyn budur ki vüçüd ikrāhdan sogra İmāmı (1) A'zam katında meslūbu'l- ihtiyārdur. Şefi'î katında muhtārdur.(2) Lemünşe'î;

Kıyas-ı 'aklle def' olmaz evhām

Nice bir bu hilāf ü nekş (3) Uebrām

Netice hāşıl olmaz cedelden

Seni bu vehm 'ilmi kor 'amelden (4)

'İLM - İ TEF S İ R

'İlm-i Tefsīr bir 'ilmdir ki ma'nā-yı nazm-ı Kur'āndan bahş eder. (5)

Kavā'id-i (B54a) 'Arabiyyet muktezāsı üzere mebādisi usūl-ı kelām

(6) fıkha ve 'ilm-i cedl ü gayrihâ. Ğarâz-ı ma'rifet ma'ânî-i Kur'an faide-i (7) ahkâm-ı şer'iyenün 'ala veche's-şihhate istinbâtına kudret kütüb-i musannifesi (8) muhtaşırâtdan Za'dü'l-Mir İbni Cevzî Vecîz ü Yâhîdî, Tefsîr-i vezîh İmâm (9) Râzî ve Tefsîr-i Celâleyn ki nisf-ı sânisî Celaleddin Mahallî'nün (10) ve nişf-ı evvelî Celâleddin Suyûtî'nündür. Mutavassıtadan Yâsıt-ı (11) Yâcîdî ve Tefsîr-ı Maturîdî ve Keşşâf-ı Zâmeşherî ve Tefsîr-i Bağvî (12) ve Tefsîr-i Güvâşî ve Tefsîr-i Teysîr Necmeddîn Nesefî ve Tefsîr-i Hindî (13) mebsuteden Basît Yâcîdî ve Tefsîr-i Kurtubî ve Mefâtihu'l-Ğaybû'l-(14) İmâm Fahreddin Râzî ve yedi cild Tefsîr-i Lebâbî ve kırk cild (15)

76 a

Tefsîr-i Ğulâmî ve ma'lûm ola ki ekser müfesssîrîn nazm-ı Kur'anî fenn ğâlibleri (1) üzere tefsîr etmişlerdür. Sa'lebîde ğâlib-i kıssaşdur. İbni Âtiyyede (2) ğâlib-i 'Arabîyedir. Züccâcda mu'ayyendür. Kevâşîde kıra'atdur. Bi-ğavide (3) ihbârdür. Râzîde mesâil-i hikmet, Lebâbda 'Arab ve ba'zî tefsîr (4) te'vîle muktasîrdur. Hakâyık-ı Sellenî gibi tefsîr-i Fâtihö gibi. Şedreddîn Konevî'nün (5) ve Tefsîr-i Fenârî ve Kâşânî gibi.

A K S Ā M - I K U R ' Ā N

İmâm Zameşherî kavlince (6) altı bin altı yüz altmış altı âyettür. Bin âyet emir, bin âyet (7) nehiy, bin âyet va'd, bin âyet va'id, bin âyet kaşas, (8) bin âyet 'ibre ü emsâl, beş yüz âyet harâm ü helâl (B54b) yüz âyet tesbîh (9) ü du'â, altmış altı âyet nâsîh ü mensühdür. Ye Kur'an-ı 'Azîmde (10) vâkî olan hilâfuñ münşai sekiz şüretdür. Şüret-i evvelî (11) müsterekü'l-ğez. Şüret-i sâniye hakikat ü mücaz. Şüret-i sâlişe ifrâd (12) ü terkib. Şüret-i râbi'a hüsuş u 'umüm. Şüret-i hâmise rivâyet (13) ü nakl. Şüret-i sâdisse neş vâkî' olmayan mahalde ictihâd. Şüret-i (14) sâbi'a nâsîh ü mensüh. Şüret-i sâmine ibahat ve te'vîl (15)

Eger suver-i mezkûrenüñ cem'îsi asl-ı vâhid ve kânûn-ı münferide 'âvid olsa (1) ki hakikate hafıyye-i kitâb-ı kerîm ve netice-i necvâ-yı kelâm-ı kadîmdür. 'Ulemâ-i (2) Umme't ittifâk edüp ve tire-i vâhıdeye ve tarîk-ı münferideye (3) sâlik olurlar idi. Ye suver-i Kur'an cümle yüz on sekizdür. (4) Ye evveline hurûf-ı mukatte'ât olan sureler yigirmi dokuz suredür. (5) Tertib-i va'z-ı muşhaf gâh evâ'ilde bi-hasebi hurûf münasebet (6) olduğı çündür. Havâmimde olan gibi yahud âhir sûrenüñ (7) evvel sûre-i âtiyyeye münasebeti içündür. Münasebet ma'neviyye olduğı (8) âhirü'l-hamd ile evvel Bakara gibi münasebet-i lafzıyye âhir Tebbet ile evvel (9) İhlâs gibi ki ahad-ı lafzî ile mesed lafz-ı vezinde müttehiddür. Yahud (10) cümle-i sûrenüñ cümle-i sûreye müşâbaheti içündür. Meselâ Ye'd-duhâ (11) ile Elemneşrah gibi. ilâ gayri zâlik. Mukaddime-i'Uyûnu'l-Tefsirde (12) eydür. Usûl-ı mühimmât-ı mütefessirîn dördtür. Ma'rifete inzâl ve Tenzîl (13) ve Tefsîr ve Te'vîldür. Inzâl Kur'anuñ levh-i (B55a) mahfûzda def'aten (14) melik sema'î dünyâya nüzulüne derler. Ol mülk 'akl-ı fa'âldür. (15)

Tenzîl, Cebraîl 'aleyhisselâm vâsıtası ile Kur'anuñ bihasebi'l-müsâlih (1) Kalb-i Resûlullâha lâyiğ olmasına derler. Tadrîcîle pes inzâl-i emr (2) def'îdür. Tenzîl emr-i tadrîcîdür. Tefsîr ma'nâ-yı âyâtî ve şân-ı âyetî (3) sebep-i nüzûl-ı tevzîhdür delâlet-i zâhiresi ile. Ye Te'vîl âyet-i (4) ma'nâ-yı zâhiresinden ma'nâ-yı muhtemeline şarf etmeğdür. Kaçan ma'nâ-yı (5) muhtemel kitâba ve sünnete muvâfık olsa. Nitekim Allahü Te'âlâ'nüñ *يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ* kavlinden murâd beyzâdan tayrı ihrâcdur denilse (7) tefsîr olunur. Amma murâd mü'mîni kâfirden ihrâcdur. Yahud âlimi (8) câhilden ihrâcdur denilse te'vîl olur. Evvel ki semâ'a muhtâcdur. (9) Zîrâ *فسر القرآن برأيه فقد كفر*

Hadīs-ı şerīfi mukarrerdir. Amma (10) sāniyesi muhtāc degildir. Nevādir-ı Kur'ān Kur'ān-ı 'Azīmdə iki āyet vardır ki (11) her birisinde ħurūf hecā cemī'ān mevcūddur. Birisi sūre-i Āl-i İmrānedur. (12) ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمُ الْآيَةَ

İkincisi sure-i Fetihün āhırında محمد رسول الله... الى اخر الاية

Ye sūre-i Yūsufda yedi ħarf vardır. Müteħarrik bir biri (14) yapısında

رَأَيْتَ أَحَدَ عَشَرَ كُوكَبًا gibi. Sūre-i Hudde dört (15)

77 b

mim vardır biri biri yapısında عَلَى أُمَّمٍ مَعَكَ gibi ve iki mevzū'da (1) kelime-i mekbūle vardır. Birisi sūre-i Yāsīnde كَلِّفِي فَلَكَ birisi (2) sūre-i Müddesirde (B55b) وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ ile ğeyri zālik. Pes ma'lūm ola ki (3) 'İlm-i Kur'ān mūcme' 'ulum ve muķaşşid ehl-i rūsūm kane gūher ü deryāyı (4) durur. Şecere-i me'ānī ve sermāye-i rabbānī ħabl-ı metīn ve nūr-ı mübīn (5) şifā-yı nāfi' ziyā-yı lāmi' 'urve-i vesekā ismet-i müncīdür. Şuħuf-ı evvelinde (6) olan envār-ı me'ānī bunun şem'-i tumārında mutuy vezir-i mütekaddiminde (7) yazılan esrār-ı Rabbānī bunun astar-ı fermūzātında muħtefīdür ki (8) وَلَا زُطْبٌ وَلَا

يَا بَنِي الْآلِ فِي كِتَابٍ صَبِيحِ

من اراد العلم فليتنفس من القرآن فان فيه علم الاولين و الاخرين

Ye sāir fūnūn kitāb-ı 'İlm-i Kur'āne nisbet (11) ile mesābe-i nūr āf-tābdur ki ba'zı takdīm ve ba'zı te'ħīr olunmuşdur. Kāble't-tulū' (12) olan nūr ile ba'de'l-ğurub olan nūr gibi. Yoħsa böyle degildir ki (13) takdīm olunan fūnūnun meziyet-i zātiyyesi ola. Şi'r ; (14)

لَوَانِهَاشِي الْفُنُونِ فَإِنَّمَا

شَقِي بِمَاءٍ وَاحِدٍ مِنْ مَتَهَلٍ (15)

78 a

Aşħab-ı tefsīr saħābeden beş nefer kimesnedür. 'Alī bin Ebi Tālib (1) 'Abdullah bin

Mes'ūd, 'Abdullah bin 'Abbās ve Zeyd bin Şābit (2) Ye 'Ubeyd bin Ka'b rıdyāhül İlahi

te'ālā 'aleyhim ecma'in. Mes'ele kavlehu Te'ālā (3) وَأَحْرَدُوهُمْ أَنْ الْحَمْدَ لَهُ رَبِّ الْعَالَمِينَ . الآية
 olma gerekdür. Ahvāl-i behiştiyāne hüd āhîr (5) olmaz. Pes kelāmın mefhūmi nice
 zāhir olur. Cevāb verilür ki (6) behiştiyān bu kelām-ı māide-i huldug āhîrinde
 deseler gerekdür. (7) Rivāyet olunur ki kırk yıl māide-i (856a) huldug
 kenārında otururlar. (8) Āhîr oldukda الحمد لله رب العالمين deyeler. Ve ol kırk yılda (9)
 yedikleri ta'am 'ark olup a'zālarından çıka ve ol şarkun (10) tayyib-i
 rāyihāsından cemi' behişt mu'attar ola. Pes āhîrinden murād (11) āhîr mā'ide oldu
 āhîr ahvāl olmadı. Katıbe-i 'ukala ve zümre-i (12) 'ulemā katında mu'arrer ve
 müsbeddür ki hāl-i āhîretüñ keyfiyyeti ne 'akl (13) duruban maşrık ve ne zihñ
 isābet kar'ın vākıfdur. Umur-ı (14) āhîretten nāsib 'akl-ı tasdik ve imāndan ğayrı
 yokdur. Amma 'akıl (15)

78 b

içün 'ilmullaha tarik nazar sun' ile rāh mümkindür. Ve tasdik-ı peygamber tarik-ı
 (1) mu'cizeden müyessirdür. Pes çün bu iki aşıl kāmil ve 'ilm-i yākīni bu iki (2)
 aşıldan hāsıl oldu ise bize vācib oldu ki umūr-ı ğaybiyyeden (3) her emr ki Allah
 ve resūlū bize teblīğ ide. Aña tasdik ve imān (4) getirüp mahkūm-ı fermān olavuz.
 Ne keyfiyyetinden suāl olavuz (5) ve ne kemiyyetinden vehm ü hayāl kullanuz.
 Mübade ki ol keyfiyyet (6) bizi sermest-i vādi hayret edüp rāh-ı delālete ilka ede
 düşüre. (7) Mes'ele Kavlıhü Te'ala نعوذ بالله من الجور بعد الكور
 āyet. لَا أَقِيمُ بِهِدًا الْبَلَدِ وَأَنْتَ جِلُّ بِهِدًا الْبَلَدِ
 Müfessir'in eydülri ki beleden (9) murād Mekke-i Mükerremedür. Pes ya'ni
 Beled-i Mekkeye kaşem etmez ben demek olur (10) ve ittifāk-ı müfessir'in budur
 ki وَالتَّيْنِ وَالرَّيْتُونَ وَطُورِ سَيْنِينَ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ
 kavlinde kaşem olunan Beide-i Emin Mekke-i (12) mükerremedür. Bu takdirce

kelāmeyn mā-beyninde (B56b) tenākus oldu. Cevāb (13) demişler ki ma'nā-ı āyet demektür ki kâsem etmezem Mekke'ye mādām ki (14) sen Mekke'de olasın. Zīrā senün huzurunda kâsem senün (15)

79 a

senün üzerine olur ki tīrāz-ı li-ömrün ile muttariz ve tād-ı levlāk ile (1) mütevvic sen Mekke üzerine olmaz. Kavlehu Te'ālā وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ dedüğü bu ma'nāya seneddür. Bunun misli oldur ki mādām ki sedefde-(3) dür mevcüd ola. Sedefün kıymeti nā-būd olur. Amma çün ki dür (4) sedefden cüdā ola. Sedef için dahı kaderince kıymet peydā olur. (5) Amma وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينُ kavlinde kâsem Mekke'ye mahşuş degildir. (6) Belki kâsem Mekke'de nāzil olan Kur'ānedür. Tahkik-ı kelōm budur ki (7) Tīn ve Zeytūn bilād-ı Şāmda iki küh-ı benāmdur. Birisinde dīraht-ı (8) incīr-i büşyār ve birisinde şecer-i zeytūn bi-şimārdur. Hazreti 'İsa 'aleyhi's(9)selāma incīl bu iki kühde nāzil olmuşdur. Ye Tūr-ı Sīnīn (10) bir küh-ı pūr-temkīndür. Hazret-i Musā 'aleyhi's-selāma mevzi'-ı münecāt (11) ve mahall-i nüzūl-ı Tevrīt ol kühdür. Ye Beled-i Emīn Mekke-i Mükerremedür. (12) Evvel Kur'ān anda nāzil olmuşdur. Pes demek olur ki kâsemi (13) şol hüdāyendedür ki Tīn ve Zeytūnda Kitāb-ı İncīl 'İsāya (14) irsāl ve Tūr-ı Sīnāda Tevrīti Musāya inzāl ve Mekke-i Mükerrerede (15)

79 b

Kur'ān-ı 'Azīmda Muhammede 'aleyhi's-salāt ü ve's-selāma iblāğ etdi. Ba'zı (1) müfessirīn lā-kāsemdür. Yalnız lām ile hemzedür. Nihāyet fethā-i lām (2) işba' olunup elif mütevellid (B57a) oldu demişler. Kıra'at-ı İbni Kesīr (3) dahı buña şahiddür ki enlar eşbā'-ı fethāsız lā-kāsem okumuşlar. (4) Amma ferra kavlince lā-cevābdur. Münker-i ba's olanlara yani

لَيْسَ كَمَا يَقُولُونَ أَقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ وَأَقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ Pes bu kavli üzere Mekkeye

müsbet olur menfî' olmaz. Amma kavî-i evvel üzere Mekkeye (7) kasem menfî olur. Resûlullah'a müsbet olur Allâhü a'lem. Mes'ele (8) kavîühu Te'âlâ :

اِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْ .

ayet. Suâl (9) olunmuş ki âyet-i kerîmede zûlm mukabelesinde ma'rifet olunmak fehm (10) olunur. Zûlm hod sebebi 'ukûbetdür sebab-i mağfiret degildir. Bâ-huşûs (11) zulumden murâd bu mevzu'da küfrdür. Zîrâ sure-i Mekkidür ve ehl-i Mekke (12) zulmi küfrdür. Cevâb rivâyet olunur ki bu suâli be'âyine (13) Mukâtil bin Hayyân bir merd-i fakîhe irâd etdi ki ikisi bir padişâh (14) meclîsinde hazır idiler. Garâzi ol meclîsde fakîhe tasaddur etmek idi. (15)

80 a

Fakîh cevâbdan câiz olacak Melik-i mukâtele, mukâbeledede sen halli müşkâl (1) kıl deyüp Mukâtil dahî cevâbda demiş ki mağfiretten murâd bu mahalde (2) yarlıkamak degildir. Bel ki te'hîr-i 'ukubetdür. Niteki Allâhü Te'âlâ ve Tebarake buyurur (3)

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ وَّلٰكِنْ
يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰى اَجَلٍ مُّسَمًّى

ayet. Amma zûlm küfr ma'nâsına olmayacak (5) eşkâl olmaz. Zîrâ mü'mîn imânî hesabıyla istihkâk-ı mağfiretten (6) şâkit olmaz. Kıt'a-i lemünsej;

Düşde gördüm (B57b) cümle mahy olmuş vücud-ı (7) mâ-eivâ

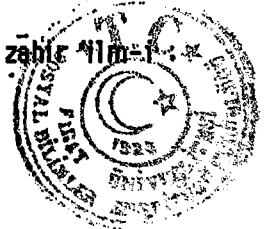
Bir mu'abber bulmadum bu havâb-i te'bir ile

Âyet-i 'ışkuy (8) cihân heb lafzını ezberlemiş

Bir müfessir buldum amma ki tefsîr ile.(9)

İ L M - İ T A S A Y Y Ū F

Ta'rifi; tasavvûf bir 'ilimdür ki ruhun ma'rifete mübdî 'anh (10) keyfiyyet-i sülûkünden bahş eder. Riyâzet ü mücâhedât ile. Pes (11) ma'lûm ola ki 'ilm-i tasavvûf şufût-ı 'ulûm ve hilye-i 'ulemâ-i rûsûmdur (12) ki 'ilm-i zabîr 'ilm-i

batınsız mükemmel ve 'ilm-i rūsūm 'ilm-i hakikatsiz (13) mu'avvel olmaz. 'ilm-i zāhirden murād tedbīr ma'aş ve tekmi'l mu'amelāt (14) nasdur. 'ilm-i batından maksūd tasfiye-i dīldür. Şıfāt-ı kūdūrētdan (15)

80 b

ve tezkiye-i nefsdür. Ahlāk-ı mezmūmeden ki müeddāsı (1) تَخَلَّقُوا بِأَخْلَاقِ اللَّهِ hilyesiyle mahalli olmaktadır. Mısrā' ;

بين تفاوت راه از کجاست تا کجا

Her 'ilim ki fārıza-i cah ve esir-i şehvet (3) olmaya. Ahīrū'l-emr-i cüzvāt silsile-i tevsīk ile bu tēfeye (4) refik olmak mukarrerdür. Hikāyet olunur. Dāvut Dai Hazretleri (5) ki a'zam eşhāb-ı Ebū Hanīfedür. Ahir kār ahyār-ı 'uzlet edüp (6) rāh-ı tarīkına sālik olmuş idi. Kadı Ebū Yūsufdan rāci keşide (7) idi. Bizüm üstādımız zarb-ı tāziyāne ile kazāya rıza vermedi. (8) Ebū Yūsuf tav'an ihtiyar etdi der idi. Bā-huşūş zamānede kazā (9) tediş-i tāziyāne-i 'ilm ve ma'rifet olmuşdur.

نعوذ بالله من شرور انفسنا و سيئات اعمالنا .

Kütüb-i tasavvuf, hadd ü (B58a) ihşādan (11) hāricdür. Amma bu fende kīl ü kāl nāfi' olmaz hal gerekdür derler. (12) Lākin Risāle-i Kaşiri ve Kuvvetü'l-kulüb Ebi Tālib-i Mekki māle beddi (13) müştēmīldür. Ve ittifāk bunun üzerinedür ki fütühāt-ı mekkiyeden infa' (14) ve icma' olmaya. Mes'ele Tasavvuf nedir? Cevāb Ca'fer Haldī kaddesallah rūḥe (15)

81 a

buyurur ki üç mes'ele başa düş-vār geldi. Cümleden biri tasavvufdur. (1) Nice meşāyihden suāl etdüm kimse cevāb-ı Şāfi vermedi. Ne ki bir (2) gice Mustafā 'aleyhi's-selātü ve's-selāmı ḥābda gördüm ve tasavvufdan (3) suāl etdüm. Dedi ki

يا'ni tasavvuf (4) devāları terk edüp

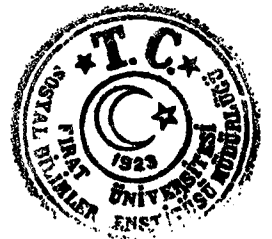
ve ma'naları pinhān etmektür. Ba'dehu (5) tevḥidden suāl etdüm , dedi

فكر واحاط به وهمك او اصاب بحوائك فالله تعالى يخالف ذلك
 إنما يجرد في التوحيد من اربعة من الشرك والشك وتعطيل وتشبيه .
 Ya'ni her nesne ki endişe anı mahdud etmişdür (9) veyâ vehmün muhbî olmuşdur.
 Yeya havās-ı hamsen idrāk etmişdür. (10) Zāt-ı bārī anuñ hilāfıdır ve tevhīd-ı
 hūdāda eşyā-yı erba'adan (11) tecrīd gerek. Şirkden ve şekden ve tā'tīlden ve
 teşbīhden (12) Ba'zıları demişler ki tasavvuf eşyā-yı erba'adan ibāretdür. Evvelı
 (13) Tevbe-i ez neşāyest ya'ni lāyık olmayandan rüçü' etmek. İkinci (14) şıkdür.
 Tāleb yanı talebde şādık olmak üçüncü verā'dür, şübhātdür. (15)

81 b

Şübhāt ya'ni şüphelerde perhiz-karlık. (B58b) Dördüncü fenādur. (1) Tevhīd
 ya'ni merd-ı sālīk şuhūd celāl zāt-ı hakda vücūd şıfāt (2) hāl'-ı ma'dum ve fānı
 görüp öz nefsin dahı bu esnāda mäh ü (3) müstehlık-ı sultān tevhīd budur. Pes
 lafz-ı tasavvūfda "tā- تا " tevbeye (4) "şad-ص" şıdkā, "vav- و " verā'a, "fe-ف"
 fenāya işāretdür derler Allahü a'lem. (5) Mes'ele Essufi ibni Vakt demağın ma'nası
 nedür? Cevāb (6) Ma'lūm ola ki zamān üç kısma münkāsımdur. Mazi ve müstakbel
 ve (7) hāl. Demişler ki mazi için 'avdet yok ve müstakbel için (8) hüküm yok ve
 hāl için tevekkuf yok ve hāl ü vakt bir ma'nāyedir.(9) Bu ma'nāda Halīl bin
 Ahmed demişdür. Ve dahı **امس قدمات واليوم في النزع وغدا لم يولد**
 demişlerdür. **الماضى لا يذكر والمستقبل لا ينتظر والحال يعتبر** Pes muhakkik
 vakt-ı zamānıñ mā-beyninde (12) bir rühdür. Bir tarīk-ı māziye nazır ve bir
 tarīk-ı müstakbele müteveccihdür.(13) Nefsinde seri' zevāl amma
 kesirü'n-nef'dür. Cayızdır ki sālīki (14) vakt-ı vāhidde ve nefesi müteferridde
 bir devlete vāsıl ola ki müddet-i 'ömründe (15)

ol devletiñ himāyetinde ola. Niteki Resūllulah ṣallallahu ‘aleyhi ve sellem (1) buyurur. لِي مَعَ اللَّهِ وَقْتُ لَا يَسْنِي فِيهِ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مَرْسَلٌ الْحَدِيثُ
 sāhib-i vaktiñ kemter ni‘meti oldur ki tehassür mazīden (3) hāli ve hālınden rāzıdır ki القائه لا يدرك mazmūmı aña ‘ilm-i (4) yākındır. Ye nār-ı intizār müstakbel ki mevt-i ahmer derler aña kār-gār (5) olmaz. Pes her nefsede sāhib-i vakte (B59a) bu iki ni‘met mukarrerdür.(6) Niteki şā‘ır demişdür. Şi‘r, beyt ;

صوفيان دردمی دو عید کند
 عنكبوتان مکس قدید کند

Pes ma‘lūm oldu ki şuffi ibnü’l-vakt (8) olmak velādet ḥasebi ile degil mülāzimet ḥasebi iledür. Niteki (9) şī‘r-i ‘Arabda vāriddür. Şi‘r ;

انا ابن اللقاء انا ابن السخاء
 انا ابن الضراب انا ابن الطعان

Mes’ele sebep nedür ki Peyğamber (11) ḥazret-i ‘aleyhi-s-selam gāhi tiğ lisānlarını fakr-ı fahri cevāhiriyle (12) murassa‘ ve gāhi inşā‘i nuṭk u beyānlarını اعوذ بك من الفقر fıkrası ile muvaşşah kılurlar idi. Cevāb ma‘lūm ola ki ḥaḳıkat (14) fakr riyāzdur. Ye hiç āferide bī-niyāz olmaz. Belki niyāz ile mümtāzdür. (15)

Zīrā her mevcūd feyyāz-ı bi-niyāzdan kendiniñ istimrār-ı vücūdı için (1) niyāz-menddür. Bu ma‘nāya döğeli māsiyallah fakr ü müstemniddür. Amma derecāt-ı (2) ḥacāt mütefāvitedür. Ba‘zılar malı fuzalāt-ı ‘ayş için taleb ederler. Meselā (3) esb-i ‘Arabī ve ğulam-ı ‘acemī ve enfes libās ve etyāb ta‘ām ü şarāb (4) gibi. Ye ba‘zıları mühimmāt-ı ma‘iş için isterler. Meselā hırka-i kāfī ve loḳma-i (5) vāfī gibi. Ye ba‘zıları def‘-i izdirāb ḥāl ü sedd ramak ‘ayāl ü setr (6) avret kılmağa mecāl için isterler. Ol mikdār un taleb ve vicdānında (7) ruz ü şeb ser-gerdān ve

edā-i hūkūkkullāhdan mehçūr ve perişān (8) olup gezerler. (B59b) Bu ol fakīrdür ki muhtezz 'alem Muhammed Mustafa sallallahu 'aleyhi ve sellem (9) andan isti'āze kılıp gāhī اعوذ بك من الفقر وكاهي كاد الفقران يكون كفرة demişdür. Fakr-ı evvel ki maye'l-iftihārdur ve ol (11) fakrdür ki kişi kendü niyāz-mendliđi dīde-i basīret ile mutāla'a kılıp (12) dūneli halde muhtāc mülk-i müte'al edügin bilüp ve ol sıfatla (13) mubāhāt edüp اللهم احيى مكيناً وامتنى (15) هذا كلام الامام الغزالي رحمه الله hesab-i hā ve netice-i amāl ede.

83 a

Amma Şeyh Necmeddin Kibrī hazretinden fakr üç vech üzere menkūldür. (1) Birisi fakr-i menkūldür ki fahr Cenābı Hakka maksūr ola ki Fakr-ı Fahrī (2) hadisinde mestürdür. İkincisi fakr-i mezmūmdur ki iftikār-ı hakka maksūr olmaya (3) ve halka 'umūm üzere ola. اعوذ بك من الفقر وكاد الفقران يكون كفرة hadīs-i şerīfinde mezkūrdur. Üçüncü fakr-ı merdūddur ki (5) iftikār-ı halka maksūr ola ki ————— hadis-i (6) الفقير سواد الوجه في الدارين Kıt'a-i lemünşei (7) نعوذ بالله من هذا الفقر

Dilā bu milket-i arz bedende neğ kaldı

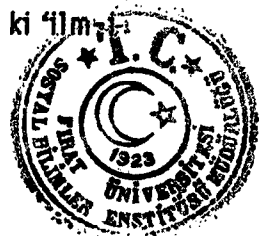
Mülkler ile urūc et (8) semāyı tecrīde

Safāyı şūfī ko kesb ile safvet-i bātın (9)

Fenāyı fakrı ko sâ'et fenāyı tevhīde.

İLM - İ TA'BİR - İ HÂB

Ta'rif (10) 'ilm-i ta'bīr bir 'ilmdir ki habde görünen şüverlūg ahkāmından (B60a) ve keyfiyyātından (11) ve me'āni münāsebeti ile ta'bīrinden bahs eder. Kütüb-i muhtasirasından (12) Fevā'idü'l-Ğarā'id İbnü Dükkāk, mebsütasından Şerh Bedr-ser Hanbelī (13) ve Te'līf-i Ebī Sehl Mesīhī ve Te'līf-i Mevlāna Muhammed bin Kutbeddīn İznikī (14) ve ğayrihā. Pes ma'lūm ola ki 'ilm-i

ta'bīr bir 'ilm-i bī-nezīrdür ki makbul 'ālim arā (15)

83 b

ve marḡūb enbiya ve evliyādur. Hazret-i Yūsuf şiddik ṣalavātullahi (1) 'aleyh
bununla iftiḡār ü mübāheş eder idi ki Allah Tebāreke ve Te'ālā (2) hazretli hikāyet
eder. رب قد آتيتنى من الملك وعلمتنى من تاويل الاحاديث

Te'vīl-i hadīşden murād ta'bīr-i ḡābdur. قال الله تعالى لهم البشرى في الحياة

الدنيا Müfessirler bûşrayı rü'yā-yı ḡayrle tefsīr (5) ederler. Ye

Peyḡamber 'aleyhi ekberi'ş-ṣalavāt buyurur. رؤيا الرجل الصالح يراها او

يرى له جزؤ من ستة واربعين جزء من النبوه Ya'ni eyu dūş (7) merd-i sāliḡa

görüñür. Ve merd-i sāliḡ için görilir. Nübüvvetüñ kırk altı (8) cüz'inden bir

cüz'dür, amma i'ādden bir bu mikdāra maḡşūş olmak. (9) Murād budur ki

peyḡamber ṣallallahü 'aleyhi ve sellem ba'de nübüvvet Cibrīlden (10) mukaddem

altı ay mikdāri rü'yā ile 'amel etdi. Ba'dehū nübüvvet kāmil olup (11) yigirmi üç

yıl vahy ile āmil oldu. Pes altı ay yigirmi üç yılun (12) kırk altı cüz'inden

biridür. Zīrā yigirmi üç yıl tesnīf (13) olsa kırk altı bölük olur. Her yılun altı ay

olur ve nübüvvet (14) daḡı kırk altı bölük olur. (B60b) Ba'dehū ta'bīr-i

'ubürdendür. 'Ubür geçmekdür. Pes (15)

84 a

ta'bīr-i muḡayyel ḡükmīden ma'nā-yı ḡakīkiye yetişmekdür. Ya'ni ḡüver-i

ḡayāliyyeden (1) ma'nā-yı ḡakīkiyye intikāl etmekdür. 'ilm-i ta'bīrde māliir (2)

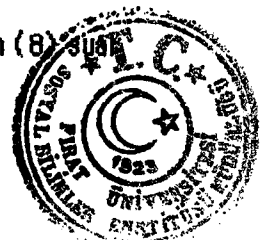
ve kava'idinde muştāḡız olanların birisi Meḡmed bin Sīrīndür rahimellāh. (3) Ye

anun 'acāyib ta'bīrindendür ki bir kimse bu rü'yānun ta'bīrinden (4) suāl etdüḡi

vaki'asında ricāl ve nisānun evfāhını (5) ve fercini mührler idi. Cevāb verdi ki

sen müezzīn olmuşsun. (6) Ramazānda kable't-tulu'-i fecr ezān okumuşsun. ḡālī

mukālīne (7) muḡabik ḡıkdı. Hikāyet olunur ki bir kimesne bir rü'yādan (8) suāl

etmiş ki vakı'asında zeÿti zeÿtüne idhāl eder (9) ıdı. Cevābında sen vālidenti tasarrūf etmişsiñ dedi. (10) Nefsü'l-emīrde mevzu'isi olan eme-i müsterāsi ānesi (11) çıkdı Allahü a'lem. Mes'ele vakı'ā kaç kısımdur ve kangı kısmı (12) düriüstdür. Cevāb hāb üç kısımdur. Kısım-ı evvel şol hāb (13)dur ki tağir-i mizāc ve fesād-ı anāsırdan hāsıl olur. Niteki (14) sevdā ğalebī olsa siyāhlar ve mürdler kabīh nesnelere (15)

84 b

görür. Şafra ğalebī olsa ateş ü çerāğ ve hun ü şafra (1) renkli nesnelere görür. Balğam ğalib olsa sefīd nesnelere görür. (2) Berf vıh ve āb gibi. Hun ğalib olsa rüzgar (3) ve ceng ü 'adv ve ğinā ü sürür görür. Bu makulenüñ nümāyendesini (4) deyü recimdir. Hakīm eydür. Kuvvet-i mütehayyile muhakebe-i mecbūldür. Ya'ni cibilliyeti (5) hikāyet edicilik üzeredür (B61a) ki her neye mukārin olursa (6) gerek hey'et-i idrākiyye ve gerek hey'et-i mizāciyye meselā hayrāt (7) ve hasenātı süverī cümle ile hikāyet eder. Ye 'illet-i şafraı elvān (8) şafra ile hikāyet eder. Kısım-ı sānı ol duşdur ki henüz (9) na-hafte iken ba'zi eşyāya hissi müte'allik olur vehenüz mahşuş (10) olan şey'ün şureti hayālide düriüst mün'akid olmuş (11) iken hābe varsa ol şureti hayālide bī-'ayn görünür. Bu makuleye (12) azğās-ı ahlām derler. Ve azğās deyü luğatde rengā reng giyāh (13) destelerine derler. Niteki giyāhın elvān-ı muhtelifesi nümāyiş-i bī-hāsıldur. (14) Bu makule düşler dahī şuver-i bī-hakikatdır. Ol ecelden kabıl ta'bīr (15)

85 a

degildir. Niteki Allahü Te'ālā hikāyet edüp buyurur (1) وما نحن بتأويل

الاحلام بعالمين Zīrā bu şuretlere hābde şadır olmaz. Bil ki (2) bīdarlıkda tahayyül etdikleridir ki hābde nümāyiş eder. Arınma kısm-ı sālis (3) ki kabıl ta'bīrdür. Anuñ nümāyendesini karşıtadır ki fermān-ı Hudā ile levh-i (4) mahfuzda

mersūm olan me'ānī ki libās-ı şuverde cilve-gİR kıtur ki şuver-i (5) mezbūre ol me'āniye münāsib ve anları muhākī ola. Nümāyīş-i mezbūr(6)gāh beşāret ve terğīb içün ve gāh inzār ü terhīb içün olur.(7) Ye bu aksām-ı sālisenüñ vüçüduna delīl muhber-i şādıkıñ kavlıdür ki (8) Hāzreti Ebu Hüreyre radıyallahü te'āle 'anhü Resūlullahdan 'aleyhi's-şalatü (9) ve's-selām rivāyet eder. الرؤيا

(B61b) بثثة فرؤيا بشرى من الله ورؤيا تحذير من الشيطان

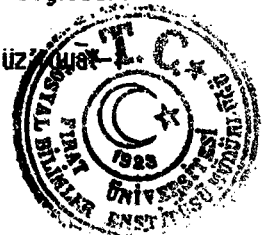
ورؤيا يحدث بها الانسان نفسه فراها في النوم الحديث

Mirsādü'l-'İbād şāhibinüñ Münādāt (12) adlı kitābından tercüme olunmuşdur ki zikr olunur. Amma hakikatü'n-nevm (13) ya'ni hakikat-i nevm nefsiñ ālāt-ı havāsı mu'attal kılmasıdır raht-ı (14) ecli içün Zīrā ālāt-ı havās ālāt-ı cismānīdür. Her biri bir maddede (15)

85 b

hāl olmuş şüretdür. Pes cemī' ecsāma 'arız olan fütürdan (1) bunlara dañi kelāl ü fütür hāsıl olur. Bu takdirce hālet-i ulāya (2) 'avdet etmek rāhat-ı muzattır olur ki 'arız olan nakz ü halele (3) bedel mayetehallele hāsıl ola. Meselā 'ayn ki kaçan nazara meşğul ola. Fi'l-i (4) rü'yayı tamām etmez. İllā bütün dimağda olan şiryān-lardur ki rüh-ı mütehezzib (5) sebebi ile tamām eder. Ba'dehu ol 'urukda olan rüh şāfī (6)tedrīc ile mütehallī olup gitse kerd-lahik olur. Ol sebedendür ki (7) fi'l-hāl nazır-ı 'aynında te'ellüm-i hüsn eder ve huşūnet bulur. Meselā şol (8) huşūş gibi ki mā'-ı şāfī ile pür iken münfāz mā'den kesret ceryān vāki' (9) olsa şāfī gidüp kederi kalmak mukarrerdür. Amma münfāz-ı māsidd (10) olunsa gir ve hālet-i ulāya da'vet eder. Yelā mā'i havz fānī olup (11) emr-i fāsıd olur. 'Aynen dañi münfāz-ı rühı munassıd olup (12) ecfānı muntabaka olsa rüh-ı şāfī gİR ü müctemī' olup hālet-i (13) ulāya 'a'ıl olur. Sāir havāsıñ dañi hāli böyledür.

(B62a) Pes (14) ma'lūm oldu ki hālet-i nevmde nefsi nātika cüz'üvāt

hāriciyyeden (15)

86 a

fāriğ olacak hīn yakzāda havāsdan müstifed olup hātırında (1) müstahfız olan şüret-i meşğul olup ba'zı ba'zısı ile terkib (2) eder. Meselā insān kendüsün tār gördüğü gibi bu makūleye izğās (3) derler. Amma nefsi nātika havāsdan istifāde etdüğü eşyanuğ (4) tatbi'ine müste'fil olmayup fezāil-i rühāniyye ğālib ü rezāil (5) cismāniyye ma'lüb olsa 'ālem-i kevnīde olan ahyāl müstakbele ve (6) umūriyātiyye-i müşāhid kılar. Eger haze'l-mu'tade hatt-ı vāfir hāsıl (7) etmiş ise her gördüğü bī-ğayri te'vīl şādık olur. Zīrā şuver-i ma'anī-i (8) bağıne meşāhide kılar. Eger hattı kalīl ise gördüğü rumūz ve işārāt (9) olup te'vīl-i tevcīhe muhtāc olur. Amma hāl-i mezkūr hāl-i nübüvvetüğ (10) ğayridür. Zīrā Ebu Hālid, Nebī 'aleyhi's-selāma neyde ve yakzāda müstemīr idi.(11) Zīrā onların rüh-ı mütehezzibleri cüz'iyūāt-ı havās ile meşğul degil idi.(12) 'Ālem-i ğayba teveccühleri ğalebe idi. Nevm ü yakaza tefāvüt etmez idi.(13) Sāir enbiyāda da hī böyledür. Amma avmü'l-insānde emri ber-'akadür. (14) Zīrā onların 'ālem-i şehādet ve suver-i cūziyyāta teveccühleri ğālibdür. Nitaki meşāyih-i (15)

86 b

'izām ve hukemā-i ilāhiyyūn kütüb ve resāilde zikr etmişlerdür ki kaçan nefsi (1) nātika fezāil-i kuddusiyye ve kemālāt-ı rühāniyye ile kuvvet bulup (B62b) ve kavā-yı (2) bedeniyyenüğ sultānı taklil-i ta'am ü şarāb ile za'if olsa (3) ahyānā küdürat bedenden mütehallis olup 'ālem-i kuddüse müşerref olur. (4) Pes aña envār-ı Hak işrāk edüp 'Ālem-i Misāilde ve Levh-i Mahfūzda (5) müressim olan umūr-ı maziyye ve havādīs-i ātiyeden muğibāt (6) kevniiyyeye nevmindc ve yakazāsında mütelakki olur. Meselā mir'at-i mücellā (7) gibi mukābelesinde olan nüküş-ı şuverden aña nüküş ü şuver mün'akis (8) olur. Bu makūle hālden keşf

deyü ta'rif ederler. Ya'ni meşâyih (9) buyururlar ki neym-i mezbûr 'ilm-i kabîlden ve şuver-i 'akliyyeden degildir. Belki (10) bir şî'â'-ı kuddusiyyedür ki nefis-i müte'elleyhiye mütecelli olup şuhûd-ı şuhûd (11) başardan etem olur. Ye bu nura ekser 'ilm-i kudret derler. Bunun (12) sebebi ile 'ulûm-ı müstehile âsân ve nümâyân olup mevcûdât (13) 'anâşır emr ü nehvine ikbâl ü iz'an üzere olur. Mertebe-i mükemmel enbiyâ (14) ve evleyâdur. Mes'ele. Ne makûle kimsenün vakı'âsı dürüst olur ? (15)

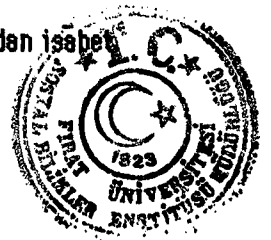
87 a

Ye ne makûle kimsenün dürüst olmaz? Cevâb Resûlullah şalla (1) 'aleyhi ve's-selâm buyururlar.

اصدقكم حديثاً اصدقكم رؤياً ye'ni sizden (2) her kankınızın sözi ziyâde rast ola, rü'yâsı dahî (3) ziyâde rast olur. Niteki cevâb-ı elmme-i pâk-dil ve kazıyân-ı (4) 'âdil, 'âlimân-ı 'âmil ve âzâd-kân-ı parsa ve bend-gân-ı mutî' gibi. (5) Amma şunlar ki aşıl-ı hikâtinde nâkış ola. Yâhud durû'-ı hezl (6) tab'ına gâlib ola. Anların düşleri (B63a) dürüst olmaz. Hâdimleri (7) gibi nâkışlardır. Ye şâ'irleri gibi ki onların mebnâ-yı kelâmları (8) gibi ki aşıl-ı hikâtinde nâkışlardır. Ye gedâları gibi ki onların ekser ettikleri (9) tasvirât bâtıldır. Ye hâb-ı zerrâkân ve mu'âmirân gibi ve hâb (10) ..... کودكانه ihtilâf olundu. Ye hâb-ı zenân medevni merdândur. (11) Ye küfrün ve cenâbetün ve hayzın hâbe nokşanı yokdur. Beşeriyet-i kâmil olucak ve hâb-ı mest dahî dürüstdür demişler. Amma rü'yâ-yı haberün fâidesi geç zühür edüp ve rü'yâ-yı şerrün eseri (14) tüz erişdiğine hikmet budur ki Hâk şubhânehu ve te'âlâ (15)

87 b

'ibadına lutf ü şefkat edüp hâb ferîştelerine buyurur ki her nesne ki (1) umûr-ı hayr endür kullarına isâbet etse gerekdür. Mukaddimâ âgâh (2) ederler ki tevkî'-ı hayr ile münâsıb ü şâdmân ola. Amma her nesne ki (3) şurûr-ı umûrdan isâbet

etse gerektür. İsbet-i karīb (4) olduğı hĩnde āgāh ederler ki bīm-i tevakkū' ile derd-nāk olup (5) 'ayş-ı münakkız olmağa amma lisan-ı avāmda rü'yā-ı hayr gec vākī' (6) olup rü'yā-ı şer tez vākī' olur dedikleri hatēdur. Zīrā (7) ———

الامور مرهونه باوقاتها در Yaktinden bir an tefāvül etmez (8) Allahü a'lem. Mes'ele. İ'tibār te'bir-i hāb kaç şeyle muhtelif olur. (9) Hāb eşyā-i sitte ile muhtelif olur. İhtilāf-ı luğat, ihtilāf-ı (10) edyān ve ihtilāf-ı sana'at, ihtilāf-ı zamān (11) ihtilāf-ı mekān, ihtilāf-ı ahvāl. Amma ihtilāf-ı (B63b) luğat meselā Parsī zebān olan düşüñde ayva görse karibe (13) ola. Zīrā Parsīde ayva bīhdür. Ye eger 'Arabī zebān görse sefer-i (14) 'azīm ede. Zīrā 'Arabīde ayva seferceldür. Ye'ni sefercel ve eger Türkī (15)

88 a

قال رسول الله
صلى الله عليه وسلم رأيت ذات ليلة فيما يرى النائم كأنى
دار عقبه بن رافع فأتينا برطب من رطب ابن طاب فأولت
الرفعه لنا فى الدنيا والعاقبه فى الآخرة وان ديننا قد
طاب . hadīs-i meşārīkdur. Resūlullah 'aleyhi's-selām (5) buyurur ki,

Bir gece vaki' amda Kanne bin 'Ukbe bin Rāfi' evinde idük (6) İbni Tāb hurmasından hurma getirtüldi, hurma yedik. Ruṭbe İbni Tāb (7) bir nev'-i retibdür ki izāfet olunduđı şahs ehl-i Medīnedendür. (8) Pes Resūlullah 'aleyhi's-selām bu makāmda ta'bīri ḥuruf kelimātdan (9) ve delālet-i iştikākdan aḥz etdi. Meselā 'Ukbeden hüsn-i 'akībet (10) ve Rāfi'den rif'at İbn-i Tābdan tīb ü kemāl din aḥz etdi. (11) Amma ihtilāf edyān meselā eger cūhūd düşüñde kendüyi güşt (12) iştir yer görse ḥaram ü mekrūḥ rızık bulur. Zīrā devenüg (13) eti dīn-i Yehūdde ḥarāmdur. Ye eger sā'ir ehl-i millet görse (14) rızık-ı helāl bulur. Zīrā lahm-i iştir sā'ir edyānda helāldür. Amma (15)

88 b

ih̄tilāf-ı san'at meselâ zâhid şımsîr ü nize görse kârı tebâh ola. (1) (B64a) ve eger cüdi görse hâli muntazam ola. Amma ih̄tilāf-ı zemân (2) meselâ bir kimse tâbistânda kürek giyinmiş görse yâ âteşe (3) karîb görse ribha mübtelâ ola, nev'-i mutâbîka çeke. Eger zemistânda (4) görse ribhı def' olup iztirâbı ber-çarâf ola. Amma ih̄tilāf-ı (5) mekân meselâ düşinde kendüyi bazarde bürehne görse (6) fezâhat uğraya. Eger hammemde bürehne görse şam olmaya. Amma (7) ih̄tilāf-ı ahvâl meselâ bir kimse görse ki kûha çıkar. Eger henüz bälâ-ı kûha (8) çıkmadı ise ribh ve zahmet yetişe. Ye eger bälâ-ı kûha erişdi (9) ise ulûfe yetişe. Amma zahmetle ve gâh olur ki bir vâkı'âden (10) umûr-ı kesire ile ta'bîr olunur ve cümlesi vâkı' olur. Hikâyet (11) Bir kimse vâkı'âsında görür ki zikrini ve hayâsını kat' ederler. (12) Bir nice mu'abbire ta'bîr eddirür. Bir mu'abbir eydür ki, bu kişinüñ âb-rûyı (13) dökülür. Ya'ni fezâhat olur. Birisi eydür ki ferzendî (14) olmaz. Birisi eydür ki zikri kat' olur. Birisi eydür ki mâli (15)

89 a

ucundan helâk olur. Birisi eydür ki hûb-şân ve kabileden dür olur. (1) Birisi eydür ki neflü'-emîrde kazîb ü hayâsın kat' ederler. Pes ol kimse (2) bir töhmet ile hârununa talak verüp sefere gider. Huvîş ü ferzendinden (3) cüdâ olur. Ye deryâyâ girüp bād-ı şihhat ile sefinesi şikest olur. (4) Bir nev'î (B64b) mâ'î vardır ki aña küsüc derler. Ol kişinüñ zîrini ve hayâsını (5) koparur. Âhîr netice cemâ'at ile helâk olurlar, el-'ahdetü 'ala'r-rāvî. Kıt'a-i (6) lemünşiyue ;

'Âlem rû'yâdur ey şafîl hakîkatde cihân

Lik bu rû'yâyı (7) bir ta'bîr ederna-yabdur.

Gerçi heb eşyâ mu'abbîrdür lisân-ı hâl ile (8)

Hâb-ı şaflet bizde bir ta'bîr olunmaz hâbdur.

‘İLM - İ RUKYE YE EFSÜN YE TİB (9)

Ma‘lum ola ki ‘ilm-i remi ve efsün ‘ilm-i meknün ve der-mahzundur ki rüzgârde (10) der-kâr ve cemî‘ milelde sûtüde ve nâ-medâr şehri-î âfâk ve mekbül (11) ‘ala’l-ittifâkdur. Zühhâd ü ‘ibâd ve şaymağa dârân ve hukemâ-i zamân bu ‘ilme (12) mu‘tekid, mu‘temidlerdür şöhreti tabb-ı rûhânî demekledür. Hikâyet (13) Calinus hekîm bir bî-mâra nice rüzgâr ‘ilâc kırup şihhat bulmadı. (14) Calinusa dediler ki falan şayma‘ada bir zâhid vardır. Bî-mârlara (15)

89 b

bir nesne okur, üfürür şihhat bulur. Biz dahî bî-mârimızı ol zâhid-i (1) perhîz-kâra ile delüm mi ? Calinus eyitdi ile dün. *فإن طبنا إلى أصحاب الهيكل*

كطب أصحاب الطرقات إلى طبنا Ye‘ni bizüm tıbbımız eşhâb-ı (3) şayma‘a tıbbı katında râh-dârlar tıbbı gibidür. Bizüm tıbbımız katında (4) ila ‘inde ma‘nâsınadır. ‘İLM - İ ‘AZÂYİM dahi buna mülhâkdür ve İmâm Râzînüğ (5) Ser-mektüm adlı kitabı bu fende nâfi‘dür. Ye sâir kütüb ü resâiline (6) talib olan (B65a) vasıl olur. Te‘rifi zahirdür. Ye ‘ilm-i mezburı şeri‘ata (7) müstifâde revâdur. Hazreti ‘Âyşe radiyallahü ‘anha rivâyet eder ki (8) Resûlullah ‘aleyhi’s-selâma ‘ilm-i rukyeden su‘âl olunup buyurdular ki (9) lâ-be‘sdür. Eger kitabullahden olursa ve buyurur ki *لارقيته الامن ثلث عن النظر*

والحمى واللدعة . Ye‘ni illet-i müşkîle ki (11) muhtâc-ı efsün ola ‘ilel-i mezkûrede. Ye nitekim buyurur. *لاهم الا هم الذين ولا*

وجع الا وجع العين Ye rukye deyü efsün kelimâti (13) okuyup ve tebâyi‘ hûrufla mütekeyyif olan nefes-i sîneden (14) çıkarup bî-mâr üzerine üfürmege dârlar ki mü‘essir olup şifâ bulur. (15)

90 a

Ye kağıda kelimât yazup bî-mâra bend etmekte dahî isti‘mâl ederler. (1) Bazılar

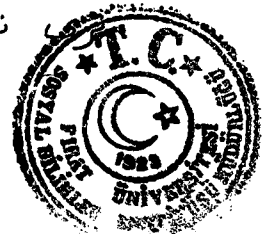

te'sîri min 'indillahdır, hikmet-i nâ-ma'lûmdur demişler. Amma hûruf (2) için tabâyi'-i mütehâlife isbât edenler emrâz-ı harreye hûruf-ı (3) bārîde ve emrâz-ı bārîdeye hûruf-ı harre ile rukye ederler. 'ilm-i 'indillah.(4) قال رسول الله صلى الله عليه وسلم صنع يدك على الذي يألم من جذك وقل بسم الله تلقاً وقل سبع مراتٍ اعوذ بعزة و قدرته من شر ما احد واحاذر. Hadis. Bu hadîsün rāvîsi Hazreti (7) 'Osmān bin Ebu'l-'Āsdur. Ye hadîs anuĝ hakkında rāvîdür. Hitāb (8) anadur. Meşārıkda mezkûrdur. Mes'ele. Mezkûr olan takvîz ü efsûnuĝ (9) te'sîrine hikmet nedür? Cevāb efsûn iki kısımdur. Kısım-ı evvel oldur ki (10) anda ismullah ola. Gerek 'Arabî gerek Fārisî ve gerek ğayri. Kısım-ı şānî (11) (B65b) oldur ki anda ismullah olmaya. Ol dahî iki kısımdur. Bir kısmı mefhûm (12) bir kısmı ğayri mefhûm. Amma ol kısım ki ismullahdur da'vât-ı me'sure (13) hükmindedür. Her ki şafâ-yı dil şıdk niyet ile ve hüsn zann ile (14) tevassül eylese elbette kâr-ger olur. Niteki Resûlullah ş. 'a. v. buyurur. (15)

90 b

(1) لا بأس بالرقى اذا كان من كتاب الله عز وجل . الحديث .

Amma şol efsûnlar ki anda ismullah olmaya ve bu cümle ile mü'essir ola (2) demişler ki anuĝ te'sîri hüsn-i zann ve kuvvet-ı vehm ve şıdk-ı himmet (3) ve ihlâs niyet iledür. Rivāyet olunur ki Hindûlardan bir ta'ife vardur ki (4) anlara Aşhâb-ı Vehm derler. Ekser rukye ve efsûn anlardan (5) şāyi'dür. Ye anlar bu efsûnları ğıybet ve havās hâletinde ervāh-ı (6) cinyāndan ahz etmişlerdür derler. Ye ba'zı 'ulemā hâbda öğrenmişlerdür (7) demişler. Bu ma'nâ emr-i mümkündür. Hazret-i sāhibu'l-Yevākî buyurur ki (8) bu hâlet başa vâkı' olmuşdur ki bir şeb şehri-şusterde (9) 'âlem-i habda gördüm ki bir hastenüĝ beleyni üzere bu du'â-yn ma'rûfı (10) okurdum ki أسأل الله العظيم رب العرش العظيم ان يشفيك Ve bir şahş başa muttāşıl der ki bu kelîmâti dahî kıra'at eyle. ترى

تری رهطی رهطی رهطی. Ve dahî gördüm ki bir kimse başa (13) dâr idi ki efsûn-ı mâr-budur. وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ. Ve eger (14) bir kimse dârse ki Allahü Te'âlâ ana püser vere. Gerekdür ki bu gice iki rek'at (15)

91 a

namâz kıla. Aḥşam (B66a) ile yatsı namâzı mâbeyninde ve her bir rek'âtda sûre-i (1) Meryem okuya dedi. OI gâce şeb-i âzîne idi. Muntâzıf-ı mâh (2) Recebde idi ve dahî bir cema'at dediler ki bu efsûnlaruñ te'sîrleri cevâhir-i (3) kelimâtde ve havâşş-ı te'lîf ħurûfdandır. Havâşş ü fakḳ i'dâd gibi. Meşelâ (4) her efsûn ki anda kelimât-ı küfr ve fahşıyyât ola. Muḥaz cadıluğdur (5) mü'eşşir olmaz. İllâ belidlerden ve bî-dinlerden zîrâ anlaruñ isti'âneti (6) şeytândan olur. Nâ-şâyeste ef'âlde anlaratekarrüb-i kesb (7) edüp mâ-beynlerinde müşakelet olur. Niteki Allahü Te'âlâ buyurur ki (8) وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيُوحِوْنَ إِلَىٰ أَوْلِيَآئِهِمْ

— Bu makûle efsûn (9) küfürdür. Fâ'iline tecdîd-i İmân lâzım gelür. Mes'ele. Kankı hazer şahîḥ ve mücrîbdür ki (10) her kim anları okuya veya getüre cengde muğarret düşmenden emîn ola. (11) Ve cemî' ofâtdan muzaffer ola. Cevâb Seyyid İmâm Murtaza Kitâbu'l-(12) İhrâz Ye'l-Rukyede yazar. OI zamân ki düşmen-i muḳâtil sağa (13) muḳâbil ola. Bu âyeti okuyasın.

وَلَقَدْ مَتَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ إِلَىٰ قَوْلِهِ عَالِي وَفَتَنَّاكَ فَنُونًا
بعده كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتَّ إِلَىٰ قَوْلِهِ عَالِي

91 b

انكافرين بعده كَتَبَ اللَّهُ لَا غَلَبَتْنَا أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ
قَوِيٌّ غَزِيرٌ سِيَهْزَمُ الْجَمْعَ وَيُولُونَ الدِّبْرَ شَاهَتِ الْوَجْوهُ جَمْعٌ لَا يَنْصُرُونَ

Ve Ebu'l-'Abbâs Müsteşfirî Kitâb-ı Rukyede 'Ali bin Ebî Tâlibden (4) isnâd-ı dürüstle zikr eder ki bir cühüd 'ahd-i Resûlullahda müslümân (5) olur. (B66b)

Ba'dehu bir zerreyñ kâğıt üzerinde bu esmaillahi getirüp (6) dedi ki : Ya Resûlullah bu esmayı Mûsâ ve Hârûn 'aleyhima's-selâm (7) götürürler idi. Her kim bu esmaillahi götüre deyûden ve düşmeden (8) ve sâriğden ve âair vüñüş U hayvânâtdan emîn ola. Mustafâ (9) 'aleyhi's-selâm buyurdu. Hasan ve Hüseyñ radiyallahü 'anhümâ götürdüler.(10) Kelimât budur. - أهيا اذوناي

شومغ ملخ ملخى هملو ضم شهوا هيا شرا هيا اذوناي

İbni 'Ukde ki râvî-i

hadîsdür.(12) Eydür. Kırk yıl bunun talebinde oldum, âhır buldum. Karamita (13) la'nehümullah Küfeyi çaret etdiler. Bu ta'vizi müslümânlarâ verdüm.(14) Her kim der-sarâyında evihte kıldı. Ol sarâyâ düşmen dâhil olmadı.(15)

92 a

Muhammed Hanefî 'Abdullah bin 'Abbas buyurur ki pederüm 'Ali bin Ebî Tâlib (1) radiyallahü 'anhünüg mukâddim ceşinde olurdu. Her kaçan ki bu esmaillahi (2) okurdum, görmezdim illâ hayr. Mes'ele efsün-ı tıb ki (3) mücerrib olandır. Ye âhâdisden ana nafi' ne vardır? Cevâb (4) Hâzreti Enes radiyallahü 'anhü rivâyet eder. Bir gün Resûlullah (5) şallallahü 'aleyhi vesellem bir hatunug hücreesine varup mahmûm gördi (6) Bu du'âyı ta'lîm etdi halâş buldu.

اللهم ارحم
جلدى الرقيق وعظمى الرقيق من شدة الحريق يا ام مدم
ان كنت آمنت بالله العظيم لا تصدى الراس ولا تبثر الفم .

Şeyh Ebû (9) İshâk İbnî Şehriyârug Mücerribâtundandır. (B67a) Üç päre kâğıda yazup (10) mahmûm olan üç gün her şabâh mi'desi hâlî iken yuta.(11) Kelimât budur.

بسم الله الرحمن الرحيم لا اله الا الله ذو النور والكبرياء والنور
Ba'zilar Üslûb-ı mezbur üzere İncîlden bu kelimeyi (13) yazmışlar. سطح فمك بلا

E F S Ü N - I Ç E Ş M - B E D ya'ni nazâr degmiş kimseye (14) efsün budur.

(15) أعوذ برب عيسى وعيسى وحجر يابى وماى وفارسى

وشهاب قاسٍ وجلدٍ رقيقٍ ومن عاين العين رددت العين
الى العاين وعلى احب الناس عليه في كبده وكليبه ماء
رقيق ولحم شقيق وعظم رقيق فيما به يليق لا تدرکه الانصار
وهو يدرك الابصار وهو اللطيف الخبير قد جاءكم بصائر من ربكم
فمن ابصر فلنفسه ومن عمى فعليها هل ترى من فطور ثم ارجع
البصر كرتين ينقلب اليك البصر خائناً وهو حيرٌ وان يكاد الذين
كفروا ليزلقونك بابصارهم لما سمعوا الذكر ويقولون انه لمجنون وما هو الا ذكرى العالمين
Ahr sūreye varınca pes bu cümleyi okuyup üfüre yāhud şol yāhud şol (9) bazusuna

bağlaya. **EFSÜN - İ D E R D - İ S E R.**

Me'mun Halife baş (10) ağrısına mübtelā idi. Etıbbā'-ı mu'aleceden 'āciz olup āhır
Kayser (11) bir külāh gönderdi ki her kim geyse derd-i seri sākın olur dedi. (12)
Zehr-i ālūde olmak ihtimālūğ verüp muqaddem bir ğulām-ı siyāha (13)
geydürdüler. Derd-i seri vār idi fı'l-hāl sākın oldu. Ba'dehu (14) halife deħī
(B67b) geyüp halās buldu. 'Ulemā-i zamān hikmetinde hayrān (15)

olup āhır yoklayup külāhun dört cānibinden dört (1) rik'a buldular. Kitābeti bu idi.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
كَمْ مِنْ نَعْتٍ مِنْ اللّٰهِ عَلٰی عَبْدٍ
شَاكِرٍ وَغَيْرِ شَاكِرٍ فِی غَرْقٍ سَاكِنٍ وَغَيْرِ سَاكِنٍ . حَمَّ عَقِ
وَلَهُ مَا سَاكِنٍ فِی الْبَیْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ .

Ba'dehu fāsıd-ı Kayserden keyfiyyet-i külāhi sordular. Meger üserā-ı (5)
müsliminden bir esīrūğ külāhi imiş. Bu külāh sebebiyle kelleyi kurterup (6) āzād
olmuş. Hak subhānehü ve te'alānun esbāb-ı lütfuna ve tarık-ı (7) ihşāmna hedd ü
'add yokdur. Kıt'a-i lemünşiyeye ;

Efnān-ı bağ fazluna (8) ey vāhībū'l-'atā

Ciddile sa'ye eremez merd-i zū-flūnūn (9)

Çün kılmaya esīr nefsi lutf ve rahmetūn

Halkın mücerribātı heb (10)efsāne ve flūsūn.

* İ L M - İ T İ B B

Dahī bu 'ilme mülhākdür. Te'rīf (11) 'ilm-i tıbb bir 'ilmdir ki anda beden-i insānden bahs olunur. Sıhhat (12) ve marāzı ile hayatiyeti hıfz-ı sıhhat ve izāle-i marāz ecelçün. Mevzū'ı (13) beden-i insāndur. Kütüb-i muhtasarasından Mevcüz ve Kifāyet ve Tuḥfetü'l-muḥıbb (14) mutavassıtasından Muḥtār ibni Hebl ve māye-i Mesīhī ve Şāfī ibni (15)

93 b

Kuvvet, mebsuteden Kāmil Şanā'i-i Mülkī, Tezkire-i Sa'īdiyye, Kanūn-ı (1) Ebū 'Alī, kütüb-i nāfi'adan Kanūn Hacı Paşa Şerḫi, Muciz-i Sedidi (2) ve Nefsi. Ye şurūḫ-ı kanūn ḫuşūşa Şerḫ-i 'Allāme-i (B68a) Şirāzī ve ḡayrihā (3) ve ḫaberde vāriddür ki

الْعِلْمُ عِلْمَانِ عِلْمُ الْاَبْدَانِ ثُمَّ عِلْمُ الْاَذْيَانِ

Ye Üsāme bin Şerik rivāyet eder ki Resūlullah ḡallallahü 'a. vesellem (5) buyurur.

su'āl (6) تَدَاوَوْ قَانَ الَّذِي أَنْزَلَ الدَّاءَ أَنْزَلَ الدَّوَاءَ .

etdiler. Devā kadere ma'nī olur mu? Cevāb vārdiler ki

صَوَّبَ الْقَدْرَ

Ye'ni devā dahī kazauillahdur. Hikāyet. Bir gün Emirü'l-mü'minīn Hārūn (8) evinde 'ulemā-i dīn ḫāzır iken

بِخَنِيصٍ تَابِيْبَةٍ سَأَلَ عِدُّو (9) dedi ki hiç

siziñ kitabınızda ve ḫadīs-i peyğamberde tıbb mezkūr mudur?(10) 'Ulemādan

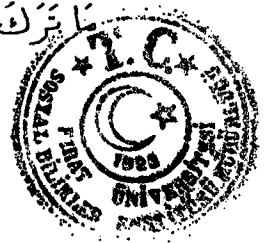
birisi cevāb verüp dedi ki: Belī vardır. قَالَ اللهُ تَعَالَى كَلُّوا وَاشْرَبُوا

المِغْدَةَ بَيْتٌ Ye ḫadīs-i peyğamberdür ki buyurur. وَلَا تَشْرِفُوا

الدَّاءِ وَالْحَمِيَّةُ رَأْسُ كُلِّ دَوَاءٍ أَعْطَى بَدَنًا مَا أَعْتَادَهُ

Behtişü' tersā bir sa'at mürekkeb olup dedi ki

تَلَوْتُكُمْ كِتَابَكُمْ

ولا رسولكم لجالينوس طباً (15) Zīrā icmā'-ı edibbā'dur ki illet-i bedende

94 a

kalan fuḫalāt-ı ta'āmden ḫāsil olur. Mes'ele ḫālāt-ı merdüm bī-mārılıkda (1) ve ten-dürüstlükde kaçdır? Cevāb ḫālet-i merdüm üçdür. ḫālet-i şıḫḫat (2) ḫālet-i 'illet ve ḫālet-i mutavassıta ki ne şıḫḫat ve ne bīmārī. Ve 'ilm-i tıḫ (3) bu üç ḫālete müstemıldür. ḫālet-i şıḫḫatda ḫıfz-ı şıḫḫatdür umūr-ı münāsibe ile. (4) Nitekim Resūlullah şallallahu 'aleyhi vesellem buyururlar. اعطِ كُلِّ بَدَنٍ مَا اغْتَادَهُ.

(5) ḫālet-i 'illetde tıḫ şıḫḫatı 'avdet etdür mekdür ezdād-ı 'illet ile. (6) Nitekim peygamber 'aleyhi's-selām buyurur. واتبع السينة الحسنه منها (B68b)

Amma (7) ḫālet-i mutavassıta ki ne ḫāliş şıḫḫat ve ne ḫāliş 'illetdür ḫālet-i pīri gibi (8) ve ḫastalıkda ifākāt fi'l-cümle bulunduğı zamānda gibi ki kemāl-i pīr olmaya (9) bu makule zamānda tarīkda mümkin oldukça ri'āyet olmak gerek.

Mes'ele (10) munşā-ı 'ilel beden-i insānide kankı 'üzüydür? Cevāb cemī' illetlerüñ (11) müñşāi mi'dedür. Nitekim Resūlullah şallallahu 'aleyhi vesellem buyurur. (12) : المعدة بيت الداء - .

المعدة حوض البدن والعروق
اليها وآردة فإذا صحت المعدة صدرت العروق بالصحة
وإذا سقت صدرت العروق بالقيم

94 b

Ya'ni mi'de bedenüñ ḫavzıdır. 'Uruk aña dāḫıldür. (1) Eger mi'de şahīḫ olursa 'urük dāḫī etrāf-ı bedene şıḫḫat isāl eder. (2) Eger sakīm olursa sakāmet-i sirāyet eder. 'Alī bin Mūsā Rızā (3) rağıyallahü 'anhü Me'mün ḫalifeye irsāl etdüği faşlun mazmūmı bu (4) idi ki zıkr olunur. Hüdā-yı müte'afāferīninde bī-mişāl vüçüd-ı insānī (5) bir pādişāḫ-ı bā-mülk ü māl mişālinde kıldı. Mesela pādişāḫdur ki (6) el-ḫalbü emirü'l-cesed ve etrāfı ten ve velāyet ve memālik ve 'urük (7) ḫulām

larıdır ki etrâf-ı memâlike perîşân kılıb her biri bir hizmetde (8) niğeh-bândur. Ye eller a'vân u ensârdur ki münâfî'ı ve murâdâtı celb (9) edüp müzari ve munserî men' ü def' ederler. Ye pâyları merkeblerîdür ki (10) dedikleri menzile güzer ederler. Ye gözleri çerâğîdur ki istedüklerine (11) anuğla nazar ederler. (B69a) ve güşları şâhib-ı haberleridir ki elçilik ve cäsüslük (12) ederler. Zebânları tercümânlardır. Ye ğam u şadı 'azâb u şevâplarıdır. (13) Mahall-i ğam tihâl ya'ni talakdur. Ye mahall-ı şadı kelbetin ya'ni bögrekeldür. (14) Ba'dehu tihâl ile kelbeteünden bir tamar vardır ki rüy-i insâne peyvestedür.

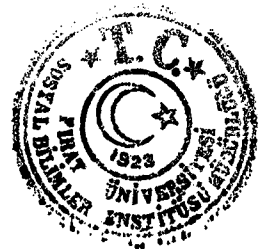
95 a

Nazm ; Sürh olsa eger nişân-ı şadı,

Zerd olsa nişân-ı (1) hüzn ü endüh.

Ba'dehu anuğ geşt-i râzîdur ki andan hâşî (2) olan ğilleden erzâk-ı 'ummâl u ra'iyet vâşîl olur. Mâdâm ki zemîn (3) 'amîde 'imâret ola. Rıb'-ı bisyâr ü kâr-geşt bî-şamâr olup idrâr-ı (4) 'ammâl ve erzâk-ı re'âya peyveste vâşîl olup cümlede âsude hâl (5) kendü karlarına teveccüh ve iştiğâl üzere olurlar. Ye etrâfî velâyet (6) 'imâret olur. Amma zemîn-i tibâh olucağ galebe-i yubüset ve kesret (7) rutûbet ile egin tahm-ı yubüsetten olub bitmez 'ammâl ve ra'iyet (8) ğidaları bitmez dükelisi süst kâr ü 'amel mände olurlar. Etrâf (9) vilâyet-i harâb ü yabâb olur. Bu cümleden hassa bu oldu ki zemîn (10) mâ'ide ri'âyet olunub 'imâret olmak gerek istîmâl-i tıbb ile. (11) Fâide be'zî taife dediler ki mâ- nefsinde ğıda olur. قال الله تعالى وجعلنا من الماء كل شئى حتى Ba'zılar dediler ki min vechin ğıda (13) min vechin mertebedür. Ya'ni cevher-i ahlîsinde ğıda mâiyyeti hasebiyle (14) murattıbdur. (B69b) Hâzreti 'Âyişe radıyallahu anhâdan rivâyet olunur. Buyurur ki

95 b

Ben keti bimar idüm. Ehlüm beni ta'am ü şarâbdan men' iderler idi. Bir (1) gece teşnelik gâlib olub fırsat bulub mutahhire-i âb elüme (2) girdi. Bir miktar def'i ızdırâb kıldum.

فَرَأَيْتِ الصِّحَّةَ مِنْهَا نَفْسِي وَلَا تَحْرَمُوا مَرْضَاكُمْ شَيْئًا

Ya'ni hastalarınızın arzularına (4) mâ'ni olman. Gâh olur ta'biat murâdına vâsıl olmağla kuvvet bulub (5) marazı def' eder. Bi'iznillahi Te'âlâ. Fâide Resûlullah sallallahü 'aleyhi (6) vesellem buyurur

لَا تَضِلُّوا بِأَمْرِ النَّفْسِ فَإِنَّهُ

(7) ya'ni güneşde duran şü ile iğtisâl etme maraz hâsıl olur.(8)

Demişler ki bu hükm-i hicâze mahşûsdur. Zîrâ hicâzda harr bir mertebede (9) nühâsî kalayn eridür. Resûlullahın ma-i şems ile iğtisâl (10) etmek dedüğü bakırdan ve tunçdan olan avânide müşemmes olan (11) sudur. Zîrâ harâret-i âftâb ile cirm-i avâniden eczâ-i şağîre (12) müttehil olur ki rü'yet-i kabiliyyet olmaz. Su ile âmilhte olub hîn-i (13) iğtisâide mesâkat meftuh iken 'akd ü sadd eder. Müsâm 'akd (14) olacak sath cild-i yâbis olur. Bahar cildüñ altında muhtebîs ü mecûs olur. (15)

96 a

Pes tutub gâlîz olub berze peydâ olur. Amma bu makûlenun (1) 'illeti nâ-me'lümdür, hasiyetdur dersek câizdur. O taqdîrde hükmi (2) Hicâza mahşûş olmaz. Fâide (B70a) Resûlullah 'aleyhi's-selâm hicâmet (3) ile emir buyurdu. Amma fışd ile emr buyurmedi ve neyh dahî etmedi. Sebebi budur ki (4) Resûlullah Şallahahu 'aleyhi ve sellem buyurur.

ليلة اسرى في مائرت بملاء

من اللانكه الا امروني ان امراتك بالحجامة

Ya'ni şeb-i Mi'râcda melâikeden bir glürüha glüzer etmedüm. İllâ Ummetü ki hicâmet (7) emr ile deyü buyururlardı. Ve bu ihtimâmun ma'nâsı budurki ahlâf-ı fâside (8) ki bedende hâsıl olub mizâc anuñla muhattel olur. Anı terkib edüb (9) 'akd eyleyen demdür. Merâ-yn dem meftüh olub medfû' olacak kuvvet-i (10) ahlâf

sust ve maḫhūr olur. Amma faşđ buyurmediklarından (11) keşđ budur ki faşdde ḫaṭr-ı ‘azīm vardır. Amma kan ṭurmasa ‘ilāc budur ki (12)zāc ü māzū ve gülnār ve her birinden bir miḫdār alup muḫkem saḫḫ edüp (13) āb bad-rūc ile ısladup iki arpa miḫdarı maḫall-i cerāḫate (14) vaz‘ ede, sākin ola. Neşvān Ḥāzırın adlu kitābında gördüm (15)

96 b

ki ‘Abdullah bin ‘Ömer el-Ḥāris eydür ki ḫālet-i cevānibde saḫm aḫardı (1) ḡam-nāk oldum. İstedüm ki ḫizāb kılam. Yaḫı‘imde gördüm ki bir ṭabīb ile (2) meşveret-i ḫizāb ederüm. Ṭabīb dedi ki ḫizāb kılma. Amma doḡan (3) cüz hindi ki anīk ola. Beş dirhem ve helile-i zerd buçuk dirhem (4) ve nuşādur. Buçuk denk bu ikisin muḫkem saḫḫ edüp ruḡan (5) ile ḫalaḫ eyle, ta muḫkem ḫall ü āmiḫte ola. Ba‘dehu saḫ ki tilā eyle neçe (6) zamān siyāhlıḡı zāil olmaya. İstihman geceleride ṭilā eder idüm (7) müntefi‘ olurdum. Amma (B70b) ḫizāb-ı siyāḫ mekrūhdur ve düşvārdur. (8)

الشيب عيبٌ والخضاب عذبٌ

Amma Cāmi‘-i Ahmed Beyḫaḫīde raḫimellāḫ (9) eydür. Ebū Bekr Şiddīḫ raḫıyallāḫ ‘anhu ḫizāb eyitdi. ḫinā ve ketm ile (10) ketem vesmedür. Ma‘a haza Ebu Gune ḫizāb sevād olur. Ye tevāriḫde gördüm (11)Ḥāzreti Ḥüseyn raḫıyallāḫ ‘anhu Evsefında eydür. *كان خاضبا لسو* ilā āḫir. Fāide dimāḡ-ı insām mum gibidür. Gāḫī ziyāde (13) huşek olur. Hiç naḫş ḫabul etmez. Gāḫī ziyāde ter olur. Nāḫış (14) ḫabūl eder. Amma sābit olmaz. Huşekünḡ ‘ilācı ḡıdā-yı raṭbdur ḫabak gibi.(15)

97 a

Meşelā ve raṭbun ‘ilācı noḫud-āb gibi meşelā ve dehen bi-nefsih ile re’s-i eddhān (1) etmek muris-ı ḫıfzdur. Resūlullāḫ ṣallāllāḫ ‘aleyhi vesellem buyururlar.(2)

ارضوا بالبنفج فان فضل البنفج على سائر الادهان كفضلي

صوا على سائر الانبياء ve dahî peyğamber 'aleyhisselâm buyurur. (5) الماء مصّاً ولا نصبوا عمّاً فإن الكباد من الصنب
ya'ni şuyı süzerek içün def'aten yutmanız ki derd-i ciger hâşıl olur. Kibād derd-i
cigerdür.(6) Mu'âz bin Cebel radıyallahu 'anhu Resûlullah şallallahu 'aleyhi
vesellemden suâl etdi ki (7) sağe hiç ta'âm-ı behiştî gelürmi? Resûl buyurdu ki
نعم انانى جبرائيل بالحرية فاطعينها وزاد في قوتي اربعين رجلاً وراذ في
نكاحى اربعين رجلاً Bu hadîs-i şerîf tıbbî-ı nebevîde mestürdür. Fâide. Hâreret
cigerde (10) mā-i hindibā nēfī'dür ki Hâzret-i Resûl-ı Ekrem s.a.v. buyurur.(11)
(12) hadîs. ان فى كل ورقة من الهندباء وزن حبة من ماء الجنة. الحديث
Kıt'a-i lemünşiyeye ;

Bîmârı 'aşk-yâre (B71a) 'ilâc etmesün tabîb,

'Aşık (13) 'ilâc-ı şerbetle etmez imtizâc,

Sevdâ-ı hâmi sürmege besdür damâğdan (14)

Beht-ı şarâble tolu pür kâse-i züccâc.

' İ L M - İ F E L Â H Â T 'İlmî felâhat 'ilm-i (15)

97 b

pür münâfî' ve uşûl-ı cemî'-i sanâ'î'dür. Sebeb-i bakâyı nesl-ı âdem ve ba'es (1)
heyâtı ehl-i 'âlemdür. Evvel kimse ki rûy-ı zemînde felâhat kıldı. (2) Hâzreti
Âdem 'aleyhisselâet u vesselâm idi. Ba'dehu bisyâr-ı peyğamberler (3) ve zühhâd u
'ibbâd bu san'atla mubahat ve iftihâr etdiler. قالله تبارك وتعالى هو
(5) ve Mustafâ 'aleyhi's-selâm انشاءكم من الارض واستعركم فيها
buyurur التوا الرزق فى خبايا الارض
Hâzreti 'Ömer bin Hattâb (6) radıyallahu 'anhu bir taifeye güzâr etdi ki bî-kâr
oturmuşlar idi. Siz (7) ne taifesüz deyü suâl etdikde نحن متوكلون ya'ni biz
mütevekkillerüz dediler. (8) Hâzreti 'Ömer buyurdu ki yalân söylersiz belki

mute'ekillersiz. Mute'ekkil oldur ki (9) zemīne tohum eker. Allah'ın 'atāsına i'timād ider. Ye hadīs-i resūlde (10) mezkūrdur ki bir kimse ğars kılsa ya'ni zemīne nihāl dikse her meyvesin (11) cān ü revān yedikçe sevābı 'unvān-ı divānına mektūb olunur. Aşlında (12) felāhat şakḳ-ı zemīn etmezdür. Ye felāh ikinci ma'nāsına bundan (13) müştākdur. Amma amma ğars ve tohum ekmek ma'nāsına isti'māl okundu. (14) Ta'rīfi budur ki felāhat bir 'ilimdir ki tedbīr-i nebātāt evvel neşveden (15)

98 a

müntehā-yı kemāline varınca bu 'ilimle ma'lūm olur. Menfa'ati ve ğāyet-i zahirdür. Mes'ele (1) arāzide (B71b) 'alemet-i hayr ve emāret-i şer nedür? Cevāb

قال الله تبارك وتعالى : وفي الارض متجاورات .

ya'ni arazide biri birinlū civārında (3) mutehālif kıt'ālar vardır. Amma nişān-ı bihter-zemīn oldur ki hāk-i siyāh (4) ola. Zīrā berf ü bārān-ı kabūl eder ve ruḫbeti hıfz eder. ve ma'-i (5) kalīl ile tertīb olunur. 'Alāmeti oldur ki şukūfesi surh olur (6) ve giyāhi muhālif olmaz. Amma zemīn-i bī-kāidenlū 'alāmeti oldur ki (7) şukūfesi sefīd olur ve şüre olur ve giyāheti za'if ve ğorde olur. (8) Bu makule zemīnde hayr olmaz. Mes'ele arpanuĝ ve buĝdayuĝ (9) ḥeşādı zamānı ne vakītdür. Cevāb gerekdür ki hengām devri geldüĝi (10) gibi te'hīr olunmayup biçile. Eger te'hīr olunursa ziyāde nakş gelir.(11) Kendümde henüz terlik bākī iken biçilmek gerek ta eyü ola, ta'm-ı şīrīn (12) ola. Yezni çok ola. Ye anbārda geç tebāh ola. Amma geç biçilen anbārda (13) tēz helāk olur. Yezni sebki evlā ve daḳīḳ-i ārā ola. Ye sehr-ĝāh (14) biçilen bihterdür, öyle zamānı biçilenden. Ye gerekdür ki ĝalle-i hürmetden anbāra (15)

98 b

tu'lū'-ı āfitābdan muḳaddem nakl eder. Sen ki henüz serd ola. Gece helāk olur (1) ve

anbārı gerekdür ki cânibi şarkdan sürāhları ola. Rüstalîk dāhil (2) olup def'-i bahār ile. Mes'ele engür tiryāk ne güne olur. Cevāb (3) 'Acāyib-i ehl-i Rüm'dandır. Ye ziyāde menfe'atlüdür. Ta ki rezke üzüm çubugudur.(4) Dabandan üç barmak mîkdārı şikāf kılalar Ba'dehu kulak ayırtılacak (5) dümür ile mugzini pāk edüp giderler. Ye ol hālî kalan mahallî (6) ma'cün tiryāk-ı bizerk ile dolduralar. Ba'dehu şikāfı biri birine (7) mutābîk yumuşak otlak ile muhtem şarup bend ideler. Ye dibini yaban (8) soğamı turşusunun ortasına şokub bu hāletle yere göme. (9) Çün tutub şahlar vère, ba'dehu bir destinüğ dibini delüp (10) çubuğun şakına muttāşıl kıla ve ağzını yukaru kıla şöyle ki münharîf (11) tura. Destinüğ ağzı çubukdan devr ola. Her sāl bahar ü katında (12) bir mîkdār tiryāk-ı mezbürden āb ile hālî edüp destiye koyu.(13) Ne ki tedricle suvār ile çün engür ve dārler ki engürinüğ her (14) dānesi tiryākun mîktār-ı şerbeti kadar te'sîr nef' vère ve cemî' ol (15)

99 a

tiryākda olan münfî' anda mevcūd ola. Eger tiryāk yerine mahallî (1) mezbüre sakmunya taldursalar engür mezbür mezbür müshil şafra ola.(2) Amma mutlak engür resîde olduğunun 'alāmeti budur ki ciğerdeki (3) siyāh ola. Ba'zılar dediler ki saklaşa ciğerdeki etinden munfasıl çıka (4) Ba'zılar surya indüğü zamāndeki teşrinü'l-ahirdür. Reside olur.(5) demişler. Kıt'a-i Lemünşei ;

Ṭotalum oldug bugün çavasdur ma'rifet, (6)

Yine senden kadrile bir mâlı çok mellāh yeg,

Bulmamakdan (7) ma'rifet tahmîn saçıb ey dîl-i felāh,

Dāne-i kendüm eküp (8) hāşıl eden felāh yeg.

• İ L M - İ N Ü C Ü M

(B72b) 'ilm-i nücüm ki teşkilāt-ı (9) felekiyye ile havādîs-i sūfliyye üzere

İstidlâldür. Ba'zî veche (10) ile eşref-i 'ulûmdur. 'Ukelâ-i devr-beyn ve hükemâ-i ehl-i yakîn (11) ki her biri mücerrib umûr-ı duhûr ve mümtahîn hurûf-ı eyyâm ve şuhûrdur. (12) İnzâr-ı dakîka ve efkâr-ı antikâların bu 'ilme meşrûf kılmışdır.(13) Amma 'ilm-i Nücûm 'ala'l-ittikâk aksâm-ı selâseye makşûmdur. Hisâbiyyat (14) ve zammıyyât ve vehmiyyât. Amma hisâbiyyâtda şek ve 'ilminde şer'an (15)

99 b

men' yokdur. قال الله تبارك وتعالى وَشَسَى وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ
ve bunda aşhâb-ı i'tibare delâ'il tevhîd-i bî-şimârdur. Âsâr-ı (2) eşiriyye ve â'yân-ı 'unsûriyye bi'l-cümle vücûd-ı müessir-i i'lâm ve arzûdur ki (3)

افلم ينظروا في ملكوت السموات والأرض

amma zanniyyât (4) meselâ âfitâb-ı 'âlem-tâbuğ burûc-ı fûlkiyyede intikâlınden tefeyyûr (5) fûşûlî şâle istidlâl etmekdür. Sermâ ve germâ gibi ve i'tidâl-i hevâ (6)

âyet bu mertebe şer'an merdûd (7) degildür. Amma vehmiyyet mesela intikâlât-ı kevâkıbden hevâdis suflıyye (8) hayr ne şer ne istidlâl etmekdür. Bî-tarîkîl-'umûm ve eşhâs (9) üzerine istidlâl itmekdür. Bî-tarîk-ı ile'l-ihtisâs ve bu kışmug (10) bir aşl-ı şer'iyyeye istinâdî yakdur. Ve kâbil-i i'timâd degildür. (11) Ol ecelden merdûd şeri'dür ki Resûlullah

سأل الله 'aleyhi vesellem (12) buyurur. ادا ذكر النجوم فامسكوا

وقال النبي عليه السلام تعلموا من النجوم ما

تهتدون به في البر والبحر ثم انتهوا.

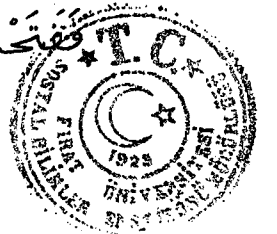
Şeyh 'Ālāi'd-Devle 'Urve adlı kitâbında buyurur ki kaçan (B73a) metrûk (15)

100 a

itişâlât-ı 'ulviyye sebebiyle hadîş olduğun bilmek deyilsen (1) Allahu Te'âlânug bu

kavlin kıraat eyle ki buyurur

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَا مِنْهُمْ

ve fethü'l-bāb inşirāk-ı kamerdür. Bir kevkebden (3) bir kevkeb-i āhire ittisāldur ki ol kevkebün hanesi kevkeb-i evvele (4) mukabil ola. Mesela Kamerün Zühreden Merīhe insirafı gibi ve dahī buyurur ki (5) Eger 'ilm-i nücüm 'ilm-i enbiyā eydüğün bilmek dillesen bu ayeti kıra'at (6) eyle *فَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ فَقَالَ* من آمن بالنجوم فقد كفر *ve nebi 'aleyhisselāmın (7) إِنِّي سَقِيمٌ . الايه* dedüğünden murād-ı şerīfi nücümüğ (8) tedbīr-i 'ālemdə mustakil olub emrullahə müsteħir olmaduğına mu'tekid (9) olanlar kāfirdür demekdur ve ma'lüm ola ki fenn-i ahkām nücümde mukarrerdür.(10) Şenbīh günü Zuhāle mute'alikdür. Yek-şenbīh Āfifāba, dü-şenbīh Māha,(11) se-şenbih Merīhe çahār-şenbīh 'Atārda, peñç-şenbīh Müşteriyye, cum'a (12) Zühreye münasībdür. Amma Kamerün sefere münāsebeti ve Merīhün hicamete (13) ve kan dökmege ve 'Utaridün dār ü içmege ve Müşterinün kaza-i (14) havāyici ve Zührenün tezvice ve cem'iyete münāsebeti fenn-i nücūma müsellemdür.(15)

100 b

Amma zaħlūğ şayda ve āfifābun bināya nisbeti fenni mezbürden zāhir (1) olmaz. Ya'lemullahu vechi bu ola ki Hāzret-i İbn-i 'Abbās radiyallahu (2) 'anhü kavli üzere çün be-hād cum'a güninde 'ibādetle me'mūr oldular.(3) Cum'ai terk idüb yevm-i sebt ile mübtelā kırup ol gün şaydı (4) harām kıldılar. Kaçan yevm-i sebt olsa şayd-gāhları balık ile (5) mālā māl olurdu.(B73b) Ertesi bir dānesine mecāl-i mahal olur idi. (6) Pes şenbih günü şayd-ı yahuda muḥalefet olur. Amma Yek-şenbih (7) gününüğ bināya nisbeti Allahu Tebāreke ve Te'ālānuğ binā-ı 'āleme Yek-şenbih (8) günü şürū' etdügidür. Allahu Te'ālā a'lām. Mes'ele.Sāil suāl eder ki (9) niçün cāiz olmaya ki ecrām-ı 'ulviyyeden ba'zısı esbāb-ı havādis-i (10) süfliyeye ola ve niçün mümkün olmaya ki müncemmi 'akıl nücümüğ (11) keyfiyyete harekātından ve ihtilāfāt-ı münāzırından ve burcdan burca intikālātından

vaktinden mukaddem ba'zı havādisüñ vuku'una istidlāl eyleye. Meşela (13) şol tabīb gibi ki hareket-ı nabzuñ keyfiyyetinden hudūs-ı illetüñ (14) vuku'una istidlāl eder vaktinden mukaddem. Cevāb icrā-yı 'adet (15)

101 a

tarīkı üzere mümkündür ki ba'zı havādisese sebep ola.(1) Nitekim āteş sebebi ihrāk olduğu gibi tarīk-ı hassla şābittür.(2) Amma bu mahalde delīl yokdur ki kevākib esbāb sa'ōdet (3) ve 'alīl-i nuhūset ola. Ne tarīk-ı hassla ve ne tarīk-ı 'akl ile ve ne tarīk-ı sem' ile.(4) Amma tarīk-ı hassla zāhirdür ki bunlaruñ ekser ahkāmı dürüst olmaz. Nitekim kavı-i (5) hukemādur. جزئیاتها لا ندرك و کلیاتها لا تحقق. Amma tarīk-ı 'aklile (6) mef'uldür ki ahkāmilerüñ 'ilel ü uşulı mütenākıfdur. Nitekim ecrāmı (7) 'Ulviyye tabi'ata hāmisedür. 'anāsır-ı erba'adan mürekkeb degıldür dediler.(8) Ba'dehu zahle bard yābisedür. Ye Müşterīye hār rütbedür deyüp (9) her kevkebe tabi'at isbāt etdiler. Bu hod tenākūzdu. Ye dahī kevākibüñ (10) istikāmet ü rücū'ları mutālī'-i buruca izāfetle (B74a) ve mevāzı'-ı emkeniyye (11) nisbetledür. Nefsinde kevākibüñ tedvirātında ric'ati ve istikāmeti (12) yokdur dērler. Ba'dehu ol rücū'-ı ğayrı müteħakkıķı müessir-i nuhūset (13) 'alem kııurlar. Nitekim ihtirākāt-ı kevākibüñ kendü feleginde afitāba bir derece (14) ve bir dakika mu'lakātına dērler ām dahī mü'essir-i nuhūset dērler ol dahī (15)

101 b

dahi umūr-ı izāfıdır, hāķıķı degıldür. Zīrā nefis-i kevākib olduğu mahalde (1) hiç ihtirākı yokdur. Pes nice mü'essir olur. Kezālık küsüf-ı afitāb dahī (2) ihtilāfı evze'ı fülkiyyeden hāşıl olur. Mülük-ı zemīnüñ (3) mevtine nice delīl olur. Niteki hadīs-i şerīfdür. ان الشمس والقمر آبان من آيات الله

Amma tarīk-ı şer' ile mezmûm belki لا ينخفان بموت انسان ولا بجيونه من أنى من أنى ki Resûlullah şallallahü 'alleyhi (6) ve sellem buyururlar كَاهِنًا بِالْجُؤْمِ أَوْ عَرَّافًا أَوْ مُنْجِمًا فَصَدَقَهُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ hadis. Mes'ele hükm-i nücûmdan şer'an bu mertebede (8) sebebi müyâliğa nehyini ve ba'îs-ı teşdîd men' nedür? Cevâb esbâb-ı (9) nehy üçdür. Evvel budur ki her kimüñ ki ahkâmı nücûma kalbi payveste (10) ola dilinde ta'zîm-i kevâkib paydâ olub te'sirât-ı kevâkibe mu'tekid (11) olur. Ye sa'âdet-i nuhûseti kevâkibe nisbet eder. Bu i'tikâd munâfi-i (12) tevhid ve mevres-i teşrikdir. İkinci oldur ki 'ilm-i mezbûr cehl-i mehâzurdur. (13) Zîrâ demişler ki sâbika bu 'ilm mu'cize-i Hazreti İdrîs 'a.selâm idi. Amma (14) hâlen münderisdür. Bu 'ilmüñ esbâb-ı ve şürûhü hadd-ı kesb-i beşerden (15)

102 a

bîründür. Sâir mu'cizât gibi ve big (B74b) yigirmi tokuz kevâkib-i sâbite (1) vardur ki felek-i bürcüden mezkûrdur. Ehl-i nücûm za'mı üzere (2) cümlesinüñ ahkâmı vardur. Sâir ahkâm-ı seyğârât gibi ehl-i nücûm (3) enleruñ ehvâlini zâbt etmişdür. Ancak bunlaruñ içinde kevâkib-i (4) mersûdeleri kırk tokuz kevkebdür. Bâkiyesi mechûldur. Ye enleruñ (5) za'mince münceñ edille zamâm ve edille-i mekâmı ve edille-i devlet ve milleti (6) ve edille-i kırânât ve edvâr ü tâli' ü sâli ve edille-i tâli' velâdet (7) ü tahvîli düklîsin ma'lûm etmek gerek ve her bir merâtibi zâbt ü hıfz (8) edüp bu cümleden hükm istihrâc etmek gerek. Bu makûle şerâit-i keşîrenüñ (9) zâbtı haddi kudret beşerden bîründür. وَعَيْنُهُ مَفَاتِيحُ Ve cümleden 'acîb ter oldurki bu düklîyenüñ (11) binâsı

tāli' irtifā'dur. Müncem hod irtifā' olduğu zamānda (12) eline eştirleb olup
 vez'ımı rest ü dirāst kılınca ve ol (13) za'mınca dürüst kıldığı ān latifede āf-tāb
 kaç bin ferseng (14) hareket etmiş olur. Hüdā bilür. Hikāyet bir gün Cebrāil (15)

102 b

'aleyhisselām Mustafā sellallahu 'aleyhi vesellem huzuruna gelüp Resūlullah sordu
 ki (1) *أَزَالَتِ الشَّمْسُ أَمَّ لَا*. Cebrāil eyitdi *لَا نَعْم*. Ya'ni şems zevāle vardı mı (2)
 yohsa varmadı mı? Cebrāil eyitdi. Lā-ne'am, lā hurūf-ı nefydür. Ya'ni varmadı.

(3) Ne'am kelime-i İcābdur vardı demekdür. Pes Resūl 'aleyhisselām eyitdi. (4)

Bu cevābuğ ma'nāsı nedür ki zāhirātına kazı müştēmīldür. Cebrāil 'a.s.(5)

بين ان قلت لا وبين ان قلت نعم سارت الشمس سيره خمس مائة عام (B75a) eyitdi.

Ya'ni lā dedüğim ile ne'am dedüğim mabeyinde güneş beş yüz (7) yıllık yol hareket
 etdi dedi. Öyle zamānda ittihād olmayup tenākuz (8) lāzım gelmez. Üçüncü budur ki
 vaktinden mukaddem yukū' havādise 'ilmüğ (9) fāidesi yokdur. Zīrā Hazret-i
 Resūlullah buyurmuşdur. ————— *لا يفتنى حذر من قدر*

Ve şa'ir demişdür. Şi'r;

يدبر بالنجوم وليس يدري . ورب النجم يفعل ما يريد .

'ilm-i bī-fāide tezyi'-i evkātdur. Hikāyet. (12) Hicretüğ beş yüz seksen birinde
 Sulṭan Tuğrul zamānında Zühāl ü Müşterī (13) burc-ı mizānda ki hevāya
 mensūbdur. Kırān etdiler ve münecciman hüküm etdiler ki (14) ol senede
 ma'müre-i arz yıldan harāb ola. Ve merhum şa'ir Enverī rahimellāh (15)

103 a

ol zamānuğ hükemāsından olmağın müneccimleri ile ol hükemde müttefik (1) idi.

Hulike zamane havf ü heşyet üzere olup zir zeminde (2) 'imaretler ve saraylar ihzar etdiler. Müneccimler ol yevmi ta'yin edüp (3) ol gün halk zir zemine ve kühsare dehqarlara gizlendiler. İttifak (4) ol gün ol cay-gahda tahrik-i birgah eder. Yıl zahir olmayup (5) Tuğrul buyurdu زعماعلى انفى الحكيم Ser minarede bir şem'-i tabdar (6) yekdılar. Ol gün eşşama dek rüzgardan eser ü çeraga zarar olmadı. (7) Ol zamanda ekabirden birisi enveri hakkında bu kıt'ayı nazm etmişdür.

(8) Kıt'a ; كفت انورى كه از اثر بادهاى سخت
ویران شود عمارت وهر كوه برترى
در روز حكم اوز یدست صیح باد (B75b)
یا مرسل الرياح تود انى وانورى

Lakin ol gün vilayet-i Tatarde (11) Cengiz Han öz kevmine emir oldu derler. Ba'dehu otuz yıldan sonra (12) huruc edüp bad-suht ü seyl revan gibi Maveraü'n-nehre revan (13) olup dud-man-ı Horezmiyanı gark-ı hun etdi. Mes'ele قال الله
(15) bu kasem olunan فَلَا أَقِيمُ بِالْخَنْتِ الْجَوَارِ الْكُنْزِ

103 b

seyyareler kankısıdır ve bunlara niçün hunnas ve kunnes denildi? Cevab (1) Hunnas cem'-i hanısdür. Ric'at edici ya'ni geldiği yere gidici ve kunnes (2) cem'-i kanısdür. Makamında turıcı demekdür. Müfessirler demişlerdür ki bunlarun (3) beş neferi sitere-i seyyaredür ki seyrlerinde istikamet ü rüçü' (4) vardır. Zühel ve Müsteri ve Merih ve Zühre ve Utarid ve bunlara hamse-i (5) mütehayyire iflak olunur. Demişler ki mah dahi bu cümledendür. Amma (6) ric'ati mahsus degıldür. Nihayet ric'ati zamanında fi'l-cümle nur ne za'if gelür. (7) Ve ric'at-i kevkeb

hâkikatde bize nisbet fîledür. Zîrâ felek tedvîrinde (8) mîṭāk-ı sâñiden aşadî hareket etse râcî' görünür ve mîṭāk-ı râbî'a (9) gelise hareketi bâlâya olur. Oî zamânda müstekim görünür. Pes (10) hüdâvende cillet kudrete kevâkib-i mezbûrenün ric'atini âhûlaruñ (11) kendü hânelerine ric'atine teşbîh etdi. Ye istikâmetini hânelerinde (12) kâim olduklarına temsîl kıldı. Zîrâ hunnas ve kunnas 'Arabda âhûlaruñ (13) şifâtidur. قال الله تعالى وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ Burüc-ı âsmân ki sekizinci (B76a) felekedür. On ikidür. Nitelim nazm etmişlerdür. (15) Beyt;

104 a

Çün hamel çün sevr çün cevzâ ve sertân ü esed,

Sünbülle (1) mîzân ve 'akreb-i kevâ ve cedy ve delv ü hüt,

Âf-tâb bir (2) yılda on iki burcu seyr eder. Ye her burcuñ mesâfesin bir ayda (3) kaç' eder. Amma kamer her ayda on iki burcu seyredir. Her burcu iki (4) gün ve on iki sa'atde kaç' eder tekrîben. Ye fuşûl-ı erba'eda (5) burc-ı bahârî üçdür. Hamel ve Sevr ve Cevzâ ve buruc-ı tâbistân (6) Sertân ve Esed ve Sünbülle ve buruc-ı harîf Mîzan ve 'Akreb (7) ve Kavs ve buruc-ı zemistân Cedy ve Delv ve Hüt ve her feşluñ (8) burc-ı evveline münkalib derler ki anda bir feşliden bir feşil-ı âhire intikâl (9) vardır. İkinci burcuna burc-ı Sâbit derler. Oî feşluñ hevâ-yı mahşûsı (10) anda sâbit olur. Üçüncü burcuna Zü-cesedin derler ki oî feşluñ (11) hevâsı gelecek feşluñ hevâsı ile mümtazic olur. Ye Hüdâyı Te'âlâ (12) her burcda kevâkib-i sâbite halk etmişdür arâyış-ı âsmân için. قال الله تبارك وتعالى

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزِينَاهَا لِلنَّاطِقِينَ (14) Ye eger dilersen ki

kameruñ her kankı burcda idigin billesin hisâb ile ki (15)

104 b

mâh 'Arabîden kaç gün geçmişdür. Ba'dehu oî eyyâm güzestî-i muza'af (1) ile ve

cümlenün üzerine beş 'aded dahî ziyâde eyle. Ba'dehu ma'lûm ile (2) ki âf-tâb kankı burçdadur. Pes ol âf-tâb olduğı burcdan 'ad (3) ile ve her burcda ol eyyâm-ı (B76b) güzestenün 'adedinden beş 'aded tarh (4) ile 'aded-i mezbûr kankı burcda tamâm olursa mâh ol burcdadur.(5) Eger bâkî kalan 'aded beşden eksük ise ol burcı tamâm kat' (6) etmiş olur. Eger ittifâk-ı âf-tâb ol gün âhîr burca gelmiş olsa (7) kamer-i evvel şonra gelen burcda vâkî' ola. Naşîr Tūsî bu ma'nâyı nazm (8) etmişdür. Nazm;

هرکه از ماه شد مثنی کن
 پنج دیگر فزای بر سران
 پس بهر برج راز موضع شمس
 پنج برگیر و جای ماه بدان

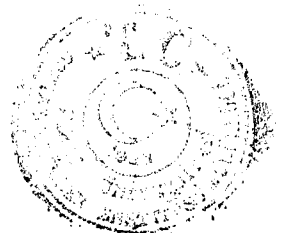
Şerh:

Mâh kankı burcda idüğün bilmek dilesen (11) evvelâ ayuğ kaçınıcı gündür bilesin. Ba'dehu ol geçen günleri müsnî ya'ni (12) taz'îf idesin. Mesela birinci günde olsan bir dahî zem (13) edersin iki olur ve beş dahî zem edersin cümle yedi olur. Güneş kankı (14) burcda ise ol burcdan başlayup her burcda birisin iskât edersin (15)

105 a

kankı burcda tamâm olursa ay ol burcda olur. Meselâ güneş (1) Hamelde olsa ol yedi 'adedlün beşin hamî için iskât etsək (2) bilürsün ki ay Hamel burcundadur.

Kıt'a ; Açılse bâb-ı felek (3) zâhir olsa muhaffiyât,
 Müyessir olsa sağa cümlenün müşâhedesi, (4)
 Felekde fâ'ide kılmaz sa'âdet-i kevkeb,
 Senin ki tâli'uy olmaya (5) müsâ'adesi.

· İ L M - İ F Ā L Ü Z E C R

Bu 'ilm bir 'ilimdür ki bunun sebebi ile (6) havādis-i ātiyeden huşūş eden umūr ma'lūm olur. Mesela feth-i muşhaf (7) ve kır'a ve sāir evzā'-ı ma'rūfa (B77a) ile ve ma'lūm ola ki 'ilm-i fāl makbūl (8) ahāli-i kemāl ve memdūh-ı

nebi hūda-ı mute'aldür ki ; قال عليه السلام نعم الشيء الفال
Zīrā bu 'ilimden Allahü Te'ālāya hūsn zann vardır. Niteki (10) hadīs-i kudsīdür.

أنا عند ظنِّ عبيدي بي Ye bu 'ilm sebebiyle (11) hātır-ı harāb 'uşşak def'-i hufkân ve iztirāb kılıp fīl-cümle (12) karar u sükunet bulur. Şi'ir

Fāl etdüm idi muşhaf hüsniinde geldi lā, (13)

Bildüm ki 'aşkun etse gerek nefsi mā-sivā,

Hîç böyle bir murādı mı (14) vār 'aşıq olanu,

Yarūn yanında olmaya ađyār bed-likā (15)

105 b

Ye kılıb ehl-i hurūb aşufte ve perişān iken itminān ve kuvvet (1) hāsıl eder. Ye erbāb-ı ticāret ve aşhāb-ı hācāt mesālih-ı mühimmata (2) teveccühe tām ve hulūs niyet kılmağa sebeb olur. Munāfi'-i keşīresi vardır. (3) Amma zecr ü 'āfiyet ve tayra ve kehānet ü izlām cahiliyyet cümlesi şer'de (4) harāmdur. Mes'ele. Kehānet ile 'irāfet mābeyninde fark nedür? Cevāb (5) Kehānet birkaç nev'dür. Cümleden birisi oldur ki mezalā yedi dāne taş (6) alurlar ve her birilerine nişānlar eyderler ve her birilerine asāmī vaz'ederler. (7) Ba'dehu avcunda hareket etdirürler ve ba'zı kelimāt söylerler ve avcum (8) açup ol taşların vaz'ından ve şeklinden hayra ve şerre hüküm (9) ederler. Ye bu san'ata tarq dahī derler. Nitekim a'şī demişdür.

Şi'ir (10)

لعمرن ما يدري الطوارق بالحصي
ولا زآجرات الطير ما الله صانع

Amma 'irāfet budur ki ba'zı berrāk nesnelere nazar ederler ve şuyta (12) tolu (B77b) kadehe ve kurs-ı āf-tābe ve cürm-i billūra nazar ederler ve anda cinniler (13) bize zāhir olub muğayyibātden haber vērür derler. Hikāyet 'Arrāf-ı (14) Yemāne Kūfe'ye geldikde bir zen 'Arrāfıñ önüne gelüp eyitdi. Bir duhterüm (15)

106 a

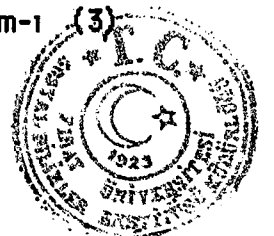
vardur. Şikeminde bir 'illet zāhir olup münfeth oldu dedi. 'Arrāf emr etdi (1) legen ile su götürdiler. Zen şuya nazar edüp 'Arrāf-ı Yemāne okuyup (2) üfürdü. Derhāl zenne teğayyür geldi. 'Arrāf ne gördüñ dedi. Zen eyitdi. (3) Püserim kız karındaşı ile mücāma'at eder. 'Arrāf eyitdi hāl böyledür. (4) Tecessüs etdiler vāki' çıkdı. Ye bu hadīs fāş olup oğlana (5) siyāset etdiler. Mes'ele ihtilāc neye derler? Ye ketfe nazar etmegin nicedür? (6) Cevāb ihtilāc-ı ādemün ba'zı a'zāsınun hareketinden ve ba'zı havādis (7) zuhūrune istidlāl etmekdür. Meselā bir 'uzuv ki sol tarafından hareket (8) eder delīl-i haberdür. Zīrā kalb-i insānī ki eşref-i a'zādur. Sol (9) tarafdadur derler. Ye kütüb-i ihtilāc ki Sekr-i nāme derler. Meyānı (10) halkda meşhūr ve mütedāvildür. Ba'zılar Zülkarneyn ve ba'zılar Danyālā (11) nisbet ederler. Amma ne delīl-i nakliyye istinādi ve ne huccet-i 'akliyyeye (12) ittimādi vardur. Mücerred zebān 'amda bir sözdür. Mecnūn-ı Āmirī (13) Beyt ;

إذا طنت الاذنان قلت ذكرتني
وان خلجت عيني رجوت التلاقيا

Amma şāne-i küsifinde nazar edenler anda hutut-ı (15)

106 b

muhtelif bulurlar. Niğārınun ve derler ki hatt-ı sur kan dökülmege (1) işaretdür. Ye hatt-ı zerd hastalığa ve hatt-ı sebī (B78a) vus'ate ve ucuzluğa işaretdür. (2) Siyāh tenlige ve kahtlığa işaretdür. Bunlar dahı vehmiyyātdur. Ahkām-ı (3)

müneccimān gibi. قال الله تبارك وتعالى عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا
Mes'ele. Kıyāfet ve ferāset ve kıyāfet ve zecr ü tayra nedür? (5) Cevāb kıyāfet
şahīhdür. Hazreti İmām Şāfi'î rahimehullah, Bāb-ı İstibāhda (6) hüküm-i kâ'ide
i'timād etmişdir. Amma şartı budur ki kâ'ide Beni müdlīc ta'īfesinden (7)
gerekdür. Ye üslūbı budur ki kâ'if olan ellerini ferzendek-i (8) istihvān behlusına
vaz' eder. Ba'dehu bir bir lems eder ve mīkdārlarını (9) bilür. Hem-cünān
pederinün ve dahi istihvanın lems eder. Eger evza'da (10) tefevüt var ise nisbete
hüküm eylemez. Eger beraber ise nisbine hüküm eder.(11) Amma İmām Şāfi'î kavı-i
kalfe ol zamanda i'timād eder ki kar-azmude (12) evvela nice kerre ma'lumu'n-
nesab olanlarda tecrübe etmiş ola. Amma feraset (13) dahi dürüstdür. Resulullah
sallallahu 'aleyhi vesellem buyurur. وتقوا فراسة المؤمن فإنه

ينظر بنور الله Ye ma'na-yı feraset zevahir hilkatden ve (15)

107 a

elvandan me'ani batınaya istidlal etmektür. Nitelim demişlerdür. Muy-ı bezm (1)
ya'ni yumuşak saç bed-zelike, bed-hublığa delildir. Muy-ı rüşd ya'ni iri (2) saç
dilaverlik ve şeca'ate delildir. Ye büyük gözlülük mikr ü hileye (3) ve uğurlığa
delildir. Ye küçük gözlülük bi-hicab olmeğe delildir. Bu (4) fende kitablar
te'lif olunmuşdur. Amma bu 'ilm şulam ü kenizün satun almakda (5) (B78b)
mühim olur, ekabire lazımdur. Hikayet. Hazreti İmām Şāfi'î ve İmām Muhammed
rahimehullah (6) bir gün Mescid-i Haramda oturmuşlar idi. Bir şahs geldi.
Muhammed bin Hasan eyitdi.(7) انفرس انه نجار. İmām Şāfi'î eyitdi.
انفرس انه حداد Şahs-ı mezbure (8) su'al etdiler. Dedi ki pişüm
evvel heddadlık idi. El-an neccarlık işlerüm (9) dedi. اما زجرو طيز وعيافت
Cümlesi vahiddür. Reftar ü hoş (10) avaz-ı mürşan ile ba'zı havadisün vuku'una

istidlāl etmektür. Meşelā (11) sefere bā-şikāre çıkılse eger vahşi şağ cānbinden gelürse sâyih (12) derler, mübārek tutarlar. Soldan gelürse barīh derler, şeym tutarlar. Önden (13) gelse natīh derler. Ardından gelürse ka'īd derler, nişān-ı edbār tutarlar (14) ve daḥī derler ki eger āvāz-ı kelāğ ikişer ikişer olse şeym olur. Üçer (15)

107 b

Üçer olse mübārek olur. Yechi budur ki uşūl-ı menfa'at ve muzarrāt (1) ḥayr ü şerdür. Ye kelime-i ḥayr 'Arabīde ve Fārīsīde üç ḥuruf üzeredür. (2) Kelime-i şer daḥī 'Arabīde ve Fārīsīde iki ḥarf üzeredür. Nīg (3) ve bed gibi. Pes ḥayra muvāfık olan 'adede ḥayr derler ve şerre muvāfık (4) olan 'adede şer derler. Eger kelāğ-ı dıraht sebz üzere konse (5) ḥayrdur ve dıraht huşk üzere konse şerdür derler. Bu cümle ḥırafāt (6) eclāf-ı 'Arabdur. Aşl-ı şer'ıyyesi yokdur. الا انما طائرهم

عند الله . Hazreti 'Ali kerremellahu veche Hīn-i

Du'āde buyurur idi. أَلْتَهْمَتْ لَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرِكَ وَلَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرِكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرِكَ

Ye āvāz-ı kelāğ işitse (9) (B79a) der idi. لاخير ولا شر وانما انت طير Amma fāl ile tayrınun farkı (10) budur ki her fāl ḥayrda isti'māl olunur fakat amma tayra ḥayrda ve şerde (11) müsta'meldür. Resūlullah şallallahü 'aleyhi ve sellem buyurur. لا طيره ولكن نعم الشئ الفال ve fālı daḥī 'ilm-i ḡaybe sebep olduḡı çün olmamışdur. Belki Allahü Te'ālā (13) ḥüsn-i zanna iş'ār etdiḡi çün medḡ etmişdür. Amma tayra sū'i zannı (14) müş'irdür. Allaha su'i zann küfrdür. (15) قال الله تعالى وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ رُوحِ

108 a

اللهِ إِلَّا الْقَوْمَ الْكَافِرُونَ Hasiyyet-i eşyâ' meçhûlû's-sebeb (1) olan nesneye hasiyyet dâirler. Hayvânda ve insânda ve nebâtâtta (2) ve hâcerde olur. Mesela deve yumurdasının kabuğu pãrelerin (3) bir sahn içine kosalar ve sirke ile âmîhte etseler cenbeş ve hareket (4) eder. Hikâyet. Muhammed Kazûnî 'Acâ'ib-i Mehlukâtta eydür. Evân-ı seyâhatimde (5) bir kimse gördüm. Üstüne eşhâs cemî' olmuş hâll-i zemâir eyler ve her neki (6) söylese bunların zamirine muvâfık söyler. Her birisi mutassıl olurlar. (7) Tevaffuk etdüm tenhâ oldu. Yanına vardum, tazarru' etdüm sağa hizmet (8) edeyim. Bu 'ilimden beni behremend eyile dedüm. İmtinâ' etdi ta ol mertebeye (9) denli ki elimden 'âciz oldu, âhîr bana yemîn-i gılâz ile yemîn edüp (10) eyitdi. Ben bir şahs-ı nâdânım 'ulûmdan behrem yokdur. Amma rü'yetün (11) her kelimât ki söylerüm. Bunların zamirlerine muvâfık olur. Allahü Te'âlâ bana (12) bu hasiyyeti vermişdür. Nice rüzgârdur (B79b) ki cehte ma'âşım budur dedi. (13) Şan'-ı yezdâna hayrân kaldum. Amma hasiyyete nebâtat mezâlâ 'avdu's-şalîb (14) masrû'uy boynuna aşılsa, şar' vâki' olmaya. Amma hasiyyet-i hâcer mıkñâtısun (15)

108 b

cezb-i âhen etmesi gibi ve yâkût götüreni şâ'ika urmadığı (1) gibi. Hikâyet bir gün Hazreti Mûsâ ve Hârûn 'aleyhime's-selâm (2) bir kûhda giderken kâfirler kendülere kâsd ederler. Hak Subhânehü Tebâreke (3) ve Te'âlâ bu hâşiti ol kûhın ihcârına 'itâ kılup küffârın silâhlarını (4) kâpar, küffâr mütehayyir olup Hazreti Mûsâ ve Hârûn ellerinden sâlim (5) olurlar. Ye bu cümle 'acâib eşyâda delâil tevhid-i Hüda celle ve 'ala vardur. (6) Ye aşhâb-ı tabâyi'a red hâşıldur. Zîrâ anlar hasiyyet-i münkerlerdür. Amma ba'zî âsâmî (7) ile teffâil etmek meselâ

Resūlullah sallallahu ‘aleyhi vesellem Medine’ye hicret eder (8) oldukça Gülsüm hānesine gelüp nüzūl etdi. Gülsüm kendü ğulamına (9) : Ya Sālim, ya Yesār deyü hitāb etdi. Peyğamber ‘aleyhi’s-selām : **سَلِّمْ لَنَا الدَّارَ فِي يَسْرٍ** deyü buyurdu. Ye dahī kırk kimseyi gördü . İsmi soru ol kimse (11) eyitdi: Süheyl. Hāzreti Peyğamber eyitdi. **بِسْمِ الْأَمْرِ الْيَكْمِ** Ye nitekim şā’ir (12) demişdür. Şi’r; **سَيِّئَةٌ يَحْيَى لِيَحْيَى تَقَاءَ لَا وَلَمْ أَدْرِ أَنَّ الْفَالِ فِيهِ يَفِيلُ** مشتق من قبل يقال فال رأيه أي اخطاء وضيعف كذا في القاموس Ye iştikāk-ı tām hayvānāt ile tefā’il etdikleri dahī şā’irüñ kavlinde mezkūrdur. (15)

109 a

Şi’r ;

قَالُوا آتَى غَنَمٌ فَقُلْتُ غَنِيمَةٌ
وَقَالُوا أَحْمَامٌ قُلْتُ حَمَّ لِقَاؤُهَا
وَقَالُوا تَغْنَى هَذَا هَدْدٌ فَوْقَ بَانَةٍ
فَقُلْتُ هَدَى يَأْتِي وَبَانَ شَفَاؤُهَا

(BB0a) Amma feth-i mushaf ile fāl etmek ba’zı kavm katında cāiz degildir. Zīrā

(3) Allahü Te’ālānıñ dükeli kavli hak ve şıdkdur. **إِنَّهُ لَقَوْرٌ فَضْلٌ وَمَا**

هُوَ بِالْمَنْزِلِ (4) – āyet. Pes havf ederler ki āyet-i ‘azāb gele vevākī’

olsa (5) Amma cāiz görenler dediler ki tahāret ile niyyet ede. Ye mushāfı açā ve şağ

(6) tarafından yedinci şatıradenlü ‘add eyleye ve yedinci şatırı okuya. Ba’dehu

mushafı (7) yukarı cānibine yedi varak açā ve şol tarafından yedinci şatırı okuya

(8) Ba’dehu hāl-ı evvelinden aşāğā cānibine yedi kağıd çevirüp şağ cānibinden (9)

yedinci şatırı okuya. Her ne gelürse hakikat bile. **قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى هَذَا كِتَابُنَا**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Amma eger **يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ**

gelürse (11) fālıñ yümn ü sa’adetine hiç şek olmaya biz dahī fāl Bismillāh (12)

mübâreklığıne kitâbı hâtm etdik. Ye iştikâkı nâm-ı rahmân ü rahîmden fâil rahmet (13) tutduk. Hak şubhânehü ve Te'âlâya hüsn ü zannımız vardır ki fâlimiz dürüst kılıp (14) bizi hamâ-yı himâyetinde kenife nükte-i rahmetünde âsude kıla ki buyurur. (15)

109 b

و رحمتی وسعت کل شیء . Kıt'a-i lemünşei ;

Nükte-i sırrı dehānuḡ (1) fethin eyler fâil yok

Söylenür ammâ lebūḡ vaşfında kıl (2) ü kâl çok

Kaşıḡa beḡzer bulunmaz ne felek devrinde kavş (3)

Kirpigün gibi görünmez bir kazâ reftâr-ı ok.

Pes bu ferih kalb (4) ve şafâ-yı hâtr ile Beşîr ü Şādān hikâyesine sūrū' eyidelüm. (5) ki halvâ āhiri't-ta'ām olduḡu gibi bu hikâyet-i Beşîr dahî müntehâ-yı (6) kelām ola.

HİKÂYET - İ BEŞİR Ü ŞĀDĀN

Efdalü'l-enām Hazreti (7) (B80b) İmām Ğazālî rahîmehullah eydür. Egerçe bu kıssa-i za'ifü'l-isnād (8) ve kalîlül-i'timād buldum. Amma çok fevâ'id-i mevfure ve mesâ'il-i meşhûre (9) mütehavvîdür. Lâ-bedel naklini gördüm ki el-'ahdetü 'ala'r-rāvî gerek (10) mesmû' ve gerek mevzû' biz dahî nakl edelüm. Hikâyet olunur ki (11) mülk-i Parsiden bir şehriyârūḡ bir vezîr-i hoş-yârı vār idi. Nāmına (12) Hürmüz derler idi. Hakîm-i kâmil ve 'âmil ve sâhib-i dil idi. Müddet-i (13) 'ömründe دوحه شجر vücudu fâniden bir nihâl nevres hâşıl ve âf-tâb (14) amâl-i dāmaniden bir meyve-i enfes zâhir etmişdi. Merd zü-fünün (15)

80a/18 hikayesine · hikayetine B; 80b/5 hikayet : rivayet B; 80b/9 merd B.

110 a

revān ve nām-ı şerīfine Şādān derler idi. Zeyrek ü 'akili mekārīm-i (1) ahlāk ile mükerrrem ü 'alāyım 'ilm hezā ile mu'allim. Meşnevī serīr-i efrūz (2) iklim-i me'ānī, lefāfet bahş gülzār beyānı mehtābında burc-ı (3) ma'ārif, şehi ferhede-i melik-i 'avāif, insān dūrer (4) uārı mutazım ü muttāsı/sinn-i şerīf-i seb'aya vāsıl oldukda (5) kıra'at-i seb'a ile hıfz-ı Kur'ānı hāşıl edüp amma on beş yaşına (6) bülüğ ve bülüğ-ı akl ile çerāğ-ı beşeriyet-i fūrūğ buldukda (7) iklisab-ı envā' fezāil kılup her fende kārnil oldu. Mālī (8) gibi gildikçe şehre-i şehri ü diğār vāsıyyet-i fazīleti nevāh-ı āfāka (9) yetişüp 'ālem āna müştāk dīdār oldu. Şi'r ;

ابرق بدی من جانب الطور لامع .. ام ارتفعت من وجه الیلى البراقع ..
 نعم اسفرت لیلی فصار بوجهها .. نهار به نور المحبه ساطع (12)

(BB1a) Nāgāh bır muktezā-ı kazāillah pederi ارجعی الی ربك
 da'vetine (13) icābet kılup püseriğ hāli müteğayyir ve nihāl-i bālī mütekebbir
 oldu. (14) Nevā'ib-i zamāne emlāk ve esbābına dest-i res kılup nōtık (15)

110 b

u sāmīt ve müteharrik ü s̄ābit nesnesi kalmadı. Pādīşāh vakt-i (1) hālīne şefkat ve kemālīne hürmet edüp āna teklīf-i şadr (2) vezāret kıldı. Mesnevī ;

اگر قیمت جوهر غم مدار
 که ضایع نکرد اندت روزگار
 اگر زره ذررد ندان کان
 بیعتد بسعی بخونید باز
 هنر باید و فضل و کسب کمال
 که که آید و گنه رود جاه و مال

Lemünşei ; Cihānuḡ kārı emr-i i'tibārı (6)
 Surūruḡ aşı yok hüznüḡ medārı
 Ne ikbālīne ol şādān ü (7) maḡrūr
 Ne edbārından ol ḡam-kīn ü rencūr
 Elīm ki 'āleminde (8) oldu muz'am
 Sūrūr-ı 'ayn ḡamdur sūr-ı mātem
 Dilersenḡ (9) rehātı terk et hevāyı
 Hüdāpın ol gözetme māsivāyı (10)

Piser ol cihetden ki ḡakāret kadar dūnyāyı ve celālet-i şān (11) 'ikbālī 'akl-ı mücerrib ile imtihān ve re'yi muḡasib ile ḡisbān (12) ü iz'ān kılmış idi. Mu'arriż belki müteneffir oldu. Zīrā egerçe sām (13) ü zerden dest ü dāmānı teḡi ammā 'ill ü himmetde hem-yānı cevāhir (14) kanā'atle pür olup kemāl-ı ḡināya münteḡī idi ki denilmişdür. Kıt'a ; (15)

111 a

كريمه بربك فرص جودر فقر قادر نيستم
 دامن همت نبالايم بفرص آفتاب
 وزر فرط تشنگی جان ايدم نزدیک لب
 شرم باد از همتم کر خود زدريا خواهم اب

(BB1b) ḡidmet-i maḡlūkda el bağlamak kendüye revā ve devlet-i nā-mākule (4)
 dil bağlamaḡı sezā görmeyüp āḡir bir şeb-i sevädda kalıup (5) اللیل اخفی للویل
 deyüp klırbeti ḡurbet ü şiddet fırka-ı (6) ihtiyār etdi. Şi'r ;

آنرا که جای نیست همه شهرهای اوست
 درویشی هر کجا که شب آمد سرای اوست
 مرد خدا بمشرق و مغرب غریب نیست
 هر جا که می رود همه ملک خدای اوست

Ol zamānda Bağdād derü's-selām kürri-yi memleket (10) selām, taht-gāhı hulefā-i dīn, müstekarr-i 'ulemā-i ehl-i yakīn rıdvānullahi (11) 'aleyhim ecma'in idi. Şedān dahī nazm ;

Şam-ı şāmunda (12) kūy ki cāni za'if mi ?

Kıldum revān-ı 'aşıka Bağdādı ırāk degil.(13)

Deyüp samt-ı Bağdādā tarīk-ı sedād, sevāb ü mäh-ı nū gibi. Şehr (14) bī-şehri ser-gerdān ve kūy-ı āf-tāb gibi āftān ü hayrān revān (15)

111 b

revān olup 'ıyāset-i hāl ve retāset-i sir-bāl ile bī-raht (1) U bār ve bī-merkeb diyār çün zāhir-i hilvāne yetişdi. Ye bir rivāyetde (2) şahrā-ı hāfikine vāsil oldu. Gördü ki bir ğulām-ı 'Arabī manzūr (3) zekī ve ğabī nihāl-i feddi mäh-nū gibi. Tahşīl-i kemāl içün helāl U (4) teğayyir zāhiri sebāt-ı bātınına şekl-i evvel gibi dāl olup (5) şafra-i haddīn işi altun alduğuna şahidin olmuş (6) 'unvan hālinde āsar-ı salāhi peydā ve zāhir ef'alinden esrār (7) felāh-ı hüveydā eyler ve gelüp civān-ı Fārisīyle tālib a'cemī gibi (8) ğarret edüp lisān-ı 'Arabī ile "Esselāmü 'aleyke yā Şedān" (9) dedi. (BB2a) Nazm ;

قمرالسماء وشمسها اجتمعا . باتعد ماغابآ وما طلعا .

Şedān müte'accib olup " 'Aleyke's-selām yā 'Abdullah (11) benim nāmum henüz naşīde iken neden bildüğ ve nişānım nādide (12) iken şānum neden anladuğ dedi."

Ġulām-ı 'Arabī lisān bu 'Acemī ile (13) ağāz-ı tekellüm edüp dedi ki henüz bu kavı-ı matbū' sağa mesmū' olmadı mı ki (14) Peyğamber 'aleyhi's salāt ü ve's-selām buyurur :

(15) الْأَزْوَاجُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ

112 a

(1) Ya'ni cānlar 'asākir منها ابتلف وماتناكر منها اختلف müctehidedür. Anlar ki 'ālem-i ervāhda biri birini bildiler. 'Ālem-i eşbāhda (2) dahī şıdk ü itlāk üzere oldular. Ve anlar ki 'ālem-i ervāhda (3) biri birini bilmediler. 'Ālem-i eşbāhda dahī buğz ü ihtilāf üzere (4) oldular. Şādān bildi ki ol ğulām-ı meh-likā evliyā-i Hüdā ve Samīm 'Arab (5) 'arabādandur. Pes dedi ki revā degildür ki sen benüm nāmum bileşin (6) ben senüñ nāmın bilmezem. Ğulām-ı 'Arabī dedi ki, peder ü mader vaz' etdi ki (7) nāmum bilmişün ne zarar ? Hüdāvend hayr ü şer vaz' etdüği nām hod ma'lūmun (8) dedi. قال الله تبارك وتعالى إِنَّ كُلَّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا اتَى الرَّحْمَنَ عَبْدًا Ya'ni her ki āsmān ve zemīnde mevcūddur. Cümlesi (10) 'ibādullahdan ma'dūddur. Nāgāh bunlar bu sözde iken bir ğubār (11) zāhir olup şakḳ-ı rüzgār ile içinde bir süvār-ı zū'l-vaḳār bulurdi (12) ki zeyr rānında burak ve meyānında tiğ berrāk tāc-ı şāhī giyüp (13) niḫāk-ı pādīşāhī bağlanmış; meger ol bağlanmış meger ol süvār Halife-i zamān Harūnu'r-(14) Reşid idi ki şikār ardınca ḥamd ü hüşemden ba'īd (82b) olmuş (15)

112 b

idi. Bu iki ğulāma geüp selām verdi. İkbāl-i tām ile 'aleyk (1) aldılar. Harūn ferāsetle kıyāsetlerini bilüp ve şohbetlerine rāğib (2) olup eyitdi. من اين اقبلتما Ğulām-ı 'Arabī eyitdi من ظلماتٍ ثلاثٍ (3) Ya'ni zulmet-i bātın [1] ve zulmet-i rahm [2] ve zulmet-i meşime.[3] Harūn eyitdi; Rāh-ı (4) sevāb kankısıdur ? Ğulām-ı 'Arabī eyitdi. ذاك يسار اليه بلطائف الصقور

ولا يدرك بظواهر الدليل Ya'ni rāh-ı ma'rifete işāret (6)

eyitdi. Şi'r ; سخن کو ازد ماغ هوشمندست
کراز تحت الثرى آید بلندست

ابن من Hārūn Reşīd ol cevāndan bu seyrāna (8) kelimāt-ı be'îd gürüp eyitdi.

ابن رجل وامرأة . Gulām eyitdi (9) . انت يا غلام

کم لك من السنين — Hārūn eyitdi andan su'āl etmezem

Gulām eyitdi Hārūn eyitdi (11) . السنون كله الله تعالى

لواني Gulām eyitdi . كتم أنى عليك bundan su'āl etmezem

Gulām eyitdi . يقدي يا غلام Hārūn eyitdi kim على شئ لا كلنى

Hārūn muzdarib olup eyitdi (14) من واحد الى مائة الف .

(15) قلد کم مضى من عمرک Gulām eyitdi Pes nice su'āl etmek gerek ?

113 a

Hārūn böyle dedi. Gulām eyitdi. Bana haber verdikleri üzere on (1) dört yıldır.

Hārūn ile kelāmı münkati' olup tekrār Şādān (2) Gulām-ı 'Arabiye eyitdi. Hüdā-ı

'allōm hakkı ol nām ki pederūj komuşdur (3) nedür dedi. Gulām eyitdi. Beşīrdür.

Şādān şād olup eyitdi (4) . بشرک الله بالخير Hārūn at başını çeküp

bunlaruñ temāşasında (5) idi. Şādān gerü Beşīre eyitdi. Ya Beşīr icāzet var mıdur

ki (6) (B83a) senüñle hem-şohbet olup hidmetinde olam. Beşīr eyitdi. Ben 'ahd

etmişüm (7) bir kimse ile şohbet edem ki rüzgār dide ve kār azmüde ve talh u şirīn

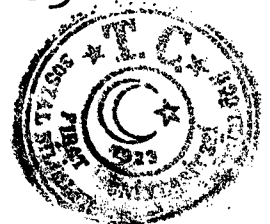
(8) görmüş ve rih ü rahāt çekmiş ola. Bī-şart an ki iktisāb-ı 'ulūm-ı (9) edebiyye

ve tahşīl-i fūnūn-ı 'Arabiyye kılup kemālāt-ı kudsiyye ve fezāil-i (10)

ünsiyyeye mazhār ola. Şādān eyitdi. Pes beni imtiḥān ile nā-cehl ü (11) hüner

zāhir verd ü kabūl nümāyān ola. Şi'r ;

سوف ترى اذا انجلى الضباب . افرس تحتك ام حمار .

Beşîr eyitdi. (13) Evvel tevhîd-i Hüdâ celle ve 'âlâdan suâl ederem ki asi-ı 'ırfân (14) ve re'si îmandur. Şadân eyitdi suâl ile. Mes'ele fi-'ilm-i tevhîd (15)

113 b

Beşîr eyitdi. Ya Şadân **اَيْنَ اللّٰهُ قَبْلَ اَنْ يَخْلُقَ الْعَالَمَ** (1)

Ya'ni Allahü Te'âlâ kanda idi, 'âlem-i halk etmezden evvel ? Cevâb (2) Şadân eyitdi Eyne mekândan suâldür. Hüdâ mekândan münezzeḥ (3) ve müte'âldür. Pes maḥall-i Hüdâdan suâl maḥâldür. Suâl etdü ki (4) Hüdâ 'alemi niçün yaratdı ? Cevab verdi ki fi'î-i Hüdâ 'ilel U (5) a'râzdan biri ve keyfe ve lîmeden ârîdür. 'ilm-i ezeliisinde (6) olan irâdet-i şâmile ve kudret-i kâmilesi ḥasebiyle bi-tavassuṭ (7) alet cem'-i eşyâyı hüveydâ kıldı dedi. Ye suâl etdi ki Hüdâ (8) sağa kankı ni'meti evvel mevhibet kıldı ? Cevâb verdi ki evvel ni'met (9) hidâyet-i İslâmdur. وان

تعدوا انعم الله لا تحصرها âyet. Ma'na-ı (10) Kur'ân be'dehu eyitdi. Ey Şadân tefsîr-i Kur'ânda dahî zahmet girân (11) çekdin mi ? Şadân eyitdi Belî. Pes suâl etdi ki niçün Allahü Te'âlâ (12) Kur'ânda lafz-ı **(B83b)** semâyı cem' ve arzı muğrît zikr etdi ki **خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** dedi. **خَلَقَ** Ye ma'lûmdur ki zemîn dahî esmân gibi tabakât-ı (14) seb'adur.

سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مثلهن âyet. Cevab (15)

114 a

verdi ki tabakât-ı semâi ecnâs-ı müte'addide-i muhtelifedür. Amma tabakât-ı (1) arz gerçi müte'addidedür. Amma cins-i vâhiddür. Vâhdet-i cinsiyyet i'tibârıyla (2) vâhid zikr etdi dedi. Ye suâl etdü ki Allahü Te'âlâ buyurur. **وَأَنَا كُمْ مِنْ كَلِّ** **مَا سَأَلْتُوهُ** Ya'ni size cümle murâdlarınız atâ ve cem'-i suâllerinizi (4) revâ kıldum buyurur. Amma nice fakîr ğına taleb eder. Yâsîl olmaz ve hezâr (5) bî-mâr sıhhat ister, hâsîl olmaz. Cevâb verdi ki bu ḥitâb mecmû' halka (6)

vārid olmuşdur. Şahs-ı mu'ayyine ve ferd-i mahşûsa degildir. Mecmû' halka hüd
 (7) cem'-i murādāt verilmişdir. Egerçe ba'zı mahrûm ise de ve nahviyyun (8)
 demişlerdir ki min tab'iz içindir. Ye'ni size her suāl etdiklerinizden (9) ba'zen
 eda kıldum demek olur. Bu takdîrce suāl vārid olmaz. (10) 'İLM-İ NAHİY ba'dehu
 suāl etdi ki Ey Şādān 'ilm-i nahīyden dahī behre (11) ve bahrden katre hāsıl kıldı
 ki Şādān eyitdi, tālakat-ı lisan (12) ve fesāhet-ı beyān 'ilm-i nahīy olmayacak
 olmaz. Pes niçün 'okı (13) olan nahīyden gāfil ola. قال النبي عليه السلام جَمَالَ
 الرَّجُلُ فَصَاحَةً لِسَانِهِ ve sahn tān gāh olur. Küfre mü'eddi olur. Nitekim (15)

114 b

Hüde 'İsā 'aleyhisselāme ve dahī eyidüp buyurdu ki ولدتك وانت نبي
 ya'ni ben seni tevliid (BB4a) etdüm ve sen peygambersün. Tersālar teşdid-i tahfif
 (2) edüp ve lafz-ı nebīnün ba'zı a'cāmın tahsif ü tebdil etdiler. ولدتك وانت
 Ye Resūlullah (4) تعالی عما يقول الظالمون بنی oldu. şallallahu 'aleyhi vesellem buyurur. رَحِمَ اللهُ امْرَأَةً أَصْلَحَ لِسَانَهُ pes suāl (5)
 etdi ki قال الله تعالى إِنَّ هَذَانِ لِكَا جِرَانِ. Inne huruf-ı neşbdur. (6)
 Hāzān teşniyedür. Hālet-i neşbī yayılı gerek Pes niçün inne hāzeyn demedi? (7)
 Cevāb Inne ni'ām me'nāsınedir. Nitekim ihbārda vārid olmuşdur ki (8) muhācirler
 Resūlullahı eyitdiler ki Ensār bize takaddüm etdiler. Ol cihetden ki (9) sağa ma'kām
 ihzār etdiler ve yarlıklar etdiler. Resūl-i Ekrem şallallahu (10) 'aleyhi vesellem
 buyurdular ki إِنَّ إِنْ ya'ni āri āri Türkide evet (11) evet demekdür. Kelime-i
 İcābdur. Ye şî'r-i 'Arabide mezkürdür. Şî'r (12)

ويقلن بشيب قد علاك .. وقد كبرت فعلت انه ..

ya'ni fa'illet ni'm demekdür. Ye innehu da olan hā hā-i ıstirāhatdur. Suāl (14) Beşir
 eyitdi ol kimse kankısıdur ki hem ism ola hem fi'l ola hem harf ola (15)

115 a

cevāb Şādān eyitdi bu maqūle üç kelime vardır. Evvel 'aladur (1) ki isimdür. Ebū 'Ömer ibni 'Alā gibi . Ye fi 'l-i māzidür ki 'alā ya'lū . قال الله تعالى إِنَّ فِرْعَوْنَ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ تَوَكَّلُونَ ve harf-i cerdir ki عَلَىٰ فِي الْأَرْضِ . سمعت من فيه وامرر في يمهدهك . sāniyā kelime-i fīdür. Fi ism-i duhāndur. المال في الكيس ya'ni 'ahd ki vefā ile ve harf-i cerdur ki ياهند . لَمَّا لَمَوَّا ve harfdür. ذرته لما قدم . لادر isimdür. sālisā (6) gibī . 'LM-İ (BB4b) ŞARF pes Beşīr eyitdi. Ey Şādān 'ilm-i (7) taşrīfde olan tesānife nazār ve iktisāb kıldın mu? Şādānuñ (8) evvel cihetten ki kalbi harf-i illetden ecvef ve kemer-i himmeti muza'af idi. (9) Kelime-i icāb ile cevāb verüp eyitdi. Tarif-i kimyāyı luğat-ı 'Arabī (10) ve miftah-ı künūz 'ilm-i edebdür. Nitekim kimyā luğatda kalīlün kesīrde te'sīr (11) etmesidür. Taşrīf dahī kelime-i vāhideyi mūte'addid kıılır. Hikāyet (12) Ebū 'Osmān-ı Māzenī Hazret-i Yāsık Billāh önünde Ya'kūb bin Sekkine (13) suāl etdi ki Kur'an-ı 'azimde : ارسل معنا اخانا نكتل vakı' (14) olmuşdur. Nektel ne vezn üzeredür dedi. Ya'kūb eyitdi nef'al (15)

115 b

nef'aldür. Māzenī eyitdi . Pes Mazīsi ketele olmak gelür. Ya'kub (1) 'āciz kalup Māzenī eyitdi vezni nefte'ıldür. Kesre yāya şakīl olub (2) yayı elife kalb etdiler. Cevāb emrde lām meczūm kıılınub iltikāi (3) sākinīn için ya hıfz olundu dedi. Pes Beşīr Şādāna suāl (4) edüp eyitdi. Fı'lden vezn-i mevlā nicedür? Şādān eyitdi. Yezni

84b/3 kemer -B;

84b/5 kelime-i vahideyi mūte'addid kıılır : kelime-i vahideyi

eksere sarf ıder B;

84b/7 'azimde -B;

(5) mef'âldür. Beşîr eyitdi pes vezni mevtâ nicedür. Cevâb verdi ki (6) Fı'lâldür. Beşîr eyitdi. Mevti ile Mevlâ beyninde fark nedür ki anuğ vezni (7) mef'al bunuğ vezni fı'lâ ola . Şādān eyitdi mim-i mevlâ zâiddür. (8) Aslî değüldür. Yelî yelîdendür. Amma mim-i mevtâ aslîdür. Mâte yemütdendür. (9) 'İLM-İ Şİ'R ba'dehu Beşîr eyitdi. Ey Şādān eş'ār-ı 'Arab (10) hakkında şu'ürün nedür? (B85a) Şādān eyitdi. Şu'ürüm oldur ki (11) Hazret-i Resûl-ı Ekrem şallallahu 'aleyhi vesellem buyurmuşlardır. ان من الشعر لحكمة وان من البيان لسحرا. Şi'rde fâide-i celîle çokdur. (13) Hazine-i mekârim ve zîynet-i velâ'im ve mülâhim ekseri ilhâm-ı rabbânî ve (14) telkîn-i şubhânîdür. Mādāme ki fehşiyâtı müştemîl olmayup münhî olmaya (15)

116 a

Ve şhâdis-i nebevîde vârid olmuşdur ki علموا اولادكم الشعر فإنه يفتق الذهن ويورث الشجاعة Ya'ni evlâdınıza ta'lim-i şî'r (2) eylen. Zîrâ ki hâtırı güçsâde eder. Ve şecâ'at ve sehâvet getirür. (3) Ve bil-cümle şî'r-i mucâmî' hükm-i 'irfân ve şevâhid-i müşkilât kırândur. Şî'r ;(4)

إذا التنزيل اشكل منه خرف :: فشاهد ذلك الشعر المقول ::

Ye tıbâ'-ı merdüm mensûrdan manzûme artık mâ'ildür ve nazm için kayd (5) el-evâbdür demişlerdür. Zîrâ nesrde inhiâl ü teğâyür vardır. Amma nazmde (6) yokdur. Pes suâl etdü ki eş'ār-ı 'Arab kimdür? Cevâb İmriü'l-Kays. (7) اذ اركب و طرفه اذا طرب والاعشى اذا شرب والنايفة اذا رهب وزهير اذا رغب اعلم ان خيرا الكلام المطيع الممتنع

Muhzarîm ol şâ'irdür ki cähiliyyete ve Islâma yetişmişdür Lebîd gibi (12)

اعلم ان الشعر يسخى البخيل ويشجع الجبان ويفرح المهوم ويرض

العصبان ولذلك قالوا الشعر انفذ من السحر Pes suâl etdi ki eş'ār-ı

'Arabdan (B85b) kankı şu'arā şıdkır? Cevāb verdi ki şi'r-i Hasāndur (15)

116 b

medh-i Resūlullahde şallallahü 'aleyhi vesellem. Şi'r ;

وما حلت من ناقةٍ فوق رحلها : ابتروا وفي ذمتٍ من محمدٍ .

Ya'ni (2) eştere kimse binmedi kavlinde ve 'ahdinde eş-şıdk-ı Muhammeden ğayrı.

(3) Mersiyyede ahsen-i eş'ār kankısıdır? Cevāb verdiği bu beytdür. (4) Şi'r ;

اراد والنحفوا القبره عن عدوه : فطيب تراب القبر دلّ على القبر

Ya'ni istediler ki kabrini 'adūyden ihfā edeler (6) Turāb-ı kabrūğ rāyihā-i

ṭayyibesi delīl oldu. Suāl etdi ki ebleğ-i (7) eş'ār sūhāde kankısıdır? Cevāb verdü

ki kavı-i Zübeyrdür. Şi'r ;(8)

تراه اذا صاحبة مُتَهَلَّلًا : كائك تعطيه الذی انت سائل

Ya'ni andan nesne taleb etsen Şādān olur. Güyā ki aña (10) tālib olduğun nesneyi

verirsin. Suāl etdü ki (11) evşāf-ı bahīlde kankı beyt ebleğdür. Cevāb verüp dedigi

(12) bu beytdür. Şi'r ;

ابصرته قاعدًا في مرتبط لهمم : خوفًا على الروث من لقط العصافير

Ya'ni gördüm āḫurde oturur. 'Asfūrılar (14) mezbeledede olan dāneleri degıstirmesün

deyü suāl etdi ki (15)

117 a

eblāğ-ı eş'ār şüccā'tde kankısıdır? Yecāb verüp dedigi bu (1) beytdür. Şi'r ;

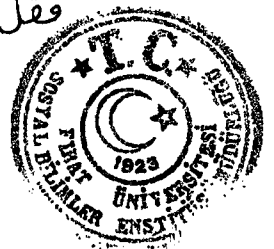
اشد على الكبية لا ابالى : افيهما كان حتفى ام سواها

Ya'ni leşkere hamle ederem ğam çekmezem ki mevtim ol leşkerde midür (3) ğayrı

yerde midür? Suāl etdi ki kankı şi'r ḥatıra ziyāde tesellī verür? (4) Cevāb

verdügi bu beytdür. Şi'r (B86a);

فقل للثأمتين بنا افيقوا : سيلقى الثأمتين مالقينا

Ya'ni bizim musibetimize şād olanlar (6) sevile ki bize mülākī olan 'an-kaṛīb
anlara daḥī olur. Ma'nā-yı (7) şi'r-i müşkīl ve suāl etdi ki Şādān bu beytün
ma'nāsı nedür? (8) şi'r ;

إِن لَنَا أَخْرَفُ عَجَافًا .. يَا كَلْنَ كُلَّ نَيْلَةٍ إِكَافًا

ma'nā-yı beyt (9) budur ki benim bir kaç lāḡar eşeklerüm vardır. Her gece palān
yerler her palānı (10) nice yer? Cevāb verdi şā'ir palān duz imiş 'ayaline her
gece (11) baḥa-yı palān yedirür imiş. Emsāl-i 'Arab. Beşīr eyitdi. Emsāl-i
'Arabdan (12) nesne bilür misin? Şādān eyitdi. Emsāl-i 'Arab 'ilm-i şerī'dür.

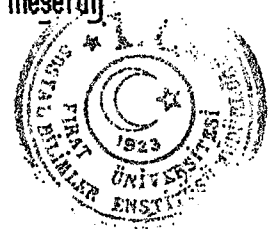
قال الله تعالى وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا
الْأَمْثَالُ لِلْقُلُوبِ .

ve demişdür. إلا العالمون .

كَالْمَرْءِ لِلنَّعْيُونَ ve amsal-i 'Arabun (15)

117 b

ekseriyā bir aşı-ı sābıkı olur. Amma vücūhdan bir vücūhda münāsebet (1) ile āḥīr
mevzu'da isti'māl olunur. Darb-ı meşel derler ve meşelūḡ (2) ma'nāsı maksūde
delālet-i sārihden eblāḡ olur. Peş Beşīr suāl (3) edüp eyitdi ki اعيا من باقل
meselinün aşī nedir? Cevāb (4) Şādān eyitdi ki Bākīl-i ḥānākāl ile ma'ruf bir
şahsuḡ adıdır. (5) Bir gün bāzārda on bir dirheme bir āḥu şatun alup āḡūşına (6)
alup ḥānesine gider iken yolda suāl etmişler ki bu āḥūyı niceye (7) şatun aldun?
Cevāba kudreti ve 'ibārete istinā'ati olmayup iki (8) ellerin kaldırıp ve dilin
çıkarup barmākları ile ve dili ile (9) on bir 'ādedine işāret etmek (B86b)
istedikte āḥū āḡūşından (10) ḥālās olup sıçrayup kaçdı. 'Arab içinde ol zamānda
(11) berü söze kudreti ve sinesinde olan ma'nāyı edāya mülkneti (12) olmayup
āḥū-yı murādın şayi' eden A'YA MİN BĀKİLİN (13) derler. Meşel olmuşdur.
Ya'ni edā-i kelāmı Bākīlden ā'cizdür demek (14) olur. Suāl etdü ki bu meşelūḡ

aslı nedür ki ?

(15) المحدث ذو شجبون

118 a

Cevāp verdü ki Zübbe bin 'Üddün iki oğlu ver idi. Biri (1) Sa'f biri Sa'f. Bir gün Zübbe'nün devesi zāyi' olup (2) Sa'f talebe-i eşterde nā-bedīd oldu. Müddet-i medīd mürür edüp (3) bir gün Hāris bin Ka'b ile giderken bir cuy-gāha gelüp esnā-i (4) kelāmde Hāris eytdi. Bu cuy-gāhda bir civān-ı nā-günāh ta'ām-ı ham (5) ile ta'ām-ı şemşīr edüp meyāğında şemşīrine yer etdüm. Zübbe (6) evsāf-ı civāndan haber bilüp ol şimşīre nazar kıldıkda 'ilmī (7) hāsil etdi ki Hāris Sa'f'lüğ kätillidür. EL-HADİSÜ ZÜ-ŞUCÜN (8) deyüp fı'ı-i hāi ser hāresi ol tiğ ile ğark-hün etdi.(9) Pes bir mahalde ki sözden söz açulup gevher esrār saçıla (10) Bu mesel-i darb eyderler. Ye suāl bu meselün aslı nedür? مَا رَخَصَ النَّافَةَ لَوْلَا الْمَعُونَةُ فِي عَنقِهَا Cevāp verdi ki bir 'Arabınüğ (12) devesi bed-hüy idi. Bir gün gazab edüp eğer bu deveyi (13) bir dirheme bey' etmezsem 'avratum boş olsun dedi. Ba'dehu (14) peşimān olup talak (BB7a) vāki olmamağe hable-i şer'iyeye olsun.(15)

118 b

İçün işterek gerdāmına bir kürbe-i aşup bazara gönderüp (1) dellāle verdüler ki deve bir dirheme ve kürbe dört yüz dirheme amma şafka-i (2) vāhide ile şatulur. Biri birinden ayrılmaz deyüp mezāt ederler (3) idi. Görenler مَا رَخَصَ النَّافَةَ derler idi. Yani ne acep ucuz devedür. Eger boynunda bu mel'üne (5) olmasa . Bu mesel ol mahalde darb olur ki bir ni'mete arizāmı (6) yanında zahmete girāmı bir gül-i rā'nānug hār-ı bed-likāsi ola.(7) 'İLM-İ LUĞĀT Beşīr eytdi. Ey Şādān hiç luğāt-ı 'Arabī tettebbu' (8) etdün mi? Şādān eytdi niçün etmiyem. Hüdā-yı Te'ālā buyurur.

ve Peygamber 'a. selām haber verir. تعلموا العربية فأنها اللسان

الذى يكلم الله به عباده يوم القيمة .

Ye niçün şerīf olmaya ki Bihter bin Kitāb ve Muhter bin Resāl bu (12) lisān üzeredür. Ye demişlerdir ki lisān-ı 'Arabiyet sāir lisān (13) içinde şol nakd-ı şehrdür ki pādīşāh-ı sāir nukuddan ol (14) nakdı kabul edüp ve nām-ı şerīfün ol nakduñ sikkesine (15)

119 a

nakş etdi. Suāl Beşīr eyitdi. Perī ve ādemiye niçün cin (1) ve ins derler? Cevāb

Şādān eyitdi. İns mahşūs (2) olduđu çün dediler. Niteki انت النار ابصرتها

ma'nāsınadır.(3) Amma cin mubşarātdan değıldür. Anuñ çün ki aña cin derler.

Nitekim (4) وجت عليه الليل āyet . Gece aña tarīk oldu demekdür. (5) Ye

mestürül kavı olana dahi mecnūn demek bu kabildendür. (6) (B87b) Suāl Beşīr

eyitdi. Lafz-ı Müslīm ve Yahūdī ve Nasrānī ve Mecūsī (7) neden me'hūzdur? Cevāb

Müslīm emrini Allāh'a teslīm edici (8) ve fermāna mutī' demekdür. Amma Yahūdī

aşlında Yahūdāya mensubdur. (9) Zāl-ı mu'ceme ile piser-ı Hazret-ı Ya'kūb

'aleyhi's-selāmdur. Āhirinde (10) olan ya nesebiyedür. Amma Nasrānī Nasrāna

mensūbdur. Nasrān anlardur (11) ki 'İsā 'aleyhisselāma nusret etdiler. Amma

Mecūsī müy-ı güşden (12) mu'errebdür. Saçlarını kulaklarına sarkıdırlar idi.

Ta'rīb edüp (13) Mecūsī kıldılar. Suāl 'Arabiyeti evvel tekellüm eden kimdür

dedi?(14) Şādān eyitdi. Yu'rīb bin Kahtān. Beşīr eyitdi. Lisān-ı Fārisī (15)

119 b

hakkında ne dersin? Şādān eyitdi

الفارسية نلو العربية

في الفصاحة

Ya'ni 'Arabiyenün ma'dūm

Fārisīdür.(2) Sāir el-sine Fārisīnün mādumdur. Ol eceldendür ki İmāmı (3) A'zam katında musellî lisan Fārisī ile kıraat kılsa salavātı (4) cāiz amma mekrūhdur. Ve İmāmeyn katında cāiz değıldur. Eđer 'Arabiyyetde (5) muħassin olsa ya'ni gökcek bilse amma muħsīn olmasa anlar ma-beyninde (6) dahi cāizdür. Kāfiyyede Ebū Sa'īd Berde'i eydür.

لم تجز بغير الفارسيه نمريتها على غيرها
لقوله عليه السلام لان اهل الجنة العربية الفارسية والدرية
الدار داران ايوان ونعمدان
والملك ملكان سان وقحطان
والناس فارس والاقليم بابل
والاسلام مكة والدنيا خراان

(BBB) Eyyān eyyān-ı kesrīdür. Ğamdan sen'ānda keşr-ı (12) Belkīs'dur. Sēsān ve Kahtān ḥaddı mülūk-ı 'Acemdür. Bābı Küfeden (13) bir nāhiyedür. قال ابن لهيعة فارس والروم قرينى العجم. قال رسول الله (15) صلى الله عليه وسلم لو كان الامان معلقاً بالثرى

120 a

(1) Ey Beşir eytdi. İLM-İ HATT. Beşir eytdi. İy hadis. İnale اصحاب الفارس
Şādān hiç tarik hat ve kitābetde ḥuṭvāt-ı himmet şarf etdün mü? (2) Şādān eytdi.
'İlm-i ḥatt eşref-i kemālat-ı insānī ve sebeb-i sebati (3) kelām-ı asmānīdür.
قال الله تبارك وتعالى عِلْمٌ بِالْقَلَمِ عِلْمٌ الْإِنْسَانِ مَا لَمْ يَعْلَمْ ن وَالْقَلَمُ وَمَا يَسْطُرُونَ
Ḥasan Basrī rahimellāh buyurur.(5) devātdur, القلم و kabītdür.
Ve demişler الخط لان اليد hatdur demişlerdür. وما يسطرون
الخط خيط جواهر الكلم ve demisler العلم صيد والكتابه قيد

87b/10 Ya'ni Arabiyyenün ma'dumı fesahatde Farisidür: ya'ni Farisi Arabiyyete tabi'idür

Pes niçün böyle şan'at-ı iktisāb (8) ve buncalayın fenne intisāb etmeyem dedi. Bu fende dahī māhir ü müteccir (9) idügi müte'ayyin ve zāhir oldu. 'İlm-i Fıkh. Beşīr eyitdi. Pes fıkhı (10) dahī bilür misün? Şādān eyitdi suāl ile Beşīre suāl edüp (11) eyitdi. Ne dersin şol iki zen hakkında ki meclis-i vāhidde (12) vaz'-ı haml etdiler. Biri püser biri duhter nāgāh ferzendleri mestiye (13) olup her birisi püser-i bī-nevmdür deyü da'vī etdiler. Cevāb (14) verdi ki ikisinüñ dahī lebnini bir şişeye vaz' edüp (15)

120 b

mizān ile vezn ederler. Kankısının lebni ağrayse püserüñ (1) māderi oldur. Ğaribü'l-Hadīs. Pes Beşīr eyitdi. Ey Şādān (2) (B88b) bu hadīsüñ ma'nası nedür ki Resūlullah sallallahü 'aleyhi (3) vesellem buyurur. لَا تَشْتَبُوا الدَّخْرَ

فَإِنَّ الدَّخْرَ هُوَ اللَّهُ

hadīs. (4) Şādān eyitdi. 'Arab zamān-ı cāhiliyyette çün kendülere kaht (5) ü ğālā yetişe. Zamāniye düş-nām verürler idi. Resūlullah (6) sallallahu 'aleyhi vesellem men' ve nehy etdi. Ye buyurdu ki sizüñ (7) düş-nāmınız ma'nide Allahü Te'ālāye rāci' olur. Zīrā cemī'-i fi'ün (8) hāliki Allāh'dur. Ye suāl etdi ki gelmişdür. ان النبي عليه سلام نهى

اكل الفغم ورمى الوغم Feğm ve veğm (10) nedür? Cevāb feğm ser he'lā ile denden ortasından çıkan bakıyye-i (11) ta'āmdur ki yabana atmak gerekdür. Ye veğm ağız bıçkılarından bākī kalan (12) ta'āmdur. Ağı bulmak gerekdür dedi. Suāl bu hadīsüñ ma'nası (13) nedür ki Resūlullah sallallahü 'aleyhi vesellem buyurur. لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةَ وَلَا صَفْرَ وَلَا غَوْرَ

hadīs. Cevāb ma'nā demekdür ki (15)

121 a

Bu eşyâ-i erba'anîñ ri'âyeti şer'de dañi münhîdür. 'Adevî sirâyet-i (1) cerbdür. Sirâyet yokdur. Sirâyete marâz bi iznillahdur. Hâme-i meytünj (2) istihvâni mürğ olup kürinde uçmağa derler. Câhiliyyetde (3) böyle derler idi. Ye şafer ayında sefere gitmezler idi. Ye ğül deyü (4) beyâbande kişinün ismin çıkarup helâk edene derler. Bu cümlesi (5) İslâmde yokdur. 'İLM-İ TİB. Beşîr eyitdi. Ey Şadân hiç (6) 'ilm-i tıbbuğ bahrine âşinâlık olmağa senden rû-şinâlık hâşıl (7) etdün mi? Şadân eyitdi. Belî. Beşîr suâl edüp eyitdi. Sebeb (8) nedür? Bir kimse kabî't-ta'am şıñı cıl yese kabz olur. Ye ba'de't-ta'am (9) yese (889a) ishâl olur. Tabî'at-ı hod vâhiddür. Hüküm niçlün müte'addid (10) olur? Cevâb. Şadân eyitdi. Zîrâ şıñırcıl ğâyetiyle kabızdur (11) ve ğadâ cinsindendür. Çün mâ'ide hâli ola. Kaşr-ı mâ'ideye vâşıl (12) olup kabz eder. Amma ba'de't-ta'am yese mi'de memlûdür. Fem-i (13) mi'dede kalup sıkup ta'amı işa'a def' eder. Beşîr (14) eyitdi. Ahşentü ey Şadân

(15) ان لك في كل قطر معرفة

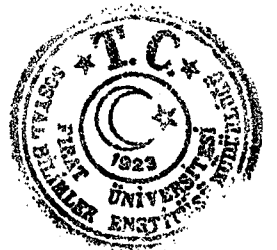
121 b

Ya'ni senünj her çölmekde kağgîrün vâr ve her 'ilimden behre (1) ve her behriden katre hâşıl etmişsin. Pes insânda hâlet-i 'aşk (2) nedür ki bu ma'nî baña müşkîl ve hâllinde 'akıllar ğâfildür dedi. Matla' ;(3)

مشکل غمیت عشق که گفتن نمی توان
وین مشکل دکر که نهفتن نمی توان

Suâl. Sebeb-i 'Aşk Nedür ? Cevâb (5) Şadân eyitdi. Meşâyihden birisine bu suâli eyitdiler. Eyitdi.(6) ان الله تعالى دعا عباده الى محبة فبوا ذلك

88b/14 gitmezler idi : etmezler idi B; 88b/18 sual edüp eyitdi: sual etdü ki B,

فعاقيهم بعشق من لا يرخصهم منهم Ya'ni Hak Subhānehu ve Te'ālā kemāl-i lütfünden (8) ve nihāyet-i şefkatinden cemāl-i bī-misālını 'arz edüp 'ibādını (9) kendü muhabbetine da'vet kıldı. 'İbādına murād ol se'adetden eba (10) etdiler. Hak celle ve 'ala dahi güneha 'ukubet içün bunları bir (11) mahluk-ı 'acızlın derdine giriftar ve 'aşkına ser-geşte ve zar (12) etdi ki ne vuslata mecal ve ne firkate ihtimal ola. Ruba'i ; (13)

دیدم رخ جانان شدم از جان عاشق
یعنی که شدم زجان بجانان عاشق
برباد شد از عشق بتان دین و دلم

122 a

یارب نشود هیچ ملان عاشق

قال الله تبارك وتعالى وَمَنْ يَغْتَبِ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نَقِيضًا لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ Beşir (2) eyitdi. Haber ver 'aşkun dil-i 'aşıkdan keyfiyyet-i zühüründen ve ibtidā-i (3) lem'at-ı nūrundan. Şedān eyitdi. İbtidāsı nezāret, sāniyesi (4) fikret, sālisı tam'-ı vuslat ta bir mertebede perveş bulur ki (5) nokta iken kitab ve zerre iken āf-tāb olur. Sebeb-i 11-münşei ;(6)

'Aşkımı yazmak istersem noktası bir kitab olur.

Şevkimi söylesem (7) eger zerresi āf-tāb olur.

'Akl-ı za'ife ızdırāb ve cism-i (8) nahife inkılāb gelüp tabi'at-ı mütefāzi ve cān müteḥālikun (9) ser-geşte ve nātüvān olup telef-i cāna müdeddi olur. Suāl.(10) Beşir eyitdi. Zāhir budur ki 'aşk-ı kemālat nefsāniyyedendir. Cihet-i meḥāsini (11) ve taraf-ı muḥāmidini dahi beyān eyle dedi. Lemünşei ;

Bu deñlü sözleri (12) 'aşk ehlinünğ heb laf olmaz

Bu 'aşkun yok (13) deñli bir sırrı var lā-būd güzāf olmaz.

Cevāb Şādān eyitdi (14) 'Aşkda bir hüner vārdur ki cemī' hünerlere ser-defter ve cümle kemālāt aña (15)

122 b

müşahhərdür. Zīrə şıfat-ı kibr re's-i hətī'at ve əsl-ı zemāyīmdür. (1) Bir kimsə ki 'əşq olə andan şıfat-ı kibr zā'il olur. Şi'r ;

نون الهوان من الهوى مروة
فانا هويت فقد لقيت هوانا
وانا هويت فقد تعبدك الهوى
فاخضع لانفك كائناً ما كانا

Lemünşei ; Şığmaz kitāb-ı 'akla suāl-i (5) 'əşq ü cevāb-ı 'əşq
Mümkīn degil (B90a) beyāna hisāb ü kitāb-ı (6) 'əşq
Bir nəğməsi eydür bu tokuz perdeden güzār
Olmaş uşūl (7) mutribə sākī rebāb-ı 'əşq.

Rubā'ī ; اصل کهر عشق رکان دیکرت
منزلکه عشاق مکان دیکرت
ان مرغ که دانا زغیم عشق خورد
بیرون زد و کون زاشیان دیکرت

Suāl Beşir eyitdi. Ey Şādān çün 'əşq (11) vartə-i helāk ve maḥall-i hül-nākdür.

Bundan ḥalāşə tarik (12) ve intikāle tevfiḳ ne vechiledür? Cevāb Şādān eyitdi. 'Aşk

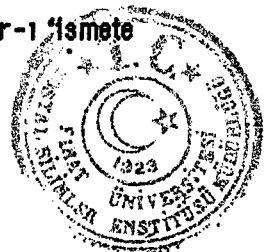
(13) bī-mārīkdur. āyet (14) قال الله تعالى فيطعم الذين في قلوبهم مرض

Müfessirler demişlerdür ki marəzdan murād marəz-ı 'əşkdur. Çün tarik-ı şer'le

123 a

mə'şūka vusūl-ı müyessər olmaya. Tedbīr oldur ki gice ve gündüz Hüdā-yı (1)

bī-niyāza tazarru' ü niyāz edüp çərə səzlük tələb ede.(2) Ümiddür ki nūr-ı 'İsmete

meded-kārlık edüp zulmete hevā perestlikden (3) tarīk-ı hidāyete yetiše. Ye dahī me‘şukūn ‘uyūb ve kabāyihīn yād (4) ve hūsn ü medāyihīn ferāmuş etmege kaşd ede. Ye endiše ede ki (5) ol meftūn olduđı cemāl ‘arza-i zevāldür. Meselā ol tenāsübü (6) a‘zēdan hāşıl olan hūsn ü hūbı şeyb ü hürrem veyā mevt (7) ve sekām ile müteğayyir ve nā-būd olse sebeb-i nefret ve ba‘is-i muba‘adet (8) olur.

وكل آت قريب والمقدر نصيب

Rubā‘ī ; (9)

نادز هوس لعلب وجام می
نادز بی اوان دف و جنک ونی
اینها همه خوش است خدآ میدآند
تارك تعلق نكنی هیچ بینی

(B90b) Suāl-i Beşār. Ey Şādān ne dersin ki şol (12) ta‘ife hakkında ki Hüdāye da‘vāyı tekarrüb ederler. Bu hadīsüñ (13) aslı var mıdur? Cevāb Şādān eyitdi. El-ān geldük. Mağaz-ı ‘ulūm (14) ve netice-i rüsūm ve asl-ı me‘ārif ve halās-ı ‘avārif olan (15)

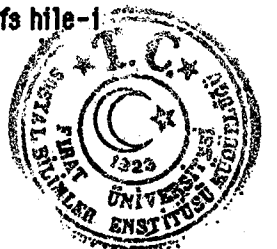
123 b

ma‘nāye. Şi‘r ;

سَهْرُ الْعِيُونِ لِغَيْرِ وَجْهِكَ ضَايِعٌ
وَبِكَأَوْصُنَّ لِغَيْرِ فَقْدِكَ بَاطِلٌ

مطلع: كنجت وصل دوست که عالم طلسم اوست. هر کس که یافت مهر سعادت است

Pes ma‘lūm ola ki hālik ‘ālem-i ādami külli tarīkden halk edüp (4) cān-ı bārik nūr-ı pākdan maḥlūk oldu. Ba‘dehu hevā (5) halk etdi. Ye nefsi aña ‘ābit ve cām ‘akla mā‘il edüp (6) nefis ile cām mücahid kıldı. Nefs ile hevā beyninde Şeytāmı (7) vesile ve ‘akl ile cām arasında ferişte-i vesāta kıldı. (8) Rūha ilhām ve nefse vesvese verüp bu iki şaf (9) muḥārebe ve mukātele üzere oldu. Hevā ve nefis hile-ı

şeytāna müte'allik (10) ve 'akl u cān rişte-i ferişteye müteşebbis olup ikisi iki (11) keffe-i terāzu ve dīl-i zebāne misāl olup pes gāh metā'-ı (12) hevā ḡalib ve dīl müzharifāt-ı dūnyāya mā'il ve ḡalib olup (13) mevt-i nāsı ve āhireti ferāmuş eder ki **فَمَا رَجَحْتَ تِجَارَتَهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ** anlarun şāmındadır. Ye gāhī 'akl ḡalebe edüp (15)

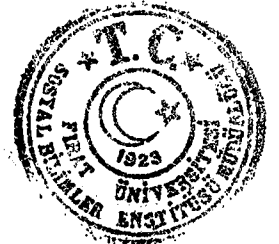
124 a

cānib-i āhirete müştāk ve nefehāt-ı nesīm-i rabbāniyyeden istinsāk (1) hevāyı 'ākibet kılup halkdan müstevhış ve Hāk'la müste'nīs (2) (B91a) olup çeşminden cevāb-ı rahat-dur ve cism-i pisteri āfiyetde (3) bī-huzūr sīnesi nūr-şuhūd cemāl ile mālā māl ve meşāḡil-i (4) kalbi muttasıl zikr Hüdā-yı müte'al **رَجَالٌ** Anlarun hakkında. **لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله** Beşir eyitdi. Bī-necdā-yı lā-yezāl (6) penc mäh U sâidür ki sencileyin yār muvāfık talebindeyim. Rubā'î ;

ای کرده درد عشق تو اشکم بخون دل
وی ایزدم سرشته ز عشق تو درازل
ترسم که در فراق جمال تو ناکه مان
سر برزند ز مشرق عمرم شب اجل
فرد توهایی ومن خسته بیچاره کدآ
پادشاهی شوم از سایه بمن برفکنی

deyüp (11) biri biri ile merḡabā edüp 'ahd-ı ihvet ve 'akd-ı muvafakāt (12) baḡladılar. Hārūn enḡışt-i tahayyüri deḡānına koyup bunlarun (13) ḡāline nigerān ve ser-gerdān idi. İstediler ki bir tarafa revān olalar. (14) Hārūn Reşid eyitdi. Ey civān şāhib-i dīl kâil olmaya mı ki (15)

124 b

benümle hem-rāh olup Bağdād'a gidevüz. Senüñle rāh-ı reşāda (1) sülük edüp
me'ārifinüzden behre ve esmārınuzdan semere hāsıl (2) edevüz. Beşir eyitdi. Yā
'Abdullah sen ne bizüm şohbetimize lāyık (3) ve ne biz senüñ muvāfıkuz. Hārūn
eyitdi. Niçün? Beşir (4) eyitdi. Zīrā sen bizüm bendemizüñ bendesısün. Hārūn
ğazāb edüp (5) Ey ğulām bu ne kelāmdur dedi. Beşir eyitdi. مهلاً يَا عَبْدَ اللَّهِ

Ya'ni ism-i evvel zīrā hevā ve hışam sağa mālīkdür. Bir fi'l-i arzu (7) etsen elbette
ve kimseye (B91b) incinsen behre hāl ğazab (8) edersin. Bu iki hāletüñ sağa
istilāsı vardur. Amma (9) bu iki hāşlet bize bende-i mağlūbdur. Biz anlara mālīk
ü ğālībüz. (10) Arzūyı, nefsi vermezüz ve ğazābımızı kezm ederüz ki وَالْكَاطِمِينَ

الغَيْظِ وَالصَّافِينَ عَنِ النَّاسِ. Hārūn Reşid giryan oldu. Ye mev'izet taleb
etdi. Beşir eyitdi. اِجْعَلْ هَذِهِ الْآيَةَ نَصَبَ عَيْنِكَ اَفْرَأَيْتَ

ان منعناهم سنيين ثم جائتهم ما كانوا يوعدون
ما اغنى عنهم ما كانوا يمتنعون ayet. Ya'ni şunlara ki (15)

125 a

dünyāda nice yıllar nāz ve ni'met verdük. Çün mevti yetiše. (1) Ne māl feryād-res
olur anlara ne leşker. Bunu deyüp Hārūn (2) Reşidi giryan mahzūn koyup
girdiler. Şi'r ;

ومن عادة الايام تحريك ساكن
وتفريق مجموع وتنقبض منها
ديكر ، فلك را كآجر تفريق مشر
فكل الصفو منها قد تكرر

ونقول تم الكتاب : ورتبنا الوهاب : وله الدنيا عطاء
حساب : انا العبد والعبد مخطئ ومصيب والله جالى
اعلم بالصواب وقع الفراغ عن تحرير هذا الكتاب وقت

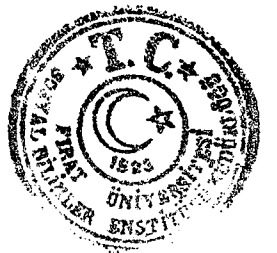
صلوات الجمعة من ذى القعدة الشريفة فى شهر
سنة عشر و الف من هجرة النبوية المصطفوية .

كتب الضعيف الحنيف محمود ابن الحاج مصطفى
الحنيف الايدى عن فضاء بوز طغان عفا عنهما الرحمن

عفاه الله تعالى لكاتبه وقارئه
ولمن نظر هذا الكتاب المتطاب

HAŞİYELEER

HAŞİYE LER

(Bu bölümler A 11/a - b sayfanın kenar yazılarıdır.)

Ya'ni te'alluk-ı irâdet iledür. Yoksa irâdet-i kadîmenün Meryem hâdisi ile ittihâd ile mümkün degildir. Amma te'alluk hâdisdür. Ye hâdis-i hâdis ile müttehid olmak câizdür. Ye imânumuz bu vechile olmak sahîhdür.

Şahâyifü Semerkandide eydür. Müşrikün taife-i sâlisdür. Ta'ife-i evvel İbni Evsândur. Ye anlar eyderler ki beşer için İlah-ı a'zamun 'ibâdetine ehliyet yoktur. Ye melâikeden bir melekin suretin ma'bûd-ı a'zama ve layle ittihaz idüp anı 'ibâdet ederler. Bu itikâd ile ki ol mülk sâkinleri şehrün müdebbiri ve hafızı ola. Ta'ife-i sâniye Seneviyyedür ki şâbât-ı kadîmun ederler idi. Nür ve zulmetdürler. Ta'ife-i sâlise Nasârîdür ki Kostantin-i mülük din-i Nasârâyâ dâhil olmazdan evvel bunların sahîh üzre idiler. Tevhîd-i Hüdâya ve Nübüvvet-i Hazreti 'İsâya 'aleyhi's-selâma imânları var idi. Amma Kostantin tenessür edüp muhtelif oldular. Ava'il-i Nestüriyye Hazreti 'İsâya Allah dediler. Ye ava'il-i Ya'kub ibn-i Allah dediler. Ye ava'il-i Mülkaniyye İlah üçdür dediler. Amma bunların müteahhîrini bu kavî-i müstenkîrden mücevvib dediler ki Allahü Te'âle cevher-i vâhiddür. Anıçün akânîm-i zâtiyye vardur ya'ni üç havas-ı cevheriyye sâbitdür. Efnüm âb ki zâtdur. Efnüm İbni ki kalimedür. Ye efnun-ı Ruhul-Kuds ki hayâtdur deyü efânîm sülûs cevheriyyetde vâhid ve ba'zilar ittihâd-ı halefle mâ'il oldular ve Mülkân ve Ya'kub ve Nestür birer şahsun ismidür amma Fahr Râzî Tefsîr-i Kebîrde eydür. Allahü Te'âle için veled isbat eden üçdür. Biri kâfir-i 'Arâbdur ki Melâ'ike binatillah derler. İkinci Nasârîdür ki Mesih bin Allah derler. Üçüncü yahûddur ki 'Azîz İbni Allah derler.

(Bu bölümler A13a-B7b'nin kenar yazılarıdır.)

Meselâ Şu'bedîler ya'ni hokkabâzlar gösterdiği san'atlar gibi hiç birisi emr-i muhakkak degildir. Hıfl-ı yed ve sür'at-i hareket ile hâşıl olur. Hâşıl ü nümâyışdır. Katre-i nâzla hatt-ı müstakim ve şule-i havâle ve şekli-i müste'îldür. Görünmesi heb o kabildendir.

Ağlât-ı hissiyyenün emsilesi muvâfık edâ'ilinde çokdur. Zikre ihtiyâc yokdur.

Pes müdde'aları dahî sâbit olmaz. Zîrâ müdde'aları hak batin ve mestürdur. Ye ma'rifet-i Hak mu'allim mürşidsiz ğayr-i mestürdur. Mücerred delîl-i 'akl ile ma'rifetullahâ sebîl olmaz demek idi. Nitekim muvâfıkda mezkûrdur.

(A13a- B7b'de kenar yazısıdır.)

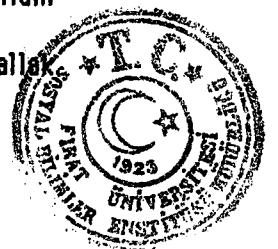
Mezheblerinde hod bu mülâzime memnû'adur. Zîrâ 'akl-ı umür batınıyyeye delîl olmaz derler.

(Bu bölüm A13b-B8a'da Tarih kelimesiile ilgilidir.)

Târih aşında Tevrîhdür. Yerrehenün maşdarıdır. Errehât ma'nâsınadır. Târih luğatda ta'rîf-i vuku'ât ma'nâsınadır. Meselâ erhâtu'l-Kitâb bi-veym-i kezâ derler. Âtiyyet-i vakt demekdür.

(Bu bölüm A14/a-b, B8/b, A15/a, B9/a-b'de kenardadır.)

Bu fukarâ-i sâbika bu mahalde şübhe helecân ederdî ki hukemâ aşî üzere hod felek burucununun halkı 'arşdan müte'ahhirdür. Pes 'arşun ibtidâ-i deverânî mîzandan oldu demek tevcîhe muhtâcdur. Zîrâ muktezâ-yı 'akl budur ki halk olunduğı zamânda hareket ede ka'ide-i hikmet üzere. Pes mahlûkun hareketin ğayr-ı mahlûka nisbet nice müyessirdür? Amma bi-hamdillahi Te'âlâ Şeyh Ekber Hâzretlerinin 'Uzletu'l-Müstevfîr adlu risâlesinde mu'allâk

oldu ki eflāk-ı şeyḫun ve tevābi'īnün katında on birdür. Evvel 'arş-ı rahmān, ikinci kürsī aḡa 'arş-ı kerem derler. Üçüncü burūc-ı felek ki felek-i a'zamdur. 'inde'l-hukemā'-i ve müceddid cihātdur. Şeyh Ekber-i Burūcī anda işbāt etmişdür. Pes Sadreddīnün bu mu'ammada 'arş-ı a'zamun ibtidā'-i deverānı mizāndan olmadı dedüğü 'arş-ı istilāh-ı ḡakīm ile te'birdür. Amma murādları felek-i burūcdur. Pes bu tekdırce burūc-ı mizān 'arşun kendü zātında olup ve harekete ibtide ol mahālden olucak şübhe kalmaz. Nitekim risāle-i mezbūrede de şeyḫ-i mezkūr 'Unvān bābları böyle zikretmişdür. Bāb-ı 'arş-ı rahman ....(Arapca)... Bāb-ı 'Arşul Kerīm ...(Arapca)... Bāb-ı El-Felekül- Buruc .... (devamı 'Arab harfleri ile yazılmışdır.).....

(A16/b ve B10/a'daki kenar yazısı Arapçadır.)

(Bu bölümler A17/a-B10/b 'de kenar yazısıdır.)

Ya'ni Hāzreti 'İsā 'aleyhi's-selām ba's olunmazdan evvel (mukaddem) Hāzreti Yahyā 'aleyhi's-selām 'İsānün nübüvvetinden haber verüp şeri'atine tābi' olmuşdur. İncilde mestürdür ve Hāzreti Yahyānün ismi İncilde Yuhānedür. 'İsā ile Hālīme oğullarıdır.

Meşhūr olan 'İsā 'aleyhi's-selām dördüncü kat gökdedür. Amma ḡadis-i Mi'rācda Resūlullah sallallahu 'aleyhi vesellem 'İsā 'aleyhi's-selāmı ikinci gökde mülākāt etdüm deyü buyurur. Amma 'İsā ruḡullah olup ve rūhun makāmı sidre olmak ḡasebī ile sekizinci gökde olmak fehmi olunur.

(A18/a 'daki yazı 'ulu'l-'azm ile ilgilidir ve Arapçadır.)

(B18/b 'daki yazı 'Ömer bin 'Abdul'aziz ile ilgilidir.)

Anun zamānında 'ulemā-i ehl-i şeri' çok idi.

(B18/b 'daki kenar yazısı Muhammed Bakır ile ilgilidir.)

Ba'zı ehl-i tāriḫ-i 'ulemādan İmām Muhammed Bakır derler. El-

‘indellah.

(Bu bölüm B11/b'de kenar yazısıdır.) Zikr olunan enbiyâ ve evliyânun her bir ınlun ve her yüz ınlun evvel cüz'inde gelmek lâzım degil, hemen esnâsında gelmesidür.

(Bu bölüm B11/b'de kenar yazısıdır.) Ba'zı ehl-i tarih sekizde Berkokı der. Mısır dokuzda Sultân Selîm derler.

(Bu bölüm A19/a - B11/b 'de kenar yazısıdır ki tabaka-i uladaki piş-dâd ile ilgilidir.) Bunlar piş-dâd ile mülkâb olduklarına sebep nitekim Târîh-i Mu'cem sâhibi Huseng hakkında ve vâsfinda demişdür. ....
(devamı Arapçadır.) ....

(Bu bölüm B12/a'da kenardadır ve Tahmâsıb ile ilgilidir.)
Züber Tahmâsıb ba'zıları ismi böyledür derler.

(Bu bölüm A20/b - B12/a'da kenardadır.) Firdevsî :

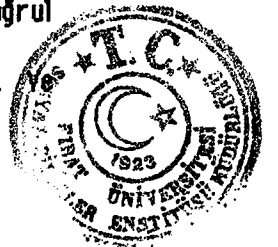
Bigi müjde berdi bizdin zü

Ki tâc-ı Ferîdun bî-nev şevket nu

(A20/b - B12/a 'da kenar yazısıdır.) Nizâm tevârihde Tūr neslindendür. Deyrler ile Tūr ki Menucehr anı katl etmişdür. Efrâsiyâb zâlim pâdişâh idi. Ba'dehu Zab ki Zev dahî derler. Mülk-i Efrâsiyâbı elinden almışdur. Târîh-i Mu'cemde tabaka-i ūlâ bunda tamam oldu derler. Gerşâsif yokdur.

(A20/b'ge kenar yazısı Afrasiyab ile ilgilidir.) Afrâsiyâb Münücehrün oğlu Nevdîri katl edüp yerine pâdişâh oldu.

(A21/a'de kenar yazısı) Behmenün devrinde Rüstem hayatda olmayup amma Rüstemin birâderin katl edüp ve Buhtunnaşrı Bâbiliden mağrûl edüp ve cümlesini İsrâ'ili Beytül'-Mukaddese göndermege emr etdi.

Beütü'l-Mukaddesi 'imâret etdi.

(Bu bölüm A21/a - B12/b'deki kenar yazısı İskender ile ilgilidir.) Ekser müfessirîn Kur'ânda mezkûr olan İskender-i kübrâdur, Filkavs oğlu İskender-i sağirdür anuğ đayırdur demişlerdir. Amma Tefsîr-i Kebir şâhibi İmâm Fahr tefsîrinde böyle yazar ki : ... (devamı Arapçadır.) ...

(A21/b'de kenar yazısı İskender ile ilgilidir.) İskender-i Zülkarneyn Nizâm-ı Tevârihde, İskenderi tabaka-i sâniyenüğ âhirinde yazar. 'ibâreti budur. .... (devamı Arapçadır.).....

(Bu bölümler A22/a'da kenar yazısıdır.) Zîrâ mülük-ı mezkûruğ cümlesi eşraf-ı mülükden idi. Mecâlen itlâk olmalarında fesâd ihmâli var idi. Ye katl olunup ye ri'âyet olunmaları lâzım idi.

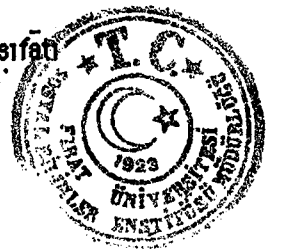
Ba'sı 'İsâ 'aleyhi's-selâm ba'zı tevârihde Beni İsrâil Yahya bin Zekeriyâ 'aleyhimâ's-selâm Şâbûr 'ahdında şehid oldu derler. Ye 'İsâ 'aleyhi's-selâm Şâbûrdan kırk yıl sonra geldi derler. Esâmide ve tertîbde ihtilâf vardır.

(Bu bölüm A22/b - B14/a'da kenardadır.) Şâbûr bin Erdşîr medine-i Hazrâyı muhâşara edüp almayup âhir melik-i hisârı duğteri ana ta'aşşuk edüp tezevvüc şartı ile eyder ki eger hisârı almak istersen bir gök kebûteri tutup ayaklarını bir gök gözlü mikre câriyenüğ hayz-ı kanı ile boyâyup hisârı burcuna salıveresin. 'Acâyib göresüğ dedüği vakı'a dedigi gibi ederler. Kebuter burca konduğu gibi münhedim olup feth müyesser oldu Allahü a'lem.

(A23/b'de kenar yazısı A23b/5'deki vahşi at ile ilgilidir.)

Ba'zı tevârih ol at deniz ayđırı idi derler ki bahr-ı canûr imiş.

(Bu bölümler A23/b - B14/a'da kenar yazısı) İsm-i sıfat

dahî delâlet eder ki zâlim ola 'Acem Bezer-cürd bir suretdür.

Ekser yārān bu beytde ezmāyeş tab' edeler. Amma semā'a mevķūfdur.

(A24/a 'de kenar yazısı) Nizāmīnūñ Heft Peykerinde Sinmār vāki' olmuş mimin takdīmi ve sūkūni ile.

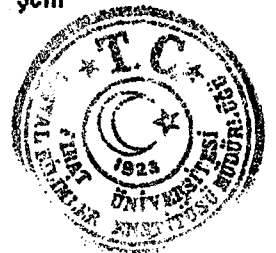
(A25/a - B15/a 'daki kenar yazısı kahin ile ilgilidir.)

Kāhin bakıcı demekdür. Saṭīḥ bir şahs idi kim cisminde kafa-sından ğayrı kemigi yođ idi. Bir mevzu'dan āḥir mevzu'a nakl etseler bir çuvāl yabaraşıb içine koyup getirürler idi. Kehānetde nāzīri (yok idi?) gelmemişdür. Nevādir-i Tevāriḥde mezkūrdur.

(A25/b , B15/a' daki Behram ile ilgilidir) Behrām-ı Çubīn melik-zādedür. Hürmüzün sū-i tedbīri (su-i fikri) ile bed fikri sebebiyle Behrām Hürmüze muḥālefet edüp (etmişdür.) Āḥir Behramūñ tuđyāni sebebiyle makhur olur.(makhur olmuşdur.)

(A28/b 'de kenar yazısı .) Kütüb-i tevāriḥde mezkūrdur ki Hişām bin 'Abdumelik calis-i meşned hilāfet iken İmām Muḥammed bin 'Ali bin 'Abdullah Hişām meclisine iki ođlu Saffāḥ ve Mansūr ile hāzır olup nice muḥākeme ve muḥādeseden sonra imām-ı mezbūr kaķkup gittigin ḥalife-i mezkūr ḥazzār meclise ḥitāb edüp bu pire herm 'arız olmuş. Elbette bu iki ođlum ḥalife olur deyü da'vī eder dedi. Bu takdirce Yezīd bin 'Abdumelik zamānında Siffāḥ ki İmma Mesfūrun ođludur. Ye da'vete āğaz edüp Ebu Müslim-i Horasāna irsāl etmek revātinūñ baṭlām zāhirdür.

(Bu bölüm A29/a - B17/a 'daki kenar yazısı) Mervān-ı ḥimār (āḥir) kaṭl olundukda evlādına Benī Ümeyye Ḥazreti Hüseyin rağıyallahü 'anhü evlādına etdügi ihānetden artuk ihānet etdiler. Mervānuñ başını şehre-şehr gezdirdiler. (gezdirüp) Seniler şād oldular.

(Bu bölümler A29/a - B17/b'de kenar yazısıdır.) Harun

Reşid her gün bin akçe kendü eliyle sadaka edüp ve yüz rek'at namaz kılur idi. Ye bir yıl hac bir yıl gaza 'adeti edüp (gazaya gitmek 'adeti idi.) Rahmetullahi 'aleyh. Bermekiler evlad-ı Sasandur derler. Fadlu 'ata ve sühada ruz-gar mesellerin görmemişdür. Muhasinleri ma'rufdur.

(Bu bölüm A30/a - B17/b'de kenar yazısıdır.) Hikayet.

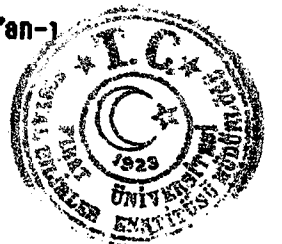
Letaif-i Haruniyyedendür ki bir gün melik-i memleket Zübeyde ile def'-i melai ve natbib hal için mula'ibe-i şetrih ederken şart ederler ki her çend-i ghalibün mağlub üzere hükmi nafi ve revan ola. Eger emr-i makruh ve fi'l-i yaman ise de pes evvel Harun galib olup ferman eder ki Zübeyde pirhen ü zir cameden ef-tab-ı bi-sehab gibi 'üryan ola. Her çend-i istifa mezid olmayup neçar emr-i halifeye imtisal ve ifti'al kılur. Saniye Zübeyde galebe kılur ve iltimas eder ki herven bir Habeş cariye ile ki ikbah-ı civariden idi cem' olalar. Amma 'iyana her ven bi'l-cümle cariyenün kabahat ü zamametinden nefret edüp ol kadar şefa'at eder müfid olmaz. Ahir hazinesinde olan cevahir-i nefisesini zübeydeye bedel eder. Zübeyde kabul etmeyüp el-hac ve'l-hacı ziyade kılur. Harun neçar habsiyye ile cem' olup sıhab-ı saleden sedef-i müşimeye bir dürr-i ne-yab mütekatır olup bir vakt-i meymunde Me'mun mah-ı esmanı zulmet-i şebden nümeyan olur gibi Haesiden tali'-i ferhunde ile tulu' edüp fitnat-ı dehada derece-i 'aliyaya irtifa' eder. Ahir Hirvenden sonra Zübeydenün oğlu Emin Muhammedi katl edüp kendü halife olmuşdur. Zübeydeden bu kelam ol zamanda sadr etmişdür ki

tafsilî Tarih-i Visakda

mezkurdur.

(Bu bölümler A30/a - B18/a'da kenardadır.)

Kur'an-ı

'Azim mahlûkdur demek bunların zamânında idi.(Kur'an mahlûkdur demek Me'mûn zamânında oldu derler.)

(Bu bölümler Mu'tasım Billah Muhammed bin Hârun ile ilgilidir.) Sekiz yıl sekiz ay sekiz gün hilâfet edüp sekizinci halîfedür. Sekiz şehir feth etmişdür. Sekiz oğlu ve sekiz kızı var idi. Amı gün halife-i müsemmen itlâf ederler.

Zîrâ sekizinci halife olmuşdur. Ye sekiz şehir feth etmişdür. Sekiz oğlu sekiz kızı vardır. İmâm Ahmed bin Hanbel Kur'an mahlûkur dediği gün darb-ı şedîd urdu.

(Bu bölümler A31/a-b ve B18/b - 19a 'da kenardadır.)

(Aleviler on üç bes neferdür.) Evvel Muhammed Mehdi bin Ahmed bin İsmâ'il bi İmâm Ca'fer Sadık halife oldu. Ba'dehu Ebu'l-Kâsım. Ba'dehu oğlu Mu'zeddin , ba'dehu oğlu Ebû Nâsır, ba'dehu oğlu 'Aliyyü'l-Hükm , ba'dehu oğlu Hasan- ba'dehu oğlu Yetim, ba'dehu oğlu Ahmed, ba'dehu oğlu Ebû 'Ali, ba'dehu oğlu Me'mûn 'Abdulmecid bin Mustansır, ba'dehu oğlu Ebû Mansûr Tahîr ba'dehu oğlu Ebû'l-Kâsım Sâbir ba'dehu oğlu Ebû 'Abdullah on iki yaşında az rüz-gâr-ı hâlîfe olup haste oldu ve ismini hutbeden ihrâc etdiler. Ba'dehu âl-i 'Abbâsdan Kâdir Billâh halife oldu.

Ba'zı kütüb-i tevârihde Âl-i Būye on beş neferdür ki zikr olunur. Ebu 'Ali, Ebû Hüseyin, Ebû Mansûr, Ebû Şüca', Ebû'l-Hasan ve Ebû Tahîb, Ebu Tahîr, Ebû Muhammed, Ebu Şüca' ve Ebû Fevâris ve Ebû Şüca' ve Ebû Mansûr ve Ebû Muzaffer, Ebû Muhammed, Ebû Neccâr.

Âl-i Būye kâmusda Būye 'ale vezn zeminedür. Ba'dehu feth-i bâ ve sükun-ı yay ile dahî rivâyet olunur. Bevye gibi.

Ba'zıları Selçuk Hatun Arslan bin Melik bin Sultānu'd-devle kızdır

Bunun neslinden on beş kişi bir biri ardınca padişah oldular. Evvel Tuğrul Beg bin Mehmed bin Mika'il bin Selçukdur.

Tuğrul mukaddema Sultan Mahmudun zir-i rikabında yürür idi. Ahir kerden-keşlik edecek Sultan Mahmud am ahz edüp yedi yıl Sind-i Sinada tevabi'inde bir kal'ada habs etmiş idi. Sultan Mahmud vefat edicek etraftan hücum edüp padişahlık Al-i Selçuka müntakil oldu derler.

Yefat-ı Sultan Sehr bin Melik Şah-ı Selçuki 'Irak ü Şam ü Haremeynde hutbesi okunur idi.

(Aşağıdaki bölümler A31/b - B19/a 'da kenardadır.)

Cengiz, Nasır zamanında Bağdada müstevli olup ahir zafer bulmadı.

Bu halet Şeyh-ı mezburun kerametidür dürler. (-B)

Yefat-ı Kılıç Arslan bin Selçuk Konyaya, Sivasa malik olmuştur sene 588.

Yefat-ı İmam Fahr Razi kaddesellahu sırruh. El-'aziz Behram sene 606.

Yefat-ı Şeyh Muhyiddin-i 'Arabi kaddesellahü sırrıhu, el-'aziz sene 637.

Yefat-ı ve sadise Şehabeddin feylesofdur. Haleb-i fi-sene 587.

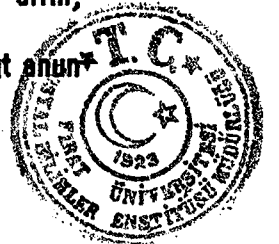
Yefat-ı sahibü'l-kisar sene 537.

Yefat-ı Şeyh 'Abdulkadir Geylani kaddesellahü sırruh, el-'aziz sene 525.

Yefat-ı Sultan Sehri bin Melik Şah-ı Selçuki 'Irak u Şam u Haremeynde hutbesi okunur idi. sene 525.

(A32/a-B20/a'da kenar yazısıdır.) Ta'rif-i Nizamü'l -Mülk.

Nizamü'l- Mülk Tusi Melikşah-ı Selçukinün veziridir. Hatem-i yüzera 'alim, fazıl ü şehadür.Sabah milhi elinde cam-ı şehadet nuş etmişdür. Bu beyt anun

hakkındadır. Şi'r ; Bir vezîr ü 'âlim ü şâ'ir ki utusu bûd
Çün Nizâmü'l-Mülk ğazzâyi ü Firdevsi bûd.

Fuzalâ-i vüzerâ Nizâmü'l-Mülk , 'Amîdüddîn ü Ğiyâseddin.

(A32/b'de kenar yazılarıdır.) Tâife-i Ğazniyye müddet-i saltanat
sâd ü tis'atü ve yek sal.

Taife-i Dilmiyye Âl-i Būyâ dedükleri bunlardır.

(BU bölüm A33/a-b ve B20/a-b'de kenar yazılarıdır.)

Hikâyet : 'Amîdüddin Tuğrul bin Sunkurlu veziri idi. Eda-i risâlet için
Sultan Mehmed-i Harezmi Şâhı varup Sultan Ağras ve İstinyâs için kürsî-i zer
üstüne iclâs edüp bir gün esnâ-i meclîsde Sultân Batrıkı'l- İmtihân san'at-ı
mutâbakâde bu beyti okuyup, Beyt ;

در رزم جواهریم و در بزم جوموم : بردوست مبارکیم و بردشمن شوم
Hâceye etmâm buyurdular dahî bil-bedihe buyurdular. Şi'r ;

از حضرت ما برند انصاف بشام : وز هببت ما برند ز ناز بروم

Bu zik olunan beyitler İmâm Fahr hakkında 'Amîdüddînün'dür ki İmâmdan İbşâl
ü Selâmân kıssesinden hâlli eşkâl edüp anlar dahî suâllerine cevâb verdükleri
ni'metlûğ şükründe demişler imiş. Şi'r ;

سلامان مني عذوة وعشية : على ماجد المكارم انشأ

Hadîs-i Sülâmânî ve kıssâ-i İnsânî. Hikâyet. Evvel iki beyit ile verdüğü cevâbun
lezzetinden Sultân-ı mezbûr üç gün şarâb-ı talhî nuş edüp bi-hüş oldu. Luţfuna
şehlerlûğ bahâne gerek.

Târîh-i Yessâfide sekiz neferdür. Âhîr Harezim Şâh ve müddet-i
melikleri altı yüz elli beş tamâm oldu derler. Allahü a'lem

Taife-i Mülâhîde bu taife Atâbeg Muzafferüddin ile mülkâblarıdır. On
bir neferdür. Müddet-i melikleri yüz otuz yıldır.

Atsız Muhammed oğludur. Ba'dehu Sultān Arslan Harezmi Şāh olmuştur. Sultān Şāh ve 'Alaeddin bunun oğullarıdır. Ba'dehu Sultān Muhammed bin Tegişdür. Ba'dehu oğlu Celāleddinde hevā-yı devletleri menkūş olmuştur. Harezmsāh Celāleddinde tamām olmuştur. Mezbūr sultān Celāleddin Tiflisi feth edüp sevāmī'-i mevāzi' küfr ü tednis iken mesācid-i mücamī'-i İslām ve nūmayid-i ... a'lām etmişdür. Ve Sultān Celāleddin medhinde kemāl-i İsmā'ili nice kaside demişdür. Bu iki beyt nümūdār olmağın sebt olundu. Şi'r ;

(Şi'r Farsca olarak yazılmışdır.)

Tārīh-i Yessāfide Muhammed Harezmsāh, Melika Tegin oğludur. 'İbret ü saf evvel işaniyān Muhammed Harezmsāh pedereş Melik Tekin şulām-ı büddür. Āhır 'ahd-i Selçūkiyān ... (devamı Farscadır.) ....

Tārīh-i Yessāfide āhır Deyālimden Salğuryāna dek müddet-i mülūk-Selāçuk seksenbeş yıldır. Amma Nizām-ı Tevārīhde yüz altmış olduğu mülūk-ı mezkūrenüj müteferriķe-i hakīm oldukları memālikde seksen beşdür. Pes kelāmeyn ortasında muvāfakat bu müddet ola ki dört yüz elli sekiz senesinde Selçūkiyān Alb Arslan vilāyet-i Karsa gelür. Ba'de'l-istihlās bey'atiyle Karsada yedi kimse hakīm olmuştur. Fazlu'n-Şibankār ve Rūknüddeve Hımār Tekin Atabek ve Celāleddin Cavī ve Atabek Mizāce ve Atabek Tekureş ve Atabek Etraba Melikşāh. Bunlardan sonra Vilāyet-i Karsada Ğaznev Nüvīt Salğuri zāhir oldu.

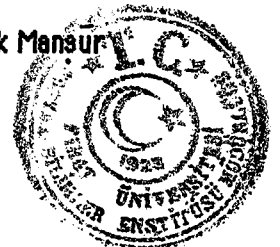
Hulefā-i Fātımīn nefer 14, müddet-i saltanat işān 270 sene. Evvel diyāri mağrībde zāhir oldular. Amma Zehī "haşa bunlar 'Alevi olalar. Neşeblerinde kizb ederler" der. 1- 'Abdullah bin Hasan bin Muhammed bin 'Ali Mūsā er-Rizā bin Mūsā Kāzım bin Ca'fer bin Muhammed Bakır bin Zeynel 'Ābidīn el-Hüseyn bin 'Ali rıdvānullah 'aleyhim ecma'in. 2- Ke'im

Biemrillah. 3- Muhammed Mansūr Bi- Emrillah İsmā'īl. 4- Mu'zeddinillah Mu'ad bin Mansūr. 5- El-'Aziz bi-Emrillah Bezaz bin el-Mu'zeddinillah 6- El-Hakim Bi-Emrillah Mansūr 7- Ez-Zahir li-a'zaz-ı dinullah'Ali, 8- El-mustansır Billah Mu'ad Tahir, 9-El-Musta'li Billah Ahmed bin Mu'ad . 10- El-Emir Bi-ahkamillah Mansūr, 11- El-Hafiz Lidinillah 'Abdulmecid, 12- Zaferullah İsmā'īl, 13-El-Faizi Binasrillah, 14- El-Kesid Lidinillah 'Abdullah Yusuf.

Devlet-i Eyyubiyye, nefer-i merd ü zen. 1-Melik Selahaddin Yusuf bin Eyyüb, 2-Melik 'Aziz İmāduddin, 3-Muhammed Mansūr bin el-Melik 'Aziz, 4-Melik 'Adil Muhammed bin el-'Arab kardeşi Selahaddin, 5-Melik Kamil Muhammed bin , 6-Melik 'Adil es-Safir Ebü Bekir, 7-Melik Salih Necmeddin Eyyüb, 8-Melik-i Mu'zem Türān Şah bin Melik Salih Necmeddin Eyyüb, 9-Türān Şah helak olup hātunı Ümmü'l-Celil padişah oldu. Yeziri Gazeddin Türkmāniyye nikah edüp halk razi olmayup Melik-i Muzaferüddin Musa Bin Nasir tahta geçdi.

Devlet-i Türkmāniyye: Neferi (1) müddet-i melik İşan 134 sene Melik Ma'zeddin Türkmānī Ebü Bekir Çaşingiri idi. Sonra Ümmü Celil ki esmer-i şecer nikah edüp Musa zamānında ya'ni Atabek ya'ni İalā idi. Ba'dehu müstakil padişah oldu. Melik Mansūr 'Ali Kazer ma'zi sene-i sabi'de Hülagü huruc edüp Mu'taşımı kal' ü ketli etdikden Haleb ü Şām alıp Mısıra tevcih etdikde Şām zeminde 'asker-i Tātār ile ceng edüp Mısıra 'avdet etdikde Gazeddin Beg kollarında ..... kadar ve bālāben vehadur. Ye ğayrı — ğayr-i ittifak ile şikārda şikārda ketli bi ketli edüp birini tahta nisbet etdiler. Sene 258. 4-Melik Tahir bin Beyber bin Bend Fidaru'l-Mazi , 5-Melik Se'id Muhammed Berket Hān, 6-Melik 'Adil Selameş, 7-Melik Mansur

Ebu'l-Me'âlî Kılâven, 8-Melik Eşref Şalâheddin Halîl bin Kılâven bunun latîf eş'arı vardır. Yessâf târîhinde mubâleğa ile vâsîf ider. 9-Melik Nâsır Muhammed bin Kılâven karındaşı yerine pâdişâh oldu. Oğlancık olduğu çün umerâ 'azî etdiler. 10-Melik Hân 11-Melik Mansûr Li-Emîn Melik Eşref umerâsından idi. 12-Melik Muzaffer Baybarsı Çâşengîr Muhammed Bin Kılâven ma'zûl oldu. Tahta geçmiş idi. Kirve Muhammed bin Kılâven tahta geçdi ki Nâsır Liddînullahdur. 14- Melik Mansûr Ebû Bekir İbn-i Muhammed 15- Melik Eşref 'Ala'iddin bin Muhammed birâderi yerine geçti. 16- Melik Nasır Ahmet bin Melik Nasır 17- Melik Salih 'İmedüddin zikr olanlar her biri bir kaç ay halife olmuşlardır. 18-Melik Kâmil Şa'bân bin Muhammed bin Kılâven 19-Melik Muzaffer Emir Hân 20-Sultân Hasan bin Melik Nâsır 21-Melik Şalâheddîn Muhammed 22-Melik Mansûr Muhammed bin Emîr-i Hâcî bin Muhammed bin Kılâven 23-Melik Eşref Şa'bân bin Hasan bin Muhammed bin Kılâven 24-Melik Mansûr 'Ali bin Şa'bân 25-Melik Sâlih Hacı bin Şa'bân tâzelik cihatinden ğazel olunub Melik Tahir Berkok yerine geçti. Allahu A'lem.

(A34a'da kenar yazısıdır.) Devlet-i Harezmiyân Celâleddin de tām oldu. Mecbûr Sultân Celâleddin Tiflis feth edüb suvamâ'ı mevâzi'-ı küfr ve tednîs iken mesâcîd-i mücâmî'-i islâm ve mu'âbid eimme-i a'lâmâtmişdür. Sultân Celâleddin Kemâl a'yle nice kâsîde demişdur. Bu iki beyt nümûdar olmağa sebep oldu. Şi'r

.... Арарса ....

(A34a'da kenar yazısı.) Ergün ve Ahmed ikisi dahî sülâle-i Hülâgüdür. Cengiz Hân'dan çerağ Muhammedî evvel firüzân eden Ahmed'dür. Atası Abak'dan sonra taht-ı saltanat cülûs edüb tam ebkâ-yı ebkâ etdi. Âhir birâderi Ergün Ahmet üzerine hürûc edüb nitekim siyâset ...

(A34b'de kenar yazısı.) Bu beyitler Tārīḥ-i Yessāfide meḵūldur ki nisb- Cengīziyām 'Alī zikr etmişdür. Beyt,

Ebū Sa'īd bin olcānibu bin Ergun Selīl Şāh Ebāka bin Hülāgu Han

(A34b'de kenar yazısı.) Devlet-i Çerākis fī-sene 738, 22 nefer, müddet-i melik 137.

(A35b ve B21b'de kenar) Devletşāh eydur 'Osmān Ğazī zamānında Īrān zemīninde pādīşāh Ğazān Hān bin Ergūn Ebkāy bin Hulāgu bin Tūū Hān bin Cengiz Hān idi. Tebrīzde on iki medrese ve bir cāmī'-i şerīf binā etmişdür. Evlād-ı Cengīzden evvel Ğazān müselmān olub ba'dehu oğlu Muḥammed Hudābende sefere gıdūğı zamānda medrese-i seyyāre deyu iki tarāfında iki çadır kurulub dānişmendlerine müderrisler ders deyup vazīfe ve ta'āmları pādīşāhdan verülür idi. Ba'dehu oğlu Ebū Sa'īd Hudābende pādīşāh olub evlād-ı Hülāgu bunda munkariz oldu.

(Bu bölüm A35a ve B21a da kenar yazısıdır) Devlet-i Çerākis fī-sene 783, 22 nefer müddet-i melik 137. 1-Mālik Melik Tāhir Berkok el-'Osmān el-Çerkesī. 2-Melik Nāsır Ebu's-Sa'adet bin Berkok. 3-El-Melik 'Adil Ebu'l-Fāzil 'Abbas el-Musta'ın Billah bin el-Mütevekkil 4-El-Melik'l-Mueyyid Ebū Nāsır Şeyḫ Maḥmūd Tāhiri Berkok ümerāsından idi. Sābitu'l-Mülk eder. 'Abbāsī 'azl edüp yerine geçürdüler. 5-Melik Muzaffer Ebu's-Sa'adet Aḥmedī Şeyḫ Maḥmūdī 6- Melik Tāhir Tanerked Melik Muzaffer zamānında müdebbir Melik idi. 7- Melik Şālih Muḥammed Tezcāyīydi. 8-Melik Eşref Melik Berkok 'ıfkāsından idi. 9-Melik el-'Aziz Yūsuf 10-Melik Tāhir 11-Melik Mansūr'Osmān bin 12-Melik Eşref Enyāl Nāsırī 13-Melik Müeyyid Aḥmed ibn-i Enyāl 14-Melik Tāhir Hoşkadem 15-Melik Tāhir Yekbāy 16-Melik Tāhir Temir bife 17-Meliku'l Eşref Sultān Kāniyāy, Melik

adamlarından idi.18-Melik Nâşır Muhammed bin Sultân Kayıtbây 19-Melik Tâhir Ebû Naşr Kaşev 20-Melik el-Eşref Canpelat 21-Melik el-'adil Tomânây. 22-Kaşu Ğayri Allahu A'lem.

(A36a ve B22a da kenar) Ba'zı ehl-i târîh İbtidâ-i devlet-i 'Osmaniye'yi bu vechile ifâde etmişler. Amma merhûm İbn-i Ramazân Nişânî Menâkıb-ı 'Âh 'Osman yazdıktâ böyle takrîr eder ki, Cengîz fıtrâtında mülkü-ı 'Aceme tefrika düşüb Mahân şehrinüñ pādîşâhı Süleymân Şâh kendiye tâbi' konar-göçer Oğuz u Tâtâr 'askeriyile rûma gelüb nehr-i fıratdan geçerken Süleymân Şâh garķ olub Ca'ber kal'ası önünde defn olunur. Ye Süleymân Şâhın üç oğlu kalur. Birisi Ertuğrul biri Sunkur biri Gündoğdu biri dindâr Ğayrıları dönüb şirk gidirler. Ertuğrul Konya'da Âl-i Selçuk Sultâmı 'Ala'eddîn yamna gelüb ba'dehu taht hükümetlerinde yurt taleb etdüğde Sükut Cidd-nâm mevzu'da kıslak ve Tumâlic ..... tağın yaylak ta'yîn etdiler. Min ba'di küffâre Ğazâya meşğul olub âhir vefât etdi. Üç oğlu var idi. Biri Gündüz Alp İznik'de medfündür. Biri Saru Beni biri 'Osman Ğazî, âhir 'Osman Ğazî Karahışarı feth edüb kırk üç yaşında nâm-ı şerîfine hutbe okunub evvel Tursun Fakîh okudu derler. El-'ahdehu 'ale'r-Ravî.

(A36a ve B22-kenar) 'Osmanın (Ğazîniñ) 'ulemâ ve sülehası Şeyh Şadrettin Konevî, Celâleddîn Rûmî velâdetes fi sene 215. 'Aşık Paşa İbn-i Muhlîş Paşa, Kumral Abdal, Mevlânâ İdrîs Edebâî muktadâ-yı cumhûr ve Mevlânâ Kara Halîl Cenderelü, Hakîm Şer' Fakîh bin Bahsî, Fakîh İmâm Râyit 'Osman (B- viledet-i 'Osman fi-sene 215)

(A36a da kenar) 'Osmanın zamânında Sultân Muhammed Ğazân Ser Pādîşâh idi. Münşeât-ı selâtinde bu ..... Karamân ser tabli ba'zı Terkân ki bilâd-ı Yunân müstakîl şedend ta zamân-ı 'Osmaniye'dur. Karamân ba'zı

tevarîhde Sultân 'Alâedin'den sonra oğlu Sultân 'Ayneddin pâdişâh oldu. Zâlim olmadığın kulları katli edüp nesli münkati' olur. Ba'dehu Şeyh Muhlis pâdişâh olup altı aydan sonra Baba İlyes şofilerinden Nüreddin şofinüñ Karamân nâm oğlun şâh ederler. Vilâyet-i Yunâna şimdi anıñ çün Karamân vilâyeti derler. Sebabi budur Allahü a'lem.

(B22a'da kenar yazısıdır.) 'Osmanuñ ve Orhanuñ şaltanâti ahdinde Sultân Gazân bin Erğun bin Ebkâ-yı Hülâgu Hân ibni Tülü Hân ibni Cengiz Hân memâlik-i İrânda pâdişâh idi. Ol ta'ifeden evvel müslümân oldur ve Gazânuñ birâderi Mehmed Hüdânde, 'Osmanâ ve Orhanâ mu'âsir olmuşdur. Ba'dehu Mehmedüñ oğlu Ebü Sa'îd Hüdâ-bende evâhîr-i 'Osmanâ mukâriñdür. Fi-şene 736.

(Bu bölümler A36a/b ve B21a/b'de kenar yazılarıdır.)

(Ertuğrul ile ilgilidir.) Ertuğrulun altmışıncı atası Nüh 'aleyhi's-selâm olur. Bir rivâyetde yüz kırk birinci atası Nüh 'aleyhi's-selâm olur.

Mevlânâ İdrîs Târihiñde Oğuz-âb mülük-ı Türkistân Seyyid Hâkândur ve nesebi Oğuz kavli-i Mu'arrer Hân üzere iki mertebede 'İsâ ibni İshâkâ yetişür. Nâm-ı Türkde Kayı Hândur derler.

(Bu bölümler A36b ve B 21b'de kenar yazılarıdır.) Sultân Ebü Sa'îd Hüdâbende 'aşırında devlet-i Selcük-i Rüm zevâl oldukda devlet-i mülük-ı müteferrikaya intikâl edüp her keşi bi'l-fi'l mutaşarrıf olduğı vilâyetde müstakîl pâdişâh olmuş idi. 'Osman- Orhan beg zamânına dek. Ba'dehu istilâ etdi. Mülük-ı mezburenüñ birisi Aydın'dır ki vilâyet-i ma'rûfdur. Ye birisi Menteşe ve Hamîd'dür ki nesl-i mülükdan idiler. Ye ikisi Saruhân ve Karesi ki Sultân Mes'ûd-ı Selçukî mürebbâlarından idiler. Her birinüñ vilâyetleri ma'rûfdur, zikre muhtâc degildir. Mevlânâ İdrîs.

Nizāmül Mülk ve Gıyāseddīn fuzalā-i vüzerādandır. Emīr Gıyāseddīn'dür. .... (devamı Arapçadır.) .....

Cülūs-ı Murād Hân-ı Gâzî 'aleyhi'r-rahme fi-sene 721.

Yıldırım Hânun vezirleri 'Alî Paşa ve .....

(A36b'de kenar) 'Ulemâsı Candarlu Halîl, Tâceddin-i Kürdî, Kara 'Alî şarîh ü kayedür. Meşâyihi Karaca Ahmed- Geyikli Baba, Ahmâ Ozan, 'Abdâl Murād, 'Osman Beg ve bunun sultânî 'ahdında Sultân Gazân bin Erğun ibni Çengiz Hân memâlik-i İrânda pâdişeh idi. Oı tayıfede evvel müslümân olur. Ve Gazânun birâderi Mehmed Hüdâbende 'Osmana ve Orhâna mu'âşır olmuşdur. Be'dehu Mehmedün oğlu Ebû Sa'îd Hüdâbende evâhir-i 'Osmana mukarîndür ve imtidâd-ı saltanatı sene 736.

(Bu bölümler A37a , B22a'da kenar yazılarıdır.)

Edirne tekfûrunun ismi Enderiye idi. Tağyîr edüp şehrinün ismini Edirne kodular. Münşe'ât-ı Selâtin'de mezkûrdur. Canik Cân mu'âşır-ı Murād'dur. Canik vilâyetine hân idi. Reşîdü'd-dîn Hakîm Erzeni'r-Rûm idi. Karamanoğlu hakîm-i Konya, Hamîd İli hakîmi Hüseyin Beg, Kastamonu hakîmi İsfendiyyâr Beg bu cümle mu'âşır-ı Murād Gazîdür. Ve lafz-ı pâdişâh ile müsemme bir kimesne buna vezîr-i a'zam olmuşdur.

Sultân Murād Hân 'ulemâ-i 'aşrı Cemâleddin-i Akşarâyî şarîh-i İzâh Monla Fenâri Rûma gelincek Monla'ya dânişmend olmuş Seyyîd Şerîf Monla'nun şehrine geldikde vefât etmiş bulunup, Fenâri ile ikisi Mısıra gitmişler Koca Efendi ki Burusa kadısıdır. Oğlu diyâr-ı 'Acemde kazı-zâde demekle ma'rûfdur. .... şerh yazmışdur. Şeyh Hacı Bektâş ve Gayrihim. Vüzerâsı Hayreddin Paşa, Kara Celîl derler. Kazı'asker iken vezîr olmuş Âl-i 'Osmânden evvel kazı'asker Candarlu Halîl'dür. Murād Gâzî 'aşrında Burusa kazısı iken

każı'asker olmuşdur. (Ammā 'Osman ve Orhan'a dahı mukarin olmuşdur.) Ye evvel beglerbegi Lale Şahindür. Ol dahı Murad 'asrında ölmüşdür. Tarih-i Mevlana İdris.

(A37a 'daki kenar yazısı Farscadır.)

(A37b -B22a'da kenar yazısıdır.)

Evlad-ı Yıldırım Han

'aleyhi rahmetuh. El-Melik-i Mennan Emir Süleyman, Sultan Mehmed, Musa Çelebi, İsa Çelebi, Mustafa Çelebi. Meşayih-ı 'asr-ı Yıldırım Şemseddin Neccari ki Burusada emir sultandır. Hacı Bayram, Tapduk Emre, Yunus Emre Kutbeddin İzniki, Şemseddin Mehmed bin Fenari, Moğla Hıfzuddin, Moğla El-Kürdi, Bezaz oğlu derler. Feteva-yı Bezaziye anındur. Ruma geldikde Fenari ile bahş etmişdür. Meciduddin Ebü Tahir Mehmed Şirazi, Kamus bunun te'lifidür. (Mü'ellif-i Kamusdur.) Ruma gelmiş idi. Sonra Timur ile gitti. Hasan Paşa Murahi yazmışdur. (Şarih-i Murahdur.) Şemseddin Fenari ile şerik-i ders olmuşdur. Mehmed Şah veled-i Şemseddin Fenari Bahaeddin bin Kutbeddin müfti olmuş , Moğla Ahmed İskender name-i Sacidür, moğladur. Timur ile müşahabet etmiş hamamda olan latife ki seksen akçe eden futandır yohsa sen bir akçe etmezsin demiş bunındur. (diyen budur.)

Timur ile bi-nihada vaki' olan hilafa sebep evvela Bağdad Begi Sultan Üveys oğlu Sultan Ahmed ve Erzican begi Kara Yusuf ki Timurdan kaçup Yıldırım katına iltica etmişler idi. Timur bunları talep etdikde Yıldırım müsade etmedigidir. Ye kıssa-i saniye ve salisede Tahretin begin oğlu Timur, Yıldırım yanında olan evladını talep ü kemah, kal'asını murad etdügüdür. Ye Yıldırım Hanın bir rehın tarikiyle istedigidir. Ye ceng-i Timur yedi yüz beş senesinde mah-ı Muharremün cum'a günü olmuşdur. Akşam olunca ceng bi-aram olup ahir Yıldırım Han münhezim olup evlad-ı Cengizden Mahmud Han

Yıldırımın mənənd-i der-pāk həkden ref' edüp kayd ü bend ile ol kehr şeb-i çerəği Timürün bezm-i bî-nev yine dest-i āviz getirür. Ye oğlu Mūsā Celī bile giriftār olup Muştafā Çelebi cengde helāk olur. Sāyiri ihtiyār ederler. Ye Yıldırımın vefatı sene-i mezbūr Şa'bānuğ on dördünde Karamanda Akşehirde vāki' olmuşdur. Cengden sonra sekiz ey həyatda olup ekser evkātde Timür meclīsine getürüb envā'-ı lutf ve nevāziş ile muşāhəbət eder idi dərler. Allahu a'lem. Tārīh-i Mevlānā İdrīs.

(A38a-B23a'da کنار) Ahmed bin 'Arabşāh kavlince sābıkan kazi Burhāned-din ki esās saltanātunun bināsi arz-ı Sivās idi. Telvīh-i Haşiyesi ..... müellifidir. Timür'un ilcilerine ihānet edüb burunların ve kulakların kesmiş idi. Bu 'ukde Timür'un kalbinde müsakkad ü mukad idi (merküz idi) Amma Kadi Burhāneddīn'un celādetinde Sivās'a cüret etmiş idi. Ferāilün adlı bir emir fırsat bulup Burhāneddīn'i katli etdi. Bə'dehu aḥālī-i Sivās anı saltanāta kabul eylemeyüp Yıldırım Hān oğlu Emir Süleymān Sivās'a hākim olup bə'dehu Erzincān begi ..... Emir Süleymān'den kaçup emir kandan da həvaf edüp Timür yanına varup Timür daḥī Bağdādı feth etdikde Burhāneddīn'ün katli ile Sivās'ın kesrin işidüp kəşaba-i Sivās semtine in'ikas eder. Emir Süleymān kal'a-i Sivās'ı, Sivās ve hərāsı olan beqlere beglik deyu koyup kendüsi babası Yıldırım hizmetine müteveccih olur. Timür Sivās'a gelüb ne etdiği həd mesele məşhürdür. Kan dökmeğe kəsem edüp kal'ayı emān ile feth edüb cümle-i zulūmunden āhir üç bin nefer müslümāni camı ile kuyuya bırāğup helāk etdi dərler.

(A38a - B23a'da کنار gazısı) Emir Süleymān Edirne tahtında sakin iken Mūsā Çelebi 'asker çekip üzerine vardıkda Mir Süleymān hamāmde ser-mest cāmı bulunub Eyrānus Beg varup vaqı'ayı 'arz ve i'lām etdikde

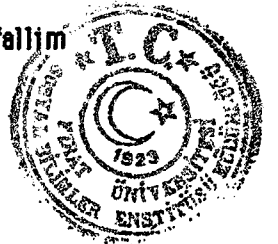
ğurur-ı mesti ile mukayyed olmayup Evrānus me'yūs olup ve Yenīçeri ağası Hasan Ağa söyledikde ğazāb ile şakalın kesüb āhır cām-ı ğurur şikest olup bī-ārām hamāmdan çıkup yanına tab'-ı bī-miyām 'uryān bir et şuvār olup firār ederken giriftār olup āfitāb-ı 'ömrü devleti zīr gamam Şām nekbet kılunur. Şi'r ;İ

Mūsā Çelebi Rüm iline pādīşāh oldukta Edirne'de eski cāmī' bināsına şürū' etmişdür. Yeryüzüne geldikte vefāt edüp Sultān Mehmed ile Sultān Murād zamānında tālīm verüp cum'ā kıldı.

(A38'de kenar) Kan dökmege kasem edüp kal'ayı amān ile feth edüp cümle zülūmden āhır üç big nefer-i müslümānī cāmī ile kuyuya bırāğup helāk etdi derler.

(B23a'da kenar) Mezbūr Sultān Murād 'aşrında Timūr vefāt edüp evlādundan Şāh Mihza Sarfiraz Melik Mevdusi olmuşdur. Kara Yusuf ile ceng için Sultāniyeye nüzül edüb Kara Yusuf marāz-ı mehlekden vefāt etmişdür. Ma'nī divān-ı şārihi Hâce Hüseyin bu beyti ol zamānda demişdür. Beyt

(A39a-B23b'de kenar) Moğla 'Alī Tūsī Şāhib-i Tehāfet Rūma geldikde Burusa'da Sultān medresesi elli akçe ile verülüp İstanbül fethinden sonra yüz akçe ile semāniye verilüp müderris güli arpalık vermiş. Mehmed Zeyrek şāniyā bayılmadın Zeyrek camī'i kilisesi ders için ta'iyin olunmuş hayāl-i bunu otuz akçe ile İznik medresesinde fevt olmuş, Mevlāhaddīn Kastlānī bunlar zamānında kazı'asker iken alub bunlar Rüm iline Hacı Hasan-Zāde Anatoluya kazı'asker olmuş Çelebi-zāde Sultān Mehmed, Şehzāde iken mu'allim

olub Edirne'de müderris olmuş celi medresesi meşhürdür. Ya'küb Paşa Hızır Beg oğlu Şadr-ı Şerī'aya haşiye yazmışdır. Efdaluddin Sinān Paşa, Hızır Beg oğludur. Hadīs müderrisi iken Mehmede hāce olmuşdur. Ahmed Paşa Hızır Begin oğludur. Yigirmi yaşında semāniye müderrisi olmuş Hasen Çelebi İbni Mehmed Pasa Fenārī haşiyeleri vardır. Hüsām Çelebi ahaveyn Ahmed Paşa Yeli'd-din oğlu Yārhişār oğlu Gürmānī Yeliddin, Maşlahā'd-dīn Aytoğmuş Şerh-i Zū (Du) bunudur. Moğla Yıldān Meşāyih 'Aşr-ı Şeyh Yefā Hacı Halīfe Kocalu Maşlahaddin Şeyh ... Simāvuludur. Diyar-ı 'Aceme varup bundan geldikde, Rum ilinde Yarder yeğimesinde temkin etmiş Yardara şerh yazmış Şeyh Mes'ūd Çelebi halife-i şeyh Şeyh Sinan Ramazan-zade böyle yazmışdır.

(Bu bölümler A38b'de kenar yazılarıdır.) Hāce-zāde pādīşāha hāce olub otuz üç yaşında merātib-i 'āliyye idi. Bunun nihamı maqbūl olup Tūsi 'Acem'e gitmiş.

Mukaddimā kazı Bedreddin'ün Muştafā halīfesi idi. İlinden hurūc edüb on biñ nefer mürid cem' edüb āhir Şehzāde Murād ilinde katli olundukda Şeyh mezbūr sert katilden havf edüb, kaçup İsfendiyār oğluna varup ba'dehu Eflāk geçüb Eflāk ile ittifāk edüb ba'dehu Silistre'de ve Deli Ormān'da cem'iyet eder. Sultān Mehmed Bayezid Paşayı üzerine gönderüb ceng-i ferāvānden sağra bir hīle ile Şeyhi giriftār ederler. Getürüb sidr-i 'Acemī ile mubāhase emr olunur. Şeyh mezbūr kendü katline fetvā verüb sāleb olunur. Allahu A'lem. Mevlānā İdrīs.

'Ulemā-i Mevlā Bekkan oğlu Muhammed Yūsuf Bālī Kırımı Şerh-i 'Akāyide haşiye yazmışdır. Hazrīnün Seferihisāri'dur. Gūrānī-i Haṭīb-zāde bunun 'aşrında İznīk müderrisi olmuş Moğla 'Alī Tūsi bunun 'aşrında gelmişdir. Hamza-i Karamānī-i Koçhişāri Şerh-i Miftāhā yazmışdır.

Muhammed bin Kutbeddin Miftāha ve Fusūsa yazmışdur. Yazıcıoğlu Gelibolu Şeyhi Germiyānī şâ'ir ve ğayrihim.

Mezbūr Sultān Murād 'asrında Timūr vefāt edüp evlādından şāhireh Mirzā-i Ser-firāz melik murusi olmuşdur. Kara Yūsuf ile ceng içün Sultāniye'ye nuzūl edüp Kara Yūsuf marāz-ı mālīkden vefāt etmişdur. Medhi Divān-ı Sāhirhi Hâce Hüsvrev bu beyti ol zamānda demişdür. Şi'r

Mirza Ğurbeg şāhireh oğludur. Ber-dānişmenddür. Raşād-ı Semerkand anuĝ eseridir. Mirza Haseneĝranuĝ birāderidür. Hāzar Beg Burusa'de Sultān Medresesinde müderris iken Hâce-zāde ve hayāl me'fidleri imiş.

(B23b'de kenar Fatih Sultan Mehmed ile ilgilidir.) Bunun 'asrında Uzūn Hasan Pādīşāh-ı 'Acem idi. Akkoynulu'dur. Bābürin bā-seyfer Miza bunun 'asrındadır.

Yuzerāsı Halīl Paşa, Saruca Paşa, Zaĝnos Paşa, Mehmed Paşa, İshāk Paşa, Gedik Ahmed Paşa, Şehābeddin Paşa, Karaca Paşa ve ğayrihim.

Hocā-zāde pādīşāha hâce olup otuz üç yaşında merātib kat' etmiş, bunun teħāfeti mezbūl olup Tūsī 'Acem'e gitmiştir.

'Ali Kuşçu, Ulūg Beg Mirzanuĝ toĝancı başı imiş.

(A39a ve B24a'da kenar) 'Ulemā-i 'Asrī Hatīb (zāde) Kāsım hācesi idi. Evcı Şüca' Moĝla Yekān Mevlānā Lütfi Tokātī'dür. Sultān Mehmed Emīn kütüb olup Murādiyyede altmış akçe ile müderris iken katl olundu. Kāsım Moĝla 'Ali Şufī Cemālī Kara Seydi Sa'dī Tacī-zāde Mirim Çelebi (Kazı'asker olmuşdur.) Paşa Çelebi Hakīm Şāh Mehmed Kazvini letāfet hâce-zādeye şerh yazmışdur. Kara Kemāl ammi'l-veled oĝlu .....

'Ali-zāde Moĝla İdrīs Kazı Baĝdādī Efdālūd-dīn ve ğayrihim. Şeyh Yefā bunlar

'aşırında vefât edüp Sultân cenâzesine hâzır olmuşdur. Sultân Halîfe Sultân Mehmed kavitlerindendir. Sünbülîstân Cemâl halîfe, Kâsım Çelebi, Ramazân Halîfe ve ğayrihim Muhyiddin Yâves-i Üskübî, 'Alâeddin (halîfe) merhûm Sultân Bayezîd mevât-i ileyhî yılda otız bin akçe ve semâniye medreselerine yedişer bin ve kırk elli bin pâyesine beşer bin ve miftâh pâyesinde olanlara düzdür ve hâşiye-i tecrîde olanlara ikişer bin akçe her yıl in'âm ederdi. Rahmetullehi 'aleyh. Târîhi Ramazân-zâde.

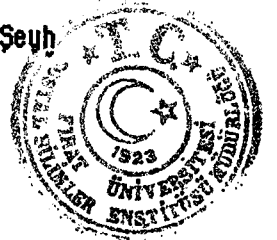
Sultân Ya'kubun culusu buna muvâfık (Sultân Bayezîdin culûsuna Sultân Ya'kubun culûsa muvâfık) düşmüşdür. Nitekim Sultân Hüseyin Baykara te'lîf etdüğü tarîhinde zikr etmişdür. (derc etmişdür.) Yarak-ı sâbıkun verâsında sâbit olmuştur. İshâk Paşa ve İbrâhim Paşa bin Halîl Paşa kazı'asker iken vezîr (a'zam) olmuşlardır.

(A39a-B24b'de kenar) Meryem Çelebi kazı'asker olmuşdur. Sultân Mehmed 'aşırında Tavîl Hasan Pâdişâh-ı 'Acem idi. Akkayunludur. Bâbüerde bunun 'aşırındadır.

(A39b-B24b'de kenar) 'Ulemâ-i 'Asrî Müeyyid-zâde, Kemâl Paşa-zâde, Kara Bâli Zeyrek-zâde, Şâh Çeli (Çelebi) İbni Fenârî, Mubyiddin Çelebi İbni Fenârî, 'Abdulvâsik Deymtokalu'dur. 'Acemde Şa'deddînden okumuştur. Kara Dâvûd ve Hatîb Kâsım Oğlu Meşâyih 'aşrî Hacı Çelebi Müeyyidi Behâeddin-zâde, Mu'allim-zâde Bursada Lamî'î ve ğayrihim.

Kemâl Paşa-zâde Anadolu Kazı'askeri iken (kazı'askerliğinde) müftî olmuşdur (derler) Mueyyid-zâde dahi kazı'asker olmuş.

(B24a'de kenar) Şâyiḥ-i 'aşri Şeyh Yefâ Hacı Halîfe Fevceli Maşlahaddin Şeyh Elhi Simâvludur. Diyâr-ı 'Acem'e varup bunda geldikde Rûm ilinde Yârdâr Yekcesinde temkin etmişdür. Yâridâta şerḥ yazmışdır. Şeyh

Nes'ud 'Ali Halife Şeyh Habîb Şeyh Sinân Ramazân-zâde Bevid yazmışdur.

Ma'lûm ola ki İstanbulda evvel müftî Moğla Gürânî olup ba'de Hâce-zâde ba'de Moğla 'Arab ba'de Efdal-zâde ve Müftî 'Ali Çelebi ve Kemâl Paşa-zâde ve Sa'dî Çelebi ve Çüy-zâde ve Kadri Çelebi Muhyiddin Çelebi Hâce Çelebi, Hamîd Çelebi Kazî-zâde, Ma'fal-zâde.

(A 40a'da کنار yazısıdır.)

Yefât-ı Sultân Bayezidi Sultân Süleymân Hân ma'a evlâda ğazvinde vâki' olmedur.

Hâce Oğlu Mehmed Paşa Edirne müderris iken nişâncısı olup ba'adhu vezîr oldu.

Karamânî Hersek Oğlu Ahmed Paşa s.h.

Şeyh İndrîs Maguş demekle ma'rûfdur. Bunun 'aşrında gelmişdür. Hâfîz 'Acem. (B25a).

Hicretün tokuzyüz altmışında Sultân Mustafa rahmatullahi 'aleyh katil olundu.

Kadri Çelebi Müftî Şeyh 'Abdulkerim küçük Ayasofyada yüz akçe vazîfe ile vâ'iz idi. Muhyiddin Çelebi ma'lûl emîr Sinân Çelebi, Sinân Çelebi 'Abdullahim-zâde rahimahumullah.

(A40b-B25b'de کنار) Yüzerâ-i 'Osmâniyyede buncalayın keremâ mâ'il ve ihşâna kâ'il vezir gelmedi.

(A40b'de کنار) Maktûl Ahmed Paşa Rustem Paşa ma'zûl olup Ahmed Paşa vezîr oldu. Ba'dehu Ahmed Paşa katil olup ker Rustem Paşa Vezîr oldu. Allahu A'lam.

Feth-i Konstantiniyye Sultân Mehmed Hân zamânından Pâdişâh-ı 'âl- i penâh Zîlullah Sultân Mehmed Hân İbn-i Sultân Murâd Hân zamân-ı şerîfine

gelince meşihāt-ı İslâmiyye muşarîf olan Mevlâ-i 'izâmug .... nâmi şerîflerin beyân ider. Moğla Gürânî, Hâce-zâde, Moğla 'Arab Afdal-zâde, Müftî 'Ali Çelebi, Kemâl Paşa-zâde, Sa'dî Çelebi, Kadri Çelebi, Muhyiddîn Çelebi Cuy-zâde, Ebu's-su'ûd Efendi, Hamîd Efendi, Kadı-zâde Ahmed Efendi, Ma'lûl-zâde Mehmed Efendi, Cüy-zâde Mehmed Efendi, Şeyh Efendi, Bestân-zâde Mehmed Efendi, Zekeriyâ Efendi, Ref'â Bustân-zâde Mehmed Efendi, Sa'deddin Şehir be-hâce Efendi, Sun'ullah Efendi, Hâce-zâde Mehmed Efendi, Mustafâ Efendi, Es'ad Efendi.

(A42a-B26b'de kenar) Hakîm Râzî Ser Mekkûn (Mektûm) adlu kitâbında ol nefis-i Âsımânî ki ena hükemâ tabaetam ederler. İnsânug âb-ı meşakkati gibidür. Her murâde ena mürece'at lâzımdur. Hadîsi şerîfde dahî ena işâret vardur el-ervâh-ı cünûd mecnada ilh ol taba'-ı tâmdur ki vak'asında insâmı hayre delâlet eder. Ye âtîden haberler verir. Bî-dârlıkda dahî irşâd eden ve kalbe ma'rifete ilka eden (ol dur); dıbâ'-ı tām (nam) deyüb nām ile tevsîfün oldur ki zîrâ ol nefsi nām bedende olan nefsun 'altıdur. Ye bu nefis-ı hadîs ki bedende hâl olmuşdur.

Anug ma'lûludur. Ma'lûl lâ bed 'aletden nâkısdur. Ama ikisi râ'ıyî bir tabi'atdur. Zîrâ 'alet ma'lûlüne tabi'atda münäsib gerekdür. Nitekim sikat etmişdür. Vab mededen ademî toğmaz 'aksidahi böyledür.

(A43a-b/B27a-b'de kenar) Ba'zî tevârîh-i Maşûr bin Nüh Sāmânî Buhârada Pâdişah idi. Şeyh anug kitâb-hânesinden 'ilm ahz etdi. Amma Vezîr eden Şemsüddevletdür deyü zıkr olunmuş sonra oğlu Behâuddevlenüg vezâretüg kabul etmiş.

(A45a-B28b'de kenar) Amma Üveys Karnî rahmetullahe 'aleyh cenabullaha vüsûlden sonra yine şeri'at-ı resûli kabûl (kıldı) etdi. Zîrâ

rişâleti Muhammed s.a.v. kaffe-i enâme idi. Kamedde bâb-ı sîn ve faşlı hemzede Uveys Sedat tabi'indendir. denilmiş. Mevlânâ Latîfînün kelâmından hilafî minhüm olunur. Meger gayri Üveys dahî var ola.

(A45b-B28b'de kenar) Hâce-i Muhakkak Kitâb-ı Ahlâk Nâşiri'de hikmeti bu veche üzere ta'rîf eyledi ki hikmet-i eşyâya lâıyk ne ise eyle eylemekdür. ve ef'âle lâıyk ne ise eylemekdir (eyle kılmaktır).

(A45b-B28b'de kenar) Taife-i hukemâ-i mucerred kadim-i 'âleme kulları ile ikfâr olunmazlar. Deyü İmâm Fahr-Râziden kavı vardır. Merhüm Kemâl Paşa-zâde Tehâfet şerhinde mu'tâlibi 'aliyyede kelâmı menkûle ba'ine görüb tururda amma haşr-i cismâniye inkârları ile bi'l-ittifâk ekfer olunurlar. Meger haşr-ı mezbûre inkâr etmeseler nitekim Ebü 'Alinün şifâsında ba'zî kelâmından ikrâr fehmi olunur. Amma kadim-i 'âleme kavı-ı haşr-i cismâniye inkârı müstelzim olduğu takdirce ekfârlarında tevakkuf olunmaz. fakir ba'zî mahalde istilzam-ı tahkiğ edüb turum.

(A46a-B29b'de kenar) Kâmûsda Heyula subur gibi heba-i münbis demekdür. Fevayic-i Miskiyye de eydür. AllahuTe'ala kalemi halk etdi 'aki deyü tesmiye etdi. Levhi halk etdi. Ruh deyü tesmiye etdi. Ba'dehu bir cevher yaratdı. Nefesden gayrı ana haya deyü tesmiye etdi. 'Alemden evvel mevcüd oludur. Aşhab-ı Efkâr ana Heyulayı Külli derler. Allahü Te'ala a'lemi ahkem.

(A46a-B29b'de kenar) Mezheb-i mezkûr meşâün mezhebîdür. Amma eser-i akıyar heyulayı mezbure-i nefy ederler. ve derlerki cism-i muflak oldur ki meşâiyan ana sûret-i cismîyye derler. ve anlar cism-i mullaka heyuli itlak ederler. Sûret-i nev'iyenün, mahalli olduğu egıyar ile ve sûret-i nev'iyeye anlar katında 'arzdur. ve sufiyye heyali itlak etseler murad nefsi-rahmandur. Kabil Sıver-i rûhani ve cismanîdür. Ye sol nesne ki hakim-i

heyulîdir. Şüfî hebâ der. Ye cevher-i hayâlî-dir. Ye 'ınka dahî der. Veche teşmiye oldur ki heyuli şufiyye katında ma'dümdür. Şeyh Muhyiddîn 'Arâbi r.a. Fütühânun yüztoksen sekizinci bâbında buyurur ki buyurur. ki Cevher hebâ-yı tabi'at gibidir ki vücûdda 'aynı bu kadar zâhir olan suretdur ve hukemâ iki sûret (ağyar) i'ribar etmişdür. Birisi şüret-i cismiyye ki heyulâ anıñla cism-i mutlakdur. Ye şofiyeye cismi mutlak cismi küll derler. Ye birisi dahî sûret-i nev'iyeye ki cism-i mutlak anıñla cism-i mutlakun envâ'ından bir nev' olur. Nüfûs-u nebâtiyye ve nüfûsu hayavâniyye ve nüfûsu muntebi'a-ı felekiyye cümle surer-i nev'iyeye tahtındadır. Amma mutekellimîn cevherün cevherde hululen teslim etmezler. Ye zahir budur ki suret-i cismiyye mertebe-i tenezzül-i sûret-i cismiyyedür ki tahfif-i heyet-i evvelîdür. Ye sûreti nev'iyeye mertebe-i menzîl sûret-i cismiyyedür ki tahkîk mezbûr Hüseyin mebsidînün diven-ı 'âlâ kerim'ullah veche şerhindedür. Allahu A'lem.

(A46b-B29b'de kenar) Tahkîk budur ki hükemâ besâti isbal ederler. Amma bizüm katımızda 'âlem-i ecsâmda cevher ferdden gayri basîl yokdur. Bilki cemî'-i ecsâm mevcûda cevâhir ferdâden mürekkeblerdür. Ye cevher ferd hâdisedür mürekkeb-i had elbette hadîsdur. Ye eser-i fâ'il muhtârdur. Amma isbât-ı hayulî ve sûret-ki za'mlerince kadîmlerdür. Ye ahedihuma âhirden münfek olmaz derler. Kavı-i mezbûr nefyi fâ'il muhtâre mueddîdür. Ye kadîm 'âlemi müstelzîm olur. Ne'ûzu billah kâili ekfâr olunur.

(A47/B30'da kenar) 'Aleddevaun fi'ildedür. Eşhâş-ı Mürekkiât 'âlem-i 'anâşır-u şuver ve a'râz-u nükûs-ı beşeriyye andan şadır olmaktadır. Anıñün aña 'akl-ı fe'âl deyü zâhib olmuşlar ve bu şayife filhakîkate mevcûd değıldür. Amma muhaffefün felâsife cümle eşyâ Hak Celle ve 'alâdan bizzat şadır olur. Ye anlar alât ve mu'dât menzilesindedür derler. Anlar müsrik

degillerdür, bilge mücîdlerdür.

Ma'lûm ola ki beden-i insânda olan ahlât-ı erba'a ki şafra ve dem ve sevdâ ve balgâmdur. 'Anâsır-ı erba'a tabâyi'ine mütevâfık düşüp bunlaruñ dahî biribiri ile imtizâcından beden-i insânda üç mevâlid-i muhtelif ve mukalid-i mütevi'a hâsıl olur ki evvel istihvândur. Mi'âden menzilesinde (ve a'sâb u 'urûl nebâtât menzilesinde) ve ervâh ü hareket hayvân mertebesinde ile ğayr-i zâlik.

(A48a-B31a'da kenar) Kavl-i mezbûr İmâm Ğazâlî mezhebine ta'ndür. Te'emmul olunsa zîrâ nefy-i mücerredâtı nefy-i isbât mücerredâtı müstelzim olup isbâtı mücerredâtı kadem 'âleme mu'eddi olur.

(A49b-B31b'de kenar) Şeyh Ebû 'Ali Mi'râciyye (Sirâciyye) risâlesinde eydür. Revân-ı itlâk olunsa murâd nefs-i nâtikâdur. Ye cân itlâk olunsa rûh-ı hayvânîdür.

(A49b-B32b'de kenar) Şeyh Muhyiddin-i 'Arabî kâdesellahu şırrihu i'âziz fütühâtınuñ toķsan sekizinci bâbında buyurur ki ... (bu bölüm Arapça'dır).... ve Şeyh Şadreddin Konevî buyurur ve Dâvûd .... (bu bölüm Arapça'dır).... Hamriyye şerhinde nakl eder ki ehberenî şeyhu'l İmâmu'l-ekmel ..... devamı Arapça'dır .....

(A50a-B33a'da kenar) Şâbîken mezkûr olan hikmeti ba'esiyye nüfûsı eşkıya ile suvâle vârid olmaz. Zîrâ nüfûs-ı Sa'îd anuñ kesrini sâbit olmuşdur. Ol taķdırce ğayr-ı kesîr şerr-i kalîl için terk olunmaz deyu cevâb verilür.

(A50b-B33a'da kenar yazısıdır.) Ma'lum ola ki ba'zi füzalâ

كل فر لما خلق له آيety ile وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون

hadîsi meymânında tenâkuz-ı fehmi etmiş vaki'a ma'nâyı hadîs her şahs-ı isti'dad

ezeliyesi muktezasınca eger şer ü eger hayr mevfiqdür demekdür. Ye ma'nayı ayet cinsi cin ü insi ya mecma' efradını muhzaı ma'rifete zatını ve sıfatını iktisab için halk etdüm demekdür. Pes ma'ni-i mahlukat mezburım şer için halk itdüm şer için halk itdüm demek olur. Amma veche tevfik budur ki re'yi hukema-i ilahiyun üzre nefs-i natıkanun bedene ta'allukundan gayet ve garaz-ı kesab kemalat layıkadur. mazmun ayet-i natika üzere eğerce ba'zı nüfusı şerir dahi olursa zira fakr ü zulumat ki ma'fulat-ı mümkünün levazım .....sinedür. Sair mümteni'ü seleb olan levazım mahiyat gibi mustevcib-i surürdur. Pes eger şer bil metruk olursa lazımun terki meizumun terkin icab idüp şerr-i kalil için hayri terk olunmak lazım gelir. Bu hod sani' hakimün cevdi-i şamiline layık olmaz. Hayr-ı bizzatun şerri bil-'arzdən ekser ediği mahallinde sabit olmuştur. Talib olan vasıl olur. Ma'a haza elf ve lam cinn ü insde istifrak için olmak lazım degildir. Ol takdirce kazıyye-i üla kulliyeye olmaz Tenakus dahi lazım gelmez. Amma kalili mevlud büled 'ala fitre'l-islam .....

(A51b-B33b'de kenar) Egerçe arzun esbab-ı haricliyesi ile cuy-ı meyah gibi vücube riyah gibi mesela kabil-i teşkilat kasrıyye olduğun sathında baMzio alçaklı ve yüksekler bular vaki' olmuştur. Bu cümle ile kürr-i şekli olunasına zarar vermez derler. Müdevvir-i beyzaya şir yapıtırsalar kurriyetine zarar vermediği gibi kezalik ma dahi egerçe kurri's-şeklidir. Amma istidare-i malyesi bu kadar zira arzun mürtefi'leri sath-ı maden huruc etmişdür.

(A51b-B34a'da kenar) Şeyh Muhyiddin 'Arabi kaddesellahu sırrıhu 'aziz kavlince felek on birdir. Niteki 'Akla Mustenfir ile musemma olan risalesinde tetsil etmişdür. Evvel 'arş-ı rahmandur, sani kursidür ki ana

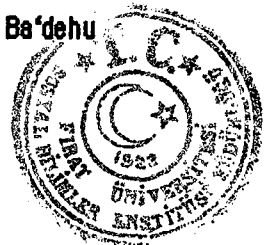

'arş-ı kerīm itlāk etmişdür. 'Arş-ı Rahmānuḡ cevfinde kalan arzda halka-i kalkān gibidür demişdür. Üçünci felek-i burcdur ki atlısudur. Anda keykeb yokdur. Ye kezālik kürsānūḡ cevfindedür demişdür. Ye kursi ile ikistinūḡ ortasında 'ālem-i refref halk olunmuşdur ki me'ārif-i 'alā demişdür. Ba'dehu demişdür ki ve ilā hāze'l fulke yentehi 'ukūmu'l keşre 'utemā ilā-āhir. Haza anuḡ meşārūn ileyhi mezkūr olan felek-i burūcdur ki kendi mezhebinde atlısudur. Muḡaşşıl-ı ehl-i hey'etūḡ felek-i atlıs dedüḡine bu feleki burūc deyüb anuḡ arasında iki felek daḡı ebsāt ider. Ba'dehu zikretdüḡi felek-i burūc ile Felek-i sevābenūḡ ortası 'ālem-i riżvāndur. der. Pes Felek-i sevābenūḡ saḡı arz-ı cennet ve ma'keri saḡef-i nār olur. ve 'ālem-i Ruzvānuḡ saḡafi felek-i burūcdur ki Şeyḡ ānı atlıs demişdür. Nefsinde 'ulemā-i hey'et daḡı ana atlıs derler. Amma felek-i burūc demezler. Felek-i sevābet zikrinde demişdür ki zikr olan eflāk-ı erba'aya şābite demekden murād bunlarda 'unsūriyye yokdur. Ye bir ḡālden bir ḡāle intikāl yokdur. Bunlaruḡ madūni 'unşūrīdür demekdür. Yoḡsa devrān yok demek deḡildir.

(A52b-B34b'de kenar) Ma'lūm ola ki bunlar semānuḡ istidāretine sevābetūḡ üzerine ḡareketi ile istidlāl ederler. Ye feleki a'zāmı mahdūd ciyeti lāzımdur deyū isbāt ederler. Ol daḡı 'ādem-i halāya münteḡidür. Ve Seyyārāt biri birinūḡ altında olmuş biri birini keşf etmesiyle istidlāl eder. Cāiz deḡil mi fā'il-i muḡtār keşf ide ilā ḡayri zalik.

(A52b-B34b'de kenar) 'Aded-i eflāk tokuz olduḡı gibi tabakāt-ı anāşır daḡı tokuza taksīm olunur. Cümlesi onsekiz 'ālem olur. Tabaka-i ālā arz-ı ki merkez-i muḡitdür. Sābit tabaka-i tīnet-i sālise tabaka-i arz muḡalita ki mü'āden ve nebātū ḡayvān ekşeri anda mütekevvin olur. Ba'dehu tabaka-i zenheririye ba'dehu tabaka-i hevāḡe ekşeri ḡulūse karībdür. Ba'dehu

ṭabaka-i dahāniye ba'dehu ṭabaka-i nār pes bu cümle ba'zı merātib-i i'tibārı ile onsekizbig ālem denilse ba'īd olmaz.

(A53a'da kenar) Ba'zılar Cuduy dərler. Zammı cim ve fethi dāl ve sukūn-ı yā ile meşhūr olan cedydür. Ba'zı kütüb-i mu'tebere de böyle demişler. Kāmūsda dahī bu feh̄m olunur. Belki muharremde.

(A53b-B35b'de kenar) Hüseyin Meybedi Divān-ı 'alā şerhinde eydür. Kur'ān-ı 'azīmdə vāki' olan lafz-ı refī' derecāt-ı zül-'arş bu makāme mülāyimdür. Zīrā lafzi refī'un 'adedi üçyüz altmışdur. Felek-i a'zam had lisāni şeri'de 'arşdur.

(A53b-B35a'da kenar) Ye mecmu' dāire-i burūc üçyüz altmış derece olacak. On iki burūcun her biri otuz dereceye münkasım olur.

(A54a-B36a'da kenar) Yeche hasrde ba'zılar demişlerdür ki şems ile kamerüñ te'siri 'ālem-i şakaleynde izhār-ı kevākibdür. Bunların birisinde on iki ictimā-ı olur. Anuñ için onikiye taķsīm olunmuşdur. Ba'zılar demiş ki sālī füsūl-i erba'aye maķsūndur. Her faşl için mubdāi ve nihāyet ve vaşat hāşıldur. Ol ecelden on iki kılınmışdur.

(A54b-B36a'da kenar) Cüzü'l-ülfede bir hayvānuğ ismidür. Gözi ak ve rimeli ak.

(A56b/B38a-b'de kenar) Farezā mahalli tefriķ ve ictimā'-ı İstanbul olsa şark cānibine giden Semerkānddan (varsa) olsa takrīben iki sa'at ve tokuz buçuk derece eder. Zīrā Semerkānd'da güneş etvāl-i eyyāmda İstanbul'dan iki sa'at ve tokuz buçuk derece evvel tūū' eder derler. Bu üalūp üzere şaḥş-ı mezbūr toleşub ğarbden İstanbula gelinceye kendüye nisbet bir günartuk olur. Zīrā güneş devrelerinde ğayri bir 'eksene bir devr etmiş olur.ve ğarb tarafına giden mesela tuniseve arsa bir sa'at ve iki derece

eksilür. Zîrâ ..... güneş İstanbul'dan tahmine atlı eyyâmda bir saat ve iki derece sonra tulu' eder derler. Bu minvâi üzere ğarbe giden toluşub şarkdan İstanbul'a gelince günlernin birisi kendüye nisbet eksük olur. Nitekim şarka giden bağıyine ziyâde etmiş idi. Allahü a'lem.

(Bu bölümler A57b-B39a'da kenar yazısıdır.) Ol mevzu'a (ğaliba arz-ı) şancâr derler imiş. Bağdâd'a karîb bir musattıh-ı arz imiş ki rebî'-i meskûnde ğaliba andan düz yer bulunmamış me'mûn halife emri ile ol mevzi'de irtifa' alub va'z-ı ma'hud üzere mesâhat etmişler. 'İlm-i mezbûr hâşıl olmuş Allahü A'lem.

Ye ma'lûm ola ki, ekâlîm-i seb'anun herbirisinde kevâkib-i seb'anun birisi merebbi olmuşdur. Her iklimün ahalisinün tabayî'i ol kevkeb tabi'atine tabi'dür. İklim-i evve mensûbdur. Halayıkınun ekseri karalardur. İkinci Muşteriye mensubdur. Dördüncü afitaba müte'allikdur. Bu iklimde olan a'delü'n-nasdur. Ekseri 'Acem şehrleri ve 'Arap ma'mureleridür ki münsaf enbiya ve evliyadur. Beşinci Zühreye mensubdur. Altıncı 'atarda mensûbdur. Horasan ve Buhara ve Hararizm bundadur. Yedinci Kamere mensûbdur. Çün beyan olundu. Eflak ü kevakib ve arz u derçalar külliya bed beşerdur (ve) la cürmi rebî' meskûnde olan beni adem dahi Yedi taifedür. Her birisi akalim-i seb'anun ba'zısında mükimlerdür. Mesela 1. Çin 2. Türk 3. Rum 4. 'Arab 5. Faris 6 Hind 7. Habeş gibi.

(A59a-B40b'de kenar yazısıdır.) Rivayet olunur ki Hazret-i 'Ali (kerremellahu veche) kaçan hesabda mahir ü muhtehir idi. Bir gün bir nasrani kendu hadimlerinden sual edüp eyitdi ki sia furkanda sure-i yûsufda (kehfde) kıraat edersiniz ki ve İncilde mestur olan selesma-i sinindur. Ancak kitabullahda hod muhalefet olmaz. Hazret-i Ali kerremellahu Te'ala

Yecheh. 'ale'l cevap verub eyitdi ki sizun kitabınızda vaki' olan hesab Yunani üzeredür ki şemsiyyedür. Bizim (kitabınızda) olan 'arabi üzeredür. Üçyüz yılda tokuz yıl tefavut eder. Kameriyyedür dedi. Nasrani mute'acciub olub fil-hal müslüman oldu. Hazreti 'Alinün kerametindendür. Farazi seyid Haşiyeye-i 'Aceminde mestürdür. Cevahir-zadeden nakl eder.

(A58b-B40a'da kenar) Subh u sadık ile kazibun limüteyyinde çok sebep yazılmış cümleden bu 'akla karib gelur. Ba'dehu subh ile şafak şekilde ve vasıfda müteşabihlerdür. Zira esbahun evvel ziyası za'if ve tulani olur. Kazib derler. Ba'dehu gariz olur, ana sadık derler. Ba'dehu sarih olur ve afitab-ı tulü' eder. Şafak bunun 'aksidür. Zira ba'dehu gurub afitab yine halka zahir olur. Ba'dehu beyaz 'ariz zahir olur. Ba'dehu Tarik-i tulani zahir olup ta bi'l-kulliyeye müntefi olur. Ye tecrübe ile ma'lüm olmuştur ki ibtidai subh ü intihei şafakda afitabun on derece olur. 'Ali Kuşcu böyle demişdür.

(A61a-b/B42a-b'de kenar) (ma'lum ola ki) mezkur olan meeheb-i hukema eshab-ı heyulanun gayrı olan hukema mezhebidur.

Ma'lüm ola ki cevher ferd isbatdan garaz zulmet evham felasifeden necat hasıl etmekdür. Zira 'alem-i heyali ise süretten münfek olmaz. Pes nefyi fa'il muhtar-ı mukarrer olur. Amma 'alem cevher ferdun mürekkebi olucak maddi olur. Ye eczai hadiseden mürekkeb olur ki cevahir ferddür. Pes fa'il-i muhtare muhtac olur ve huvel matlûb.

Ma'lum ola ki müştebin ve nafaynden murad müsebbit cüz ile nafi cüz olanlar degildir. Bil ki murad müsebbit-i tenahi ve nafi tenahi olanlardır. Zira ihtilaf bu mahalde cüz'i mabeyninde olan ihtilafdur. Ferik-ı evvel harekete kail ve ferik-ı sani infkak dahiya zahtb olmuştur. mahallinde mezkürdür.

ve Cevher ferd ile heyalanun farkı budur ki cevher-ferd bilfi'il

mevcüddür. Mu'tezile ta'ifesinin ma'dumesi dedükleri gibidir. Sahibü'l-Mevakif Ehl-i Kible'nün ekfer olunduğı vucuhı 'ad etdüğü mahalde eydür. El-hamis kavühüm el ma'dum şey' ey sabit-i fil-ezel amma zikr olunen mezheb ashab-ı hayulanun mezheb-i meşhurı degildir. İmam Fahr Mutalib 'aliye zikr etdüğü üzere Eflatun ve Aristo ve Ebu Nasr ve İbn-i Sina katında mahalli suret olan heyula mevcuddur. Kaim-i bi-nefsedür. Anınçün tahayyun ve hacemiyye yoktur. Ye hayrde hasıl degildir. Mutalib-i 'Aliyede eydür. ....devamı Arapça'dır .....

(A62a-b/A63a-B43a-b'de kenar) Egerçe kalam-ı şerife-i haşiye-i tecridde bud kelemdur. Kalam-ı mezbürü bi-tarikin-nakl etmişdür. Amma hüsn-i kabul olmuşdur. Fakirün dahi tabi'ine bu mülayim geldi. Ana bina'en zikr etdüm.

Muhassıl-ı nisbete 'arızadur. Bir cüz ma'ruz-ı iktira eder. Basitun hod cüzi bedendür derler.

Bu mahalde ca'lün iki ma'nasına dahi tahmil vardır. Pinheda munafat yokdur. Ya'ni mahiyeti vücud ile muttasıf kılmak ma'nasına ca'l ki mef'uliyete mute'addi olan ca'ldür. Mabeynini ibtidai mahiyet kılmak ma'nasına olan ca'li münefi degildir. ki ol ca'l-i ibtidai nefsi mahiyete ta'alluk eder. Mevlana celalun muradı budur. Be'zı fuzala vucdı zihni dahi vücüd-ı harici gibi fa'ile muhtacdur dedikleri bu ma'nadur.

Fakir ma'nayı ruba'iyi böyle meşahide ederin ki A'yan-ı madam ki şe've nat ilahiyye mertebesinden tenezzül etmeye anda ca'l nusür olunmaz. Ca'lden murad istilahda ne meküle ca'l olursa olsun zira mertebe-i şe'n mertebe-i 'ademdür. Anda asla subüt ve temayüz yokdur. Allahu A'lem ve Ahkem. bu mahalli meratib-i te'inat ve hazerat hamese-i ilahiyye bilinmege mevkufdar.

İstilah-ı meşayih-i ma'lum gerek.

Amma Davud Kayseri Rahmetullahi 'aleyh Matla'-ı Fusüs'ünde tahkik ettiği üzere a'yan-ı sabite ma'lumet olub mute'allık-ı 'ilm oldukları itibarıyla anlara ca'l-ı 'ameli ta'alluk etmek caizdür. Zira a'yanı sabite suver-i 'ilmiyye ve mahiyet mümkinine oldukları haysiyetden 'ilmde afaze-i fayize ve ihtira'-ı muhze'a muhtaclardur. Madam ki hudusı zatileri ki muhakkik ola. Mevlana Celal'ün muradı dahi buna karib bir ma'nıdır. ve Seyyid Şerifün Yera-i sahifede mektüb olan kavli dahi bu ma'nayı hikayet eder. Nazar oluna.

(B48a'da kenar) Lafzı riva haram olan ziyadenün ismidür ki, mukabelesinde 'avz yokdur. Ziyadesi mukabelesinde hınat-ı cedidenün cevri ni 'avz olmaz. Zira cevdet-i emr 'arziyyedür. 'Arz-ı cevhere mukabil olmaz.

(B49b'de kenar) Hanife katında ehl-i sünnet eş'ara ile Mu'tezile beyninde mutavassıtdur. Amma Usul-ı eş'aride mutlaka eş'ariye ehl-i sünnet ve cema'at derler.

(A71b/B50b'de kenar) Egerçe ağaca ba'de'l kat' lisan-ı Farsda çüb derler. Amma ba'-ittibar makane mecaz-ı mürsel farik üzere dıraht demek caiz dur. Nazari vardır. Tettebi' oluna.

(A74b/B53a'da kenar) Egerçe (bu) mezkür olan mes'ele-i tamam mes'ele degildir. Amma hidaye mes'elesinde muhalefeti yokdur. Hidaye de olanun icmalı budur ki vücub-ı kısasda kısmet-i 'akliyye muktezasınca dört kavli vardır. Birisi budur ki mükrihde mükrihde kısas vacib ola. Nitteki kavli-i Şafi'idur ve Suni budur ki ikisine de kısas vacib olmaya. Nitteki kavli-i Ebi Yusufdur. Salis budur ki Yahdeh mükrihe kısas vacib ola. Nitteki kavli-i Ebu Hanifedür. Rabi' budur ki vahide mükrihe vacib ola. Fethi ra ile mikrehe

olmaya nitelikli kavli zafer dur. .... devamı Arapça'dır.....

(A82a/B58b'de kenar) Mevt-i ahmer ki ma'ruftur. Anun dehi ma'nası vardur. Elmevtül Ahmer, katli güzafi kamus.

(A82b'de kenar) Menşur olan le'ali Hazret-i İmam Gazali kelimadur.

(A85a'de kenar) Ma'na-i Nevm ve Yakaza; ma'lüm ola ki nefes-i natıkanun beden-i insanda evvel ma-yete'alluk ya'ni ta'alluk etdüğü şey bir cürm-i latifdür ki ahlakun latifinden ve neccariyetinden mütekevvin olur. Ana hükema cevher-run itlak ederler. Pes kaçan ol cevher latif havas-ı zahireye mansub olsa idrakat-ı zahire hasıl olur ki ol hale yakaze derler. Amma ruh-ı mezbür bazı 'evayık ile havası zahireye mensub olmasa yahud ba'del insiyab rucu' etse ol hale nevm derler. ....

(A86b/B62b'de kenar ma'na-i Yeym ve yakaza ile ilgilidir.) Mesela hadid hamiye ya'ni dümür 'ayn-nar degil iken mücaveret-i nar ile fi'l-i nar işledüğü gibi nufüs-ı mütelihede dehi nurullah ile müstenir olsa ekvan ana muti' olurderler.

(A86b'de kenar) Heykel-i nürdan heykel sa- ba'de mufassaldur görüle.

(A90a/B65b'de kenar) Nazm,

(A90a/B65b'de kenar) Bu şekli mücerribatdandır. (Ebyat-ı Hz Ali'ye nisbet olunur.

Ebyat-ı mezkure Hazreti 'Ali radiyallahu 'anhu ve kerremellahu vecheye nisbet olunur. İsmi a'zam deyi riva'yet vardur. Allahu a'lem.

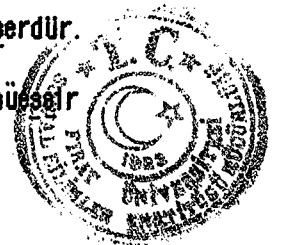

(B74a'da kenar) Bu kelâmda nazar vardır. Eger anların murâdı mücerred evzâ'-ı mahşûsada te'sîr-i mücrîbdür Demek. Bunun cevabı lâ yüdrükü kulluhu le yetrûku kullehdur. Bunun cevabı nücum-ı 'ilm 'aybî ifâde eder demek değildir ki âyet-i kerîmeye muhâlif ola. Belki ifâde eder demektür derler. Ma'lum ola ki şeyhun bu kelâmına sâir havâş-ı şer'iyeye ile ittirâz olunur. Mahalli tanıldur. Bazılar demişler ki bu suâl cemî' ef'âl-i mübâh ve belki vâcibede vârid olur. Zîrâ eger insân için seb' mukadder ise taleb-ı ta'âma hâcet olmaz. Eger cu' mukadder ise taleb-ı ta'âmın fâidesi olmaz ve sa'âdet ü şaka mukadder ise 'amel-i hayr ne nefi eder suâlinün hod cevabı mahallinde beyân olunmuşdur.

(A114a/B83a'da kenar) Aşl-ı tahkîk cevâb-ı isti'dâdât eziliye gözde takdîr etdüğüm arzâkın isticmâ'-ı şerâyiti ile evkât-ı mu'ayyinesinde cemî'in verdüm demektür.

(A114a/B83a'da kenar) Ya'ni Allahu Te'âlâ şey'un 'umûmında dâhıldür. 'Aklın tahsîsinden ket' nazar oluna ve bu vechle cevâb verür ki bu makûlele 'âm-ı maksûr kâbilindendür. Nitelî Hâlik küşeyden Allahu Te'âlâ mahşûsudur. 'Âkile tahsîs etmişdür. Hüsn ile tahsîsi olunmuşdur. Âyet-i mezkûrenün ve dahî 'umumi hüsn ile tahsîs olunmuşdur. Demek kâbilüdür. Tahkîk-i ilm usûlde mübeyyindür.

(A116a/B85a'da kenar) Meselâ Fârisîde Mesnevî-i Mevlânâ ve Türkîde Muhammediyye ve 'Aşık Paşa Tergîb ü Terhîbi mute'allik kelâm beyânında, nufûsda te'sîr-i belîğ etmişdür. Mehâsini fevkel had Lûtf-i ta'rîfden müsteğnîdür. Meger şî'ri şî'irden fark etmeyen zevk etmege. Zîrâ nazm tenâsüb-i kazdür. Ye tenâsüb-i nazm 'ala eyyi hâl tenâsüb-i nesrden ekserdür. Ye huseşa tenâsüb-i şavt dahî manzûm olup hoş el-hânlardan slûdür ede müşâir

sür eydiğinde ayla nizâ' yokdur.

(A121a/B88b'de kenar) 'Arab-ı cāhiliyetde böyle zū'm ederler idi. Ki ğul-ı beyābān şeytānından bir mehlūk dur (ola) Her keşi ismi ile çağırub beyābāna düşürüp ve helāk ede.

(A122b/B90a'da kenar) Latife, Zurefā-i 'Arabuĝ birisi ma'şūkuna hitāb edüp eyitdi. Bire zālīm benden şimdi vaşlını men' edüp firkatle katli edersin yarın rüz-ı hisābde Allaha ne cevāb verirsin. Ma'şūkı eyitdi.
..... ya'nı bana cimā' etmek istedi razi olmadum. demekdür.

(B90b'de kenar) Beşir eyitdi ne dersin şol pādīşāh-ı sitemkār hakkında ki dāim halka cevri etmeĝi ādet edinüp bu fi'ilde olsa saltanāta zevāl eder. Bī-cevāb şedān eyitdi bu beyti bilmez misin ki der. Mülk-ı sultān gerçi kāfir olsa olur. pāydār. Nuk cevri-ı zulmle olmaz memālik bir karar. Bir pādīşāh ki ebvāb-ı cevri ve bidāi feth ve besāt-ı zūlm ve sitemi besāt ile 'an-karīb esās devleti münhedim ve esbāb-ı saltanāt-ı mün'adīm ola. Zīrā isbāt-ı saltanāt küfr ile mümkin ve zulm ile mümteni'dür. ....
Zīrā her kimesne ki eger pādīşāh ve eger ğayrı zālīm ola. 'An-karīb ol kimesnenüĝ helākını tahkik ve mukarrer bilün.

ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

A

- ‘Abasa : Hadînin kız kardeşi 29b/4
 ‘Abdulazîz : Emevî halifelerinden Mer-
 van’ın oğlu, Hz. Ömer’in damadıdır
 18b/5
 ‘Abdullah bin Abbas r.a. 15b/12
 78a/2
 ‘Abdullah bin Mes’ûd 78a/2
 ‘Abdullah bin ‘Ömer el-Hâris 96b/1
 ‘Abdullah Mes’ûd-ı Râziyye 77b/9
 ‘Abdumellik bin Mervân 27b/13.
 28a/9
 ‘Abdurrahman bin Mulcem 27a/2
 ‘Acem : Arap olmayan kavim. İranlılar.
 19a/9. 20b/14. 25b/3. 119b/13
 Âdem : İlk insan ve ilk peygamber Hz.
 Âdem 15a/15. 18a/8. 12 97b/3
 Âhâdis-i Erba‘în : Şeyh Sadreddin-i
 Konevînin eserî 14a/7
 Ahmed : Cengiz’in evlatlarından ilk
 İslâmı kabul eden kişi. 34a/2
 Ahmed bin Hanbel 69a/3. 71a/2
 Akâyîd 27a/3. 13
 Akşaray 37a/2
 Âl-i ‘Abbas : Abbasiler 31a/6
 Âl-i Fatimî : Fatimîler 31a/6
 Âl-i İmrân 77a/12
 Âl-i Selçûk 31a/9. 12. 31b/3.8.
 32a/8. 36b/3.
 ‘Alaeddin Fenârî 39a/6
 ‘Alaeddin Harizm Şâh 33a/12

- ‘Alem-i Misâl 86b/5
 ‘Ali bin Ebî Tâlib : Hulefa-i Raşidinin
 IV. halifesi Hz. Ali r.a. 26b/10.
 78a/1. 91b/4. 92a/1. 107b/8
 ‘Ali bin Musa Rıza 94b/3
 ‘Ali Kuşçu 38b/14
 ‘Ali Paşa : Kanunî devrinin vezirle-
 rin dendir. 40b/1
 Allahu Te‘âla 9a/5. 10b/12. 11a/3
 Amasya : Arnasya 37b/6.7. 39b/3
 Arnîk bin ‘Ad : Şeddad’ın babası 19b/1
 ‘Amr bin ‘As 27a/2.4
 Anadolu : Anadolu 39a/6
 ‘Arâb 23b/14
 Aristâtalis 21b/15. 43b/3
 Arasto : Aristalalis’in kısaltılmışıdır.
 43b/4
 ‘Arraf-ı Yemâme 105b/15
 Aşhâb-ı Kehf 22a/7
 Alina 42a/14
 Ayâs Paşa : Kanunî devrinin vezir-
 lerindedir 40a/15
 ‘Âyşe r.a. 26b/11
 Ayrâç : Feridudin’in oğlu 20a/11. 12.
 ‘Azîz a.s. 17a/3. 31a/19

B

- Bâbil 19b/2. 119/13
 Bağdâd 13b/3 32a/6.7. 34b/1
 Bağdâd-ı İrâk 111a/13. 14
 Bahr-ı Sâve : Hz. Muhammed doğdu-
 ğunda suyu çekilen nehir 25a/15
 Batlamyus 42a/11

- Behmen 21a/15. 21b/1.4.
 Behrām Gur : Yezdçürd'in oğludur.
 23b/13. 24a/6.8.12.15. 24b/4
 Behram bin Behrām 23A/9
 Behrām bin Hürmüz 23a/9
 Behrām bin Şāpur 22a/12. 23b/2
 Behçet-i Tevārih 15b/6. 30a/9
 Belāş bin Fīruz 22a/14. 25a/6
 Belāşān bin Belāş 22a/15
 Belde-i Emīn : Emin yer, belde Mekke-i
 Mukerreme 78b/12
 Belğrād 40a/10
 Belinās 42a/10
 Belkis 119b/12
 Benī Sa'd 17b/10.11
 Benī İsrāil 9a/1.2.8. 22b/4
 Benī Ümeyye : Emeviler 18b/5. 27b/3.
 28b/7. 29a/3
 Beri bin Cevzer 22b/4
 Berkök 19a/1
 Bermekī : Harun Reşid zamanında vezirlik
 eden bir aile 29b/9
 Beşīr 109b/5 118b/8. 121a/8. 124b/
 3.4.6.
 Beşīr ü Şādān 109b/5
 Bilecik 36a/14
 Bolayır 36b/5
 Budin 40a/10
 Buhārā 31a/13. 32a/13
 Buhtunşār : Beytül-Mukaddes'i harab
 eden Babil kralı Nebukadnezar.
 9a/5. 17a/10. 21a/5
 Bukraç : Eski Yunan hekimi Hipokratis
 21a/14. 42a/1.9.
 Bukratis 21a/14. 42a/1
 Bursa 36a/1
 C
 Calinus : İlk çağların büyük Grek hekimi
 Galen. 42a/11. 89a/14.15.
 Ca'fer 29b/2 5.
 Camāsib : Keyanilerden Keykuştasib'in
 veziridir. 45b/15
 Cebrāil 'a.s. 9b/10. 77a/1. 83b/10.
 102b/2
 Celāleddin Hasan Nev-Müslüman 33a/12
 Celāleddin Mahalli : Celaleyn Tefsiri'nin
 birinci bölümünü yazmıştır. 75b/10
 Celāleddin Suyūtī : Celaleyn Tefsiri'nin
 ikinci bölümünü yazmıştır. 75b/10
 Cem Sultān 39a/9
 Cengiz (Cengiz-i bi-temiz) 33b/9.
 34a/1.6. 35a/2.9.10. 35b/2.7.9.11.
 103a/11.
 Cercis 17b/3. 22a/6
 Cevzer bin Berī 22b/5
 Cevzer bin Efşān 22b/2
 Cühüd : Yahudi 8a/4
 Cüneyd-i Bağdādī 30b/8
 Ç
 Çaldıran Ovası 39b/7
 Çemşīd 6b/7. 19b/3
 Çemşīd-i Tehmures 19a/11.13
 Çin 24b/5. 34a/7
 Çorlu 39a/15
 Çubuk Ovası 37a/5

D

Dahhāk : Çemsid'in yerini almış olan
İran'ın zalim bir hükümdarı idi.
19a/15. 19b/2.6.13
Danyāl 'a.s. 17a/3. 21a/5. 106a/11
Dārā 21b/1.3.4.8.9.10
Dārā bin Behmen 21b/4
Dārā bin Dārā 21b/4
Dārāb 42a/10
Dāvenekī 29a/9
Dāvūd (peygamber) 17a/2. 20b/15
Dāvūd Dāl 80b/5
Dāvūd Paşa 39a/5
Devletşāh Tārihi 34a/5
Dicle 34b/10
Dilmiyye 32b/9
Dimişk : Şam 17a/9
Durğut Beg 39a/11
Düzmece Muştafā 38a/8

E

Ebū Bekir Şiddīk r.a. : Hulefa-i raşidin
döneminin I. halifesi 26b/5. 96b/10
Ebū Eyyub Ensārī r.a. 27b/7
Ebū Hüreyre 94a/13
Ebū Muzaffer 32a/10
Ebū Müslim-i Horasānī 28b/12
Ebū 'Osmān-ı Māzenī 115a/13
Ebū Reyhānī Kanun-ı Mes'udi'yi yaz-
mıştır. 50b/15
Ebū Tālīb : Hz. Muhammed'in amcası 18a/1
Ebu'l-'Abbās Müsteğfirī 91b/4
Ebu'l- Kāsim : Hz. Muhammed s.a.v.
3b/13.14

Ebū Sa'īd Berdeī 119b/7
Ebū Yūsuf 29b/14
Edrene 36b/7. 38b/3
Eflāk 37a/1
Eflātūn 21b/4
Efrāsīyāb 20b/4.12.13. 21a/2
Ehtermen 12b/1
Eksāmīl Kal'ası 36b/5
Emīn Muhammed bin Hārūn 30a/1
Emīr Hasan bin Muhammed 33a/12
Emīr Orhan : Osmanlı Devleti'nin II.
padişahı 36b/1.6.
Ensār 114b/9
Enverī 102b/15
Enzār 35a/4
Erdivān bin Belāş 22a/15
Erdivān bin Eşkān 22b/1
Erdşir : Sāsan bin Behmen'in oğlu oğludur.
22b/7. 23a/1.2.4.5
Erdeşir bin Bābek 22b/7
Erdşir bin Şirveye 26a/2
Ergene 38b/1
Ermil : Hz. Yahya'nın kabilesi. 17a/8
Ermiyā 21a/4
Ertuğrul 36a/5.9.11
Esirüddin Ebherī 45b/3
Eş'arī : İmam Ebu'l - Hasani'l - Eş'ari
18b/11
Eşfāniyān 21b/14. 22a/5.9.
Eşkān bin Dārā 22a/3.9.
Eyvān-ı Kisrī : Hz. Muhammed doğduğunda
sütunları yıkılan Kisra eyvanı,
sarayı. 25a/15
Eyyūb (peygamber) 16b/12

Gulstüm 106b/9

F

Fārābī : Mansur bin Nuh-ı Samanî 43a/2.

4.6.10.45a/7

Fārūk : Hz. Ömer r.a. 6b/8

Fâtıha : Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi
78a/5

Fâtih Şuhtân Mehmed 38b/6

Fâzıl bin Râbî'a 29b/11

Ferîdüddîn 20a/11

Ferîdun 19b/4.5. 20b/4.

Fevâidu'l-Garâid : İbn-ı Dahhak'in eseridir.
83a/13

Fevâylıh-ı Miskîniyye : 'Abdurrahman
Bestamî'nin eseri 5b/6. 14a/12

Feylakus : İskender-ı Rumlî'nin babası
20b/8. 21b/6.

Fir'avn 20b/2

Fîruz bin Hürmüz 22a/14

Fisâğures : Pisagor 21a/3. 41b/11.
42a/1.

Frengistân 39a/12

Freng 21b/1

Furs : Fars-İrânî 19a/5

G

Gâve : Dahhak'in zulmüne karşı halkı
ayaklandıran İrânî meşhur demirci.
19b/4.7.

Gazâlî 18b/13.14.

Gazniyye 32b/3

Gedik Ahmed Paşa 39a/4

Gerşâsif 20b/6

H

Hâbib-ı Neccâr 17b/3

Haccâc Yûsuf. Haccac-ı Zalim 28a/12.15

Haccâc-ı Zâlim : Irak valisi. Hz. Muham-
med'in nesline eziyet eden Yusuf bin
Sakafî 27b/13.

Haceru'l-Esved 28a/4. 30b/10.

Hacı Hasan-zâde 39a/7

Hâdî 29b/2.3

Hâdıce binti Hüveylîd : Hz. Muhammed'in
ilk eşi 18a/3

Hâk Te'âla 8b/1

Haleb 39b/11

Halîd bin Sinan 17b/4

Hâlîl Paşa 38a/15

Halîme : Hz. Muhammed'in sut annesi
17b/11 12.

Hamanî (Hamani binti Behmen) 21a/15.
21b/1.

Han Bayezîd : II. Bayezid 39a/9

Hançala bin Sufvân 16b/6

Harezmiyân 31b/10. 32a/2. 103a/14.

Harime 29b/1

Harîs bin Ka'b 118a/4.5.8.

Hârûn (peygamber) 20b/1. 91b/7.

Hârûn bin Mu'tasım 30a/7.

Hârûn Reşîd 29a/15. 42b/3. 112a/15.
112b/8.11. 113a/2. 124a/15.

124b/11. 125a/2.

Hasan Basri 120a/5.

Hasan Çelebi 36b/15

Hasan Şabbâh Büzürg 33a/11.

- Ḥatīb-zāde 38b/14
 Havvā : Hz. Adem 'a.s.'in eşi. 10a/5.
 15a/15.
 Ḥazreti Ādem 10a/5
 Ḥazreti 'Ali r.a. : Hulefa-i raşidin dö-
 minin dördüncü halifesi. 16b/10.
 26b/11 28b/8.
 Ḥazreti Ārnine : Hz. Muhammed'in annesi
 17b/13.15.
 Ḥazreti Āyişe 89b/7
 Ḥazreti Dāvud 'a.s. (peygamber) 44b/13.
 Ḥazreti Ebū Eyyub Ensārī 27b/7
 Ḥazret-i Ebū Hureyre 83b/9
 Ḥazreti Ebu'l-Feth Sultān Mehmed Ḥān-ı
 Ğāzī (Fatih Sultan Mehmed) 36b/6.
 Ḥazret-i Fāruk : II. Halife 'Ömer bin
 Hattab 6b/8
 Ḥazreti Hasan bin 'Ali r.a. 27a/5.6.7.
 Ḥazreti Hüseyin bin 'Ali r.a. 27a/9.
 Ḥazreti İdrīs 'a.s. (peygamber) 101b/4
 Ḥazreti Lūṭ 'a.s. (peygamber) 16b/11
 Ḥazreti Muāviye 27a/1.3.7.
 Ḥazreti Muhammed Muştafā s.a.v. : Son
 peygamber. Kur'an-ı Kerim kendisine
 nazil olmuştur. 15b/7. 26b/8.
 Ḥazreti Mūsā s.a.v. : (peygamber)
 Tevrat kendisine nazil olmuştur.
 16b/13
 Ḥazreti Sultān Bayezīd Ḥān : II. bayezid
 Han 39a/3.
 Ḥazreti Sultān Süleymān bin Sultān Selīm
 Ḥān : Kanuni Sultan Süleyman.
 40a/4
 Ḥazreti İmām-ı A'zam : İmam Ebu
 Ḥanife-i Küfī 29a/12
 Ḥazreti 'Ömer : II. halife Ömer ibni
 Hattab 28b/7.
 Ḥazreti Şeyḫ 'Abdurrahman Bestāmī
 5b/6.
 Ḥazreti Yūsuf 83b/1
 Hermes 42a/2.3.5.
 Hey'et-i İbn-i Eflāḥ 50b/14
 Hızır 'a.s. 16b/15.
 Hızır Beg 36b/13.
 Hicāz 96a/3
 Hidāyetü'l- Hikmet : Esruddin Ebheri'nin
 eseri 45b/3.
 Hilyetu'l- Ebrār 14a/1.
 Hişām bin 'Abdumelik 28b/13.
 Ḥorasan 28b/12.31b/1. 34a/7
 Hūd Nebī 16b/5.
 Huşenk 19a/10.12.
 Hūlagū : Cengiz Han'ın oğludur. Bağdad'ı
 yıkmış, Mu'tasım ve allesini
 öldürtmüştür. 32a/6. 34a/15
 Hüzmüz bin Belāş 22a/13.
 Hüzmüz bin Tersā 23a/10.
 Hüzmüz bin Şāpur 23a/8.
 Hüseyin r.a. : Hz. Ali'nin oğlu. 91b/10.
 96b/12.
 Hüseyin bin Mansūr-ı Hallac 30b/9.
 Hüseyin İshak 42b/12.
 Hüsrev 6b/7.
 Hüsrev bin Belāşān 22a/14.
 Hüsrev bin Efşān 22b/1
 İrāk 27b/11

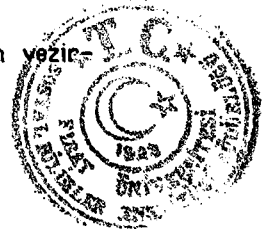

- I
- Ibn-i 'Abbās 15a/7.
- Ibn-i Ātiyye 76a/2.
- Ibn-i Cevzī 17a/15.
- Ibn-i Sīnā 45a/8.
- İbn-i Uğde 91b/12.
- Ibn-i Zübeyr 27b/10. 28a/5.9.10. 28b/1.
- İbnü'l-Kāsim Maḥmūd bin Seb-Tektin-i Gaznevi 32b/4.
- İbrāhim (Ab-ı Rahim) 'a.s. (peygamber) 16b/7. 18a/8.12. 27b/15. 28a/6.
- İbrāhim Hallī : Hz. İbrahim peygamber 41b/10
- İbrāhim Paşa : Kanuni devrinin vezir-lerindedir. 40a/15.
- İbsala : İpsala 36b/5
- İdris 'a.s. (peygamber) 16b/2
- İlyās Nebī 17a/2.
- İmrān Ahmed bin Hanbel : Ehl-i sünnet mezheplerinden Hanbelli mezhebinin imamı. 29b/13.
- İmām Ebherī 50b/14.
- İmām Ebū Hanife-i Küfī : Ehl-i sünnet mezheplerinden Hanefi mezhebinin imamı. 29a/9.10.
- İmām Ebū Yūsuf : İmam-ı A'zam'ın talebesi 29b/12.14.
- İmām-ı Gazālī 5b/5. 48a/15. 109b/8.
- İmām Hüseyin : Hz. Ali'nin oğlu. 27b/6. 30a/10.
- İmām Mālik İbn-i Enes 69a/2. 71a/1.12.
- İmām Mālik-i Medenī : Ehl-i sünnet mezheplerinden Maliki mezhebinin imamı 29a/9.
- İmām Muḥammed : İmam-ı A'zam'ın talebesidir. 29b/12.14.
- İmām Rāzī 89b/15.
- İmām Şāfi'ī : Ehl-i sünnet mezheplerinden Şafi'i mezhebinin İmam ve kurucusu. Asıl adı İdris'tir. 18b/9. 29b/13.
- İmām Zameḫşerī 76a/6.
- İmrıul - Kays 116a/7.
- İncīl 15b/10.
- İnegöl 36a/13
- İran 32a/11.
- İsā 10b/12.13. 11b/4.7.10. 17a/13.14.15. 18a/8.12. 22a/7. 11. 79a/9.
- İsfahan 43a/6.
- İsfendiyār 21a/8.12.
- İshak Paşa : II. Murad devrinin veziri 38a/7.
- İskender (İskender-i Rumi) 20b/9. 21b/7.10.12.15.
- İslām : Hz. Muhammed'e tebliğ edilen son ilahi din 8a/6. 10a/2. 116a/12. 121a/6.
- İsmā'il 'a.s. (peygamber) 16b/11.
- İstanbül 37a/15. 37b/12. 40a/1.
- İznik 36b/1. 38a/2.
- İşārat-ı Ebū 'Alī 45b/4.
- K
- Kabāiyye 9a/13
- Kādir Billāh Ebu'l-'Abbās 18b/12. 31a/3.7.
- Kahtān 119b/13.
- Kāim Biemrillah 31b/2.

- Kanne bin Uğbe bin Râfi' 88a/6.10
 Kaşû Gavri : Mısır sultanı 39b/10.12.
 Kânûn-ı Mes'ûdî : Ebu Reyhani'nin eseri.
 50b/15.
 Karaca Paşa 39b/10.
 Karamânî Hersek oğlu Ahmed Paşa 40a/3.
 Kaşr-ı Hurnâkî 24a/1
 Kavm-ı 'Âd : Hud peygamberin kavmi,
 Allah tarafından helak edilmişlerdir.
 16b/5.
 Kavsûde 36b/11
 Kayşer 25b/4. 92b/11.
 Kayşeri 37a/3.
 Ka'be 27b/14. 28a/4.5. 28b/1. 30b/10
 Kefe 39b/1
 Kehrâsib 21a/3.
 Kemâl Paşa 40a/1.
 Kemâl Paşa-zade 40a/12.
 Kemer 36b/3
 Keşşâf-ı Zameşerî 75b/12.
 Keyâniyân : Keylerin soyundan olanlar,
 eski İran şahları. İran'in Ahemenitler
 aliesi. 20a/6. 20b/7.
 Keyhüsrev 21a/1
 Keykâvus 20b/10. 21a/4.
 Keykubâd 20b/9
 Keyumurs 19a/7.
 Keşfu'l-Gâm fı-Târîhî'l-Emem 14a/3.
 Kıbçak 25b/4.
 Kıbrıs 41a/1.
 Kitâb-ı Rukye : Ebu'l-'Abbas Müsteğfiri-
 nin eseri 91b/4.
 Kitâbu'l-Ihrâz ve Rukye : Seyyid Imam
 Murtaza'nın eseri 91a/13.
 Kisrâ 24a/7.
 Konya 37a/2
 Kostanlîn-i Yunânî 23a/15.
 Kostantiniyye : İstanbul 27b/9. 38b/8.
 Köprühisâr 36b/7.
 Kubâd bin Fîrûz 25a/6.
 Küfe 91b/14. 105b/15. 119b/13.
 Kur'an-ı Kerîm 113b/13. 115a/14.
 Kureyş : Hz. Muhammed'in mensub olduğu
 Arab kabilesi 28a/1.
 L
 Lala Şahin 36b/7.
 Lebîd 116a/12.
 Levh-i Mahfûz 15a/3. 86b/15.
 Lisân-ı 'Arabî : Arapça 30a/3
 Lokrân Hekîm 17a/3. 20b/15. 41b/9.
 12. 42a/1. 44b/12.
 Lütî Paşa : Kanuni devri vezirlerindendir.
 40b/1.
 M
 Malğara : Malkara 36b/5
 Manşûr 29a/9.
 Manşûr bin Nuh-ı Sarnânî : Farabi 43a/2.
 Manzûme-i 'Ömer Nesevî 71a/14.
 Mâverâün-nehîr 34a/7 34b/15.
 103a/13
 Mecnûn-ı Âmir 106a/11.
 Medîne-i Münevvere 17b/14. 20a/15.
 27b/10. 71a/11. 88a/8. 108b/8.
 Mefâlihul-Gayb : Imam Fahreddin-i Razi-
 nin eseri. 75b/14.
 Mehmed Paşa : Kanuni devrinin vezir-

- lerindendir. 40b/1.
- Mehmed Hân İbn-i Yıldırım Hân :
I. Mehmed 37b/5.7.15.
- Mekke, Mekke-i Mukerreme 27b/10.
30b/10. 78b/14. 79a/7.12.15.
79b/12.
- Mercidâbık 39b/11.
- Meriç 36a/9.
- Mervân bin Hakem 28a/13.
- Mervân bin Muhammed bin Mervân
el-Hakem : Mervan bin Himar da
derler. 29a/1.
- Meryem : Hz. 'İsa'nın annesi 11a/13.15.
11b/5.10.
- Mesîh Paşa 39a/5.
- Mesîh, Mesîhâ : Hz. 'İsa 'a.s. 9b/2.
11b/11.13.
- Mevlânâ 45a/8.
- Mevlânâ Kemâl Paşa 48a/11.
- Mevlânâ Muhammed bin Kutbeddîn İznîkî
83a/14.
- Mevlânâ Sa'deddîn : Şerh-i Mukassidîn'in
yazarı 27a/10.
- Mevlânâ Şeyh Sadreddîn Konevî 14a/7.
- Mevlânâ-zâde : Hidayetül-Hikmeti şerh
etmiştir. 45b/3.
- Mevzu'atü'l-Ülüm 5b/7
- Me'mûn bin Hârûn 30a/2. 92b/10.
94b/4.
- Me'mûn İbn-i Hârûn Reşid 18b/9.
- Mihâil oğlu Mehmed Beg : Musa Çelebi'nin
beglerbegi 37b/12.
- Mısr, Mısr : Mısır'daki Kahire şehri
20b/3. 39a/10. 39b/10.14. 41a/2.
- Mikâil : Selçuk'un oğlu 31a/15.
- Mi'râc 96a/7
- Mirsâdu'l-'İbâd 83b/12.
- Mir Süleymân : Yıldırım Bayezid'in oğlu
37b/9.
- Moğol 32a/2
- Monla Fenârî 38b/14.
- Monla Gûrânî : Fatih Sultan Mehmed'in
hocası, devrin meşhur alimi. 38b/13.
- Monlâ Hüsrev 38b/14.
- Monlâ Zeyrek 39b/10.
- Mora 38a/12. 42a/14
- Mu'âviye bin Ebî Sufyân 27b/4
- Mu'âz bin Cebel 97a/7.
- Muhâcir 114b/9
- Muhâkemât-ı Kudbeddîn Râzî 45b/6.
- Muhammed Bakır 18b/8
- Muhammed bin Abdullah el-Mehdî 29a/13
- Muhammed bin Büzürg 33a/11.
- Muhammed bin Cezîr-i Taberî 18b/12.
- Muhammed bin Hasan 33a/12. 72a/10.
72b/5.12.
- Muhammed bin Hüseyin's-Selemî : Gazali
18b/12.
- Muhammed bin 'Ömer er-Râzî 18b/15.
- Muhammed Mehdi 19a/2
- Muhammed 'a.s. : Son peygamber.
8a/10.12 15b/2. 17b/7.8.
18a/8.12.
- Muhtâr İbn-i Hebl 93a/15.
- Muhtarîm 116a/12.
- Mukâtil bin Hayyâm 79b/14.
- Muktedî Billâh 31b/4.
- Muktedîr Billah Ca'fer 18b/10.

- Muktefî Billah 30b/15.
 Muntasır Billah 30a/11.12.
 Munūcehr . 20b/4.5.
 Murād Hān-ı Ğazî : III. Osmanlı padişahı.
 Hüdavendigar da derler. 36b/6.9.14.
 38a/13.
 Mūsā 'a.s. (peygamber) 8a/13. 8b/9.
 9b/9.10.12. 16b/13. 18a/8.12.
 20b/5. 91b/7.
 Mūsā Çelebi 37b/10.15.
 Mustansır Billah 32a/2.
 Musta'sım Billah 32a/5.7.
 Mustazhır Billah 18b/13.
 Mutî' Billah 31a/1.
 Mu'tasım Billah Muhammed bin Harun :
 (Ebu İshak) 30a/4.
 Mu'tâz Billah 30a/14.
 Mu'temed 'Alallah Ahmed bin el- Mute-
 vekkil 30b/4.
 Müeyyid-zâde 39a/7.
 Müflî 'Ali Çelebi 40a/12.
 Muhtedî Billah bin Vâsik 30b/3.
 Mülâhide (Mülûk-ı Kırsitân) 32b/15.
 Mülkânlyân 11a/11. 11b/8.
 Münādât 83b/12.
 Müstersid Billah 31b/5.
 Müstezhî Binürillah 31b/9.
 Müste'în Billah 30a/13.
 Müşterî : Jüpiter, Mars 16b/3.
- N
- Naşarîyye 9a/14
 Nâsır Tüsî 32a/8.
 Nebîre-i Huşenç (Huşenk) 19a/12.
- Nebiy-yi 'Arabî : Hz. Muhammed s.a.v.
 25b/1.
 Nefâhât-ı İns 34b/7.
 Nestüriyân 11a/11.
 Netâyicül - Fünûn ve Mehâsinul - Mütûn
 6a/9.
 Nigde 37a/3.
 Nizâm-ı Tevârih 19a/4. 19b/1. 30a/9.
 Nüh 'a.s. (peygamber) 16b/4. 18a/8.12.
 19a/8.
 Nu'mân bin Münzire 23b/15.
- O
- Oğuz Taîfesi 36a/5.
 Oruç Paşa : II. Murad devrinin vezir-
 lerindendir. 38a/7.
 'Osmân : Osmanlı Devleti'nin kurucusu
 'Osman Gazi 36a/13.15.
 'Osmân r.a. : Hulefa-i raşidin devrinin
 üçüncü halifesi. Osman Zinnureyn.
 6b/8. 26b/1.
 'Osmân Zinnüreyin : III. halife Hz. Osman
 26b/10.
- Ö
- 'Ömer bin 'Abdulâzîz : Hz. Ömer'in torunu
 Ümmü Asım İle Abdulaziz'in oğludur.
 18b/4. 28b/5.
 'Ömer bin el-Leys 32a/13.
 'Ömer bin Fâris 32a/4.
 'Ömer bin Hattâb 97b/6.9.
- P
- Pervîz bin Hürmüz 25b/8.

Süleymān Paşa : Kanuni devrinin vezirle-
rindedir. 36b/2. 40b/1.
Sülm : Feridüddin'in oğlu 20a/11.14.
Süryānī 16b/8

Ş

Şādān 111a/12. 111b/9.11. 113a/2.6.
117b/5. 118b/8. 121a/8.

Şāfi'ī bin Kuvveh 93a/15.

Şah İsmā'il 39b/7

Şam 18a/1.3. 22b/3. 27b/5. 79a/8.
111a/12.

Şāpur : Erdşir'in oğludur. 22b/11.15.
13a/3.8. 23b/2.

Şāpur bin Eşkān 22a/11.

Şāpur bin Hürmuz : Şapur Zül-Eknaf da
denir. 23a/11.

Şāpur bin Şāpur 23b/2.

Şeddād : Yemen'de Ad kavminin
hükümdarı. İrem bağıni yaptırmıştır.
19b/1. 20b/3.

Şehābeddīn Paşa : II. Murad devrinin
vezirlerindedir. 38a/7.

Şehzāde Süleymān 37a/9.

Şerḥ-i 'Allāme-i Şirāzī 93b/3.

Şerḥ-i Mevākif 48b/1.

Şerḥ-i Meşāriḳ : Şeyh Ekmelüddin'in eseri
14a/9.

Şerḥ-i Nāsır Tūsī 45b/5.

Şerḥ-i Alāiddevle 39b/15.

Şeyh Ebū 'Ali 43a/8.13.

Şeyh Ebū İshāḳ İbnī Şehriyār 92a/10.

Şeyh Ekmelüddīn 14a/8. 15a/4.

Şeyh Mecdüddīn-i Bağdādī 34b/8.

Şeyh Necmeddīn Kibrī 83a/1.

Şeyh Şehābeddīn-i Suḥreverdi 32a/4.
34b/12.

Şirveye bin Pervīz 25b/15.

Şit Nebī 'a.s. (peygamber) 16b/1.

Şu'ayb (peygamber) 16b/12. 20a/15.

Şurūḥ-ı Mufīde : Çağmanīnin eseri
51a/3.

T

Tāci-zāde Maḥmūd Paşa 39a/8

Tāhīr bin 'Ömer 32a/13.

Ṭalḥa 26b/12.13.

Tārīḥ-i Celāleddīn-i Suyūtī 14a/1.

Tārīḥ-i Hākim Nişāburī 14a/2.

Tārīḥ-i Taberī 13b/12.

Tārīḥ-i İbn-i Cevzī 13b/13.

Tārīḥ-i İbn-i Esīr-i Cezrī 13b/13.

Tārīḥ-i İbn-i Kesīr 13b/12.

Tārīḥ-i İbnu'l-Hacer 13b/15.

Tārīḥ-i Nāzım 13b/14.

Tārīḥ-i Sanāḳdī 13b/15.

Tārīḥ-i Şemseddin Halkanī 13b/14.

Tatār 103a/11.

Tāyil' Billah 31a/3.

Tebrīz 39a/14.

Tefsīr-i Bağvī 75b/12.

Tefsīr-i Celāleyn 75b/10.

Tefsīr-i Fenārī 76a/6.

Tefsīr-i Gulāmī 76a/1.

Tefsīr-i Güvāsī 75b/13.

Tefsīr-i Hindī 75b/13.

Tefsīr-i Kebīr-i Saci 48a/1.

Tefsīr-i Kurtübī 75b/14.

Tefsîr-i Lebâbî 75b/15.
 Tefsîr-i Mâturîdî 75b/12.
 Tefsîr-i Teysîr-i Necmeddin Nesefî
 75b/13.
 Tersâ bin Belâş 22a/13.
 Tevrît, Tevrat 8b/12.14.15. 9b/6.
 7.13. 10b/9. 15b/9
 Tezkîre-i Hâce Naşreddîn Tûsî 51a/2.
 Tezkîre-i Sa'diyye 93b/9.
 Timûr 34a/4. 37a/4. 37b/3. 38a/9.
 Tîn : Şam'da bulunan bir dağ. İncil Hz.
 İsa'ya burada nazil olmuştur. 79a/8.
 Tomanbay : Mısır sultanı 39b/14.

Tuğrul Beg bin Mikail ibn-i Selçuk
 31a/10.

Tür : Feridüddin'in oğlu 20a/11.14.
 Tür-ı Sînâ : Sina dağı. Hz. Musa'ya tevrat
 burada nazil olmuştur. 79a/10.15.
 Türkî : Türkçe 114b/11.

U

Übeyd bin Ka'b 78a/1
 Ukrime Nebî 16b/10.
 Urve : Şeyh Alaldevle'nin eseri
 99b/15.
 Usâme bin Şerik 93b/5.
 Uvâşik bin Eşkân 22a/10.
 Uzeyr 9a/5.

Ü

Ümmü Âşim : Hz. 'Ömer'in oğlu Asım'ın
 kızı 15b/7.

V

Varsak 39a/11.
 Vāsık Billah : Beni Abbas
 Halifelerindendir. 8a/6.7. 11a/9.
 12a/2. 13b/1. 115a/13.
 Vecîz u Vâhîd : İbn-i Cevzi'nin eseridir.
 75b/9.
 Velîd bin 'Abdumelik 28b/3.
 Velîd bin Mus'ab 20b/3.
 Venedik 41a/4.
 Vezîr Âşâf 40b/14.
 Vezîr Monla Hüsrev 38a/15.
 Vize 36b/5.

Y

Yahūdâ : Hz. Ya'kub 'a.s. 119a/9
 Ya'kub bin el-Leys : Sagariyye'nin birinci
 hükümdarı 32a/13.
 Ya'kub bin Sekkine 115a/13.
 Yâfes bin Nüh 36a/6.
 Yahyâ 22a/7. 22b/2.
 Yahyâ bin Hâlid Bermekî 29b/1.
 Yahyâ bin Zekeriyâ (peygamber)
 17a/5.9.10.11.
 Ya'kub Çelebi : Yıldırım'ın boğdurduğu
 kardeşi. 36b/14.
 Ya'kübiyân 11a/11.
 Yemen 25b/9. 41a/4.
 Yenişehir 37a/3. 36a/13.
 Yesâr 108b/10.
 Yevâkîtu'l-'Ulûm : İmam-ı Gazalî'nin eseri
 5b/5.
 Yezdürd bin Behrâm 23b/3.
 Yezîd bin Abdumelik 28b/10.

Yezīd bin Mu'āviye 27b/6.8.
 Yıldırım Bayezid Hān 36b/13. 37a/4.6.
 11.12. 37b/6.8. 38a/9.
 Yunan 42b/2.
 Yūnus 'a.s. (peygamber) 17a/3.
 Yu'rib bin Kahtān 119a/15
 Yūsuf 'a.s. (peygamber) 16b/11.
 Yūşa Nebī 17a/1.

Z

Zāb bin Tahmāsīb 20b/5.
 Za'du'l-Mīr Ibn-l Cevzī 75b/9.
 Zāhir Billah 32a/1.
 Zekeriyā 'a.s. (peygamber) 17a/4.
 22a/7.
 Zen Buşyār 21b/2.
 Zerdāşt Hakīm 21a/7.
 Zeyd bin Sābit 78a/2.
 Zeynel Paşa 40a/3.
 Zeyrek-zāde 40a/1
 Zeytūn : Şam'da bulunan bir dağ. İncil Hz.
 İsa'ya burada nazıl olmuştur.
 79a/8.
 Zūbbe bin 'Uddūn 118a/1.2.
 Zübeyde : Emin Muhammed bin Harun'un
 annesi. 30a/1.
 Zübeyr 26b/12.13.
 Zühre : Çoban yıldızı, Venüs. 16b/14.
 Zülkarneyn 16b/9. 106a/11.

KELİMELER DİZİNİ

A

- āb (Fa.) Su
a.-ı zülal : Tatlı su 3b.4,7b.10
- ‘abd (Ar.) Köle, kul 69b.8
- ‘abīd (Ar.) Köleler, kullar 123b.6
- ‘aceb (Ar.) Aceba, hayret 65a.9
- ‘acibe (Ar.) Şaşılacak şey 39a.2-51a.13-102a.11
- āciz (Ar.) Beceriksizlik 24b.11-60b.11
- aç- Açmak
a.-a 109a.6,8
- açıl- Açılmak
a.-sa 105a.3
- ad İsim, ad 20b.3-20b.3
a.-lu 5b.5,7-35a.4-41b.13-65a.11
- adālet (Ar.) Hakka riayetkarlık, doğruluk 41a.1
- adamlar Adamlar 38a.3
- ‘aded (Ar.) Sayı, adet 44a.5-104b.2,6-
a.-leri 21b.14, 29a.5, 33a.1
a.-ün 105a.2
- adem (Ar.) Yokluk 4a.2
- ademiyye (Ar.) Ademle, yoklukla ilgili olan 119a.1
- ‘adīd (Ar.) Çok, bir çok
mevazı‘-ı a.-de 43b.2
- adīm (Ar.) Yok olan
a.-dür 11b.15
- ‘ādil (Ar.) Adaletli 30a.15
- ‘adl (Ar.) Adalet 18b.3
adl-ı ruhani 14a.11
mizan-ı a. : Adalet ölçüsü 3b.11
- āfāk (Ar.) Ufuklar
mülazım-ı afak : Ufuklara tutunmuş olan 6b.13
- āferīde (Fa.) Yaratılmış, mahluk 82a.15
- āferīn (Fa.) Beğenme, alkış 13a.2
- āf-‘āb (Fa.) Güneş 6a.10-104b.3,7
a.-dur 77b.12
a.-ı burc-ı devlet 6b.5
- āğāz (Fa.) Başlama 4b.9, 28b.12
- ağreb (Ar.) Daha garip, pek tuhaf 63b.10
- aḥad (Ar.) Bir, kişi 3a.1
- aḥālī (Ar.) Halk
a.-sinün 9b.1
a.-l fuzul 66a.14
- aḥbār (Ar.) Haberler 9a.5,10
a.-ı hulefa 8a.3
a.-ı yahud 9a.5
- ahd (Ar.) Yemin, and 9b.8
a.-ine 21b.12
- aḥevāt (Ar.) Kardeşler
nikah-ı a. 10a.3
- āḥlīr (Ar.) son olarak, niheyet 17a.9-22a.1-22b.14-26a.10-35a.8-36a.9-48a.9-80b.6-104b.7-
a.-e 68a.3
a.-inde 19a.3
a.-ine 6a.3
a.-inci 14b.7

- āhīret (Ar.) Öteki dünya, ahiret 14b.10
 a.-de 16a.13
 ahkām (Ar.) hükümler 66b.2-100a.10
 a.-ı 101b.10-102a.3
 a.-ını 14b.8
 a.-i şer'iyenün 75b.8
 a.-ı tevrif 9a.9
 ahlāk (Ar.) Ahlak 80b.1-110a.2
 mekarim-i a. 6b.12
 aḥmer (Ar.) Kırmızı, kızıl 82a.5
 aḥrāk (Ar.) Sünepe, miskin, akılsız
 a. etmiş 71b.5
 aḥşama (Ar.) Birinin maiyeti 103a.7
 aḥvāl (Ar.) Haller, durumlar 42a.4
 a.-inden 45a.15
 a.-ini 102a.4
 aḥz (Ar.) Alma
 a. etdiler 44a.1
 a. etmek : Almak 5b.14
 a. etmişlerdür 43b.8-73a.12
 ak Beyaz, ak ak sancak 36a.12
 akabince (Ar.) Ardınca, sonucunca 26a.1
 'akāid (Ar.) Kaideler, kurallar, inanılan
 şeyler 59a.13
 akāvil (Ar.) Kaviller, sözler 19a.7
 a.-i kesire 61a.3
 akçe Akçe, para 38a.1
 a.-ye 69b.6
 akdem (Ar.) İlk önce, önceki 37b.9
 'akībet (Ar.) Son, nihayet 11a.3-21b.3
 akīl (Ar.) Akıllı 4b.11 48b.3 63b.9
 100b.11-110a.1
 akī (Ar.) Akıl 13a.13,14-59a.5-70a.4-
 73a.6-123b.6
 a.-ı derrakleri 47a.1
 a.-ı fe''al 47a.4
 a. ehline 63a.15
 a.-ı evvel 47a.6
 a.-ı heyulani 48b.6
 aḳsām (Ar.) Kısımlar, bölümler
 a.-ı Kur'an 76a.6
 'aksen (Ar.) Tersine, aksi olarak 54b.13
 aksi (Ar.) Ters, zıt, inatçı 58a.3-62b.2
 aḳvā (Ar.) En kavi, çok kuvvetli
 a.-yı delille 61a.4
 aḳvāl (Ar.) Sözler, lakırdılar 14b.14
 a.-i 63b.6
 a.-ı mu'tebere 14b.14
 al Al'-dan emir 3b.14
 a.-duguna 111b.6
 a.-ır 23b.6
 a.-mişdür 23b.11
 a.-up 21b.11-37b.6
 'alak (Ar.) Pihtılaşmış kan 63b.15
 a'lām (Ar.) Bayraklar, sancaklar, sınır
 işaretleri 6a.2
 a.-ı kitab 6a.2
 'ālāmāt (Ar.) İşaretler, alametler 5a.5
 ala'l-tertīb (Ar.) tertib, düzen üzere
 7b.12
 'ālem (Ar.) Ālem, dünya 12a.4-52b.5-52b.5
 a.-ün 68b.1
 a.-i gaybden 43b.13
 mübda-i a. 7b.7
 'ālemīn (Ar.) İki alem, dünya ve ahiret
 hayatı 3b.14
 ālet (Ar.) Vasıta, makina 74b.14
 a.-i ma'rifetdür 70a.6

- alıkoym- Alıkoymak 37b.9
 altmış Altmış 33a.1-54a.11
 altı Altı 54a.11
 altun Altın 111b.6
 ʿām (Ar.) Yıl, sene
 a.-ı filde 17b.10
 āmāde (Fa.) Hazır, hazırlanmış 21b.8
 āmār (Ar.) İşler
 a.-ı dünya 9a.15
 ʿamel (Ar.) İş, niyet, sürgün 68b.4
 a. etmek 10a.8
 ʿameliyye (Ar.) Amelle ilgili 42a.13
 a.-dür 65b.4,5
 āmil (Ar.) Emeli olan, isteyen 4b.4
 a.-em 11b.3
 amma Amma 5a.2,15-11b.13-14b.14-
 23a.3-43b.1-47a.12-49b.4-54a.11-
 56a.1 - 59b.9 - 63b.3,13 - 64a.1,4-
 68b.1,6 - 70a.1 - 74a.15 - 77a.10 -
 101b.6,14-105b.12
 ana Ona 56a.12-119a.5
 ana Anne, ana
 a.-sı Anası, annesi 34b.8
 anāsır (Ar.) Unsurlar, elemanlar 47a.7
 a.-da 47a.4
 ancak Ancak, bu kadar 102a.4
 anda Onda 5a.5-8b.1
 andan Ondan 4a.1-66b.3-71b.6-11a.14
 andelīb (Ar.) Bülbül
 a.-i natıka 4a.15
 anıñla Onunla 13a.12
 anla- Anlamak
 a.-dun 111b.13
 a.-miş 19b.15
 a.-yup 22b.15
 anlar Onlar 49b.13-36b.3-45a.6
 a.-a 43b.10
 a.-un Onların 60b.8 11a.12
 -11b.14-40b.12
 ʿanūd (Ar.) İnatçı, inad eden
 cühud-ı a. 8a.11
 ānuñ Onun 48b.9-52b.1-64a.2-17b.5-
 21b.4-30b.8
 ara Ara 24a.11
 arasında Arasında 16a.6-123b.8
 arāzī (Ar.) Toprak, arazi 52b.9
 a.-sinün 57b.11
 ard Ard, arka, geri
 a.-ınca 24b.6
 a.-ından 37b.7-107a.14
 ārizī (Ar.) Sonradan çıkan, geçici 62a.12
 ʿarş (Ar.) Dokuzuncu gök, sema
 a.-ı a'zarıdur 47a.6
 artuñ Fazla, artık 56b.7
 arūz (Ar.) Aruz, yol, usul, hece
 uzunluklarına dayanan şiir ölçüsü,
 a.-da 68a.10,11
 arz (Ar.) Sunma, anlatma
 a. etmek 23a.3
 arz (Ar.) Yeryüzü 42a.4-54a.4-56a.10-
 61a.6
 āsar (Ar.) Eserler 62b.1
 a.-dan 71a.10
 a.-ı bedi'a 7b.6-39a.2
 a.-ı salah 111b.7
 a.-ı vücud 4b.6
 aşhāb (Ar.) Sohbet arkadaşı, sahabeler
 a.-dan 67b.15

- a.-ıyla 70b.15
a.-ı güzin 3b.14
a. ı Hanefi 73a.7-80b.6
a.-ı hllaf 63b.2
a.-ı tefsir 78a.1
a.-ı tevrih 9a.1
asıl (Ar.) Asıl, esas, gerçek 46b.8
asi (Ar.) İsyân eden, karşı gelen 70a.2
‘asker (Ar.) Asker, er 34b.11-36b.8
a.-i 30b.1-37b.7
a.-inden 21b.9
a.-ine 21b.10
a. çekip 37b.13
aşl (Ar.) Asıl, esas, kok, hakikat
a.-ı hikmet 42a.6
a.-ı me‘arîf 123a.15
a.-ı 12a.6-123a.14
aslā (Ar.) Hiç bir vakit 50a.5-54a.10
aslıyye (Ar.) Asılla ilgili olan
İbahāt-ı a. 10a.10
asmān (Fa.) Gök, sema 58a.13
a.-idür 120a.3
‘asr (Ar.) Asır, yüz yıl
a.-ında(dur) 6b.15-29a.10
a.-ı bedi‘a 23b.1
a.-ı hukemasındandır 21b.4
a.-ı şahābede 71a.7
astār (Ar.) Yazı satırları, sıraları
a.-ı fermuzāt 77b.8
asyīb (Fa.) Su değirmeni 4a.4-26a.10,12-54a.5
‘aşere (Ar.) On 47a.12
‘āşık (Ar.) Aşka tutulmuş olan 24b.12
a. olmak 24b.14
a.-ı dil-bestedür 24b.12
aşk (Ar.) Aşk 4a.11
at At 113a.5
a.-ı 24b.7
at- Atmak
a.-arlar 23a.5
atdır- Aldurmak
a.-ırlar 34b.10
āteş (Fa.) Ateş 20a.1
a.-i aşkla 25a.1
‘ātil (Ar.) Tembel, üşengen, faydasız, boş
hayal-i a. 60b.12
‘atşān (Fa.) Susuz, susayan 4a.8
avām (Ar.) Herkes, kaba, cahil halk takımı
a.-dur 59a.9
āvāre (Fa.) Serseri, boş gezen, işsiz 3b.7
‘avārîf (Ar.) İşten anlar olanlar, bilgînler
halas-ı a. 123a.15
āvaz (Ar.) Ses, seda
a.-ı kelağ 107a.15-107b.9
‘avdet (Ar.) Geri gelme, dönme, dönüş 8b.3-
a.-i 63b.9
a. etmek 63b.12
‘avf (Ar.) Af 17b.4
āvihte (Fa.) Asılı, asılmış
a. kılup 23a.14
damen-i a. 5a.2
‘avrāt (Ar.) Kadınlar
a.-dur 17a.8
ay Ay, yılın on iki parçasından biri 30a.5-105b.1,3
a.-un 104b.12
ayāğ Ayak
a. üzere 29b.4

a.-ına düşüp 24b.4

āyāt (Ar.) Ayetler

a.-ı zahire 16a.7

me'ani-l a. 6b.4

‘ayb (Ar.) Ayıp, utanılacak şey

a.-ını 5a.3

āyet (Ar.) Kur'anın cümleleri 69b.14-76a.7,8,9,10 - 77a.11 - 78b.14 - 109a.5-119a.5-124b.15

a.-dür 76a.6

a.-i 69b.1-100a.6

a.-in 28b.9

‘ayn (Ar.) Göz, asıl kendisi, 60b.4-72b.10

‘aynī (Ar.) Gözle ilgili 71b.1

‘ayş (Ar.) Yaşama 40b.11-82b.3

az Az 11a.4

āzā (Ar.) Organ, üyeler

a.-sınun 106a.7

‘azāb (Ar.) İşkence, keder

ayet-l a. 109a.5

āzād (Ar.) Serbest bırakma, hürriyetini verme. 69b.8

a. kıl 69b.7

a. kılınır 10a.7

‘azīm (Ar.) Büyük, ulu, iri 31b.14,15-60b.5

a.-esi 54b.7

a.-dür 66b.15

a. kital 36b.8

‘azīmet (Ar.) Gitme, gidiş 36a.4

‘azīz (Ar.) Muhterem, sayın, sevgili

14b.15

azmūde (Fa.) Tecrübe edilmiş, sınanmış

113a.8

B

bā- (Fa.) İle, ...la/-le 7a.11-4b.14

ba-husus 24b.12

ba-kıymet : Kıymetliyle 5b.1

ba-şikare : Avlamayla 107a.12

bab (Ar.) Kapı 100a.3

b.-ı felek 105a.3

ba'de (Ar.) Sonra 51a.12-56b.3

ba'dehu (Ar.) Bundan sonra, böylece

10a.4-14b.2-20a.3-35a.4-48b.3,8-54b.10-57b.7-63b.8-81a.5-104b.2

bāhire (Ar.) Dikenli ağaç, çok koşan cins

deve 16a.6

baħr (Ar.) Deniz, büyük göl 4a.1

sahil-l b. 4b.10

baħş (Ar.) Bahis, konu 45a.15

b.-inde 42a.13

baħş (Fa.) Bağış, ihsan 110a.3

baħşīş (Ar.) Bahşiş, bağış olarak verilen

para

b. kılmak 13b.2

ba'īd (Ar.) Uzak, ırak 56a.1

bākī (Ar.) Ebedi, sonsuz, Allah C.C. 9a.1-48a.7-104b.6

b. kalmaz 48a.7

bākīye (Ar.) Arta kalan, geri kalan 102a.5

balçık Balçık, bir çeşit toprak

b.-lı 24b.7

balık Balık 100b.5

baña Bana 25b.10-113a.1

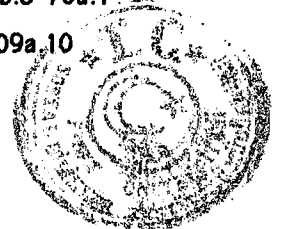
bar (Fa.) Allah 111b.2

bari Bari 5a.11

- b.-üm 111b.12
- benām (Ar.) Namlı, ünlü, meşhur
- b.-dur 79a.8
- bend (Fa.) Bağ, yular, rabita, bağlama
- b. etmişler 20a.4
- b.-i hamāil 54a.7
- bende (Ar.) Kul, köle, bağlı
- b.-mizūğ 124b.5
- b.-sisün 124b.6
- b.-i mağlūbdır 124b.10
- beraber Beraber 11b.1-60b.5,15-68a.6
- berāhīn (Ar.) Deliller, tanıklar 51a.1
- b.-i ma'rifet 8a.1
- ber-dār (Fa.) Salbedilmiş, asılmış 11b.1-13b.4
- berg (Fa.) Yaprak
- b.-i ter 5a.13
- berrāk (Ar.) Nurlu, pek parlak, duru 105b.12
- berzāh (Ar.) Ölülerin ruhlarının kıyamete kadar bulunacakları yer
- b.-i cāmī'dür 14b.8
- besāit (Ar.) Basit olanlar, sade şeyler 51a.1
- besāt (Ar.) Düz yer, düzlük
- b.-ı zemīn 3a.5
- beste (Fa.) Düzenli, makamlı söz, kalıp ve düzen içinde olan eser
- b.-i zencīr-i rūsūm 4a.12
- beş Beş 17b.1-8a.4-21b.14-29a.6-78a.1-103b.4-104b.2,14
- b.-den 104b.6
- b.-in 105a.2
- b. yüz seksen yedi 21b.14
- beşer (Ar.) İnsan
- b.-dan 101b.15
- beşerlyye (Ar.) İnsani, beşerle ilgili olan 45b.1-47a.4
- bey' (Ar.) Satma, satış, satılma 69b.7
- beyān (Ar.) Anlatma, bildirme 5a.5,14-59a.6
- b. etmek 10a.12-30a.14
- beyt (Ar.) Ev, mesken 27a.15-82a.7-106a.14
- beytül-mukaddes (Ar.) Kabe, Kabe-i muazzama 8b.3
- beyyine (Ar.) Delli, şahit, tanık 3b.4
- bırakdır- Bırakdırmak
- b.-up 37b.8
- bī- (Fa.) Olumsuzluk eki
- bī-bān 35a.5
- bī-cān 7b.2
- bī-merkeb 111b.2
- bī-nefze 40b.9
- bī-reyb 4a.3
- bī-şabr 4a.11
- bī-şekk 43b.13
- biat, beyāt (Ar.) Kabul ve tasdik etme 27a.7-30a.14
- b. elmeyüp 27b.10
- bid'at (Ar.) Sonradan ortaya çıkan şey, dinde olmadığı halde sonradan dine mal edilen şeyler 8a.1
- bigāne (Ar.) Yabancı, ilgisiz, kayıtsız
- b. görmeyesin 21b.11
- bihter (Fa.) Daha iyi, en iyi, pek iyi 12a.8
- bil- Bilmek 60b.14-62b.8-62b.5-70a.1-73a.2-100a.6-104b.11-109a.10

- b.-esin 104b.12
b.-se 119b.6
b.-ürsün 105a.3
bilād (Ar.) Beldeler, memleketler, şehirler
b.-ı salise 54a.6
bile ile, birlikte 27b.8-36a.7-50a.6
bilgi Bilgi
b.-liye 48b.5
billūr (Ar.) Gayet parlak ve şeffaf. açık
105b.13
biğ Bin 5a.9-9b.1-14b.2,6,7-16a.5-
19a.3-34b.3,469b.6-76a.7,8,9
bin- Binmek
b.-üp 36b.10
binā (Ar.) Yapı, ev, mesken
b.-dan 72b.4
b.-sın 73a.3-102a.12
b.-ya 73a.4-100b.1,8
bir Bir 4a.9,11 - 5a.4,13 - 9b.13-
10b.12- 11a.4,5,6 - 13b.1,2 - 17a.8
22b.14-23a.1-23b.14-24b.12-26a.3
48a.9,11-49b.2-50a.3-53b.4-54a.11
54b.12-56b.4-62a.1-63b.1-65a.15-
68a.3-71a.13,15-100a.3-104b.13-
106a.1-111b.2
b.-i 5b.11-11b.10-22a.1-36a.5
b.-inci 104b.13
b.-inl 16a.7-20a.12
b.-si 34b.7,10-54a.6-77a.12
bīrūn (Fa.) Dışarı, dış, harici
b.-dur 102a.1,10
biz Biz 124b.10
b.-e 8b.1,11,15-56a.3,5
b.-im 11b.6-45b.8-60b.9-124b.3
bi'z-zāt (Ar.) Şahsen, kendisi 23b.6
bostān (Fa.) Meyve bahçesi 6b.11
böyle Boyle 14a.10 29b.6 64a.6-77b.13
113a.1-120a.8
b.-dür 11a.4-58a.3-106a.4
bu Bu 4b.1 -5a.11,14 - 5b.1,2 - 6b.1,2-
7a.12-7b.5-8b.6,11-9a.2,9,12,13-
11a.2,8 - 11b.8 - 13a.14 - 14b.14 -
17a.5-26a.15-27a.14-34b.10-46b.5
b.-dur 7b.10-10a.3-21b.13-27b.4-
29a.8-35a.1-48a.15-48b.6-49b.6-
51a.8,12-52b.5-56a.3-59a.6-62a.2
65a.6,14-74b.1,13-79a.10-101b.8-
112b.8-118b.12-123b.9-124b.9
b.-ncalayın 120a.9
b.-ndan akdem 37b.9
b.-nun 20a.15 - 21a.14 - 28b.22 -
29a.10-33b.6
buçuk Buçuk 37b.11
būd (Fa.) Varlık
na-b. 4b.7
bul- Bulmak
b.-du 41b.5-71b.5
b.-mayıp 4a.9
b.-muşlar 57b.5
b.-muşdur 17b.4
b.-up 71b.1
b.-urlar 106b.1
buluğ (Ar.) Olgunluk, gelişme
b.-ı akı 110a.7
b.-i kemal 5a.6
bulun- Bulunmak
b.-dı 34b.4
b.-up 20a.8

- b.-duğı 68a.11
 bunlar Bunlar 20a.12-28b.7
 b.-a 33a.8
 b.-un 35a.6-39a.1-43b.10-102a.4-113a.5
 b.-unla 36a.4
 burc (Ar.) Güneşin yörüngesinin ayrıldığı on iki kısımdan her biri 54a.14
 b.-a 104b.7
 b.-da 104b.5,11,15-105b.1
 b.-dan 100b.12-104b.3
 b.-i evvel 54b.1
 b.-i sani 54b.1
 buṭlān (Ar.) Batıllık, boşluk, çürüklük
 b.-ı tenasühde 49b.8
 buyur- Buyurmak
 b.-dı 13b.1
 b.-madı 8b.2
 b.-muşlardır 73a.10
 b.-ur 8a.8-25b.12-51a.2-60b.7-65a.11-74a.7-77b.10-81a.1-100a.5
 b.-urlar 27a.12-63b.8-101b.7
 bühtān (Ar.) Yalan, iftira 43b.1
 bülbül (Fa.) Bülbül 4b.9
 bünyān (Ar.) Yapı, bina 40b.11
 b.-ı hikmet 43b.5
 bürhān (Ar.) Delil, isbat, tanık 63b.13
 b.-ı metin 59a.10
- C**
- cāhīl, cāhile (Ar.) Bilgisiz
 c.-dür 50a.11
 cāhīma (Ar.) Cehennem, lamu 25b.14
 cā'il (Ar.) İşleyen, yapan, yaratan 62a.3
 cāiz (Ar.) Uygun, yapılmasında şer'an bir sakınca olmayan 62a.9,10-68b.1-100b.10-119b.4
 c. degildür 68a.8
 c. dür 119b.7
 ca'l (Ar.) Yapma, meydana getirme, sabır 61b.15-62b.5
 cāmi' (Ar.) İçinde namaz kılınan ibadet yeri 39a.5
 cāmīd (Ar.) Donmuş, donuk, cansız
 c.-dür 74b.15
 cami'iyet (Ar.) Toplayıcılık, toplu olma, topluluk 65a.13
 cān (Fa.) Can, ruh, gönül
 bi-c. 7a.2
 c.-ı bārik 123b.5
 c.-ı habīsūğ 25b.13
 cānān (Fa.) Sevgili, yar
 vuslat-ı c. 4a.9
 cānib (Ar.) Taraf, cihet, yön
 c.-den 19b.15
 c.-ine 57b.3-109a.8
 c.-inden 9b.11-35a.2-107a.12
 c.-i ğarbe 56a.2
 c.-i sebāt 4b.5
 c.-i şerīfe 56b.2
 c.-i yemīni 46a.3
 c.-i yesārına 46b.4
 cay-gāh (Fa.) Yer, mevki, rütbe
 c.-da 103a.5
 cebel (Ar.) Dağ 60b.4
 c.-i a'zam 60b.14

- cehl (Ar.) Bilmemezlik, cahillik 63b.1
 c.-i havādis 59a.12
 c.-i istida' 11a.3
- cem' (Ar.) Toplama, yığıma
 c.-ine 5a.4
 c. oldılar 8a.6-36a.15
 c. olup 65a.15
- cemālyye (Ar.) Yüz güzelliği
 c.-dür 54a.6
- cemī' (Ar.) Butün, hep, cumle 5a.9- 50a.2
- cemī'an (Ar.) Hep, bütün 77a.12
- cemīl (Ar.) Güzel
 şabr-ı c. 3b.4
- ceng (Ar.) Savaş, vuruşma
 c.-e 21b.8-26a.9
 c. edüp 21b.15
 c.-inde 37b.5-38a.9
- cenin (Ar.) Karındaki çocuk, döl 63b.15
- cerāhāt (Ar.) İrin, yara, cerrahlık 72b.9
- cesed (Ar.) Ölü vücut 63b.9
- cevāb (Ar.) Sorulan şeye verilen karşılık
 8b.5- 12a.11 - 43b.7- 49b.2- 52b.7-
 70a.3 71b.2- 72b.11,13- 78b.14-
 103b.1- 106a.7- 119a.2,8- 123a.6
 c.-a 8a.8
 c.-ında 51b.5
 c. verüb 8b.14
- cevād (Ar.) Cömert, eli açık 17a.6
- cevāhir (Ar.) cevherler, değerli taşlar
 c.-iyle 82a.12
 c.-i bi-şumar 20a.4,8
- cevāsīs (Ar.) Casuslar
 c.-i esrardur 35a.6
- cevāz (Ar.) Caiz olma, izin, müsade
 10a.2
 c.-i lütf 3a.7
- cevf (Ar.) Boşluk, oyuk, iç, kalb
 c.-i 'arş 14b.1
- cevher (Ar.) Öz, cevher, değerli taş,
 elmas 11b.10-61a.6
 c.-inde 41b.14
- cevher-ferd (Ar.) Atom 46b.2,3-60b.3-
 61a.7,8
- ceyyid (Ar.) Taze, hoş, iyi, saf 68a.7
- cezā (Ar.) Ceza, suça karşı verilen
 karşılık 16a.10
- cezīl (Ar.) Bol, çok 16a.13
- ciger Ciger
 c.-in 30b.1
- cihād (Ar.) Din uğruna düşmanla savaşmak
 17a.6
- cihān-da (Ar.) Dünyada, alemde 7a.10
- cihet (Ar.) Yön, taraf 46b.13,14
 c.-dür 52b.4
 c.-i şemsün 58a.2
- cinn (Ar.) Gözle görülmeyen latif ve nurani
 cisimlerden ibaret olan yaratıklar
 119a.1,4
- cinnīler Cinlere mensup olanlar 105b.13
- cism (Ar.) Beden, gövde, cisim 48a.13
 c.-i cebeli 60b.4
 c.-i latif 48a.10
 c.-i sabitün 61a.8
- cismānī (ar.) Cisimle ilgili olan 48a.13
 c.-den 65a.13
- civān (Ar.) genç
 c.-i fazıl 8a.9
 c.-i mahir 8a.7

c.-lıkda 24b.10
 cüdül (Ar.) Savaşlar 20a.1
 cum' (Ar.) Cuma 100a.12-100b.3
 cumhūr (Ar.) Halk, ahali, kalabalık
 c.-ı cem' 6b.2
 cūyā (Fa.) Arayan, arayıcı
 c.-ı güher 4b.10
 cūyān (Fa.) Arayıcı, arayan 17a.10
 cüdā (Ar.) Ayrı düşmüş, ayrılmış
 c. ola 79a.5
 cūhelā (Ar.) Cahiller
 nefer-l c. 8a.4
 cūhūd (Ar.) Yahudi 8a.4
 c.-lar 11b.12
 cümle (Ar.) Bütün, hep 3b.15-27b.11-
 52b.7
 c.-den 7b.13-63b.7-102a.9
 c.-dendür 103b.6
 c.-i 104b.14
 c.-siniğ 102a.3
 cūr'et (Ar.) Cesaret, atılganlık, yigittik
 c. edüp 24a.13
 cürm (Ar.) Suç 105b.13
 cüz' (Ar.) Kısım, parça, bölüm 60b.14
 c.-de 60b.11
 c.-i 56a.2

Ç

çaharşenbīh (Fa.) Çarşamba, dördüncü gün
 100a.12
 çāk (Fa.) Yırtık, yarık 73a.1

çarḥ (Fa.) Çark, felek, gök, devreden
 ç.-ı kebud 4b.8
 çemenzār (Fa.) Çimenlik 4b.1
 çerāğ (Fa.) Çıra, mum
 ç.-a 103a.7
 ç.-ım 4a.10
 ç.-ı beşeriyet 110a.7
 çeşm (Fa.) Göz 40b.8,9
 ç.-i ru'yet 60b.12
 çevgān (Fa.) Cirit 23a.4
 çık- Çıkmak
 ç.-up 36b.8
 çıkar- Çıkarmak
 ç.-dan 4a.10
 çıkıl- Çıkılmak
 ç.-sa 107a.12
 çüb (Fa.) Ağaç değnek, sopa, çöp 73a.2
 çün Çünkü, gibi, nice 20a.6-21b.14-
 100b.3
 çünl Çünkü 19b.14

D

da'b (Fa.) Şan, şeref
 d.-ı akıl 4b.11
 dāfi' (Ar.) Def' eden, savan 3a.6
 dağdağa (Ar.) Karışıklık, gürültü, patırtı
 d.-dan 4a.13
 dahī Dahi, da7b.12-8b.4-11b.6-12a.2-
 13a.1,3,5 - 16a.1 - 18b.3 - 19b.14
 26a.1 - 34b.10 - 36b.3-40b.12- 46b.5-
 47a.4- 49b.4- 50a.7 -52b.2-54b.11-
 58a.3- 59a.7- 60b.6- 61b.3- 65b.2-

- 68a.11-72b.14-79b.4-100a.5-
104b.2,14-119b.7
- dāhil (Ar.) İçeri, içinde 48a.14
d.-i hakikat 7a.3
- dā'ī (Ar.) Dua eden
d.-i tekvi'-i tam 7a.12
- dāim (Ar.) Devamlı, sürekli 7a.10
- dāir (Ar.) Alt, ilgilil
d. olup 42a.4
- dāire (Ar.) Çember, daire 56a.15
- daḳīḳ (Ar.) İnce, ufak, tutulmaz 59a.8
- daḳīḳa (Ar.) Dakika, İnce düşünce 54b.13
- dalālet (Ar.) Doğru yoldan sapma 6b.14
- dall (Ar.) Delalet eden, gösteren
d.-dür 60b.15
- dāmen (Fa.) Etek, yamaç
d.-i avf 5a.3
- dāne (Fa.) Tane, tohum
d.-si 100b.6
d.-i hardal 60b.5,14
- darb (Ar.) Döğme, vurma 69b.3
d.-uḡ 69b.3
- da'vā (Ar.) Şikayetçi olarak mahkemeye baş
vurma
d.-yı 123a.13
d.-yı ālet 74b.14
- da'vet (Ar.) Davet, çağırma, ziyafet
d.-e 28b.11
d.-ine 110a.13
- da'vī (Ar.) Davet eden 24a.12
- dē- Demek, söylemek 40b.12-62a.5,9
d.-di 8a.11,12-8b.2-10b.7-11a.4,
7,9,10,11- 11b.3,4,6- 12a.5-72b11
111b.10
- d.-di 72b.11-11b.10
- d.-dikleri 57b.5
- d.-digi 48a.8
- d.-dügünden 100a.8
- d.-dügünüz 8b.15
- d.-dür 100a.10
- d.-mez misiz? 8a.15
- d.-miş 54a.10,14-62a.2-78b.14
- d.-mişlerdür 4b.12-5a.6-8b.11,12-
17b.6-57b.8-66a.14-103b.3
- d.-r 74a.5
- d.-rler 8b.1230a.6,14-30b.4-33a.8
34b.14 - 47a.3 - 21b.13 - 24b.10-
50a.6-52b.2-60b.10-80b.12-105b.12
107a.15
- d.-se 69b.7
- d.-rsin 123a.12
- d.-yüp 24b.14
- def' (Ar.) Öteye savma, savulma 59a.14
d. ederim 72b.5
d.-i şübhat 59a.14
d.-i def'i ızdırab 82b.6
- def'aten (Ar.) Defalarca 64a.3,6
- değil Değil -dir 4b.11-11b.5-12a.6-
13a.13-19a.4-24b.11-35a.6-65a.13
d.-dür 48a.6-59b.8-60b.10-62a.9-
63b.9,10- 68b.5-73a6-74b.9-
- değirmen Değirmen
d.-inde 26a.11
- deḡset (Ar.) Korku ve telaş gösterme,
ürkme, korku 7a.1-23a.6
- dek Kadar 103a.7
- delāil (Ar.) Deliller, yol gösteren, kılavuz
7b.15-8a.1-8b.8-46b.3-61a.2

- d.-dür 65a.4
d.-i nakliyye 65b.2
d.-i şādīkdür 24b.14
d.-i levhīd 7b.15
delālet (Ar.) Gösterme, klavuz, iz, işaret
10a.15- 10b.13
d. eder 10b.14
dellī (Ar.) Yol gösteren, klavuz 17b.11
d.-dür 9a.13
denil- Denilmek
d.-di 103b.1
denlü Denli, kadar 4b.14-56b.7-109a.7
derc (Ar.) Sokma, arasına sıkıştırma
d. etme 6a.8
d. etmişlerdür 63b.6
derecāt (Ar.) Dereceler
d.-ı hacat 82b.3
d.-ı sa'adete 49b.15
derece (Ar.) Basamak, mikdar 54a.11
d.-dür 57b.6
d.-i kernale 70a.5
d.-i zülale 70a.5
dergāh (Fa.) Tekke
d.-ıdır 7a.2
derhāl (Ar.) Hemen, o anda 106a.3
deryā (Ar.) Deniz 20a.2
d.-dan 36b.4
d.-yı 77b.4
ka'r-ı derya : Denizin derinliği 5a.15
dest (Fa.) El
d.-i res kıl- 110a.15
devām
d. eder 53a.11
deverān (Ar.) Dönüp dolaşan, dolanma
14a.11
devha (Ar.) Büyük, ulu ağaç 5a.13
devlet (Ar.) Devlet
d.-indendir 21a.14
d.-ün 82a.1
d.-i Muhammediyeden 45a.5
devr, devir (Ar.) Dönen, süre 16a.14-
17a.5-54a.7
d.-dür 17a.5
d.-i 53a.7
d.-inde 9b.9
d.-i mizan : Kiyamet 14b.8
dāye (Fa.) Süt anne, dadi
d.-ye 17b.10
deyü Diye, diyerek 6a.8-24a.12-24b.11-
34b.9-51b.5-74a.7
diraht (Fa.) Ağaç 71a.15-71b.3-79a.8
d.-ı 71b.5
d.-un 71b.4
sahib-i d. 71b.1
dibāce (Ar.) Önsöz, başlangıç.
d.-i ferman-dih 6a.12
dīdār (Fa.) Yüz, çehre 110a.10
dīde (Fa.) Göz, bakış 113a.8
d.-i 'ibret 3b.4
dil (Fa.) Gonül 3b.3- 4a.7
d.-dür 79b.15
d.-inde 101b.11
d.-teşne 4a.7
dile- Dilemek
d.-digi 24b.4
d.-se 73a.3
d.-sen 100a.6-104b.11
dilgīr (Fa.) Gönül tutan, kalbe sıkıntı veren

d.-lign 23a.1
 din (Ar.) Allah tarafından insanlara doğru yolu göstermek için gönderilen ilahi emir ve yasakların bütünü. 111a.11
 d.-lerine 8a.8
 diniyye (Ar.) Dinle ilgili olan 59a.13
 diyānet (Ar.) Din, dindarlık 18b.3
 diyār (Ar.) Memleket, ülke
 d.-a 35a.3
 d.-da 34b.14
 d. ı Yemen'ün 41a.4
 dolāb Dolap
 d.-un 53a.9
 dök- Dökmek
 d.-mege 100a.14
 d.-üp 17a.11-30b.2
 dökül- Dökülmek
 d.-e 106b.1
 dön- Dönmek
 d.-ell 82b.2-109a.4
 d.-er 4a.3
 d.-üp 35a.2
 dönder- Döndermek
 d.-ür 26a.11
 dört Dört 9b.9- 15b.9- 33a.9- 57b.6- 77a.15
 d.-dür 67a.6
 du'afā (Ar.) Zayıf, güçsüz 3a.3
 duhter (Fa.) Kız, kerime
 d.-e 24b.12
 d.-imi 21b.11
 d.-ini 18b.6
 dü (Fa.) İki
 d. şenbih İkinci gün, pazartesi

110a.11
 dühür (Ar.) Dünyalar, zamanlar
 teşrifāt-ı d. 4b.4
 dūn Dün 25b.12
 dünyā (Ar.) Dünya 9a.15-9b.1
 d.-da 16a.12-125a.1
 d.-nun 14b.9
 dürer (Ar.) Büyük inciler
 d.-i manzume 5a.14
 dürr (Ar.) İnci 4a.8-79a.4
 d.-feş-i kavıyanı 20a.5
 d.-i ba-kıymet 5b.1
 d.-i keşan-ı fūnun 4a.8
 düş- Düşmek
 d.-er 58a.3
 d.-üp 24b.7
 düşvār (Fa.) Güç, zor 81a.1

E

ebediyye (Ar.) Ebede mensup, sonu olmayan 59b.1
 ebnā' (Ar.) Binalar
 e.-i cinsi 16a.2
 e.-i hukemadan 44a.5
 ecel (Ar.) Muayyen olan vakit, ömür 20a.1
 e.-den 54a.1059a.11
 e.-dendür 68a.15-119b.3
 eclāf (Ar.) Ayak takımları, rezil kimseler
 e.-i 'Arabdur 107b.7
 ecmāl (Ar.) Cümleler

- zıkr-i e. 52b.8
- ecnās (Ar.) Cinsler, neviler
- tertib-i e. 7b.8
- ecr (Ar.) Bir iş, hizmet karşılığı verilen şey, ahirete ait mükafat, sevap
- e.-i cezil 16a.13
- ecrām (Ar.) Cansız olan cisimler
- e.-a 52b.5
- e.-ı 52b.3
- e.-ı eflak 7b.9
- e.-ı ulviyyeden 100b.10
- ecved (Ar.) Daha pek, en iyi olan 51a.5
- eczā (Ar.) Parçalar, kısımlar 60b.5
- e.-sı 54a.13-60b.6
- e.-i alem 47a.10
- edeb (Ar.) İyi terbiye, neziklik, zarıflık
- bi-e. 12a.5
- edebiyye (Ar.) Edeble ilgili olanlar
- ulum-ı e. 113a.9
- edille (Ar.) İşaretler, deliller, kılavuzlar
- 102a.7
- e.-i kira'at 102a.7
- e.-i şer'iyye-i külliye 66b.2
- e.-i tall 102a.7
- edyān (Ar.) Dinler 8a.3
- e.-ı batıla 8a.4
- edviye (Ar.) İlaçlar
- şurb-i e. 11a.5
- ef'al (Ar.) Fiiller, işler
- e.-ün 12a.5
- efdāl (Ar.) Ziyadeler, fazlalar, ihsanlar
- e.-ül-müteahhirin 63b.3
- efkār (Ar.) Fikirler, düşünceler 46b.8
- e.-dür 52b.2
- effāk (Ar.) Felekler, gök yüzleri, semalar
- e.-un 52b.7,9
- ecram-ı eflak 7b.9
- efnān (Ar.) Cinsler, neviler
- e.-ı rivayat 4a.15
- efrūz (Fa.) Saçan, saçıcı
- āleş - e. 20a.1
- efser (Fa.) Tac 4b.11
- eger (Fa.) Eger, şayet 13a.13-59b.5-60b.4-71a.14 - 73a.3 - 74a.10 - 104b.6,7 - 119b.5
- egerçe (Fa.) Gerçi 5a.14-49b.6-54b.10 60b.7-61a.2-119b.5
- ehl (Ar.) Bir yerde oturan, sahip, malik
- e.-ine 63a.15
- e.-i 'ayālī 38a.1
- e.-i hürrern 21b.3
- e.-i 'lrāk 27a.6
- e.-i sünnet mezhebinde 70a.3
- e.-i tārīh 19a.1
- e.-i yakīn 46b.6-111a.11
- ehliyyet (Ar.) İşe yarar halde bulunuş, yetki, salahıyyet
- e.-e 70a.3
- ekābir (Ar.) En büyük, çok büyük 23b.4-42a.8-45a.3
- e.-den 103a.8
- risall-i e. 5b.7
- ekin ekdir- Ekin ekdirmek 30a.11
- ekmel (Ar.) Daha kamil, mükemmel
- e.-i sana'at 59b.9
- ekser (Ar.) Çoğunlukla, genellikle 5b.4-35a.7-36a.15-76a.1
- eksük Eksik 56b.6-104b.6

- el El
 e.-inde 25b.14-30a.7
 e.-inizde 8b.14
 elbette (Ar.) Kati olarak, mutlaka 54b.10
 elçi Elçi, haber ileten 39b.11
 ele getir- Almak, 5b.3
 elem (Ar.) Ağrı, sızı, acı 4a.13
 elf (Ar.) Bin 3a.1-17a.13
 elfāz (Ar.) Kelimeler, sözler
 e.-ı 'ulema 6a.6
 elif (Ar.) Alışılmış, alışık 79b.3
 elkāb (Ar.) Ünvanlar, soyadlar
 e.-ı müellifin 6a.2
 elli Elli 10b.7- 14b.3-27b.9
 elsine (Ar.) Diller, lisanlar 119b.3
 emīr (Ar.) Emir, padişah 10b.12-76a.7
 emlāk (Ar.) Mülkler, ev, tarla ... gibi
 mülkler 110a.15
 emr emīr (Ar.) İş, emir, buyruk
 e.-i dāimdir 48a.9
 e.-i izāfīdür 62a.12
 e.-i muhāl 5a.6
 e.-i mümkīndür 63b.9,13
 e. edüp 22b.14-23a.4
 e. etmek 8a.14
 e. etmişdir 8a.13
 e. ettiğün 8a.13
 e. eyledi 12a.2
 e.-ul- mü'minin 27a.5
 emsāl (Ar.) Benzer, numuneler, örnekler
 76a.9
 emsile (Ar.) Numuneler, örnekler
 e.-i mahsusa 65a.8
 emti'a (Ar.) Satılacak mallar, kumaşlar
 34b.12
 emvāl (Ar.) Mülkler, para ile alınan
 şeyler 34b.12
 en'ām (Ar.) Bütün mahluklar, yaratıl-
 mışlar, insanlar, halk 39a.1-59a.9
 enbiyā (Ar.) Nebiler, peygamberler
 4a.1 7b.3-17a.8-19a.2-100a.6
 encüm (Ar.) Yıldızlar 4a.3
 endīşe (Fa.) Düşünce, vesvese, merak
 123a.5
 enfes (Ar.) Daha nefis, çok lezzetli 82b.4
 envā' (Ar.) Çeşitler, neviler 7b.8-20a.4-
 110a.8
 envār (Ar.) Aydınlıklar, ışıklar, nurlar
 e.-ı hakikatdür 45a.7
 e.-ı me'ani 77b.7
 enzār (Ar.) Bakışlar, bakmalar 35a.4
 er Er, şahıs, asker 36a.7
 erba'a (Ar.) Dört 53a.2
 erbāb (Ar.) Sahipler, malikler, ehil
 e.-ı uzlet 43b.11
 erkān (Ar.) Esaslar, sütunlar, reisler
 e.-ı ma'rifet 43b.5
 zübde-i e. 5b.11
 erte Sonraki, devamındaki
 e.-si 100b.6
 ervāh (Ar.) Ruhlar, canlar 14a.15
 e.-ı beşeriyye 47a.4
 e.-ı semaiyye 14a.15
 esātīn (Ar.) İleri gelenler 42a.2
 esb (Fa.) At, beygir 13b.2
 e.-i 'Arabi 82b.4
 e.-i tazı 13b.3
 esbāb (Ar.) Sebepler, vasıtalar 46b.9

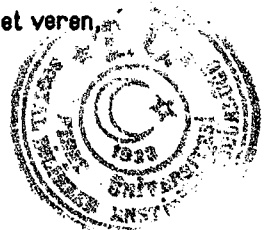
- e.-ına 110a.15
e.-ı havādis 100b.10
e.-i nazar 63a.15
e.-i nehy 101b.9
- eşer (Ar.) Ortaya konmuş ürün, basılmış kitap v.b. şeyler 103a.7
- eşir (Ar.) Savaşta düşman eline düşmüş kimse, bir şeye aşırı bağlanan, tutsak e.-i şehvet 80b.3
- eşkāl (Ar.) Daha sakil, en ağır, en çirkin e.-in 37b.8
- esmār (Ar.) Gece masalları, kıssalar e.-inuzdan 124b.2
- esnā Ara, aralık, sıra, vakit e.-sında 19a.4
e.-i şikarda 24b.6
- eşrār (Ar.) Gizlenen şeyler, sırlar e.-ı ilahi 63a.15
e.-ı 'ulumuna 24b.4
- eş'ār (Ar.) Şiirler 40b.12
- eşher (Ar.) En şöhretli, çok iyi tanınmış e.-i delaili 46b.3
- eşrāf (Ar.) En şerefli, ileri gelenler e.-ı 'ukela 42b.1
- eşrāk (Ar.) Ortaklar, arkadaşlar 43b.13
- eşrar (Ar.) Şerhler, kötülükler 38a.2
- et- (ed-) Etmek
e.-er idi 4b.2-11a.1-43b.1
e.-e gelmişlerdür 65a.9
e.-digi 48a.5-56a.6,9
e.-medi 59a.7
e.-mezem 112b.10
e.-mişdür 41b.13-48a.3-61a.1
e.-mişler 36a.4- 43b.14- 57b.8- 60b.12-62a.2-63b.7
e.-sek 54b.9
e.-up 8b.3-46b.13
İcāb e. 11a.1
- etdir- Etdirmek 25b.10
e.-dür 68a.3
e.-dürdük 68a.9
e.-dürse 74b.6
- ev Ev -inde 39a.9
- evāmir (Ar.) Emirler, buyruklar 16a.9
- evlād (Ar.) Çocuklar, sülale, nesil e.-ından 36a.6
e.-ı Nuh 'a.s. 19a.8
- evliyā (Ar.) Keramet sahibi olanlar, erenler 19a.3
- evvel (Ar.) İlk, önce 14b.10 - 17a.7 - 19a.3-24a.13-24b.1-29a.8-30a.15
- evvelā (Ar.) İlk önce, ilkin 8b.13
- evzā' (Ar.) Haller, vaziyetler 31b.14
- ey Ey 13a.2,7
- eyit- Eyitmek, söylemek, demek e.-di 8b.4 - 11b.14,15 - 12a.3,7 - 12b.1- 13a.10-24b.13-44a.7
e.-irüz 8b.14
e.-mişlerdir 27a.12
e.-ür 27a.11
- eyerle- Eyerlemek, eyer lakmak e.-üp 23b.6
- eyle- Eylemek e.-mişlerdür 45a.11
e.-rler 24b.2
- ezber kıraat et- Ezbere okumak 17a.7
- ezeil (Ar.) Sonsuz 11b.10
- ezkiyā (Ar.) En zeki, en akıllı

e.-yı 'Arab'dandır 27b.5

F

- fāhire (Ar.) Fahr eden, şerefli, onurlu,
kıymetli, şanlı
hil'at-ı f. 13b.2
- fāide (Ar.) fayda
f.-i meretebe 6b.2
- fā'il (Ar.) Fiili yapan, işi yapan 12a.7
f.-i hayr 12a.8
f.-i muhtardur 46b.7
f.-i şer 12a.8.9
- fakir (Ar.) Yoksul, güçsüz 4a.4
- fāriğ (Ar.) Vaz geçiş, çekilmiş, rahat,
işsiz, rahat 4a.14
- farzan (Ar.) Diyelim ki, tutalım ki 46b.2
- fāsidi'n (Ar.) Kötülükler, fenalıklar, yanlış-
lıklar, bozukluklar
l'tikad-ı f.-den 13a.3
- fazāyil (Ar.) Faziletler
kesb-ı f. 4b.3
- fazīlet (Ar.) İnsanın yaratılışındaki güzel
huy, iyilik yapma hissi
f.-i 'ulum 5a.12
- fa'ıl (Ar.) Fazilet 18b.3
f.-ıjla 3b.13
- fehām (Ar.) Anlayışlı, çok anlayan, çok
zeki 3a.3
- feh̄m (Ar.) daha kolay anlama
f.-i eshel 6a.7
f.-i kıyāset 42b.4
- felek (Ar.) Gökyüzü, sema 4a.4-7a.10
- f.-i tāsī'e 46b.15
- f.-i zahle 42a.3
- f.-i zālī'l-burūc 5b.9
- şah-ı f. 7a.2
- fenn (Ar.) İlim, sanat 5b.9,10,13-44a.2
f.-den 6a.1,7
f.-i muhtār 5b.9
- ferāset (Ar.) Anlayışlılık, çabuk sezış
f.-de 42a.3
- ferīd (Ar.) Tek, eşsiz, eşi olmayan 42b.3
- fermān (Ar.) Emir, buyruk 3a.5
f. etdi 8b.1
- fesād (Ar.) Bozukluk, bozgunculuk 47a.11
f.-larından 45a.11
- feth (Ar.) Feth etme, açma, açılma 100a.3
f.-ine 36b.6
f.-ler 36a.9-41a.7
f.-in 41a.1
- fethā (Ar.) Arapça'da harflerin üzerine
konan ve harfi -a/-e ile okutan işaret
79b.2
- fetrat - fetret (Ar.) İki peygamber,
padişah veya vak'a arasında geçen
zamanlar
f.-ı 41a.4
Cengiz f.-de 36a.3
- fevāid (Ar.) Faydalar, kazançlar 44a.1
f.-leri 43b.12
- fevk (Ar.) Üst, üst taraf, yukarı
f.-inde 52b.1
f.-e'l-arz 58a.1
- fevt (Ar.) Bir daha ele geçmeyecek şekilde
kaybolma, ölme 27b.11
- fevz (Ar.) Allah, bolluk ve bereket veren,

f.-i sa'adet-i ebediyye 59b.1
 feylesof (Ar.) Felsefe ile uğraşan, alim,
 akıllı, kaygısız 42a.7
 feyz (Ar.) Bolluk, bereket; ilim, irfan
 3b.13-63b.1
 feyyāz (Ar.) Bolluk ve bereket veren,
 Allah c.c. 82b.1
 fezāil (Ar.) Faziletler
 f. kılup 110a.8
 f.-i ünsiyye 113a.11
 fıkra (Ar.) Kısım, fasıl, kısa hikaye
 f.-sı 82a.14
 fiṭnat (Ar.) Zihnin her şeyi çabuk anlayışı
 f.-i celiyyelerinden 61a.1
 fitrat (Ar.) Yaratılış, huy, tabiat 17b.1,4
 zaman-ı f. 17b.1,4
 fī hā (Ar.) Onun içinde 72b.4
 fikr (Ar.) Fikir, düşünce, idrak, akıl
 f.-i 60b.8
 fi'l (Ar.) Hareket, iş, kar, amel 11a.4
 fihrist (Fa.) Fihrist, İçindekiler, indeks
 f.-i funun 6b.12
 firār (Ar.) Kaçma, savuşma 26a.10-31b.15
 f. etdi 39a.12
 f. etdiler 21b.10
 fir'avn (Ar.) Eskiden Mısır hükümdarlarına
 verilen ad
 zevciyyet-i f. 3a.7
 fuḳahā (Ar.) Fakihler, fıkıh alimleri
 f.-dan 51b.3
 fulori Flori, Osmanlılar zamanında
 Avrupa ülkelerinin paralarına verilen
 genel isim 37b.1
 fuḫalāt (Ar.) Faziletli, fazıllar 82b.3

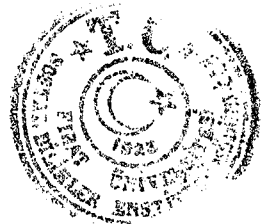
fülkiyyāt (Ar.) Feleklerle ilgili 42a.4
 funūn (Ar.) Fenler, ilimler 4a.8-4b.1-5a.9
 77b.11
 f.-nun 77b.14
 dürr-keşan-ı f. 4b.1
 fihrist-i f. 6b.12
 fūrū' (Ar.) Dallar, budaklar, bir aslın
 neticeleri
 f.-i dinde 69b.12-71a.3
 fūruğ (Ar.) Nur, ışık, parlaklık 110a.7
 fütūhat (Ar.) Fetihler, zaferler
 f.-i Mekkiyye'den 80b.14

G

gāh (Fa.) Bazı, ara sıra 62b.3
 g.-ı siphrine 6b.10
 gāhī, gehi (Fa.) Bazan, arasıra 4a.15-
 4b.1-82a.13
 ḡalat (Ar.) Yanlış, yanlışlık 59a.8
 ḡalebi (Ar.) Galip gelmeye 68b.4
 ḡālib (Ar.) Üstün gelen, yenen 21a.13
 g.-dür 68a.14
 g.-leri 76a.1
 g.-üz 124b.10
 ḡamz (Ar.) Kaşla, gözle iraret, göz kırpması
 g. eder 35a.6
 ḡaraz (Ar.) Hedef, maksat, gaye istek
 6a.1. 6b.3-68a.14
 g.-ı āḫire 6b.3
 ḡarib (Ar.) Batı, güneşin battığı taraf
 g.-a 53a.3-54b.11-56b.5
 ḡarbī (Ar.) Garbla ilgili olan

- g.-nün 56b.8
- ğarīb (Ar.) Evvelce görülmemiş, tuhaf;
şaşılacak şey 56a.15
- ğark (Ar.) Suyu batma, boğulma, boğma
g.-ı hun 103a.14
- ğarra (Ar.) Ak, parlak 26a.13
- ğaşb (Ar.) Zorla alma, zapt etem
g. edüp 71a.15
- ğāşīb (Ar.) Gasp eden 71a.14.15-71b.4-
72b.6
- ğayb (Ar.) Gizli olan, göze görünmeyen
ilm-l g. 107b.13
- ğāyet (Ar.) Nihayet, uç, son 3a.2-
6b.3-68a.14
g. e 66b.15
bl - g. 3a.2
- ğayr ğayri (Ar.) Başka, gayrı, başkası
g.-i 50a.11
g.-isi 49b.7
g.-i mantuki 69b.5
g.-ı mu'avvel 59b.9
- ğayrihim (Ar.) Başkaları 38a.8
- ğayriye (Ar.) Başkasına 44a.5
- ğayz (Ar.) Hiddet, öfke, kırgınlık 3b.5
- ğāzī (Ar.) Gaza eden, savaştan sağ ve
muzaffer dönen 36a.15
- gece Gece 119a.4
g.-de 9b.13- 13b.14- 25b.12,13 -
54b.12
g.-ye 53a.4
- geç- Geçmek
g.-en 104b.12
- gel- Gelmek 19a.3
g.-diği 103a.2
- g.-dikde 105b.15
- g.-en 104b.8
- g.-inceye 14b.3
- g.-memişdir 28b.6
- g.-mesidir 19a.4
- g.-mişdür 8a.3
- g.-se 65b.4
- g.-üp 22b.14-23b.5-30b.9-35a.5
- g.-ürler 43b.9
- g.-ürse 107a.12,13
- gemi Gemi -ye 39b.1
- gerçi Gerçi, her ne kadar, ise de
26a.14-63a.15
- gerdān (Fa.) Dönücü, dönen 3a.4
- gerek Gerekli 102a.8
g.-dür 80b.12
g.-üp 74a.9
- gerekle Gerekmekle 5b.1
- gērū Geri 113a.6
- getir- Getirmek
g.-dim 6a.4
g.-up 23a.3-38a.4
- gibi Gibi 4a.8-5b.11- 11a.6- 16a.12-
48a.4- 48b.7- 49b.3- 54a.7- 61a.3-
62b.4- 68b.11- 71b.5.6- 100a.5-
102a.1-111b.8
- gir- Girmek
g.-up 23a.6-36b.9
- girān (Fa.) Ağır, fena kokmuş, bıktırıcı
4a.13
- giryān (Fa.) Ağlayıcı, ağlayan 124b.11
- glt-(gld-) Giltmek
g.-diler 125a.3
g.-enun 56b.7

- g.-erken 9b.11-24b.6-27a.8
g.-erler 43b.9
g.-evüz 124b.1
g.-lci 103b.2
giy- Giymek
g.-enler 20a.3
giydir- Giydirmek
g.-üp 13b.2
gizlen- Gizlenmek, saklanmak
g.-diler 103a.4
gökçek Gök gibi, mavi 119b.6
gönder- Göndermek
g.-di 16a.8-28b.12
g.-meyüp 21b.7
g.-üp 31b.13-35a.6-36a.12-36b.3-38a.4
gönderil- Gönderilmek
g.-üp 39b.11
g.-dikde 36b.8
göğlek Gömlek 36b.4
göğül Gönül 4a.12
gör- Görmek
g.-dü 9b.11
g.-düm 81a.3
g.-dün 106a.3
g.-elim 8a.8-13a.1145b.8
g.-meyesin 21b.11
g.-üp 23b.5-112b.9
göril- Görülmek
g.-e 62a.13
g.-se 109a.10
görün- Görünmek
g.-en 48a.2
g.-ur 60b.13-64a.1
göster- Göstermek
g.-dikte 72b.15
götür- Goturmak
g.-diler 106a.2
göz Göz
g.-üme 4b.7
ğufrān (Ar.) Affetme, merhamet etme
3b.9
ğulām (Ar.) Köle, genç esir 124b.6
g.-ına 108b.9
g.-ı acemi 82b.4
ğrub Grup, aynı özelliği taşıyanlar
g.-u 53a.7
guşe (Fa.) Koşe
g.-i karar 4b.4
güftār (Fa.) Söz söyleyen, konuşan
13a.15-40b.10
güher (Fa.) Cevher, değerli taş 77b.4
cuya-yı g. 4b.10
g.-den 5a.15
gülçin (Fa.) Gül toplayan
g.-le 4b.2
gülşen (Fa.) Gül bahçesi 4b.7
gümiş 35a.7
gün Gün 3b.9,11-23a.1-23b.4-26a.14-30a.6-51b.2-53a.4-100b.4-103a.4,5,11-104b.7
g.-de 54b.12
g.-i 100a.11-100b.7,9
g.-idür 104b.12-
g.-inde 100b.3
güneş Güneş 54a.5-105a.1
g.-ün 54a.7
gündüz Gündüz 4a.13

gürūh (Fa.) Cema'at, bölük, takım
g.-ı enbiya 65a.7
gürz (Ar.) Silah olarak kullanılan uzun
saplı, demir topuz 24a.14
güzer (Fa.) Geçme, geçiş, geçen
g. edüp 51b.3
güzerān (Fa.) Geçici, geçen 53a.2
güzīn (Fa.) Seçen, seçilmiş, seçkin
3b.14,15

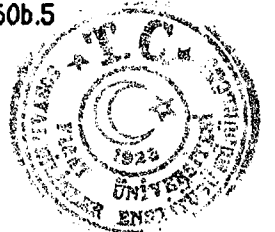
H

hāb (Fa.) Uyku, ru'ya
h.-da 81a.3
haber (Ar.) Son ve yeni havadis, bilgi;
ağızdan ağıza dolaşan söz 14a.10-
35a.6, 42a.5-113a.1
h.-in 24b.12
h.-i perviz 25b.11
h. verdi 4a.1-65a.14
h. verür 105b.14
hābīs (Ar.) Kötü, pis, alçak 25b.13
hābl (Ar.) İp, urgan, halat
h.-ı metin 77b.5
habs (Ar.) Bir yerde tutmak, hapsedmek
h. etmişdür 29a.12
hacālet (Ar.) Utanma, şaşırma, utangaçlık
h.-e salmak 13a.2
hacāt (Ar.) İstehler, dilekler, 82b.3
Haceru'l-esved (Ar.) Ka'be'de bulunan taş
30b.10
hācet (Ar.) İhtiyaç, lüzum, gereklilik 74b.1

hadd (Ar.) Sınır, derece, son 74a.9-80b.1
be-h. 100b.3
bi-h. 3a.1
hādika (Ar.) Ağaçlı, suyu bol bahçe, bostan
h.-i ulema 59a.12
hādīs (Ar.) Hz. Peygamberin söz, uygulama
ve davranışlarının bütünü 71a.9-
101b.8-123a.3
h.-i şerifi 77a.10
h.-i şerifinde 50a.8
hāfız (Ar.) Hıfz eden, saklayan, ezberleyen
h.-ı Tevrat 9a.4
hāfiyye (Ar.) Gizli polis 44a.5
hāil (Ar.) Engel, iki şey arasında veya bir
şey önünde perde olan 56a.10
hākīkat (Ar.) Gerçek, bir şeyinaslı, esası,
doğruluk 6b.13-48a.5-76a.12-
82a.14-109a.10
h.-da 74b.13
h.-siz 80a.13
hākīm (Ar.) Hükm eden, Allah C.C.
16a.14-20b.2-65a.15
hāk (Ar.) Allah, doğruluk, pay, hisse
59a.11-68b.2,5
h.-ı ebeveynde 69b.1
hākında Hakında 17b.5-27a.15-66a.14-
73a.10-103a.8
h.-dır 39a.1
hāksār (Fa.) Toz toprak içinde kalmış, hali
perişan 13b.4
Hāk Te'alā Allah C.C. 8b.1
hāi (Ar.) Durum, vaziyet 80b.12
h.-de 48b.6-68a.7
h.-i 48b.5,7-52b.3-61a.6

- h.-ine 11b.1
- hālā (Ar.) Henüz, şimdi 52b.4
- halaş (Ar.) Kurtulma, kurtuluş 47a.11
- hālen (Ar.) Şimdiki halde, şu anda 101b.15
- hālet (Ar.) Hal, suret, nitelik
h.-ün 124b.9
- hālik (Ar.) Yaratıcı, Allah C.C.
12a.7-123b.4
- hāl (Ar.) Hal, durum 35a.5
h. inde 34b.9
- hālīfe (Ar.) Halife, müslümanların lideri
27b.10-29a.8.9-34b.12
h.-ye 34b.9
h.-nün 34b.8
h.-i müsemmen 30a.6
- hālīs (Ar.) Katıksız, hilesiz
h.-ül-cevher 25a.1
- hālk (Ar.) Halk, ahali
h.-dan 13a.5
h.-ı 4a.13
h.-un 19b.14
- hālk (Ar.) Yaratma, yaratılma 103a.4
h.-da 106a.10
h. olunmuşdur 70a.5
- hāl (Ar.) Çözme, çözülme, karışık bir
meselenin içinden çıkma 74a.8
- hālvēt (Ar.) Yalnız, تنها, tenhalık 43b.11
- hāmākāt (Ar.) Ahmaklık, beyinsizlik
h.-e 60b.15
h.-le 24b.12
- hamām (Ar.) Hamam 30b.1
- hāmd (Ar.) Allah C.C.'ya olan şükran
duygularını belirtme 3a.1
- hāme (Fa.) Kalem 4b.8
- hamel (Ar.) Kuzu 54b.1
- hāmīl (Ar.) Taşıyıcı, taşıyan 64a.5
- hāmīle (Ar.) Gebe
h. olmak 23a.13
- hāmīse (Ar.) Beşinci, rütbe 76a.4
- hāmī (Ar.) Ana karnındaki çocuk, gebe
olma 105a.2
- hāmīn (Ar.) Ana karnındaki çocuk, gebe
olunma 24b.14
- hāmse (Ar.) Beş
h.-i mütehayyire 103b.5
- hançer (Ar.) Hançer, ucu sivri keskin bıçak
h. inde 40b.10
- hane (Ar.) Ev, beyt
h.-si 100a.4
- hanīs (Ar.) Ettigi yemini yerine
getirmeyen 103b.2
- hārāb (Ar.) Yıkık, vıran
h. olmak 49b.2
h.-ül-beden 49b.4,5
- hārāc (Ar.) Vaktiyle müslüman olma-
yanlardan alınan vergi 21b.6,7-23b.1
h.-a 37b.1
iltizam-ı h. 41a.5
- hārām (Ar.) Şeri'atce yasaklanmış olan şey
100b.5
h.-dur 68a.7.8.10
h. ü helal 76a.9
- hārīb (Ar.) Savaş 39b.8
- hārīdāl (Ar.) Sofrada iştah açmak için
kullanılan macunumsu madde 60b.5

harekāl (Ar.) Sarsıntı, deprem, hareket

h.-ı 51a.3-52b.9

h.-in 14b.2

h.-ından 100b.12

h.-ı eflākı 41b.14

h.-ı felekiyye 47a.7

hareket (Ar.) Hareket, sarsıntı 53a.3,4,
5,6-54a.11-54b.13

h.-e 51a.14

h.-i 54a.10

h.-ine 52b.8

h.-inden 106a.7

h. edüp 53a.3

h.-i küll 53a.8

h.-i ūlā 53a.8

h.-i yevmiyesi 54b.1

harem (Ar.) Herkesin girmesine müsade edil
meyen kutsal, mahrem yer 22b.15

harf (Ar.) Harf, alfabenin işaretleri 77a.14

hāric (Ar.) Dışarda olan, dahil olmayan
h.-dür 80b.12

haricī (Ar.) Dışa mensup, haricle ilgili 62b.2

h.-lik eder 38a.3

h.-yyedür 45b.2

harīs (Ar.) Hırslı 4a.9

haseb (Ar.) Baba tarafından gelen şeref,
asillik, soy temizliği 62a.10-82a.9

h.-lyle 49b.14

hasebiyye (Ar.) Asillige, soy temizliğine ait
47a.8

hasen (Ar.) Güzel 11a.6

hāşıl (Ar.) Husule gelen, peyda olan
5a.13,15 - 26a.13 - 46b.4 - 61a.2-
74a.11-74b.4

h. edüp 100a.6

h. olmuşdur 49b.13

h. olur 59a.14-64a.6

hasīd (Ar.) Hased eden, çekemeyen
mülhid-i h. 13a.3

hasīs (Ar.) Cimri, pinti, alçak 106a.5

hasta (Fa.) Hasta, bedenin sıhhatli
olmaması hali

h.-lığı 106b.2

haşiye (Ar.) Kitabın kenar yazısı 42a.12

h.-sinde 42a.13

haşr (Ar.) Toplama, cem' etme, kıyamet,
ölüleri diriltip mahşere çıkarma
3b.11

haşyet (Ar.) Korku, korkma 103a.2

hatā Hata, kusur

h.-dan 4b.15

hātemiyet (Ar.) Sonla ilgili olma

h.-ine 65b.1

hātır (Ar.) Zihin, fikir, keyif, gönül

h.-larda 71a.6

nasb-ı hatır 5a.4

hatt (Ar.) Çizgi, satır, yazı, yol

h.-ı zerd 106b.2

ilm-i h 120a.1.3

hattā (Ar.) Bundan başka, dahi, bile
24b.11-53a.9

hātūn (Ar.) Kadın 23a.13

h.-ı 23a.13-27a.8

havādis (Ar.) Hadiseler, ilgi ile karşılanan
haberler 100b.10-106a.8

havāşş (Ar.) Keyfiyetler, saygın olanlar
59a.8

h.-ı bātınāsın 48b.9

- h.-ı zahire 13a.12-48b.8
- ḥavāyic (Ar.) İhtiyaçlar, gerekli şeyler
h.-i 100a.15
- ḥavf (Ar.) Korku, korkmak 103a.2
h. edüp 27a.12
h.-inden 24a.15
- ḥavī (Ar.) Yıl, sene, etraf, çevre 53a.3
- ḥayāl (Ar.) İnsanın kafasında tasarlayıp
canlandığı şeyler
h.-i atıl 60b.12
mahz-ı h. 5a.6
- ḥayat (Ar.) Hayat, ömür
h.-ında 20a.12
- ḥāyende (Fa.) Ağızda çiğneyen, çiğneyici
62a.2
- ḥayr (Ar.) İyilik, iyi, faydalı iş 13a.1-
10b.2.4
h.-dan 12a.8
h.-ı tabi'în 71a.10
kelime-i h. 107b.2
- ḥayrān (Ar.) Şaşmış, şaşırmış 111a.15
- ḥayret (Ar.) Şaşma, şaşıрма, şaşakalma,
ne yapacağını bilememe 3b.7
- ḥaysiyet (Ar.) Şeref, onur, itibar 56b.4
h.-i 66b.3
- ḥayvān (Ar.) Canlı, hayvan 47a.9
- ḥayvānāt (Ar.) Hayvanlar, canlılar 108b.15
- heb (Fa.) Hep, bütün 53a.7
- hedm (Ar.) Yıkma, harab etme
h. olunup 71b.3
- helāk (Ar.) Mahv olma 25b.14-26a.1,3-
71b.5
h. ede 73a.1
h. eder 24a.14
- h. oldu 21b.15-26a.1-27a.9
- h. etdiler 30b.3
- helāl (Ar.) Haram olmayan, şer'an kulla-
nılması uygun olan 110a.5-56a.3
- hem (Fa.) -daş/-deş -i bir 59b.6
- hem-rāh (Fa.) Yoldaş, yol arkadaşı 124b.1
- hem-şohbet (Fa.) Biriyle sohbet eden,
konuşan, arkadaş 113a.7
- hem-vār (Ar.) Düz yer, bir çırpıda olan
yer, düzlük 26a.14
- hemze (Ar.) Elifin adı; elif, vav, ye, he
uzerine konan işaretli
h.-dür 79b.2
- henüz (Fa.) Şimdiye kadar, bu ana dek
59a.7-111b.14
- her (Fa.) Her, bütün 4a.11-4b.7-5a.13-
5b.10.11.13.15 - 6a.7.8 - 6b.10 -
10a.12- 16a.5,13 - 19a.3 - 19b.15 -
22a.1- 41a.2- 46a.3- 48a.4-51a.14-
54a.14 - 54b.12 - 57b.10 - 60b.4-
68b.3.6- 74a.7.10 - 77a.12- 80b.3-
101b.10-102a.8-109a.10
- herīf (Ar.) Erkek, herif 26a.3
- heşt (Fa.) Sekiz 26a.1
- hevā (Ar.) Heves, arzu, istek 123b.5
h. perestlikden 123a.3
- hey'et (Ar.) Şekil, suret, kıyafet
h.-i besaitdür 51a.1
- heykel (Ar.) Tunç ve taştan yapılan insan
ve sair suretler, şekiller
h.-i keşif 48a.10
h.-i mahsūşa 48a.2,5
- heyūlā (Ar.) Madde, zihinde tasarlanan şey,
ehemiyetsiz 48b.7

- hıfz (Ar.) Saklama, ezberleme 102a.8
 h. eder 22b.15
 h.-ı Kur'an 110a.6
- hınata (Ar.) Buğdaylar
 h.-da 68a.11
- hırāmān (Fa.) Salına salına yürüyen,
 salınarak 3b.8
- hırka (Ar.) Kalın kumaştan yapılmış veya
 pamukla beslenmiş ceket tipi giyecek
 h.-i kafi 82b.5
- hırş (Ar.) Öfke, kırgınlık, azgınlık
 h.-ından 23b.6
- hışm (Fa.) Kızgınlık, öfke 124b.7
- hicābī (Ar.) Zorla ilgili, perdeyle ilgili 23a.6
- Hiçāz (Ar.) Mekke ile Medine'nin bulunduğu
 bölge, Arabistan 27a.8
- hicret (Ar.) Göç etme
 h.-ün 29a.8-33a.9-71a.9
 h. eder 108b.8
 h.-i Nebeviyye 36a.10
- hiç (Fa.) Yok denecek kadar az,
 36b.1-109a.12-120a.2
- hidāyet (Ar.) Hak yola, doğru yola
 klavuzlanma 3b.6 - 17a.7 - 42b.3 -
 43b.14
- hidmet (Ar.) Hizmet
 h.-inde 113a.7
 h. edüp 36a.8
- hikāyet (Ar.) Hikaye etme, anlatma 4b.1-
 65a.14-73a.8-80b.4-105b.14
 h.-i 62a.1
 h. ederler 65a.14
 h. olunur 42a.2
- hikmet (Ar.) Hakimlik, sebep 42a.6-
 43b.2,5-44a.2-45a.12-45b.7
 h.-dür 65b.4
 h.-i 49b.10
- hılāf (Ar.) Karşı, zıt, tersi 42b.668b.5-
 72b.12-73a.6
 h.-ın 76a.11
 h.-idür 43b.10
 h.-ı mütehidin 71a.3
- hılāfet (Ar.) Halifelik, birinin yerine
 oturma 16a.9-27a.5-30a.4,6-31b.4,
 5,6,8,9-47a.12
 h.-inde 27b.11
- hilāl (Ar.) Yeni ay, ay 4a.10
- hil'at (Ar.) Padişah ve vezirler tarafından
 beğenilenlere giydirilen kaftan 36a.12
 h.-ı fahire 13b.2
 h.-ı şehneşehi 6a.13
- hīle (Ar.) Oyun, aldatma, dubara 20a.12-
 23b.6
- hilye (Ar.) Süs, zıynet; Hz. Muhammed'in
 mübarek vasıflarını ve güzelliklerini
 anlatan eserler
 h.-style 80b.2
- himāyet (Ar.) Koruma, korunma
 h.-inde 82a.1
- himmet (Ar.) Gayret, emek, çalışma 120a.2
- hīn (Ar.) An, zaman, vakit, sıra
 h.-i du'ada 107b.7
- hiṭāb (Ar.) Bir veya birden fazla kimseye
 söz ve yazı ile anlatma 70a.3
 h. etdi 108b.10
- hitām (Ar.) Son, nihayet, bitme 6b.1
- hod (Fa.) Kendi, kendisi 69b.3
- hubūt (Ar.) Batıl olma, işe yaramaz olma

- 42a.5
h.-ı Adem 17a.15
ḥudāvend (Fa.) Allah, efendi, hükümdar, sahip 79a.14
ḥudūs (Ar.) Sonradan peyda olan
h.-da 49b.11
h.-ı 49b.3-64a.2
ḥufyeten (Ar.) Gizlenerek 24b.14
ḥukemā (Ar.) Hakimler, hikmet sahipleri
42b.1-45a.4
h.-dan 42a.2,8
h.-nun 42b.4-44a.9-46b.2,5
ḥulk (Ar.) Huy, tabiat
h.-ı azim 17b.11
ḥūn (Fa.) Kan
gark-ı h. etdi 103a.14
ḥunnas (Ar.) Beş seyyare; Zühal, Müşteri, Merin, Zühre, Utarid 103b.1,2
ḥurd ü mürd (Fa.) Kırıp dökme, öldürme
h. ü m. etmek 24b.1
ḥurūc (Ar.) Çıkış, çıkma; ayaklanma
h.-una 34b.6
h. edicek 19b.14
h. etdi 21b.8
h. edüp 33a.10
ḥurūf (Ar.) Harfler 5a.1-107b.2
hurşid (Fa.) Güneş, aflat 40b.8
ḥuşūf (Ar.) Ay tutulması 56a.12
ḥuşūş (Ar.) Bakım, iş, şekil, yol, konu
76a.13
ba - h. 4b.14
huşk (Fa.) Kuru, kaba 107b.6
ḥuṭbe (Ar.) Cuma namazlarından evvel imamların minberden okudukları va'z
ve nasihatler, dualar 29a.4
h. okurlar 29b.4
ḥutuvāt (Ar.) Şeytan aldatmaları 120a.2
ḥuzur (Ar.) Rahat, hazır bulunma
h.-uḡ 6b.2
ḥükemā (Ar.) Hakimler, alimler 49b.2
h.-dan 49b.4
hüküm (Ar.) Hüküm, emir
h.-i 68a.3-71b.2
h.-ini 71b.5
h. etdi 74a.15
ḥüküm (Ar.) Hüküm, emir
h.-de 14b.3
hürmet (Ar.) Saygı; haramlık 10a.12-68a.12
h. edüp 110b.2
h.-i ulviyetle 69b.4
ḥüsn (Ar.) Güzel, güzellik 4b.14-23b.5
41a.2-70a.10-123a.5
h.-üne 10b.13
h.-i ĩmān 70a.8
h.-i zann 107b.14
- İ
- ‘Irāk Irak 27a.6
ısmarla- ismarlamak
ı.-dı 22a.1
ısrār (Ar.) Ayak direme, direnme 8b.7
ı. edersiz 8a.11
ı. edüp 8b.8
ıssı (Ar.) Sıcaklık, sıcak
ı. hamama 30b.1

- ilāhī (Ar.) Allah'im, ey Allah'im, Allah'a mensub 3b.2
- i'lām (Ar.) Elem verme, acı verme 6a.3-25b.10
- ile ile 4a.11-4b.4-5a.2,3-6a.3,8-10a.4 11a.14 - 11b.1,2,3,5 - 13a.12,13 - 14b.8,10-15b.9,10-16a.2- 20a.2,4, 12-21b.15-22a.1-22b.15-23a.4,13- 25b.10 - 27a.7,15 - 34b.8 - 36a.7 - 42a.3-47a.1,7
- ilhāk (Ar.) Katma, katılma, karışma 5b.3
- ilkā (Ar.) Bırakma, bırakılma, terk i. ederler 34b.9
- ilm (Ar.) İlim, bilgi 45a.12
- ilmiyye (Ar.) Şeri'at ve fıkıh işleriyle uğraşan cübbe ve sarıklı hocalar sınıfına verilen ad 65b.4,7 i.-den 68a.14
- iltifāt (Ar.) Bakma, yönelme, gönül alma i. etmeyüp 34b.13
- iltizām (Ar.) Kendi için lüzumlu sayma, icab ettirme, gerektirme 14b.15 i.-ı haraca 41a.5
- ilzām (Ar.) Cevap veremez hale getirme, susturma i. eyle 13a.3
- īmā (Ar.) İşarat, işaretle anlatma 44a.3
- imām (Ar.) Namazda kendisine uyulan kimse, önder, halife olan i.-in 13a.8
- īmān (Ar.) İnanma, inanç, İslam dinini kabul etme 65a.6 i.-imiz 11b.6 i.-i mukallid 69b.14
- imārāt (Ar.) Şekillendirmeler, bayındır hale getirmeler 57b.6
- imāret (Ar.) Bayındır hale getirme, yoksullara yiyecek dağıtmak için kurulan hayır evi i.-ler 103a.3
- imdi Şimdi 13a.11
- imkān (Ar.) Olabilecek vaziyette bulunma, olabilirlik i.-dur 62a.12 i.-ından 46b.13 netice-i i. 5b.12
- imtinā' (Ar.) Çekinme, geri dönme i.-ına 63b.3
- imtizāc (Ar.) Karışabilme, birbirini tutma, uygunluk, uyuşma 14b.10-47a.10
- inkisām (Ar.) Taksim olma, parçalanma i.-ı 46b.5
- inād (Ar.) İsrar, dileğinden vaz geçmeme 63b.2
- inbisāt (Ar.) Yayılma, açılma 72b.14
- incin- İncinmek i.-sen 124b.8
- İncir İncir meyvesi i.-i büşyar 79a.9
- inkiyād (Ar.) Boyun eğme, teslim etme i. oluna 13a.9
- İns (Ar.) İnsan 119a.2
- İnsān (Ar.) İnsan 47a.11 vücud-ı nev'-i i. 15b.15
- İnsāniyye (Ar.) İnsanlıkla ilgili nefs-i natika-i i. 48a.12
- İşirāf (Ar.) Geri dönme, 100a.5
- İnşā (Ar.) Yapma, yapıma, vücuda getirme

- nesir yazı 5a.1
- inşirāk (Ar.) Çatlayıp yarıma, yarıma olma
i.-i kamer 100a.3
- intihā (Ar.) Nihayet bulma, sona erme
3a.2-50a.1
i.-i kelama 65a.10
- intihāb (Ar.) Seçme, seçilme, seçim 63b.6
i. edüp 5b.8
- intikāl (Ar.) Bir yerden başka bir yere
geçme, ulaşma, geçme
i. edüp 11b.2
- Intikālāt (Ar.) İntikal etmeler 100b.12
- intisāb (Ar.) Bir kimseye mensub olma, bir
yere bağlanma 120a.9
- intizām (Ar.) Nizamlı, tertibli, düzenli olma
i.-larıdur 63b.8
- īrād (Ar.) Getirme, söyleme
i. etdikleri 63b.2
i. etmişler 65b.2
i.-i hucuc 59a.14
- irādet (Ar.) İrade, dileme, gönül isteği
11b.5
- irṣāl (Ar.) Gönderme, gönderilme 79a.15
- irtifā' (Ar.) Yükselme, yükseklik 57b.4
- irtikā (Ar.) Yukarı çıkma, yükselme, yüksek
dereceye ulaşma 50a.1
- irtikāb (Ar.) Kötü bir iş işleme, rüşvet
alma 60b.12
- isābet (Ar.) Rast gelme, yerini bulma
ma - i. 74a.5
- isbāt (Ar.) Delil göstererek doğrulama
60b.3-65a.8-72b.10
i.-ına 59a.14-61a.3
i.-i ehliyyete 70a.4
- i.-ı heyūlā 46b.6
i.-ı noktaya 61a.4
i.-i 'uqul-ı 'aşere 47a.12
- iskāt (Ar.) Düşürmek, sakıt etme
i. edersin 104b.15
i. etsek 105a.2
- ism (Ar.) İsim, ad 54a.15
i.-in 108b.11
i.-ine 43b.6
i.-i zatı 3a.1
- 'ismet (Ar.) Masumluk, günahsızlık, temizlik
i.-ine 13a.8
- işneyn (Ar.) İki, pazartesi 17b.8
- iste- İstemek
i. rler 82b.5,7
- istidā' (Ar.) El uzatma 62b.5
- isti'dād (Ar.) Anlayışlılık, akıllılık 48b.5
i.-i insani 63b.14
i.-i muhallifenün 47a.7
- istidlāl (Ar.) Delil ile anlatma, isbatlama
69b.2-70a.2
i. etmek 106a.8-107a.11
i. olunup 23a.7
- istifāde (Ar.) Faydalanma, kazanma 43b.14
- istihāle (Ar.) Mümkün olmayış, imkansızlık
64a.3
i.-sine 63b.13
- istihkām (Ar.) Sağlamlık, kuvvetli siper
i.-da 41a.2
- istihrāc (Ar.) Çıkarma, çıkarılma 102a.9
- istikāmet (Ar.) Doğruluk, doğru hareket,
yön 103b.4
- istikbāl (Ar.) Gelecek zaman, gelecek 56a.7
- istimā' (Ar.) Dinleme, işitme 31b.13-41b.14

- isti'māl (Ar.) Kullanma 48b.8
i. olunur 107b.11
- istimtā' (Ar.) Temettu' edinme, fayda-
lanma 10a.4
- istinbāt (Ar.) Bir söz veya işten gizli bir
mana çıkarma, dolaylı anlatma
i.-dur 66b.5
i.-ı 66b.3
i.-ına 75b.8
- istisāl (Ar.) Kökünden koparıp çıkarma
i. etdi 32a.3
- istivār (Ar.) 41a.2
- 'ısyān (Ar.) İtaatsızlık, emre boyun
eğmeme, ayaklanma
lücce-i 'ısyān 3b.7
- ıṣ'ār (Ar.) Yazı ile bildirme 107b.14
- iṣāret (Ar.) İZ, belirti 43b.15-48a.5,10-
112b.6
i.-dür 106b.2,3
i.-ı 48a.13
- iṣrāk (Ar.) Doğma, doğarak etrafı ışıklan-
dırma, parlaması 43b.14
i.-ı subh-ı sa'adet 3b.6
i.-ıyye 43b.10
- iṣret (Ar.) Eğlence, eğlenme 40b.11
- iṣtiḡāl (Ar.) Bir şeyle meşgulolma,
uğraşma 39b.8
- 'ıṣve (Ar.) Güzelliğin gönül aldatan edesi, nazı
24b.15
- i'tibār (Ar.) Saygı gösterme 70a.1
i. eder 74b.5
- i'tikād (Ar.) Bir şeye bağlanma, gönülden
tasdik ederek inanma
i.-ı fāsīdīnden 13a.3
- i.-ı hilaf 68b.3
i.-ı na-sezaları 11a.13
i.-ıyye 45a.10
- i'timād (Ar.) Dayanma, güvenme, emniyet
13a.9
- i'tirāz (Ar.) Bir fikri kabul etmeyip çürüt-
meye çalışmak 72b.8-74a.8-74b.13
- i'tizāl (Ar.) Bir tarafa çekilme 30a.5
- ittifāk (Ar.) Birleşme, uyuşma, sözleşme
i.-dur 68a.2
i. edüp 27b.11
- ittihād (Ar.) Bir olma, birleşme, aynı
fikirde olma 11b.5
- ittihāz (Ar.) Edinme, kabul etme 62a.1
- ittisāf (Ar.) Muttasıf olma, vasıflanma
i.-ı 62a.10
i.-ında 62a.6
i.-ındur 62a.4
- ittisāl (Ar.) Bitişme, kavuşma, ulaşma,
yakınlık 50a.1
i.-dür 100a.4
- iżā'at (Ar.) Zayı' etme, kaybetme
i. etdi 17b.6
- iżāfet (Ar.) İki şey arasındaki bağ, ilgi
i.-siz 68a.1
- iżāle (Ar.) Giderme, giderilme 74a.10
i.-i şekk 23a.3
- iżhār (Ar.) Gösterme, meydana çıkarma,
yalandan gösteriş 20a.8
i. etdiler 103a.3
- iżin (Ar.) İzin, mücadele 35a.3
i. verüp 35a.4

K

- kabāyih (Ar.) Yakışksız, çirkin şeyler
 k.-in 123a.4
 Ka'be (Ar.) Kabe. Müslümanların kiblesi
 30b.10
 k.-sinüğ 4a.7
 kabīh (Ar.) Çirkin, yakışksız, ayıp 11a.7
 kabīl (Ar.) kabul eden 5a.9-60b.4-61a.7
 k.-dendür 119a.6
 k.-i hayz 24b.11
 k. oldu 46b.5
 maḥşūṣāt-ı k. 13a.11
 kabīle (Ar.) Bir soydan türeyen, boy
 k.-si 17a.8
 kabūl Kabul, alma
 k.-dür 69b.12
 k. edüp 118b.15
 k. etmediği 29a.1
 k.-etmez 48a.14
 kabz (Ar.) El ile tutma, avuç içine alma
 k. ederler 35a.9
 kaç Kaç, ne kadar
 k.-ıncı 104b.12
 kaç- Kaçmak
 k.-up 36b.10
 kaçan Geçen 56a.1-58a.1
 kadeh (Ar.) Kadeh, içki içilen bardak 3b.10
 k.-e 105b.13
 kadem (Ar.) Ayak, adım 4a.2
 kadı (Ar.) Kadı,
 k.-lık 29a.11
 kadīm (Ar.) Eski, geçmiş 11b.15-25b.10
 k.-e 59a.12
 k.-i nefse 49b.7
 kāfī (Ar.) Yeterli, yetişen, elveren
 k.-dür 51a.9
 kāfir (Ar.) Hakkı tanımayan, Allah'ın
 varlığına birliğine inanmayan
 k.-dür 100a.10
 kağıt Kağıt 109a.9
 kahhār (Ar.) Kahreden, yok edici, batırıcı
 k.-dur 3a.5
 kahr (Ar.) Zorlama, zorla iş gödürme,
 helak etme 40b.9
 k.-ını 3a.6
 kahtlık (Ar.) Kıtık, kuraklık
 k.-a 106b.3
 kāid (Ar.) Oturucu, oturan 107a.14
 kāil (Ar.) Söyleyen, razı olmuş, boyun
 eğmiş,
 k. olmak 48b.2
 k. olmayan 10a.15
 k. olmuşlardır 49b.8
 kāim (Ar.) İkamet eden, duran 61a.7
 k.-i makam olur 23a.12
 kal (Ar.) Söz, laf 80b.12
 kal' (Ar.) Koparma, koparlma
 k. edüp 72b.4
 kal- Kalınmak
 k.-an 104b.6
 k.-dı 73a.6
 k.-madı 13b.1-110b.1
 k.-ur 56a.12
 kal'a (Ar.) Kale 36b.9,10
 kalb (Ar.) Yürek, gönül
 k.-i cihan-dari 6a.12

- k.-i insani 106a.9
- kalbī (Ar.) Kalble ilgili 101b.10
- kalem (Ar.) Kalem
reşha-ı k. 5a.3
- kalıb (Ar.) Her hangi bir şekil vermek için
kullanılan vasıta, vücut, beden
k.-ı mahsus 48a.6-48b.3
- kamer (Ar.) Ay 56a.7
k.-dür 100a.3
k.-e 17b.9
k.-üñ 56a.10-100a.5
k.-i evvel 104b.8
- kāmel (Ar.) Boy, boybos
k.-ı mevzunı 6b.10
- kāmīl (Ar.) Bütün, tam, noksansız, olgun,
kemale ermiş 51a.15
k. oldu 110a.8
- kām-rāh (Fa.) Yolunu bulan, bulmuş 24b.5
- ķamu (Ar.) Bütün, hep 4a.1
- kan Kan
k.-un 17a.10,11
k. dökmege 100a.14
k. dökülmege 106b.1
- kānīs (Ar.) Yerinde durucu, sabit
k.-dür 103b.3
- ķankı Hangi, hangisi 68a.15-68b.1-
104b.3,5,11,14- 105a.1-
k.-sıdur 103b.1
- ķānūn (Ar.) Kural, devletin yasama
organları tarafından konulan kurallar
k.-ı dil 3b.3
k.-l mütūn 6b.13
- ķapu Kapı
k.-ısından 3b.9
- k.-sını 30b.10
- ķar Kar
k. yağ- 31b.15-34b.14
k. yağup 34b.15
- ķār (Fa.) İş güc, kazanç 113a.8
- ķār-ger (Ar.) İş yapan, iş işleyen 82a.5
- ķa'r (Ar.) Çukur dip
k.-ı deryada 5a.15
- ķarār (Ar.) Durma, devamlılık, tahmin,
k.-a 31b.15
bi - k. 4a 8-4b 9
guşe-l k. 4b.4
- ķarındāş Kardeş 106a.4
- ķarīb (Ar.) Yakın 23b.4-53a.4,6-58a.5-
66a.14
- ķaşaba (Ar.) Kasaba
k.-nun 42a.15
k.-i mezbure 42b.1
- ķaşd (Ar.) Niyet, bile bile yapma, dövme,
öldürme işine kalkışma
k. ede 123a.5
k. edup 34b.11
- ķasem (Ar.) Yemin, and 78b.15-79a.6,7
la - k. 79b.2
k. etmezem 78b.14
- ķaşr (Ar.) Kasr, köşk, konak 23b.4
- ķaşren (Ar.) Kısaltarak 57b.10
- ķāşf (Ar.) Keşf eden
k.-leri 14a.10
- ķa' (Ar.) Kesmek, kesilme, sona erdirmeye
k. etdügi 54b.8
- ķatı Sert, pek 62a.9
k. değıldür 68a.15
- ķatımızda Katımızda, yanımızda 10a.10

- katında Katında, yanında 26a.6-69b.10-49b.3-59b.1-119b.4
- kātil (Ar.) Katil eden, öldüren 74b.9
- katl (Ar.) Öldürme, öldürülme 20a.13-22b.14-74b.6
- k.-ine 27a.6
- k. edüp 25b.15 35a.8
- k. etdiler 25b.12
- k. olundu 30b.9
- katre (Ar.) Damla, damlayan 20a.1
- kaṣā'īd (Ar.) Kaldeler, kurallar 44a.1- k.-i 'ilmdür 66b.1
- kāṣī (Ar.) Kuvvetli güçlü, güvenilir 30a.7
- kaṣl (Ar.) Söz 11b.3-46b.5
- k.-e 74b.13
- k.-ince 15b.12-49b.5-79b.5
- k.-inde 79a.6
- k. ini 69b.12
- k.-i mütekeṣlīmīn 48a.15
- kaṣm (Ar.) İnsan topluluğu, bir peygamberini gönderildiği topluluk 17b.5
- k.-i 25b.10
- k.-ine 103a.12
- kaṣā (Ar.) Takdir edilen şeylerin vuku bulması, ortaya çıkması
- k.-ya 80b.8
- kaṣī'asker Kazasker 37b.12
- keḃīr (Ar.) Büyük, 70a.5
- keḃūd (Fa.) Gök rengi, mavi
- çarḥ-ı k. 4b.8
- kelāg (Ar.) Bir cins karga 107a.15
- āṣāz-ı k. 107b.9
- kelām (Ar.) Söz, lakırdı 47a.5-59a.11
- k.-a 65a.10
- k.-da 59b.3
- k.-dur 124b.6
- k.-ı 63b.8-113a.2
- k.-ı 14b.15-45a.8
- k.-ı mūmkīn 4b.14
- k.-ı resūl 31b.13
- kelāmeyn (Ar.) Kelamlar, sözler 78b.13
- kelime (Ar.) Söz, hecelerden meydana getirilen söz
- k.-i makbule 77b.2
- kemā hıye (Ar.) Olduğu gibi 5b.13
- kemāl (Ar.) Olgunluk, yetkinlik 4a.10-5a.6
- k.-ine 110b.2
- k.-i lūtfundan 121b.8
- būluḡ-ı k. 5a.6
- laḥsil-i k. 4a.10
- kemālāt (Ar.) (Ar.) Olgunluk, insanın bilgi ve ahlak yönünden olgunluğu
- k.-ı İnsanlıyye 45a.13
- k.-ı kudsiyye 113a.10
- kendū Kendi 10a.4-16a.8-23b.6-24b.7-26a.1-53a.5-72b.1274b.11
- k.-lere 13a.9
- k.-leri 65a.15
- k.-nün 82b.1
- k.-si 72b.7
- kenīse (Ar.) Kilise
- k.-i ma'rufesinde 42a.15
- kerāmet (Ar.) Kerem, bağış, ikram, ağırlama
- k.-i hilafet 47a.12
- k.-i nazar 5a.2
- kerem (Ar.) Asillik, asalet, cömertlik,

- luluf, bağış 5a.3
- kerre (Ar.) Defa, kez 11a.7,11b.8-34b.4,5
- kesb (Ar.) Kazanç
- k.-ine 10a.5
- k.-i fezayil 4b.3
- kesîf (Ar.) Yoğun, sık, tok 73a.11
- keşîre (Ar.) Kırılmış, kırık 61a.3
- kesren (Ar.) Çoğunlukla 46b.2
- kesret (Ar.) Çokluk, bolluk, ziyadelik 60b.5
- keşân (Ar.) Çekenler, çekiciler
- dürr-i k.-ı fûnun 4a.8
- keşf (Ar.) Açma, gizli bir şeyi bulma
- k. olmadı 63a.14
- keşîde (Fa.) Çekilmiş, çekiliş, yazılmış
- 80b.7
- kevâkib (Ar.) Yıldızlar 101b.11
- k.-den 52b.3
- k.-e 101b.11,12
- k.-ün 53a.6
- k.-i sabite 102a.1
- kevkeb (Ar.) Yıldız 42a.8-100a.4
- k.-den 100a.3
- k.-dür 102a.5
- k.-ün 16a.14
- kevn (Ar.) Var olma, varlık, vücut 47a.11
- keyfiyyet (Ar.) Nitelik, bir şeyin iyi veya kötü olması ciheti 66a.13-66b.1
- k.-e 100b.12
- keyl (Ar.) Ölçme, kile 68a.7,8
- kıl- Kılmak 62b.2
- k.-dılar 59b.3
- k.-dım 5b.9,15-111a.13
- k.-ma 3b.11-44a.2
- k.-maz 105a.5
- k.-miş 20b.3
- k.-salar 56a.2
- k.-up 21b.2
- kıldur- Kıldırma
- k.-dılar 24b.15
- kılin- Kılınma
- k.-dı 47a.12
- k.-up 40b.10
- kılet (Ar.) Azlık, kıtlık 60b.5
- kirâat (Ar.) Okumak 51b.3,4
- k. etdirdiler 28b.9
- k. eyle- 100a.6
- k. kılsa 119b.4
- kırbac Kırbac 29a.11
- kirğ Kırk 15b.10-75b.15-108b.11
- kişas (Ar.) Öldüreni öldürme, yaralayana yaralama, aynıyla mukabele cezası
- 74b.7,8
- kısm (Ar.) Kısım, bölüm 45b.7
- k.-a 54a.14
- k.-dur 52b.9
- k.-ı ewel 53a.2
- kısmet (Ar.) Bölme, pay etme, talih, nasip
- 60b.4-61a.5
- k.-de 60b.8
- k.-i 61a.7
- k. oluna 3b.12
- kişsa (Ar.) Hikaye etme, 6a.3
- k.-sınun 27a.10
- kit'a (Ar.) Dörtlük, parça 103a.9-105a.3
- k.-ya 57b.8
- k.-yı 103a.8
- kitâl (Ar.) Vuruşma, savaşma 39b.8
- kiyâs (Ar.) Bir şeyi başka bir şeye benze-

- terek hüküm çıkarma 68a.2-74a.8-74b.3
 k. dur 67a.7
 k.-ı dab 73a.5
 eşkal-ı k. 59a.8
- kıyāsen (Ar.) Kıyas suretiyle, benzeterek 74a.15
- kıyāset (Ar.) Uyanıklık, anlayışlılık 42b.4
- kıymet (Ar.) Değer, bedel, şeref, itibar
 k.-e 71b.7
 k.-i 79a.4
 k.-i rıza 72b.3
 ba-k. 5b.1
- kız Kız 17b.6
 k. ı 21a.15
- kl (Fa.) Kl 5a.4,9,11-6a.3,4,6,7- 10a.3
 10b.7- 11a.4- 11b.12- 12a.11-
 13a.6,9-14b.8-17a.8- 17b.1-19a.4-
 22a.1-34b.10 - 51a.9- 56a.6-56b.7-
 58a.1- 60b.4,7- 62a.1- 64a.1,2,6-
 65a.4,14- 67a.5- 68a.4,14- 68b.5-
 70a.8-71b.1- 72b.8,13,15-73a.2,5-
 74b.1- 79a.1,3,4- 80b.12- 101b.10,
 13 - 102a.2,11 - 104b.3- 105a.5-
 111a.12 -118b.12
- kil (Ar.) Söz, lakırdı 80b.12
- ķil u ķāl (Ar.) Dedikodu 80b.12
- klm (Fa.) Kl 24b.3
- kimesne Kimse 28b.6
 k.-dür 78a.1
 k.-ler 43b.11
 k.-yi 25a.9-25b.12
- kimse Kimse 69b.6
 k.-yi 108b.10
- kimyā (Ar.) Kimya 44a.5
 k.-ı 11b.3-41b.13
 k.-un 4a.11
 k.-dan 5b.5,7
 k.-haneden 43b.3
- ķiři (Ar.) Şahıs 5a.9
- ķitāb (Ar.) Kitap 5a.11-6a.3,8-43b.2-
 71a.8-74b.3
 k.-dur 67a.6
 k.-ında 65a.11
- ķitābet (Ar.) Yazı yazma, bir maddeyi kaldelerine uygun olarak kaleme alma
 k.-de 120a.2
- ķo- Koymak, bir yere bırakma
 k.-muşdur 113a.3
- ķon- Konmak
 k.-sa 107b.5,6
- ķoy- Koymak
 k.-up 30b.1
- ķoyun Koyun
 k.-u 30a.7
- ķral Kral
 k.-ı makhur 41a.5
- ķubĥ (Ar.) Kabih, kötü, 70a.10
 k.-ı küfr 70a.8
- ķudemā (Ar.) Eskiler, eski adamlar, geçmiş
 k.-dan 49b.6
- ķudret (Ar.) Güç, kuvvet, takat 75a.8
 k.-imizün 45b.8
 k.-ine 51a.15
- ķudsiyye (Ar.) Kutsallık, temizlik, saflık
 kemalat-ı k. 113a.10
- ķūĥ (Fa.) Dağ
 k.-da 79a.10

- k.-dur 79a.12
k.-ı benam 79a.8
kul Kul, Allah'ın yarattığı mahluk, insan,
hür olmayan, köle, esir
k.-ını 69b.6
k.-larına 13a.9
kulak Kulak, işitme organı
k.-larına 119a.13
kullan- Kul sahibi olmak. zenginleşmek
k.-urlar 10b.7
Kur'ân (Ar.) Hz. Muhammed'e vahy olunan
İslam dininin ilahî kitabı 79a.7-
79b.1
K.-ı 'Azim'de 76a.10-77b.11
kurb (Ar.) Yakın, yakınlık 39b.11
kurs (Ar.) Küre, daire, bir yıldızın
görünen yüzü
k.-ı af-tabe 105b.13
kurul- Kurulmak
k.-du 4a.2
k.-up 3b.12
kurretu'l-'ayn (Ar.) Göz nuru 6a.12
kurtul- Kurtulmak
k.-madı 4a.12
kutb kutub (Ar.) Kutup, dünyanın ekvatora
en uzak bölgeleri
k.-ları 54b.9
k.-larına 53a.8
k.-ı 'alem 54b.5
k.-ı şimālīnüg 57b.4
kuvvet (Ar.) Güç, kudret, takat, sağlamlık
60b.10
k.-i 'akile 48b.3.4
k.-i 'ameliyye 49b.14
k.-i bedeniyyesi 17a.6
k.-i ırkına 23a.7
k.-i nazariyye 42a.13-49b.14
küy (Fa.) Köşe, köy 3a.4-23a.4-111a.12
kuyūd (Ar.) Kayıtlar, bağlar 50a.7
kübrā (Ar.) En büyük 3a.3
k.-i meşayihdür 62a.10
küdürāt (Ar.) Kederler, gamlar, tasalar
k.-ı heyuladan 49b.15
küffār (Ar.) Kafirler 36a.9
küfr (Ar.) Allah'a ve dine inanmama,
dinsizlik, sövüp sayma 6b.14
k.-dür 107b.15
k.-e 27a.15-45a.4
kühsār (Fa.) Dağlık, dağ tepesi
k.-e 103a.4
künye (Ar.) Birinin kişisel özelliklerini
gösteren kayıt
k.-si 30a.4
küre (Ar.) Yuvarlak, toparlak 60b.14
k.-ye 56a.14
kütüb (Ar.) Kitaplar
k.-i meşhure 5a.14
k.-i muhtaşıra 51a.2,5
k.-i mu'tebere 5b.3,7,13-6a.1
k.-i taşavvūf 80b.11
- L
- lā- (Ar.) Hayır, değil
lā-mekāniyyedür 48a.13
lā-yemūt : Ölmez 11b.14

lafız lafz (Ar.) Söz, lakırdı
 l.-ı 60b.14
 l.-ı uffdən 69b.2
 la'ın (Ar.) Lanetli, kovulmuş 41a.4
 lākin (Ar.) Ama, fakat 49b.11-77b.6-
 80b.13- 103a.11-
 lāmī' lami'a (Ar.) Parlayan, parıldayan
 77b.6
 l.-larıyla 41a.3
 la'net (Ar.) Beddua 27a.11
 laṭīf (Ar.) Allah'ın adlarından, güzel, hoş,
 yumuşak ve nazık 40b.8
 laṭīfe (Ar.) Şaka
 l.-yi 65a.14
 lāyık (Ar.) Uygun, yakışan, yakışık, yaraşır
 12a.6,7-24a.11-63b.9-124b.3
 l.-ları 50a.7
 l.-ı hilafet 16a.7
 lāzım (Ar.) Lüzumlu olan, gerekli
 5a.10-19a.3
 l.-gelür 13a.14-48a.11-49b.5
 l.-gelür mi? 74b.7
 leşker (Ar.) Asker 125a.2
 l.-i cezzar 20a.2
 letāfet (Ar.) Latiflik, güzellik 110a.3
 levḥ (Ar.) Levha
 l.-den 47a.5
 levīāk (Ar.) Bir kudsi hadısdən alınmış olup
 Hz. Muhammed'e hitaptır 79a.1
 leyāl (Ar.) Geceler
 l.-isi 57b.10
 leyl (Ar.) Gece 58a.3,4
 lezzāt (Ar.) Lezzetler, tatlar 50a.1
 libās (Ar.) Elbiseler 82b.4

l.-ına 26a.12
 lisān-ı l.-ı Türkī 5b.14
 lisān (Ar.) Dil 47a.5-118b.13
 l.-larını 82a.12
 likāze-i zarf-ı l. 5a.2
 lokma (Ar.) Lokma, bir ısırışlık yiyecek
 l.-i vafi 82b.5
 luğat (Ar.) Kelime, söz, milletlerin kullan-
 dıkları diller ve kelimeleri 68a.4
 luğaz (Ar.) Bilmece, bulmaca 44a.3
 lutf (Ar.) Hoşluk, güzellik, iyilik, iyi
 muamele 3b.8-6a.14-27a.10
 l.-undan 24b.9-121b.8
 cevaz-ı l. 3a.7
 lücce (Ar.) Engin su, kalabalık, gümüş, ayna
 l.-i isyan 3b.7

M

ma'ārif (Ar.) Marifetler, bilimler, bilgi
 12a.4
 m.-ı beni adem 12a.4
 asl-ı m. 123a.15
 zübde-ı m 7b.4
 ma'aş (Ar.) Yaşayış, dirlik, geçinilecek
 şey 80a.14
 ma'būd (Ar.) Kendisine ibadet edilen,
 tapılan, Allah C.C.
 ma'rifet-i zat-ı m. 7b.13
 mā-dām (Ar.) Madem, çünkü
 70a.7-79a.3
 mağrib (Ar.) Garb, batı
 m.-e 53a.1

- m.-den 54a.7
- mağsūb (Ar.) Gasb olunmuş, zorla alınmış
72b.7
- mah (Fa.) Ay 26b.2-27a.6-103b.6-
104b.5-111a.14
- m.-a 100a.11
- maḥall (Ar.) Yer 61a.7
- m.-de 6a.8-62a.5
- m.-lerinde 5b.13
- maḥalle (Ar.) Bir şehir veya kasabanın
kısmılarından her biri 37b.2
- maḥallī (Ar.) Bir mahalle ait olan 80b.2
- māhiyet (Ar.) Bir şeyin aslı esası, iç yuzu
7a.3
- m.-de 62a.6
- m.-ün 62a.4
- maḥlūḳ (Ar.) Yaratılmış, yaratık 10a.5-
11b.1
- m. oldu 123b.5
- mahrem (Ar.) Haram, şeri'atin yasak
ettiği şey 22b.15
- maḥrūm (Ar.) Bahtsız, nasipsiz 5a.12
- maḥsūş (Ar.) Hususileşmiş, müstakil
m.-dur 10a.10
- ḳālīb-ı m. 48a.3
- heykel-i m. 48a.2
- maḥsūşāt (Ar.) Gözle görülür şeyler
m.-ı kabil 13a.11
- maḥsūşiyet (Ar.) Mahsus olma hali,
mahsusluk 60b.3
- maḥv (Ar.) Yok etme, ortadan kaldırma,
harab etme 63b.1
- m. olmayacak 4b.5
- maḥz (Ar.) Saf, su katılmamış saf süt
- m.-ı galat 59a.8
- m.-ı hayaldür 5a.6
- maḥzūn (Ar.) Hüzünlü, kaygılı 13a.2
- m. koyup 125a.3
- māil (Ar.) Meyl eden, yönelen 4b.3- 30a.9
- m. idi 65b.8
- m. olup 56a.3
- māiyāt (Ar.) Su gibi akan, su halinde bulunan
sıvılar 74a.7-74b.2
- maḳām (Ar.) Kıyam edilen, durulan yer
m.-da 8b.6-9b.14
- m.-ında 103b.3
- maḳrūh (Ar.) Kahredilmiş, yaralanmış 3a.5
- maḳşūd (Ar.) Kastedilen, istenilen şey,
istek 7b.13-80a.15
- m.-ı imtlzac 47a.10
- maḳtūl (Ar.) Kati edilmiş, öldürülmüş
17a.9-74b.2
- ma'kūsa (Ar.) Aks olunmuş, tersine
çevrilmiş 25b.13
- mal (Ar.) Mal 125a.2
- m.-larını 35a.8
- mālik (Ar.) Sahip, bir şeye sahip olan
124b.5
- ma'lūm (Ar.) Bilinen, belli 48b.2-57b.13-
58a.1-67a.5-77b.3-104b.2
- ma'nā (Ar.) Mana, anlam
m.-yı ayet 78b.14
- ma'nevī (Ar.) Manaya ait 34b.6.7
- mānī' (Ar.) Mani, engel 3a.7
- ma'nī ma'na (Ar.) Mana, içyüz 69b.2
- m.-i ayat-ı nusret 6b.4
- m.-i makbul 62a.10
- maḥḳ (Ar.) Söz, hakikati ararken yapılan

- zihnin muhakemesi 59b.3-69b.5
- manzūme (Ar.) Sıra, dizi, vezinli kafiyeli söz, şiir
dürer-i m. 5a.14
- ma'rifet (Ar.) Herkesin yapamadığı usul, bilme 7b.4-13a.6-43b.5-80b.10
m.-i mecazi 16a.11
m.-i zat-ı ma'bud 7b.13
- ma'rūf (Ar.) Herkesce bilinen, tanınmış, meşhur, ünlü
m.-dur 7b.15-9b.9-23a.8,12
- maşlahat (Ar.) İş, emir, husus, keyfiyet
m.-i nafi'a 11a.5
- maşriq (Ar.) Şark, doğu
m.-a 54a.8
m.-dan 53a.1
- mazhar (Ar.) Bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer, nail olma, şereflenme, 16a.8
m. olup 16a.8
- māzī (Ar.) Geçmiş
m.-den 82a.3
- me'ānī (Ar.) Manalar
m.-i Kur'an 75b.7
- mebda' (Ar.) Evvel, başlangıç, ilk 48b.4
m.-i fitratda 48b.5
- mebhūt (Ar.) Hayrette kalmış, şaşırılmış
13a.1
m. oldu 8b.5
- mebnī (Ar.) Bina olunmuş, yapılmış
m.-dür 61b.4
- meb'ūs (Ar.) Gönderilmiş, peygamber
9b.9-16a.13-20b.1
- mecāl (Ar.) Güç, kuvvet, imkan, fırsat
4a.11-11b.2-82b.7
- m. olmayup 31b.15
- mecāzī (Ar.) Mecazla ilgili olan 56a.5
- mecīfs (Ar.) Oturulacak, toplanılacak yer, toplanan insanlar
m.-de 8a.7
m.-i haşr 3b.11
- mecmū'a (Ar.) Toplanmış, biriktirilmiş şeylerin hepsi, dergi 5a.4
- mecnūn (Ar.) Deli, cin tutmuş 119a.6
- mec'ül (Ar.) Meydana çıkarılmış, yapılmış olan 61b.15
- mecūs (Ar.) Mecus dininde olanlar, ateşe tapanlar
m.-leri 56b.5
- medāyih (Ar.) Övülmeye layık işler
m.-in 123a.5
- meded (Ar.) Yardım, irdad, aman
m.-karlık 123a.3
- medfūn (Ar.) Defn edilmiş, gömülmüş 27a.5
- medrese (Ar.) Medrese, ders verilen yer
m.-si 39a.5
- mefhār (Ar.) Övünme, övünmeye sebep olan
m.-i mürselin : Hz. Muhammed 3b.15
- mefkūd (Ar.) Kayıp, yok,, bilinmeyen
m.-dur 74b.15
- meftūn (Ar.) Fitneye düşmüş, tulkun, vurgun
m. olduğu 123a.6
- meh (Fa.) Ay 4a.10
- mehdī (Ar.) Hidayete eren, doğru yolu bulan
m.-i āhir-zamān 6b.4
- mehtāb (Ar.) Ay ışığı
m.-inda 110a.3
- me'hūz (Ar.) Ahz olunmuş, alınmış 66b.4

- mekân (Ar.) Yer, mahal, ev 8b.1
m.-da 58a.3
- mekârim (Ar.) Cömertlikler, iyi ahlaklar,
m.-i ahlak 6b.12-110a.1
- mektûb (Ar.) Mektub, yazılmış şey 9b.6
- melâ (Ar.) Sahra, ova 52b.4
- melek (Ar.) Melek 7a.11
- melik (Ar.) Mal sahibi, padişah, hükümdar
m.-i 35a.5
- mel'ûn (Ar.) Lanetlenmiş, kovulmuş
m.-un 25b.13
senevl-yi m. 13a.1
- memleket (Ar.) Ülke, devlet toprağı,
şehir, kasaba 111a.10
- memnû' (Ar.) Men edilmiş, yasak
m.-dur 101b.6
- me'mûr (Ar.) Emir almış kimse
m. oldular 100b.3
- men' (Ar.) Yasak etme, bırakmama 101b.9
- menâkıb (Ar.) Menkıbeler, övülecek vasıflar
m.-i eslafdan 4b.1
- menî (Ar.) Döl suyu, bel suyu, sperma
m.-i adem 73a.13
- menkûl (Ar.) Nakledilmiş, bir yerden bir
yere taşınan 68a.1
m.-dür 8b.11
- menkûş (Ar.) Eksik olan
m. oldu 20a.7
- mensûh (Ar.) Nesh olunmuş, hükümsüz
bırakılmış 10a.4,5,6
m. oldu 10a.4,6,7,9
- menzile (Ar.) Derece, rütbe, konak yeri
m.-sidür 53a.9
- merâm (Ar.) İstek, maksat, niyet
tahkik-i m. 8b.6
- merâtib (Ar.) Rütbelere, dereceler 48b.3
m.-i 102a.8
m.-i erba'a 48b.4
- merbût (Ar.) Rabt olunmuş, bağlanmış
m.-dur 7b.9,10
- mercî' (Ar.) Donulecek yer; baş vurulacak
kimse, yer 49b.2
- merd (Fa.) Kişi, şahıs 36a.5
m.-i hemedani 21b.9
m.-i kavi 30a.7
- merkad (Ar.) Mezar, kabir 30a.10
- merkeb (Ar.) Binilecek şey, binek 111b.2
- mertebe (Ar.) Derece
m.-de 4a.9-51b.1-101b.8
m.-nüg 6b.1
m.-sinde 66b.6
m.-ye 48b.6-65a.6
m.-i câmi'iyet 65a.13
- mervî (Ar.) Rivayet olunan 9a.5
- mesâbe (Ar.) Derece, rütbe; kadar
m.-sindedür 74b.10
m.-i nur 77b.12
- mesâfe (Ar.) Ara, uzaklık 57b.3
m.-yi 57b.5
- mesâhat (Ar.) Ölçme 57b.6
- mesâil (Ar.) Meseleler
m.-i cellî-i müstemil 6a.3
m.-i ebsat 59b.7
m.-i mühimme 6a.7
m.-in 5b.4
- mescîd (Ar.) Secde edilen, namaz kılınan
yer 37b.2.3
- meselâ (Ar.) Mesela, örneğin 11a.5-44a.5

- 45a.7- 48b.7- 53a.9- 62a.7- 64a.4-
68a.4 - 69b.5 - 74b.10 - 104b.13 -
105a.1
- mes'ele (Ar.) 5b.6,10-52b.7-73a.6
m.-ye 59b.5
m.-i ğaribe 56a.15
m.-i isbâtdur 59b.4
m.-i nümû-dâr 5b.10
- mes'elen (Ar.) Misal olarak, söz gelişi
m. bi-meselin 68a.10
- meserret (Ar.) Sevinç, şenlik
m.-i can 6a.4
- mesh (Ar.) Silme, sığama 57b.5
- mesnevî (Ar.) Her beyti başlı başına
kafiyeli ve sonuna kadar aynı vezinde
olan manzume 3a.7
- Mesîh (Ar.) Hz. 'İsa a.s. 65a.15
- mesmû' (Ar.) İşitilmiş, duyulmuş 111b.14
- mesnevî (Ar.) Her beyti başlı başına
kafiyeli, sonuna kadar aynı vezinde
olan olan manzume 110b.3
- mestlik (Ar.) Sarhoşluk 34b.10
- mestür (Ar.) Gizli, bilinmeyen 8b.12
13a.14
m.-dur 13a.5-48b.1
- meşâyiğ (Ar.) Şeyhler 62a.11
- meşğûl (Ar.) Bir işle uğraşan 22a.2
- meşhûr (Ar.) Şöhretli 74b.2- 106a.11
m.-dur 24b.3
m. olan 8b.9
- meşhûre (Ar.) Şöhretli, şöhret kazanmış
kütüb-i m. 5a.14
- meşrû' (Ar.) Şer'an caiz olan, şeriatin
izin verdiği 10a.7,8
- metâ' (Ar.) Satılacak mallar, sermaye
m.-ları 35a.7
- metin (Ar.) Metanetli, sağlam, dayanıklı
habl-ı m. 77b.5
- mevâdd (Ar.) Varlıklar, cisimler, işler
m.-ı kabilden 62b.6
- mevâlid (Ar.) Mevlidler, doğulan yerler
m.-i silsile 7b.7
m.-i sulûs 5b.11
- mevâzı' (Ar.) Mevziler, yerler
m.-ı adidde 43b.2
- mevcûd (Ar.) Var olan, hazır bulunan
10a.4-61a.5-62b.1
m.-den 45b.7,8
m.-dur 68a.11,13-77a.12
m. kıldı 62a.3
- mevkûf (Ar.) Vakfedilmiş, alıkonmuş
59b.5-68a.1
m.-dur 7b.7
- mezzi' (Ar.) Bir şey konulacak yer, şey
m.-in 57b.4
- mevzû' (Ar.) Mevzu, konu 66b.2
m.-lardaki 54a.6
m.-unu 5b.15
- meyl (Ar.) Yönelme, sevmeye, tutulma 30a.5
- meyt (Ar.) Ölü
m.-ini 37b.9
- mezâhib (Ar.) Mezhebler
m.-i erba'a 68a.13
- mezbûr (Ar.) Adı geçen, yukarıda geçen
9b.7
m.-lar 51b.5
- mezheb (Ar.) Mezheb, tutulan yol 49b.6
m.-in 13a.5

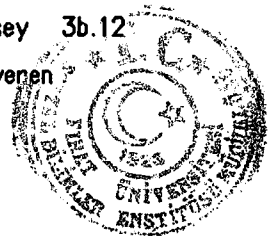
- m.-ine 68a.15
m.-i ehl-i sünnet 68b.5
m.-i mu'tezillede 68b.6
meziyet (Ar.) Üstünlük vasfı
m.-i zatiyyesi 77b.14
mez-kür (Ar.) Zikr edilen 8b.4,9-45a.4-51a.1
m.-dur 77a.10-102a.2
mezmüm (Ar.) Zem olunmuş, beğenilmemiş, yerilmiş, ayıp 101b.6
miftah (Ar.) Anahtar, şifre cetveli 42a.6
mihmān (Fa.) Misafir, konuk 26a.12
mihver (Ar.) Eksen, durduğu yerde dönen 53a.9-54b.6,7
m.-leri 54b.9
mikdar (Ar.) Miktar, kısım, parça 36a.7-57b.5
m.-ı 56a.2
m.-ınca 49b.11
millet (Ar.) Din, mezheb, bir dine mensup olanların toplu, sınıf, topluluk 10a.15
minber (Ar.) Camilerde hatibin hutbe okuduğu yer
m.-de 28b.7
mīşāl (Ar.) Örnek 20a.2
mīslī (Ar.) Benzeri, eşi 79a.3
mişmiş Kayısı 62a.3
mīzān (Ar.) Terazi, ölçü aleti, ölçek
m.-ı 'adalet 16a.3
m.-i 'adl 3b.11
mīzāc (Ar.) Yaratılış, huy tabiat
m.-dur 49a.5
mīşra' (Ar.) Mısra 5b.12-6a.6
mu'allil (Ar.) Bahane ileri süren 74a.10
mu'allim (Ar.) İlim öğreten, öğretmen
m.-i evvel 43b.3
muamelāt (Ar.) Muameleler 80a.14
mu'āmele (Ar.) Davranma, davranış, yol
m.-si 34b.8
m.-ye 16a.2,3
muammā (Ar.) Anlaşılmaz iş, bilmece
m.-ya 7b.5
mu'arrif (Ar.) Tarif edilmiş 43b.3
mu'āvaza (Ar.) Değiş tokuş, hileli iş 16a.2,3
mu'āvlīn (Ar.) Yardım eden, yardımcı 3a.3
mubāhase (Ar.) Bir iş hakkında iki kişinin konuşmaları, bahisler
m.lerine 51b.3
mu'cizāt (Ar.) Hucuzeler
m.-ı bahire 16a.6
muğāyir (Ar.) Aykırı, uymaz 54b.9
m.-dür 54b.5
muḥaddīd (Ar.) Sınırını çizen, sınırlayan 52b.4
muḥāfaẓa (Ar.) Koruma, hifz etme 16a.11
muḥaffī (Ar.) Gizlenmiş, gizli 35a.6
muḥakkīk (Ar.) Tahkik eden, hakikati, gerçeği ortaya çıkaran
m.dür 69b.3
muḥāl (Ar.) Zor, güç 63b.9
e.-i muhal 5a.6
muḥālefet (Ar.) Muhaliflik, uygunsuzluk 100b.7
muḥālif (Ar.) Aykırılık gösteren, davranan
m.-dür 54b.6
muḥārebe (Ar.) Savaşma, harb etme

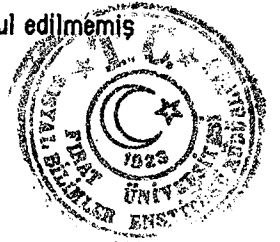
- 123b.10
m.-ye 27a.7
- muḥarrem (Ar.) Haram kılınmış 73a.2
- muḥāsebe (Ar.) Hesap işi, hesaplama
m.-ye 12a.2
- muḥaṣṣıl (Ar.) Husule getiren, hasil eden
m.-ı kelam 45a.3
- muḥazzerāt (Ar.) Akılda tutulan hikayeler,
 faydalı bilgiler
m.-ı me'anisin 5b.14
- muhsīn (Ar.) İhsan eden, iyilikle bağışta
bulunan 3b.12-16a.9-119b.6
- muḥtāc (Ar.) İhtiyacı olan, kendisine bir
şey lazım olan 77a.11
m. olduysa 16a.2
- muḥtaṣar (Ar.) İhtisar edilmiş, kısaltılmış
m.-a 62a.13
m.-da 5b.3
- muḥtelife (Ar.) İhtilaf eden 106b.1
- muḥābil (Ar.) Karşılık, bir şeye karşı
gelen, bir şeyi karşılayan 56a.4.10
- muḥaddem (Ar.) Takdim edilen, sunulan
45a.5
- muḥaddes (Ar.) Mübarek, kutsal 49b.15
- muḥaddimāt (Ar.) Öne geçenler, önde
gidenler
m.-ı devlet ü saltanat 6a.15
- muḥallid (Ar.) Taklitçi 68a.15
m.-i 70a.2
- muḥarrer (Ar.) Kararlaştırılmış, şüphesiz
16a.9-46b.8
m.-dür 80b.4
m. olur 60b.6
- muḥātele (Ar.) Bir birini öldürme 123b.10
- muḳayyed (Ar.) Kayıtlı olan, bağlı
4b.8-50a.7
- muḳīm (Ar.) İkamet eden, bir yerde oturan
56b.3
eyyam-ı m.-de 56b.6
- muḳtaṣır (Ar.) Kısa kesen, iktisar eden
m.-dur 76a.5
- munkarız (Ar.) Biten, arkası gelmeyen,
kesilmiş olan 71a.10
- muntabī' (Ar.) Basılmış, basılan 48a.14
- muntazım (Ar.) İntizamlı, düzenli, tertipli
m.dır 5a.14
- murād (Ar.) Arzu, istek, murad 9b.8-80a.14
m.-ınca 26a.14
m.-lari 60b.8
- muraḥḥam (Ar.) Son harf veya heceleri
değiştirilmiş, terhim edilmiş
m.-ıdır 43b.4
- muraṣṣı' (Ar.) Kıymetli taşlarla bezenmiş,
iki mısraı aynı vezin ve kafiyede olan
m. kılıp 20a.4
- muṣaffā (Ar.) Tasfiye edilmiş, süzölmüş
49b.15
- muṣallī (Ar.) Namaz kılan 119b.4
- muṣḥaf (Ar.) Kur'an-ı Kerim, sahife haline
getirilmiş şey, kitap 109a.6
fehmi m. 109a.3
- mutābık (Ar.) Uyan, uygun 38a.2
- mutābi' (Ar.) Tabi olan 7a.10
- mutālib (Ar.) Taleb eden, isteyen 50a.2
- mutasaddī (Ar.) Bir işe girişen, 44a.2
- mutaṣavvır (Ar.) Tasavvur adan 61b.15
- mutāvi' (Ar.) İtaat eden 7a.10
- mutavval (Ar.) Uzatılmış, tafsil edilmiş

- 6a.2
mutazammīn (Ar.) İçine alan, kefil olan,
üstüne alan 65b.7
- mu'teber (Ar.) İtibarlı, hatırı sayılır
m.-dür 68b.4
m. degildir 70a.7
- mu'teberāt (Ar.) İtibarlı, hatırı sayılır,
güvenilir, geçerli olan
m.-ı 'ulum 5a.5
- muttariz (Ar.) Sıralı, düzgün 79a.1
- muttaşif (Ar.) İltisaf eden, vasıflanan
24b.10
- muttaşıl (Ar.) Ulaşan, kavuşan 42a.8
- muvāfakat (Ar.) Uygunluk, uyma 45a.6
m. etmişdür 45a.10
- muvāfık (Ar.) Uygun, yerinde
m.-inuz 124b.4
m. olduğu 70a.1
- mūy (Fa.) Kıl
m.-i guşdan 119a.2
- mübādī (Ar.) Meydana çıkararak
m.-si 66b.3
- mübārek (Ar.) Bereketli
m. olur 107b.1
m. tutarlar 107a.13
- mübda' (Ar.) Başlangıç
m.-i alem 7b.7
- mübtedā (Ar.) Başlangıç 3b.15
- mübtelā (Ar.) Düşkün, lutkun 100b.4
- mucāhid (Ar.) Cihad eden, din düşmanla-
rıyla savaşıyor 123b.7
- mücāmāat (Ar.) Cima eden
m. eder 106a.4
- mücāzāt (Ar.) Karşılık, bir suç karşılık
ceza çekirme 3b.12
- mücellā (Ar.) Cilalı, parlatılmış, parlak
m. yı mukal 7a.13
- mücerred (Ar.) Tecrid edilmiş, soyulmuş,
katışık olmayan 60b.11-68a.4
m.-dur 48a.13
- müctehid (Ar.) İctihad eden 68b.6-68b.4
- müctehidīn (Ar.) İctihad edenler 68a.15-
71a.3
- müddet (Ar.) Sure, zaman, vakit 14b.2
m. i saltanatları 21b.14
- müdebbir (Ar.) Tedbir alan, tedbirli 42a.8
- muderris (Ar.) Ders veren, hoca 39a.8
- müeddā (Ar.) Eda olunmuş 80b.1
- müellif (Ar.) Telif eden, kitap yazar 71a.8
- muellifin (Ar.) Müellifler, kitap yazarlar
elkab-ı m. 6a.2
- müessir (Ar.) Tesirli, tesir eden, dokunaklı
m.-i kadime 7b.6
- müfessir (Ar.) Kur'an'ı tefsir eden
m.-ler 103b.3
- müfessirin (Ar.) Tefsir edenler, Kur'an'ı
yorumlayan din alimleri 76a.1-79b.2
- müfid (Ar.) Seçkin, seçilmiş
m.-i muhtasar 5b.15
- müfiz (Ar.) Feyizlendiren, feyiz veren,
Allah'ın isimlerindendir 47a.5
- mühyyā (Ar.) Hazır, hazırlanmış 63a.15
m.-yı mukal 7a.13
- mühimme (Ar.) Muhim
mesail-i m. 6a.7
- mükāfāt (Ar.) Ödül, bir kimseye yaptığı
hizmet karşılığı verilen şey 3b.12
- mükeddir (Ar.) Kederli, keder veren

- m.-dür 27a.10
mükemmel (Ar.) Kemale erdirilmiş, tam,
olgun 80a.13
mükerrem (Ar.) Muhterem, aziz 47a.12-
110a.2
mükevven (Ar.) Yapılmış, yaratılmış 3a.4
mükrîh (Ar.) İkrâh eden, zorlayan
m.-den 74b.14
m.-i katl 74b.8,9
mülâhhas (Ar.) Telhis edilmiş, özeti
çıkarılmış
lûtf-ı m. 6a.14
mülâzemet (Ar.) Birine sıkı bağlanma 82a.9
mülâzım (Ar.) Bir yere bağlı kalan, stajyer
7a.11
m.-i âfâk 6b.13
mülhem (Ar.) İlham edilmiş olan, içine
doğmuş olan
m. olan 9a.7
mülk (Ar.) Mülk, mal 22a.1
mültezim (Ar.) Bir şeyi veya kimseyi
lüzumlu sayıp taraflık gösteren
45a.6
mülük (Ar.) Melikler 18b.4
m.-dan 18b.4
m.-ı tevâif 21b.13
m.-ı 'Acem 26a.8
mülzem (Ar.) Susturulmuş kimse
m. olmayup 65b.2
mümâsil (Ar.) Benzeyen, andıran 5b.941a.3
mümâsilet (Ar.) Benzeme, benzeyiş 68a.12
mümkîn (Ar.) İmkan dahilinde olan,
olabilirlik 64a.2-74a.9-100b.11
m.-dür 68b.1
m. olur 64a.3
kelam-ı m. 4b.14
mümtenî (Ar.) İmtina eden, çekinen
m.-dür 59a.11
münâcâat (Ar.) Allah'a dua etme,
yalvarma 3b.2
münâfî (Ar.) Zıt, uymayan, aykırı
m.-dür 48b.2
münâsebet (Ar.) Münasiplik, uygunluk, ilgi
m.-i 6a.8-100a.13
münâsib (Ar.) Uygun, yerinde, yakışık
54a.15-62a.13
münâzil (Ar.) Nazil olan, indirilen 5b.10
münbâ'is (Ar.) Gönderilen, ileri gelen
m. ol- 48b.3
münderis (Ar.) Eseri, izni, nişanı kalmamış
m.-dür 101b.15
müneccim (Ar.) Yıldızların hareketlerini
izleyen ve onlardan hüküm çıkarana
m.-ler 103a.3
münfehîm (Ar.) Anlaşılan 69b.2
m. olur 65a.12
münfeth (Ar.) Feth eden, açılmış, açılan
m. oldu 106a.1
münhezim (Ar.) Bozguna uğrayan 26a.8
münkad (Ar.) Boyun eğen 43b.13
m. oldular 23a.14
münkaşım (Ar.) Kısım kısım bölünen
m. kılup 54a.14
münkaşî' (Ar.) İnkita' eden, kesilmiş,
arkası gelmeyen 71b.6
m. olup 113a.2
münker (Ar.) İnkâr edilmiş, kabul edilmemiş
m.-i ba's 79b.5

- müntebis (Ar.) İntisab eden, bağlanan
m.-dür 17b.9
- müntehā (Ar.) Sona ermek, sona ermiş
olan 3a.2
- mürekkeb (Ar.) Terkib edilmiş, iki veya
daha çok şeyin karışımı 63b.1
- mürettib (Ar.) Tertib eden 63a.15
- mürsel (Ar.) İrsal olunmuş, gönderilmiş,
yollanmış, peygamber
m.-in 3b.13,15
- mürür (Ar.) Geçme, bir yandan girip öte
yandan çıkma, sona erme 54a.5-
56a.6.9
m.-ında 6b.2
- müsālahā (Ar.) Sulh etmek, barışmak
m. edüp 27a.8
- müsbet (Ar.) Tesbit edilmiş, olumlu 16a.9
- müsellm (Ar.) Teslim edilmiş, verilmiş
m. olucak 24b.5
- müseillm (Ar.) Teslim eden, veren 26a.15
- müselmān (Ar.) Müslümanlar 26a.15
- müsemmā (Ar.) Tesmiye olunan, adlanmış
42a.14
- müsemmen (Ar.) Sekizli, sekiz renkli 30a.6
- müsi' (Ar.) İsaat eden, kötülük eden
3b.12-16a.10
- müslümān (Ar.) Teslim olmuş, inanmış
m.-dan 71a.15
m.-lara 37b.2
m.-ları 37b.4
- müsta'ir (Ar.) İstiare eden, ödünç alan
31b.14
- müstakill (Ar.) Başlı başına, kendi başına
16a.1-19a.5-27b.10
- müste'an (Ar.) Kendisinden yardım
beklenen, yardım istenen 6b.6
- müstehakk (Ar.) Uygun olan
m.-ı ta'at 16a.7
- müstenir (Ar.) İstinar eden, nurlu, ışık
alan 56a.3.5-100a.9
- müste'il (Ar.) 3b.3
- müsteski (Ar.) Karnı su toplamış, istiska
olmuş 4a.8
- müstevli (Ar.) İstila eden, ele geçiren,
yayılan 9a.2
- müşāhede (Ar.) Bir şeyi görme 54a.12
- müşahhas (Ar.) Teşhis edilmiş, tanınmış,
şahılaşmış, 6a.14
- müşiyed (Ar.) Yüksek, sağlam, muhkem
43b.5
- müşkil (Ar.) Zor, güç, zorluk 64a.1
- müştak (Ar.) Özleyen, can atan 110a.10
- müştemil (Ar.) Kavrayan, içine alan,
İstimal eden 5b.9-6a.3
celle-i m. 6a.3
- müşterek (Ar.) Ortaklaşa, elbirliğiyle yap-
m.-lerdür 53a.2
- müte'accib (Ar.) Şaşa kalan, şaşırان,
taaccüb eden 111b.11
- müleahhire (Ar.) Sonraya kalan, geciken
6b.3
- müteahhirin (Ar.) Son anda gelenler 54a.11
- müte'allik (Ar.) Taalluk eden, bağlı 8a.8
m.dür 100a.11
- mütedāvil (Ar.) Tedavülde bulunan
m.-dür 106a.11
- mütedeyyin (Ar.) Dine bağlı, borçlanılan
28b.6

N

müferriḳ (Ar.) Teferruk eden 100b.1
 müteḫālif (Ar.) Bir birine uymayan, zıt
 m.-dür 57b.10,11
 müteḫarrıḳ (Ar.) Hareket eden, kımlıdayan
 oynayan 110b.1
 müteḫayyiz (Ar.) Yer tutan, itibarlı 46a.3
 müteḫaddimīn (Ar.) Takdim edilen, öne
 geçen, geçmiş 42a.8-54a.10
 müteḫellimīn (Ar.) İslami ilimlerle meşgul
 olanlar 49b.2
 m.-dür 60b.7
 mütenāhiye (Ar.) Sona eren, biten 60b.10
 mütereddīd (Ar.) Tereddüt eden, kararsız
 m.-dür 74b.4
 müteşebbīs (Ar.) Bir işe girişen 68b.1
 mütevāfıḳ (Ar.) Uygun, uygun olan
 m.-dür 9a.2
 müteveccih (Ar.) Teveccuh eden, bir cihete
 tarafa yönelen
 m. olup 8a.10
 mütevellid (Ar.) Tevellüd eden, doğan,
 dünyaya gelen
 m. oldu 79b.3
 müttefikun 'aleyh (Ar.) Üzerinde ittifak
 edilmiş, anlaşılmış olan 49b.3,4
 müttesir (Ar.) Teserli
 te'lif-i m. 4b.8
 mütūn (Ar.) metinler
 kanun-ı m. 6b.13
 müyesser (Ar.) Kolayı bulunup yapılan,
 kolay gelen 56b.1
 m.-dür 61a.2
 müyessir (Ar.) Kolayca yapılan 50a.2

nā- (Ar.) Olumsuzluk eki
 na-bedid : Görünmez 24b.7
 na-bud ol- : yok ol- 71a.6-79a.4
 na-mabu' : Basılmamış 22b.14
 na-dīde (Fa.) Görülmemiş, görülmedik, çok
 değerli 111b.12
 nāfi' (Ar.) Menfaatli, faydalı 77b.6
 n.-dür 59a.12
 nāfi'a (Ar.) Faydalı, faydalı ilimler
 'ulurn-ı n. 4a.14
 nāḡāh (Fa.) Aniden, vakitsiz, ansızın 4b.8-
 23a.4-110a.13
 naḡme (Ar.) Ahenk, ezgi, güzel ses
 n.-perdaz 4a.1
 nāhiye(Ar.) Yan taraf, kenar, çevre, nahiyeye
 n.-dur 119b.14-120a.1
 naḡd (Ar.) Para, akçe, peşin para 118b.14
 naḡḡāre (Ar.) Çiftenara, dümbelek 36a.12
 naḡl (Ar.) Taşıma, yer değiştirme 71a.7
 n.-inde 9a.1
 naḡliyye (Ar.) Aktarma ile ilgili olan,
 taşıma işi ile ilgili olan 8b.8
 delail-i n. 8b.8
 naḡş (Ar.) Resim, süsleme sanatı 4b.9
 n. et- 119a.1
 naḡz (Ar.) Bözme, çözme, kırma
 n.-ını 5a.3
 nām (Ar.) İsim, ad, unvan 7a.11-36a.5
 n.-ına 26a.3
 n.-ı şerifine 110a.1
 nāmūs (Ar.) Kanun, nizam, edep,
 doğruluk, temizlik

- nazır-ı n. 6b.13
- nār (Ar.) Ateş, cehennem, od
n.-un 48a.3
n.-ı intizar 82a.5
n.-ı inzımarı 60b.1
- naşb (Ar.) Dikme, saplama
n.-ı hatır 5a.4
n. olundu 37b.3
- nā-sezā (Fa.) Yakışmaz 8a.15
- nash (Ar.) Fesih, lağvetme, kaldırma,
Kur'an'da bir ayetin hükmünün başka
bir ayetle kaldırılması 8b.6
n.-i hükm 8b.7
- nasīb (Ar.) Pay, Allah'ın kısmet ettiği şey
41a.8
- nāsīh (Ar.) Nesh eden 76a.11,15
- naşş (Ar.) Sarihlik, açıklık, katilik
76a.14-74a.9
n.-dur . 80a.15
n.-i incll 15b.10
n.-i mezburde 68a.9
n.-i teviril 15b.9
- nāşide (Ar.) Şiir söyleyen, yazan 111b.12
- na't (Ar.) Bir şeyi medh ederek anlatma
3b.13
- nātih (Ar.) Boynuzuyla vuran 107a.14
- nātık (Ar.) Söyleyen, konuşan 110a.15
- nātıka (Ar.) Söyleyen, konuşan, düşünen
andelib-i n. 4a.15
nefs-i n.-i insani 48a.12
- naz (Fa.) Kendini beğendirmek için takınılan
yapmacıklık, işve 125a.1
n.-ı efsun 24b.15
- nazar (Ar.) Bakış, bakma, göz değmesi
n. éderler 105a.12,13-105b.13
- n. édüp 106a.2
- kerāmet-i n. 5a.2
- tevcih-i n. 5a.12
- nāzır (Ar.) Nazar eden, bakan 5a.2
n.-ı namus 6b.13
- nāzil (Ar.) Yukarıdan aşağıya inen inici
n. olmuşdur 79a.10
n. olan 79a.7
- nazm (Ar.) Vezinli kafiyeli söz 6b.3-
104b.8,9-111a.12-111b.10
n. etmişdur 103a.8
n.-ı Kur'ān 76a.1
- ne Ne 4b.14-5a.15-6a.1-71b.2-109a.10
n.-den 111b.13
n. dur 49b.2-80b.15-82a.11-101b.9
- ne 'aceb (T-Ar.) Nasıl 4a.14
- nebāl (Ar.) Bitki, topraktan biten şeyler
47a.9
- nebī (Ar.) Peygamber 9b.9-17b.5
- necāset (Ar.) Pislilik, murdarlık 74a.4,7
n.-den 74a.6
n.-dur 74a.7
- necīs (Ar.) Pis, murdar 74a.11, 15-74b.4
- nef' (Ar.) Fayda, kar, menfaat, çıkar
n.-i eşmel 6a.8
- nefer (Ar.) Asker, er, bir adam 17a.11 -
19a.7-27b.4-78a.1
n.-i 103b.4
n.-dür 21b.14-33a.11
n.-i cühelā 8a.4
- nefs (Ar.) Nefis 4a.13-123b.7,10
n.-de 82a.6
n.-i 123b.6
n.-in 63b.10-73a.1
n.-le 17a.5

- n-i mahiyetde 62a.4
n.-i natıkadan 48b.3
n.-i natıka-i insaniyye 48a.12
nefy (Ar.) Sürme, sürgün etme 48b.2
n.-inde 46b.2-61a.2
nehār (Ar.) Gündüz 57b.12-58a.2
nehr (Ar.) Nehir
n.-i hüner 5a.13
nehy (Ar.) Yasak etme, yasaklama 76a.8
n.-ini 101b.9
n.-i darbe 69b.2
n.-i üffden 69b.1
nesne (Ar.) Nesne, varlık 110b.1
n.-lere 105b.12
nerm (Fa.) Yumuşak 24b.10
netīce (Ar.) Sonuç, son 6a.15-45a.13
n.-i imkan 5b.12
n.-i mukaddime 47a.9
n.-i rusum 123a.15
nev' (Ar.) Çeşit, sınıf, cins
vücut-ı n.-i insani 15b.15
nevāhī (Ar.) Yasak şeyler 16a.9
nevāib (Ar.) Musibetler, kazalar, belalar
n.-i zamana 110a.15
nevḥa (Ar.) Ölüye sesle ağlama 4b.6
nevḥat (Ar.) Ölüye yüksek sesle ağlama
4a.11
neyl (Ar.) İsteğe ulaşma, ulaşılan şey
n.-i siyadat 59b.1
nice Nice, nasıl 6a.3-6b.15-24b.5-26a.9
36a.9- 41a.7- 51b.4- 57b.3- 63b.1-
70a.5-81a.2-125a.1
n.-dür 106a.6
nigār (Fa.) Sevgili, resim, put
n.-inun 106b.1
nigerān (Fa.) Bakiveren, bakan 60b.13
nīgīn (Fa.) Muhur, yuzuk 3a.4
nihād (Ar.) Tabiat, huy, yaratılış
n.-lerinde 19b.15-43b.12
nihāyet (Ar.) Son, sonuç 6b.1-24b.10-
60b.4-65a.9-79b.2-103b.7
n. i şefkatinden 121b.9
nīk (Fa.) İyi, hoş, güzel, beğenilen 107b.3
nikār (Ar.) Kin, inat 40b.12
nil (Ar.) Nil nehri 20a.1
ni'me (Ar.) Ne güzel, ne ala 3a.3
ni'met (Ar.) İyilik, lutuf, ihsan 3a.2
n.-i 82a.3
n. verdük 125a.1
nisbet (Ar.) Bağlılık, ilgi, kıyaslama
5b.5-20a.5-45a.4-77b.11-101b.12
n.-i 17a.14-100b.1
n.-lerine 43b.14
n. ederler 106a.12
nişān (Ar.) Nişan, iz, belirti
n.-ci 39a.8
n.-im 111b.12
n. i ebdar 107a.14
niteki Nitekim 4a.14-82a.1
nitekim Nitekim 5a.6-6a.5-54b.7-66a.14-
108b.12
niyāz (Ar.) Yalvarma, yakarma, dua
bi-n. 82a.15-82b.1
n.-mend 82b.2
niḡām (Ar.) Düzen, tertib, usul, zamanın
icablarına göre konan esaslar 4a.2
nokṣān Noksan, eksik 9a.11-48a.8
n.-i 56b.8
n.-dan 48a.9
n.-u'l-efkār 46b.8

noқта (Ar.) Nokta, benek 61a.5
 nuhüset (Ar.) Ugursuzluk 101b.12
 nuqqät (Ar.) Noktalar 5a.1
 nuküd (Ar.) Nakitler, paralar
 n.-dan 118b.14
 nuküş (Ar.) Nakışlar 4b.6-7a.1
 nür (Ar.) Aydınlık, parlaklık 77b.12- 103b.7
 n.-ı müblin 77b.5
 n.-ı pakden 123b.5
 nusret (Ar.) Yardım, Allah'ın yardımı
 n. etdiler 119a.12
 nuţfe (Ar.) Döl suyu, sperma 63b.15
 nuţk (Ar.) Löz, konuşma, nuluk 82a.13
 nübüvvet (Ar.) Peygamberlik, nebilik
 17b.4-65a.4
 n.-e kadem basdı 17a.13
 nücüüm (Ar.) Yıldızlar 100a.6
 n.-da 100a.10
 n.-un 100a.8
 ilm-i n.-dan 42a.5
 nüfüs (Ar.) Ruhlar, canlar 49b.11
 n.-ı pakleri 47a.1
 n.-ı sallıhadur 50a.3
 nüñh (Fa.) Dokuz 27a.6
 nüñhür (Ar.) Akarsular, kurbanlar 57b.10
 nüñmüdär (Fa.) Gorunen, görünucu, örnek
 mes'ele-i n. 5b.10
 nüñşā (Ar.) Yazılı, yazılmış şey, yazılmış
 şeyden çıkarılan suret
 n.-ları 9a.13
 nüñzül (Ar.) İnmek, gökten inmek
 n. etdi 108b.9

O

oğlan Erkek çocuk 106a.5
 oğl oğ(u)l Erkek çocuk
 o.-lu 21a.15-25b.14
 o.-dur 21a.13
 o.-na 38a.2
 Oğuz taifesi Oguzlar, Oguz boyu 36a.5
 oku- Okurnak
 o.-ruz 51b.6
 o.-ya 109a.7,8,10
 o.-yup 106a.2
 ol 0 6a.1,8-8a.7-9a.79b.14-23b.14-
 25b.11,13- 34b.14- 43b.5-50a.2,6-
 51b.3- 54b.6- 56b.3- 57b.4- 58a.3-
 62a.2-66b.1-68a.15- 82b.7-103a.3,
 5,7,8-104b.3-111a.10-118b.14,15-
 119b.3-123a.6
 o.-a 7a.9-34b.10
 ol- Olmak 4a.13
 o.-a 19a.4
 o.-an 5a.1-8b.14-24a.13,15-47a.7
 68a.3-119a.6
 o.-anlardur 45a.5
 o.-anuj 8b.9
 o.-du 9b.14-26a.15
 o.-duğu 19a.5
 o -dum 4a.12
 o.-duysa 16a.5
 o.-mak 4b.11
 o.-malarına 7b.11
 o.-muşdur 25b.15-39a.8
 o.-sa 56a.1,2-56b.3-58a.1
 o.-sam 4a.15
 o.-ucak 21b.7-45b.9-60b.6-68a.12

o.-unmaz 4b.15
 o.unmuşdur 17a.8
 o.-up 60b.11-61a.5
 o.-updur 4a.1-21a.15-35a.5-36b.8
 o.-ur 48a.8-66b.2
 o.-aydı 60b.5-74a.10

olma- Olmamak

o.-diğından 23a.1
 o.-sa 68a.10
 o.-ya 80b.4-109a.12-118b.12
 o.-yan 59b.7-61a.7
 o.-yınca 74b.4

olun- Olunmak 45a.4

o.-an 48a.10-52b.5-56a.6
 o.-dukda 34b.3-39b.8
 o.-mayıp 31b.14
 o.-muşdur 77b.12
 o.-ur 68a.4-69b.2

olunma- Olunmamak

o.-ya 68a.4

on On 21b.14-27b.4-33a.1-37b.1

o. bin 37b.1
 o. iki 5b.9-56a.2

otur- Oturmak

o.-urken 29a.3

otuz Otuz 29a.6-103a.2

oyna- Oynamak 23a.4

Ö

ölüm Ölüm, yaşamını yitirme

ö.-i 63b.1

ömür Ömür

ö.-leri 9b.1

ö.-lerinde 45a.10

ö.-u 74b.6

ö.-ünde 9a.6

ö.-üne 46a.9

tiraz-ı li-ö.-ün 79a.1

ömreş (Ar.) Ömründe 39a.4

ön Ön

ö.-den 107a.13

ö.-ine 105b.15

o.-unde 8a.6-51b.2

öyleyse Oyle ise 10a.14

öz Öz, asıl, kendi 11b.1-103a.12

özr-ḥāh (Fa.) Özür dileyen, af dileyen
 24b.4

P

pādīšāh pād-šāh (Fa.) Padişah, hükümdar

20a.14 26a.3-38a.4 110b.1

p.-lar 19a.6

pāk (Fa.) Temiz, arı, pak

p.-den 123b.5

p. leri 47a.1

pay Pay, hisse

p.-ından 24b.1

peder (Fa.) Baba

p. i 110a.3

p.-ün 113a.3

penāh (Fa.) Sığınma, sığınılacak yer

p.-ımıza 41a.8

penc (Fa.) Beş 100a.12

pençe (Fa.) Pençe

p.-en 24b.2

p.-i şir 24b.2

perdāz (Fa.) Düzenleyen, düzenleyici 4b.1
 perde-dār (Fa.) Perdecı 3b.5
 perde-sāzlık (Fa.) Perde yapan 4b.2
 perī (Fa.) Peri, dışı cın 119a.1
 pertev (Fa.) Işık, parlaklık
 p.-i nur-ı çerağ 6b.8
 perverd-gārī (Fa.) Besleyici, terbiye
 edici, Allah C.C. 6a.14
 pes (Fa.) Ard, arka, geri 8b.2.4-16a.9-
 24a.11-44a.7-48a.10-57b.4-58a.2-
 61a.5,6,8-65b.5,8-68b.3,5-70a.8-
 71b.6-73a.2-74b.2-77b.3-79b.6-
 100b.6-104b.3-120a.8
 peşimān (Fa.) Pişmanlık 3b.8
 p.hıkdur 8a.14
 peydā (Fa.) Meydanda, açıkta
 p. olup 38a.8
 p. olur 79a.5
 peygāber (Fa.) Peygamber, nebi 16a.13-
 72b.5-82a.11
 peyveste (Fa.) Ulaşmış, bitişik; daima
 p. ola 101b.10
 pīç (Fa.) Bükümlü, kıvrık, babası belli
 olmayan 42a.4
 pinhān (Fa.) Gizli 81a.5
 post (Fa.) Tüylü hayvan derisi; **mec.**
 makam, mevki 20a.3
 p.-un 30a.8
 pūr (Fa.) Dolu, çok, fazla
 p.-taksir 4a.4
 pūser (Fa.) Oğul, erkek çocuk 119a.10
 p.-im 106a.4
 p.-in 110a.14

R

Rab (Ar.) Rab, Allah C.C. 3b.7
 rabbānī (Ar.) Rabla ilgili 77b.5
 rābi'a (Ar.) Dördüncü 76a.13
 rāci' (Ar.) Geri dönen, dönücü 80b.7
 radiyallahü anhu (Ar.) Allah ondan razı
 olsun 27a.5,6
 rāğıp (Ar.) Ragbelli, istekli 42b.5
 rāh (Fa.) Yol
 r.-i ma'rifete 112b.6
 r.-ı reşada 124b.1
 r.-ı tarıkına 80b.7
 rahmet (Ar.) Acıma, esirgeme, koruma
 r.-e 71a.4
 r.-i meşakli 71a.4
 rahşān (Ar.) Parlak 40b.9
 rāy (Ar.) Rey, fikir, oy 21b.3
 rāzi (Ar.) Hoşnutluk, razı 72b.4
 r.-dur 82a.4
 r. olup 37b.2
 rebī'u'l-evvel (Ar.) İlkbahar, arabi
 aylarının üçüncüsü 17b.7
 refīk (Ar.) Arkadaş, yoldaş
 r. olmak 80b.4
 reftār (Fa.) Gidiş, yürüyüş 26a.11
 remz (Ar.) İşaret, iz 44a.3
 resāl (Ar.) Mektuplar, küçük kitaplar
 r.-i müteğarrika 44a.3
 resūl (Ar.) Peygamber, nebi 17b.1
 r.-i ahir-zaman: Hz. Muhammed 9b.2
 r.-i en'am 39a.1
 r.-i sakaleyn 17b.9
 'ummiyet-i r. 3a.6

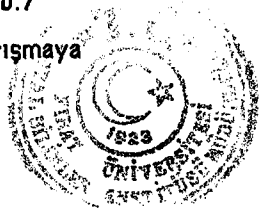

- r.-ı gūzin 3b.15
- resūlullah (Ar.) Hz. Muhammed 'a.s. 68a.1
101b.6-107b.12-108b.8
- reṣḥa (Ar.) Sızıntı, damla
r.-i kalem 5a.3
- reṣīd (Ar.) Doğru yol tutan, akıllı 42b.3
- revā (Fa.) Uygun, yararışır 59a.12
- revāç (Ar.) Gerçeklik, kıymet, değer
r. bulmak 41a.5
- revān (Fa.) Yürüyen, giden, akan 110a.1-
111a.15
r. etmişler 25b.14
r.-i 'aşka 111a.13
r. olup 103a.13
- reyb (Ar.) Şüphe 4a.3-43b.13
- rezīlet (Ar.) Rezillik, kötü huyluluk
r.-e 48a.9
- rızā (Ar.) Hoşnutluk, memnuluk 72b.3
r. vermedi 80b.8
- ricālen (Ar.) Erkekler 9a.3
- ric'at (Ar.) Dönme, çekilme, geri kaçma
8b.3-31b.15-35a.1-45a.11-103b.7,8
r. edici 103b.2
r. etdikde 37b.6
- rif'at (Ar.) Yükseklik, yucelik 41a.2
- risāil (Ar.) Risaleler
r.-i ekabır 5b.6
- risāle (Ar.) Mektup, kısa yazılmış kitap
r.-i Kaşiri 80b.13
- rivāyet (Ar.) Rivayet, söylenti, hikaye
edilen, aktarılan söz veya haber
42a.13-76a.13
r.-dür 43b.15
r.-inde 15b.8,10
- efnan-ı r. 4a.15
r. olunur 8a.3-17a.9
- riyā (Ar.) İki yüzlülük, özü sözüne uymama
40b.1
- rubā'ī (Ar.) Dörde mensup. aynı esasta
yirmi dört şekilli vezinle yazılan dört
mısralık şiir 3b.6- 4a.11- 4b.5-
5a.6-59a.6-123b.6
- rūh (Ar.) Ruh 47a.2
r.-a 49b.5-123b.9
r.-da 47a.3
r.-dur 47a.3
r.-un 63b.8
- rūhāntıyyet (Ar.) Ruhla ilgili olan
42a.7-48a.2
- rūy (Ar.) Yüz
r.-ı arz 9a.4
r.-ı hakikate 60b.12
- rūz (Fa.) Gün, gündüz 82b.8
- rūcū' (Ar.) Dönme, geri dönme
r. olunur 71b.7
r. vardur 103b.4
- rūmḥ (Ar.) Kargı, mızrak, süngü;
yoksulluk, fukaralık
tac-ı r.-ı ahbar 6b.15
- rūsūm (Ar.) Resimler 5a.5-45a.13-
123a.15
beste-i zencir-i r. 4a.12
- rūsūl (Ar.) Peygamberler 35a.2
- rū'yet (Ar.) Görme, görülme, bakma
60b.12
- rūzgār (Fa.) Zaman, rüzgar 24b.5-26a.10-
113a.8
r.-dan 103a.7

S

- sa'ādet (Ar.) Mutluluk 3b.6-7a.9,11-50a.1-59b.1
 s.-lerine 17b.10
 s.-lu 41a.8-42a.13
 bā - s. 7a.11
 s.-i kevkeb 105a.5
 s.-i nuḥūsel 101b.12
- şabikā (Ar.) Geçmiş şey, geçmişte işlenen suç 42a.13,15 54b.8 101b.14
- sābit (Ar.) Hareketsiz, kıyılamayan, isbat edilmiş 9a.10-69b.7-110b.14
 s.-dür 56a.14-74a.5
 s.-ün 61a.8
- şabr (Ar.) Sabır, Allah'dan gelen bir acıya dayanma
 bi-s. 4a.11
 s.-ı cemil 3b.4
- saç Saç
 s.-larını 119a.13
- sadef (Ar.) İnci kabuğu, sedef 64a.5-79a.5-
 s.-de 79a.3
 s.-den 79a.5
- şadr (Ar.) Baş, başbakan, yürek, göğüs
 s.-ı tabi'inde 71a.7
- şadır (Ar.) Çıkan 47a.2
 s. olmuşdur 39a.1
- şāğ Sağ 24a.13-107a.12-109a.6
- şahābe (Ar.) Sahipler, Hz. Muhammed'i görmüş ve kendilerinin sohbetinde bulunmuş olan mü'min kimse 71a.9
 s.-den 78a.1
- şāhib (Ar.) Sahip, bir vasfı olan 16a.7-82a.3
 s.-idir 23b.1-39a.2
 s.-ine 72b.11-71b.3
 s.-leri 43b.10
 s.-i binaya 73a.4
 s.-i unvanun 42b.2
 s.-i vakte 82a.6
- şāhiḥ (Ar.) Gerçek, doğru, halis 27b.4
 s.-dür 69b.14
- şāhil (Ar.) Deniz, göl, nehir kenarı
 s.-i bahr 4b.10
 sakın-ı s. 5a.15
- sā'ī (Ar.) Çalışan, hızlı yürüyen 4a.7
- sāil (Ar.) Sual eden, soran; dilenci
 3b.9-100b.9
- sāllen (Ar.) Sorarak; dilenerek 3a.3
- sāir (Ar.) Diğer, başka, gayrı 7b.12-19b.14
 27a.11-53a.5-70a.5-102a.1
 s. oldu 42a.4
- şakaleyn (Ar.) İnsan ve cin
 r.-ı şakaleyn: Hz. Muhammed 17b.9
- şakıt (Ar.) Düşen, düşücü, hükümsüz
 s.-dür 65a.10
- sākin (Ar.) hareketsiz olan, kendi halinde olan, oynamayan
 s.-i sahil 5a.15
- sāl (Ar.) Yıl, sene 23a.8,10-26a.2,3-27a.5-30a.8,12,14,15-30b.5,6,12
- şāl Sal 36b.4
- şalā (Ar.) Cuma namazına ve bazı yerlerde cenaze namazına çağırarak için okunan salavat 70a.7
- şalāḥ (Ar.) Düzeltme, iyileşme 111b.7
- şalāhiyyet (Ar.) Yetki, bir işe karışmaya yetkili olma 60b.3,9,10

- şalavāt (Ar.) Hz. Muhammed s.a.v.'e
edilen dualar 119b.6
s.-ı hams 16a.5
- şalb (Ar.) Asma, darağacına çekme,
çarhıma germe
s. etdiler 38a.5
- şalın- Salınmak
s.-sa 6b.10
- şālik (Ar.) Bir yola giren, bir tarikata
girmiş olan 80b.7
- şālim (Ar.) Sağ, sağlam, eksiksiz 48a.9
- şālīs, şālisa (Ar.) Üçüncü 7b.9-17a.14-
56b.3-69b.4-54b.13
s.-ye 54a.6
- şaltanat (Ar.) Sultanlık, padişahlık 6a.10,15
20b.4,5,6 - 21a.13,14 - 25b.15 -
26a.2.4.6
s.-larında 40b.11
- şāmīne (Ar.) Sekizinci 76a.15
- şāmīt (Ar.) Sesi çıkmayan, sessiz 110b.1
- şamsām (Ar.) Keskin kılıç
s.-ı hun-riz
- şan'at (Ar.) Sanat, ustalık, hüner
120a.8
- şancağ Şancak, alay bayrağı
s.-ları 20a.4,5
- sandel (ar.) Sandal ağacından yapılan
Iskemle, taht 36b.10
- şāniyā, şāniye (Ar.) İkinci 7b.7-54b.14-
63b.12-64a.2-
şūret-i s. 76a.12
- şāniyen (Ar.) İkinci derecede 63b.12
- şarf (Ar.) Harcama, masraf etme
s. etdün mü? 120a.2
- şarkıd- şarkıt- Sarkıtmak
s.-ırlar 119a.13
- şatır, şatr (Ar.) Satır, sıra
s. a 109a.7
s.-ı 109a.6
- şātir (Ar.) Örtün. gizleyen 5a.3
- şatvet (Ar.) Ezici kuvvet, zorluk 6b.7
- şayd (Ar.) Av, avlama,
s.-a 100b.1
s.-ı 100b.4
- şayd-gāh (Ar.) Av yeri, avlak
s.-ları 100b.5
- şāye (Ar.) Gölge, gölgeşi olan
s.-i ahes 6a.14
- şāyebān (Ar.) Gölgelek, büyük çadır 6b.10
- şayha (Ar.) Bağırma, nara alma 4a.10
- seb' (Fa.) Yedi 26b.7
- sebāt (Ar.) Yerinde durma, kımıldamama,
karanından vaz geçmeme
canib-i s. 4b.5
- sebeb (Ar.) Sebep 6a.8-21b.13-34b.6-
82a.11
s.-den 43b.5-54b.6
s.-i 6a.4-7b.10-8a.12 -47a7-53a7
s.-iyle 66b.1-68a.4
s.-i ebhet 7a.12
s.-i sur 35a.1
s. olmuşdur 27a.6
- sebīl (Ar.) Yol, büyük cadde, sebil 17b.11
- sebt (Ar.) Yazma, kaydetme, deftere geçme
s. olmadı 4b.6
- sebz (Ar.) Yeşil, yeşil renkli 107b.5
- sefer (Ar.) Yolculuk, savaşa gitme, savaş
s.-den 35a.1
s.-e 100a.13-107a.11
- sekenāt (Ar.) Durma, duruş 7a.3

- sekiz Sekiz 19a.1-30a.5-76a.11
- semāne (Ar.) Sekiz 36a.10
- semāvāt (Ar.) Gökler 51a.12
- semerāt (Ar.) Faydalar, neticeler meyveler
s.-ı 70a.8
- semere (Ar.) Fayda, verim; meyve, yemiş
s.-i ser-kalem 5a.1
- semī' (Ar.) İşitme, duyma 70a.8
- semiz Besili, tavlı
s.-lerde 73a.11
- semt (Ar.) Semt, mahalle
s.-i lazıf 4b.9
- sen Sen 78b.15
s.-ün 78b.15-105a.5-124b.4
s.-ündür 24a.12
s.-ünle 124b.1
- sene (Ar.) Yıl 26a.4-28b.10,11,13,14-
30a.4
s.-de 54a.11
s.-sinde 27b.9
s.-i erba'in 65a.14
s.-i şemsiyye 54a.11
- sened (Ar.) Dayanılacak şey, dayanak
s.-dür 79a.2
- senevī' (Ar.) Mecusi, biri hayr, biri şer
için olan iki yaratıcının varlığına
inanın mecusilerden olan kimse 8a.4
- seng (Fa.) Taş
s.-i asyab 54a.5
- seniyye (Ar.) Yüksek, yuce
sıfat-ı s. 16a.8
- ser (Fa.) Baş, kafa, başkan, tepe
- serā perde (Fa.) Saray perdesi 23a.5
- serāb (Fa.) Ilgım, öteki dünya
şekl-i s. 4b.7
- serāy, sarāy (Fa.) Sary, büyük konak
s.-ına 71a.15
s.-lar 103a.3
- serdār (Fa.) Asker başı, komutan 6b.15
- ser-gerdān (Fa.) Baş dönen 82b.8-111a.15
- sergeşte (Fa.) Baş dönen, şaşkın, 26a.11
- ser-ḥād (Fa.) Hudut, sınır 35a.4
s.-ün 35a.5
- ser-ḳalem (Fa.Ar.) Kalem başı,ucu 5a.2
- serkeşlik (Fa.) İtaatsizlik, inatçılık 6b.15
- sermāye (Fa.) Ana mal, ana para, bilgi
4b.10-77b.5
s.-i rabbani 77b.5
- sermediyye (Fa.) Dinamiklik, süreklilik
s.-dür 59b.2
- ser-minārede (Fa.) Minare ucunda 103a.6
- setr (Ar.) Örtme, kapama, gizleme 82b.6
s.-ı avret 82b.7
- sevāb (Ar.) Hayırlı hareket 111a.14
- sevābit (Ar.) Seyyar olmayan gezegenler,
yıldızlar 52b.1
- sevād (Ar.) Karanlık, siyahlık 62a.7,8
- sevb (Ar.) Bez, elbise 62a.7,8
- sevdā (Ar.) Aşk, sevgi, İstek, heves
s.-yı 62a.7
- sevk (Ar.) Önüne katıp sürme, yollama,
gönderme 65b.3
- sevm (Ar.) Satılık bir şeye paha biçme
16a.12
- sevr (Ar.) Boğa, öküz, boğa burcu 54b.1
- seyl (Ar.) Sel, şiddetle gelen su 20a.1
- seyr (Ar.) Yürüme, hareket 56b.1
s.-lerinde 103b.4
- seyrāb (Fa.) Seyr eden 4b.7
- seyyāre (Ar.) Güneşin etrafında dolayan

- gezegener
s.-dür 103b.4
s.-ler 103b.1
s.-nün 51a.3
- seyyid (Ar.) Efendi
na't-ı seyyidi'l mürselin 3b.6
- sezā (Fa.) Uygun, münasip, yaraşır 24a.11
s.-var 25a.1
- şibāğ (Ar.) Boya, yaradılış 62a.7
- şibyān (Ar.) Çocuklar 23a.3
s.-un 48b.7
- şıçra- Şıçramak
s.-yıp 24a.13
- şıdk (Ar.) Doğruluk, sadakat
s.-dur 109a.4
s.-ı 13a.8
- şifāt (Ar.) Hal, keyfiyyet, şekil
s.-ı kuduratdan 79b.15
s.-ı seniyye 16a.8
s.-ı vacibe 59a.11
- şifātullah (Ar.) Allah'ın sıfatları 59a.15
- şığar (Ar.) Kuçuk 3a.3-60b.5
s.-da 60b.5
- sırr (Ar.) Gizli tutulan, kimseye
söylenmemiş şey, bilinmeyen
s.-ı 59a.6
- silk (Ar.) İplik, sıra, dizi 5a.14
- silsile (Ar.) Zincir, zincirleme olan şey,
ard arda gelen
s.-i mümkinat 46b.8
s.-i tevsik 80b.4
s.-i vesalt 36a.5
- sīm (Fa.) Gümüş 13a.4-13b.3
- sinn (Ar.) Yaş, ömrün derecesi, dış
s.-i erba'inde 17b.8
- sipih (Fa.) Asman, talih
s.-i aflatb-ı 'adalet 6a.11
s.-i aflatb-ı sa'adet 6a.12
- sirāyet (Ar.) Geçme, bulaşma, yayılma,
dağılma 48a.4
- sitāre (Fa.) Yıldız, gezegen
s.-i seyyaredür 103b.4
- siyādāt (Ar.) Efendilik, beylik
n.-i siyadal 59b.1
- siyāh (Fa.) Kara 106b.3
- siyāset (Ar.) İdare etme, memleket idaresi
16a.4-18b.3
- siz Siz 8a.15
s.-ün 8b.14,15
- şohbet (Ar.) Gorusup konuşma, arkadaşlık
113a.8
s.-irnize 124b.3
hem-sohbet : Arkadaş 113a.7
- şol Sol 24a.15-106a.8,9-109a.8
s.-dan 107a.13
- şon Son 3b.10
- şonra Sonra 27b.11-28b.6-30a.15-
48b.9-71a.9-103a.12-104b.8
- şor- Sormak
s.-du 108b.11
- şovuk Soğuk 30b.2
- soy- Soymak
s.-arlar 30a.8
- söyle- Söylemek 40b.13-12a.4-13b.3
- söz Söz, laf 59a.11
s.-dür 106a.13
- şu Su 30b.2-106a.2
s.-ya 106a.2
s.-yla 105b.12
s.-yuna 4a.3

- s.-yı cahıma 25b.14
- suāl Soru sorma, sorulma 12a.5-43b.7-
51b.5- 62a.2- 112b.10,15- 119a.1-
123a.12
- s. eder 100b.9
- s. eyle 8a.8
- s. etdiler 42a.5
- s. etdüm 81a.2,6
- şubḥ (Ar.) Sabah, sabah vakti 3b.6
- şudur (Ar.) Sadır olma, meydana çıkma
olma 46b.12-63b.3
- şūfī (Ar.) Tasavvuf ehli, sofi 43b.11-
82a.8
- şuhuf (Ar.) Sahifeler, yapraklar
s.-ı evvelinde 77b.6
- şuḥ (Ar.) Barış, anlaşma -a 34b.12
- sultān (Ar.) Padişah, hükümdar 35a.4
- s.-a 35a.5
- s.-un 35a.5,8
- sur (Ar.) Dügün, ziyafet, şenlik, kıyamet
s.-ı aslıyye 14a.15
- sūre (Ar.) Kur'an'ın 114 bölümünden
herbiri
- s.-i Āl-i'İmrān 77a.12
- s.-i Fetih 77a.13
- s.-i Yūsuf 77a.14
- şūret (Ar.) Şekil, biçim, görünüş, gidiş
s.-den 48b.6
- s.-dür 76a.11
- s.-üğ 46b.6
- s.-i helal 56a.3
- mücellā-yı s. 7a.14
- su'ūd (Ar.) Yukarı çıkma, göğe yükselme
s.-i 'İsa a.s. 17a.15
- suvār (Ar.) Suretler
- s. edüp 13b.3
- s. olup 24a.14
- s.-i müteakibe 47a.8
- süfliyāt (Ar.) Dünya ile ilgili bayağı işler,
hususlar, şeyler 7b.8
- süfliyye (Ar.) Aşağıda bulunan, alçak,
bayağı 100b.11
- sükün (Ar.) Durma, hareketsizlik 4a.9
- s.-u 51a.13
- s. buldu 17a.12
- sülük (Ar.) Bir yola girme, bir yol tutma
s. edüp 124b.2
- sülüs (Ar.) Üçte bir
mevalid-i s. 5b.11
- sümme (Ar.) Sonra 46b.15
- sünnet (Ar.) Hz. Muhammed'in sözleri,
işleri ve tasvibleri
s.-dur 67a.6
- sünnī (Ar.) Ehl-i sünnet mezhebine mensup
olanlar 30a.9
- sür- Sürmek
s.-di 30a.6-37b.4
- s.-diler 38a.2
- Ş
- şād (Fa.) Sevinçli 24b.13
- ş. olup 113a.4
- ş. olur 23a.2
- şāh (Fa.) Şah, padişah 39a.14
- ş.-ı felek 7a.2
- şāhid (Ar.) Tanık, şahit
ş.-dür 79b.4
- ş.-i kafidür 51a.9

- şahs (Ar.) Şahıs 17a.11-18b.4-35a.9-56b.1
ş.-un 48a.4
- şâ'ir (Ar.) Şiir yazan, söyleyen, okuyan 82a.7-108b.12
ş.-ün 108b.15
- şäkird (Fa.) Talebe 42a.1,9,10,11
ş.-ine 9a.8
- şâmil (Ar.) İçine alan, kaplayan 52b.9
- şarâb (Ar.) İçecek, içilen şeyler, içecekler 27a.15-82b.4
ş.-ı zindegân 3b.9
- şark (Ar.) Şark, doğu
ş.-dan 53a.3-54b.11
- şeb (Fa.) Gece 82b.8
- şebhîz (Fa.) Geceleri uyanıp kalkan, iş gören, uyurgezer
ş. olur isem 4a.14
- şecere (Ar.) Ağaç, küçük ağaç
ş.-i me'ani 77b.5
ş.-i zeytun 79a.9
- şefâ'at (Ar.) Suçtan kurtuluş için aracılık etme 3b.13
- şefkat, şefakat (Ar.) Şefkat, acıyarak ve esirgeyerek sevme 110b.2
ş.-inden 121b.9
- şefkâten (Ar.) Şefkat, acıyarak, esirgeyerek sevme
ş. li'ibade 16a.6
- şehenşeh (Fa.) Şahların şahı
hil'at-i ş. 6a.13
- şehr (Ar.) Ay 17b.7-28b.10,13,14-30a.4
ş.-dür 118b.14
ş.-e 5b.10
nağd-ı ş. 118b.14
- şehriyâr (Fa.) Padişah, hükümdar 6a.12
ş.-da 20a.6
- şehvet (Ar.) Aşırı istek, nefis, cinsi istek 3b.5-80b.3
- şekk (Ar.) Şüphe 4a.3-43b.13-109a.12
- şekl (Ar.) Şekil
ş. dür 56a.15
ş.-ine 54a.15
ş.-i sâbiķa 54b.8
ş.-i serâb 4b.7
- şekm (Ar.) Sertlik, güç, kuvvet
ş.-ine 21b.2
- şem' (Ar.) Mum, bal murnu
ş.-i lâbdâr 103a.6
barîķa-i ş. 3b.5
- şems (Ar.) Güneş
ş.-e 56a.4.10-58a.1.5
ş.-ün 53a.6-56a.1.9
- şenbih (Fa.) Gün, cumartesi 100a.11
- şer' (Ar.) Dinin kaideleri 74a.15
ikamet-i ş. 6b.10
- şer'ân (Ar.) Şeriate uygun 101b.8
- şeref (Ar.) Büyüklük, yükseklik, övünme
ş.-inde 51a.8
ş.-i 'ilm 7b.15
- şerh (Ar.) Açıklama, açma, ayırma 66b.9,10,14-67a.1,2,4
- şerî'at (Ar.) Doğru yol, Allah'ın emirleri, ayet, hadis, kıyas ile kurulmuş olan din kaideleri 6b.13-16a.4-45a.6
ş.-i Adem 10a.3
- şerîf (Ar.) Şerefli, mübarek, soylu 118b.12
- şerîk (Ar.) Ortak, şirk koşma, ders
ş.-den 56b.4
- şer'iyye (Ar.) Şeriatla ilgili hükümler

ş.-i i'tikadiyye 45a.10
 şerr (Ar.) Kötülük, fenalık, kötü iş
 ş.-dür 107b.2,4,5
 kelime-i ş. 107b.3
 şevk (Ar.) Arzu, istek 6a.5
 şevket (Ar.) Büyüklük, heybet
 ş.-inden 7a.1
 şey (Ar.) Şey, nesne 48a.10-64a.2
 şeybe (Ar.) Saç, sakal aşırması, ihtiyarlık
 zaman-ı ş. 48a.7
 şeyh (Ar.) Yaşlı adam, tekke veya zaviye
 plri, ihtiyar 43b.1
 şifā (Ar.) Hastalıktan kurtulma, iyileşme
 43b.2-77b.6
 ş.-i südur 63b.5
 şikāf (Ar.) Yırtık, yarık, çatlak
 ş. olunup 72b.10
 şikār (Fa.) Avlama, avlanan hayvan,
 ganimet 24b.6
 ş.-e 107a.12
 şikem (Fa.) Karın, batin
 ş.-inde 106a.1
 şikest (Fa.) Kırık, kırılmış 24b.2
 ş. ola 3b.10
 şimāl (Ar.) Sol, sol taraf, kuzey 57b.3
 ş.-inun 57b.4
 şimsīr (Fa.) Kılıç 36a.12-74b.10
 şl'r (Ar.) Şlir, ölçülü, kafiyeli söz, nazım
 4a.7-20a.9-24b.2-77b.14-82a.7,10
 108b.13 - 109a.1 - 112b.7 - 119b.9-
 125a.3
 şlr (Fa.) Aslan 24a.15-24b.2
 ş.-ün 24a.13
 ş.-i zeban 40b.8
 şirīn (Fa.) Sevimli, cana yakın 113a.8

ğüftar-ı ş. 40b.13
 şīşe (Fa.) Şişe
 ş.-i vücud 3b.10
 şol Şu 50a.3,10- 79a.14-118b.14-
 123a.12
 şu'bede (Ar.) Eli çabukluk, hokkabazlık
 13a.12
 şunlar Şunlar
 ş.-a 124b.15
 şurābe (Fa.) Göz yaşı, kirli su 24b.7
 şübhe (Ar.) Şüpheler, şek 18b.15-51a.12
 şühūd (Ar.) Şahidler, tanıklar
 ş.-ina 13a.6
 ş.-i kamil 51a.15
 esar-ı ş. 4b.6
 şükuk (Ar.) Şekler, şüpheler 63b.2
 şümār (Fa.) Sayıcı, sayan 7a.2
 bi-ş.-dür 79a.9
 şürb (Ar.) İçme, içilme
 ş.-i edviyye 11a.6
 şürūh (Ar.) Şerhler, açıklamalar, izahlar
 ş.-undandur 51a.5
 şürūt (Ar.) Şartlar 101b.15

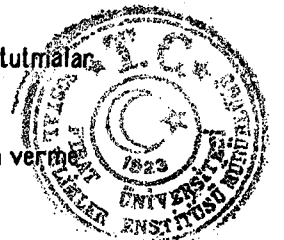
T

tā Ta, uzakta 16a.12
 ta'accüb (Ar.) Şaşa kalma, şaşırma
 63b.10,14
 t.-ün 64a.1
 taalluk (Ar.) Aslı olma, ilgisi olma, sevmek
 t.-undan 49b.9
 t. edüp 15b.15
 t.-ı tedbir 48a.14

- ta'ām (Ar.) Yemek, yenecek şey 82b.4
- tāb (Ar.) Tabiat, huy, yaratılış 3b.2-4b.9
- ṭabaka (Ar.) Tabaka, kalman
t.-dur 19a.6
- ṭabakāt (Ar.) Tabakalar, kalmanlar
t.-i beşerîyye 49b.11
t.-i nar 7b.9
- ta'bīr (Ar.) İfade, anlatma, rüyayı yorumlarına 47a.2
- tāc (Ar.) Tac 21b.2
t.-efser 25a.1
t.-i hürmüzi 23a.13
t.-i levlak 79a.1
t.-i nubuvvet giymek 17b.8
t.-i rumh-ı ahbar 6b.15
t.-i selatin 45a.13
- tāc-dār (Ar.) Tac giyen, padişalı 7a.1
- ta'diye (Ar.) Geçirme, tecavuz ettirme 68a.9
- tafsīlī (Ar.) Tafsil, açıklamayla ilgili 62a.13
- taḥāret (Ar.) Temizlik, pisliklerden temiz-
lenme 74a.10-109a.6
t.-ine 74a.15
hukm-i t. 74a.6
- taḥassūr (Ar.) Hasret çekme, ele geçmeyen şeye uzulme 82a.3
zaviye-i t. 4a.11
- taḥkīk (Ar.) Doğruluğunu araştırma
t.-i kelam 71b.7
t.-i meram 8b.6
- taḥkīr (Ar.) Hakaret etme, hor görme 23b.4
- taḥlīs (Ar.) Kurtarma, kurtarıma 43b.2
- taḥrīf (Ar.) Bozma, değiştirme 9a.12
- taḥrīk (Ar.) Kımıldatma, hareket ettirme 103a.5
- taḥrīm (Ar.) Haram kılma, kılınma 10a.13
t.-i Hz. Musa 9b.4
t.-i sebt 9b.3
- tahrīr (Ar.) Yazma, yazılma
t. etme 4b.9
- taḥsīl (Ar.) Hasıl etme, ilim öğrenme 68a.14
t.-i kemal 4a.10
- taḥt (Ar.) Alt, aşağı
t.-ında 56a.2
- taḥt (Fa.) Hukumdarların oturduğu büyük koltuk, hukumdarlık makamı
t.-a 24a.11
- taḥt-gāh (Fa.) Taht yeri, başşehir 111a.10
t.-ına 35a.2
- taḥtel-arz (Ar.) Yer altı 5a.15
- tahvīlāl (Ar.) Borç senetleri
t.-i umur 4b.4
- taīfe (Ar.) Bölük, takım, kavim, tayfa 25b.11-50a.2
t.-ye 80b.4
- tākāl (Ar.) Güç, kuvvet 45b.1
- takdīm (Ar.) Öne geçme, büyük birine bir şey sunma 6b.3-77b.12
- takdīr (Ar.) Beğenme, değer biçme
t.-ce 9a.9,12-11a.2-13a.12,14-56a.3-61a.6-62a.8-71b.6-74b.1
- ta'kīb (Ar.) Arkasına düşme, arkasından gitme, takip 7b.12
t. etmişdur 7b.11
- taksīr (Ar.) Bolme, pay etme 57b.8
t. edüp 20a.12
- takṣīr (Ar.) Kısaltma, bir şeyi eksiltme 4a.4
- taḳvā (Ar.) Allah'dan korkma, yasak-

- larından kaçınma.
 t.-sı 18b.7
 talep (Ar.) İsteme, istenme, dileme 5a.10
 65b.1-71b.1
 t. édüben 72b.3
 t.-imde 6a.7
 t. éder 35a.3,9
 talh (Ar.) Zamk ağacı 113a.8
 tâlib (Ar.) İsteyen, talep eden 42b.6
 t.-i efser 4b.11
 ta'îlî (Ar.) Sebep, bahane 74a.9
 ta'îlm (Ar.) Öğrenme, öğretme, öğretim
 tahlis-i t.-i sani 43b.2
 tâm (Ar.) Tamam, tam, bütün 45a.8
 tamâ' (Ar.) Aç gozluluk, çok isteme 35a.7
 t. edüp 26a.12
 tamâm Tamam 31b.3-33a.10
 t. eder 53a.4-58a.5-104b.5
 târ-mâr (Fa.) Karmakarışık, perişan 3b.6
 tarâb (Ar.) Sevinçlilik, şenlik 6a.5
 tarâf (Ar.) Yön, cihet 12a.3
 t.-dan 106a.8
 t.-ına 27a.8
 t.-ında 24a.13,15-109a.7,8
 t.-ındandır 18b.8
 tarafeyn (Ar.) İki taraf 21b.8
 tar'îf (Ar.) Tarih 66a.15
 t.-ini 5b.15
 tarîk (Ar.) Yol. 43b.8119a.5-120a.2
 t.-da 56a.6,9
 t.-ı hidâyete 123a.4
 t.-ı nefyinde 61a.2
 t.-ı şer' 101b.6
 tasavvuf (Ar.) Sofulaşma, gönülünü Allah
 sevgisine bağlama 80b.15
 t.-dur 81a.1
 tasavvur (Ar.) Zihinde şekillendirme
 t. etdikden 48b.9
 tasdik (Ar.) Dorulama, doğru olduğunu söyle
 t.-ı hakka 70a.1
 taşfiye (Ar.) Saf kılma, temizleme
 t.-i dildur 79b.15
 taşhîh (ar.) Duzeltme, sağlığını lade etme
 69b.5
 tasnîf (Ar.) Sınıflandırma 71a.10
 tavaşşıl (Ar.) Vasıl olmak, ulaşmak 45a.1
 taviyet (Ar.) Gönülde gizli olan, niyet
 t. eder 18b.3
 ta'yîn (Ar.) Ayrılma, bir nemuriyete
 koyma 37b.2-103a.3
 tayr (Ar.) Kuş
 t.-da 107b.11
 t.-ının 10b.10
 tâze (Fa.) Taze, korpe, genç 49b.13,14
 taz'îf (Ar.) İki kat etme, zayıflandırma
 104b.13
 tâziyâne (Fa.) Kırbaç, kamçı 80b.10
 tebdil (Ar.) Değiştirme, değiştirilme,
 başka bir hale getirme 9a.12
 tecāvüz (Ar.) Sınır aşma, saldırma
 t.-unden 27a.12
 t. eldirmekdur 68a.3
 tecessus (Ar.) Yoklama, araştırma
 t. eldiler 106a.5
 tecrid (Ar.) Sayma, ayırma, taraf tutma
 48b.1
 t.-i nefse 48b.2
 tecridât (Ar.) Saymalar, taraf tutmalar
 t.-ı 48b.2
 tecvîzden (Ar.) Caiz görme, izin verme

- t. etmişlerdir 27a.4
- tecziye (Ar.) Cezalandırma
t.-dür 60b.9
- tedbîr (Ar.) Bir şeyi önleyecek veya
lemin edecek yol, çare 63b.13
- tedrîs (Ar.) Ders verme, okutma
t.-i laziyane 80b.10
- tefâ'il (Ar.) Mısra veya beytin vezin
parçaları 108b.15
- tefekkur (Ar.) Düşünme 51a.12
t.-ü 51a.11
- tefsîr (Ar.) Kur'anî açıklama, yorumlarına
76a.4-51b.6
t. etmişlerdür 76a.2
- teğâyür (Ar.) Zıt olmalar, uyrnamalar
t. geldi 106a.3
- tehevvür (Ar.) Öfkelenme, köpürme 3b.2
- te'hîr (Ar.) Erteleme, geriye bırakma,
geciktirme 6b.3-77b.12
- tekā pū (Fa.) Telaş ile koşarak araştırma,
dalkavukluk
t.p. etmek 24b.6
- tekālîf (Ar.) Teklifler, vergiler
t.-i sakayl 65b.6
- tekatu' (Ar.) Kesme, kesişme 54b.7
t. eder 54b.7
- tekellüm (Ar.) Konuşma, söz 119a.14
- tekfūr (Ar.) Küfreden 36b.8,10-37b.1
- teklîf (Ar.) Teklif, öneri 70a.3
t. edup 24a.12-29a.11
- tekmil (Ar.) Tamam, eksiksiz 80a.14
t.-i kemalat 49b.10
t.-i 68a.14
- tekrar Tekrar 39a.12113a.2
- tekvîn (Ar.) Var etme, yaratma 3a.4
- te'lîf (Ar.) Eser yazma, barıştırmaya
t.-i mutlesir 4b.8
- temāşā (Ar.) Bakıp seyretme, gezme
t.-sında idi 113a.5
- temesseku (Ar.) Tutunma, sarılma 8b.15
- temkîn (Ar.) Ağır başlılık, tedbir 3a.5
- tenāhî (Ar.) Bitme, tükenme 60b.8,13
- tenākuş (Ar.) Azalma, eksilme 78b.13
- tensih (Ar.) Nesh etme, hükmünü ortadan
kaldırma 10a.2
- tercüme (Ar.) Çeviri 5a.9-5b.3
t. edup 5b.3
- terk (Ar.) Vaz geçme, bırakma 70a.2
t. edup 36a.4
t. olmamışdır 10a.10,11
- terkîb (Ar.) Bir kaç şeyden meydana
getirilmiş olan şey 76a.13
- tersā (Fa.) Hıristiyan 8a.5
t.-lar 15b.10
- tertib (Ar.) Düzenlemek, düzen 63b.5
t. bulsa 4b.14
t.-i esbab 46b.9
t. i ecnas 7b.8
- tesāvî (Ar.) Bir ve eşit olan 60b.6
- tesbîh (Ar.) Sübhanallah kelimesini söyle-
yerek Allah'ı tazim etme 76a.10
- teshir (Ar.) Büyü yapma, büyüleme 64a.1
t.-dür 63b.11
- te'sîr (Ar.) Etki, etkilerine, işleme
t.-i 63b.11
t.-i cali' 62b.3
t.-i fâil 62a.5
- teslîm (Ar.) Teslim, bir emaneti yerine
verme 9b.6 -17b.10-72b.11
t. etdi 21b.3

- tesmiye (Ar.) Ad koyma. adlandırma
t.-lerine 43b.8
- teşbiye (Ar.) Benzetme 48b.7
- teşhîs (Ar.) Ayırma, seçme, tanıma,
şahıslaştırma 48a.6
- teşne (Fa.) Susamış, çok istekli
dil - t. 4a.7
- teşrifât (Ar.) Resmi toplantılarda uyulması
gerekli kaideler. teşrifat
t.-ı dühur 4b.4
- teşrîk (Ar.) Şirk etme, ortak koşma
t.-dür 101b.13
- tevakkül (Ar.) Durma. eğlenme. bekleme
bi - t 34b.10
- tevâliüd (Ar.) Doğma, doğurma 64a.3
t.-i 64a.5
- tevârih (Ar.) Tarihler 17b.9
ilm-i t.-i enbiya 7b.3
- tevâtür (Ar.) Bir haberin ağızdan ağıza
dolaşarak yayılması 8b.11-9a.1
- tevcih (Ar.) Yönelmek, yönelme
t.-i nazar 5a.12
- tevhid (Ar.) Bir kılma, Allah'ın birliğine
inanma, birleştirme
t.-den 81.6
delail-i t. 7b.15
- te'vil (Ar.) Sözü çevirme
t.-e 76a.5
- tevirat (Ar.) Tevrat 8b.15-9a.6,9,13-
9b.1,6-
ahkâm-ı t. 9a.9
aşhâb-ı t. 9a.1
- tevsî' (Ar.) Genişletme, genişletilme
t.-dür 76a.15
- te'yid (Ar.) Kuvvetlendirme, sağlamaş-
tırma, destekleme
t.-inde 8b.7
- tezâd (Ar.) Zıtlık, zıt olma 11a.14
- tezelzül (Ar.) Sarsılma, salınma
t. oldu 31b.3
- tezevvic (Ar.) Evlenme, tezvic etme
t. etmişdür 18b.6
- tezhîb (Ar.) Süsleme 4b.15
- tezkiye (Ar.) Temize çıkarma, aklama
80b.1
- tezyîf (Ar.) Sahte, değersiz, alay etme
semt-i t. 4b.9
- tirâz (Ar.) İpek ve sırma ile işleme, süs
79a.1
- tîğ (Fa.) Kılıç 82â.12
- Tih (Ar.) Çöl, Mısır ile Şarn arasında Sina
dağında bir çöl 8b.1
- tiryāk (Ar.) Panzehir, zehirlenmeye ve bazı
hastalıklara karşı kullanılan macun
40b.10
- tis'a (Ar.) Dokuz 36a.10
- tis'ine (Ar.) Doksan 36a.10-54a.4
- toğup Doğup 17b.10
- toğuz Dokuz 19a.1
- top Top 23a.4,6
- töhmet (Ar.) Birine isned olunan suç 43b.1
- tub (Ar.) tuğla, kiremit 58a.2
- tûl (Ar.) Uzun
t.-i müddetden 9b.7
- tülen (Ar.) Uzunluğuna, boyca, boylam
57b.7,10
- tulû' (Ar.) Doğma, doğuş 57b.6
t.-u 53a.6
t.-i şems 14b.12
- tumâr (Ar.) Tomar, dürülmüş nesne

t.-ında 77b.7
 tur- Durmak
 t.-ıcı 103b.3
 tut- Tutmak
 t.-ar idi 30a.7
 t.-duk 8b.1
 t.-up 4b.7-12a.3-23b.6
 tutul- Tutulmak
 t.-up 38a.4
 tüccār (Ar.) Ticaretle uğraşanlar, tacirler
 t.-ı Çin 35a.3

U

uc Uc
 u.-ına 20a.4
 ucuz Pahallı olmayan, değersiz
 u.-luğa 106b.3
 ufuk (Ar.) Ufuk
 u.-dan 54a.5
 'uḳūl (Ar.) Akıllar, zihinler, uslar
 u.-ı 'aşere 47a.12
 u.-ı san'ife 63b.13
 ūlā (Ar.) Birinci
 u.-da birde, birinci 18b.4
 u.-dan 65a.9
 'ulema (Ar.) Alimler 23b.4-30a.9-111a.11
 ḥadīka-ı u. 59a.12
 ulūfe (Ar.) Yeniçerilere (üç ayda bir)
 verilen maaş 38a.1
 'ulūm İlimler 48b.9-66b.6
 u.-ı ilahıyye 14a.9
 u.-ı nafi'a 4a.14
 u.-una 42b.4

u.-ı aliyyedendür 66b.6
 u.-ı ameliyye 68b.3
 ulūv (Ar.) Yükseklik, yücelik, ululuk 23a.6
 ulviyāt (Ar.) Manevi yükseklikler, yüce-
 likler 7b.8
 mu'teberat-ı u. 5a.5
 fazilet i u. 5a.12
 'umde (Ar.) Dayanılacak yer, destek 6a.15
 u.-i vasfı 49b.9
 'ummiyyet (Ar.) Butun, hepsi,
 u. i resul 3a.6
 'urnūm (Ar.) Butun, herkes, genel
 3a.5-76a.13
 'umūr (Ar.) İşler, hususlar, 6b.1-45a.9
 tahvilat-ı umur 4b.5
 ur- Vurmak
 u.-up 24a.14-29a.12
 urve (Ar.) Testi, kova benzeri şeylerin
 kulpları
 u.-ı vesekā 77b.6
 uşūl (Ar.) Asıllar, kökler, esaslar 67a.6
 u.-ı dīnde 69b.12
 u.-ı fikh 66b.1
 uy- Uymak, yaraşmak
 u.-up 123a.4

Ü

üç Üç 5b.10-15b.9-34b.6-50a.3-81a.1-
 107b.2
 ü-dur 101b.10
 ü-çer 107b.1
 üfir- Üfürmek
 ü.-di 106a.3

- ümerā (Ar.) Emirler, beyler 7b.4
- ümmeḥāt (Ar.) Anneler, esaslar 7b.8
- ümmeṭ (Ar.) Bir peygambere inanıp bağlanan cemaat 68a.2
- ünsā (Ar.) Dişi, kadın, kız 64a.5
- ünsiyye (Ar.) Alışmış, arkadaş feẓāil-i ü. 113a.11
- ‘Unvān (Ar.) Ad, san 39a.14
ü. -in 17b.4
u. etmek 6a.3
- üslüb (Ar.) Tarz, yol, biçim, usul
ü.-ı acibe 51a.13
- üstād (Ar.) Mu'allim, öğretmen, sanatkar
u.-ı 24b.11
ü ırnız 80b.8
- üst Üst, tepe
ü.-üne
- üzere Üzere 17a.12-17b.11-44a.4-46b.8
48a.6-56a.12-73a.6-79b.6-
ü.-dür 9a.15-107b.2,3-118b.13
ü.-ine 21b.8-23a.14-30a.10-30b.2-
37b.13-39a.12,15-74b.12-104b.2
ü. olmak 26a.10
- V**
- vācib (Ar.) Terki calz olmayan, yapılması şer'an lüzumlu olan 8b.1
v.-dur 65a.6-68b.4-74b.12
- va'd (Ar.) Söz verme, üzerene alma 9b.3-76A.8
- vāfī (Ar.) Yeter, tam, yeterli lokma-i v. 82b.6
- vāhid (Ar.) Bir, birlik 11a.6-46b.10,11-
48a.6
v.-dur 68b.2
v. olup 68a.7
- vahşī (Ar.) Yabani, insandan kaçan, huysuz 107a.12
v. at 23b.5
- vahy (Ar.) Bir fikrin veya emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi inzal-ı v. 9b.11
- vakar (Ar.) Ağırbaşlılık, temkinlilik 7a.2
- vak'a (Ar.) Olup geçen şey, hadise, olay v.-sında 37b.3
- vākıf (Ar.) Duran, ayakta duran 42b.4
- vāklī (Ar.) Ortaya çıkma 23a.2
v. oldu 14a.11-73a.8
v. olmayan 76a.14
v. olmuşdur 44a.4
v. olan 41a.1
v. olsa 10b.12,13
v. olur 56a.6,9
- vakit vakt (Ar.) Vakit, süre
v.-de 10a.12-11a.4
v.-i vāhidde 56b.5
- vaktā ki (Ar.Fa.) O vakit ki 9a.2-15b.14
- vālide (Ar.) Anne
v.-si 18b.7
- var Var, olan, bulunan 20a.11-30a.5
v.-dur 21b.14-27a.15-34b.6,9-
48b.4-52b.4-61a.4-102a.2
- var- Varmak
v.-dukda 37b.13
v.-ınca 14a.15-14b.12-17b.1-48a.9
v.-miş 27b.8

- v.-up 20a.2-25b.11-35a.3
- varak (Ar.) Yaprak, kitap yaprağı 109a.8
- vārid (Ar.) Vasil olan, gelen 59b.4,7
- v. olmuşdur 51a.9-69b.1
- vāşıl (Ar.) Ulaşmak 35a.2
- vāşılın (Ar.) Tas. hakka erenler
- v.-dür 49b.12
- vāşıta (Ar.) Vasıla, araç 45a.12
- vaşiyet (Ar.) Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şeyler
- v. edüp 21b.11
- vaşit (Ar.) Aracı, hakem 6a.2
- vaṭan (Ar.) Vatan, yurt
- v.-ların 36a.4
- vaż' (Ar.) Koyma, konulma
- v.-a 21b.13
- v. etdi 21b.2
- v. etmişler 54a.15
- v. etse 71a.15
- v.-ı na-matbu' 22b.14
- v. olundu 16a.12
- ve Ve 4a.7,8,11-4b.1,2,-5a.1,2,5,12,13-5b.1,2,6,10,13,15 - 6a.2,11- 6b.2-10a.4,6,7,12-11a.3 -11b.13-13a.1-13b.2,4-15b.8,10,15-16a.3,4,5,7,9,10,12,13-17b.11-19a.3-24a.11-25a.1,10,12-25b.2,8-26a.5-49b.2-51a.2,5,7,12-53a.2-54a.14-54b.12-57b.6,11- 62a.5- 62b.2- 65a.14-65b.8- 67a.1- 68b.3- 69b.4-104b.4,14-111b.2-
- vech, veche (Ar.) Yön. taraf 43b.8-71b.2
- v.-ine 56a.11
- v.-i tesmiyelerine 43b.15
- veciz (Ar.) Kısa, derli toplu 6a.2
- vefāt (Ar.) Olme, olum
- v. edüp 23a.12-36a.10
- v. etdi 27b.9-30b.8
- v. etmişdür 29a.13
- vehhāb (Ar.) Çok hibe eden, bağışlayan 3a.7
- vehm (Ar.) Kuruntu, yersiz korku
- v.-i batıl 60b.11
- vehmen (Ar.) Kuruntu, yersiz korku 46b.2
- vehmiyyāt (Ar.) Kuruntular yersiz korkular
- v.-dur 106b.3
- velādet (Ar.) Viladet, doğum günü 39b.3-82a.9-102a.7
- velī (Ar.) Allah'ın isimlerinden, sahip 26a.15
- velī'ahd (Ar.) Bir hükümdardan sonra hükümdar olacak kimse 21b.7-23a.1
- ver- Vermek.
- v.-di 4a.1 9a.8
- v.-meyicek 35a.10
- v.-meyüp 8b.5
- v.-mezuz 124b.10
- v.-üp 27a.8 123b.9
- v.-ürler 14a.10-21b.7
- verāset (Ar.) Varislik, mirascılık 44a.6
- verd (Ar.) Gul 48a.3
- vesāit (Ar.) Vasıtalar, araçlar
- silisile-i v. 36a.5
- vesile (Ar.) Yol, vasıta, bahane, sebep
- 123b.8
- v. i ma'arif 45a.14
- vesvese (Ar.) Şüphesiz, kuruntu 123b.9
- vezir (Ar.) Valilik 22b.14-23a.2
- vicdān (Fa.) İnsanın içindeki iyiyi, kötüyü ayırma duygusu, din

v.-ında 82b.7
vilâdet (Ar.) Doğma, doğrulma
v. edüp 17b.8
vilâyet (Ar.) Vilayet, il
v.-inde 42a.14
v.-i Tatar'da 103a.11
vîrân (Fa.) Yıkık, harab, yıkılmış
v. ede 73a.4
vuķûf (Ar.) Vakıf olma, durma, anlama.
bilme 51b.1
vuslat (Ar.) Bir şeye (sevgiliye) ulaşma
v.-i canan 4a.9
vuşûl (Ar.) Ulaşma, gelme, erişme
v. bulmak 66b.2
vücüb (Ar.) Vacib ve lüzumlu olma, layık ol-
v.-undan 46b.14
vücūd (Ar.) Vücut, beden 4b.6-7a.9-
62a.10
v.-dan 62a.9
v.-dadur 62a.6
v.-ı 62a.4
v.-a gelmişdür 18b.7
v.-a gelup 22b.15
v.-ı adem 4a.2
v.-ı nash 10a.2
v.-ı nev'-i insani 15b.14
şîşe-i v. 3b.10
vücüh (Ar.) Yüzler, çehreler, bir
memleketin ileri gelenleri
v.-ı mezburenün 70b.14
vürūd (Ar.) Geliş, gelme, yetişme 61a.1
vüzerā (Ar.) Vezirler
v.-sı 38a.7-39a.4

Y

yād (Fa.) Hatırlama, anma, gönül 123a.4
yağ- Yağmak 43b.14
yağı (Ar.) Düşman 34b.15
yāhud (Fa.) Veya, yahud 25b.10
yak- Yakmak
y.-dılar 103a.7
y.-up 30b.2
yakīniyye (Ar.) Kat'i olarak bilinen şeyler
y.-dur 68b.2
yan Yan, kenar
y.-ında 36a.15
ya'ni (Ar.) Yani, demek 6a.15-8a.14-
44a.8- 48a.2- 54b.6- 56a.1- 58a.4-
62a.3-68a.9-69b.9-124b.7
yapı Yapı, bina
y.-sında 77a.15-77b.1
yapıl- Yapılmak
y.-dı 37b.2
yapış- Yapışmak
y.-ıp 24b.1
yaraş- Yaraşmak, yakışmak
y.-ur 6b.9
yarlık (Ar.) Emir, buyruk 36a.11
yaş Yaş, yaşanılan süre
y.-ım 4a.13
y.-ına 110a.6
y.-ında 17a.6-37b.5-39b.4
yaz- Yazmak
y.-dılar 36a.12
y.-up 9a.7
yazıl- Yazılmak
y.-an 77b.8

yedi Yedi 14b.6,7-16a.5-75b.15-77a.14
104b.14-105a.2-109a.8,9
yek (Fa.) Bir, tek 100a.11
yek-sān (Fa.) Düz, bir, beraber 60b.13
yer Yer
y.-e 23b.5-103a.2
y.-inde 27a.11
y.-ine 21b.7-28b.7
ye's (Ar.) Ümitsizlik, keder, elem 24b.12
yetim (Ar.) Yalnız, babası veya anne ve
babası ölmüş [çocuk] 59a.7
yetiş- Yetişmek, ulaşmak, büyümek
y.-di 111b.2
y.-e 123a.4-125a.1
y.-mişdür 17b.6
y.-up 24a.15-37b.7
yetiştir- Yetiştirmek
y.-up 21b.10
yetmiş Yetmiş 17a.8,11
yevm (Ar.) Gün
y.-i cezādūr 40b.15
y.-i kıyāmetūğ 14b.11
y.-i sebt 100b.4
yevmī (Ar.) Günlük, her gün 103a.3
yevmiye (Ar.) Bir günlük işe verilen ücret
y.-si 54b.11
yezdān (Ar.) Allah, Zerdüştlerde hayır
İlahı 12a.8
yık- Yıkmak
y.-dılar 30b.10
yıl Yıl, sene 5a.9-10b.7-14b.2,3-19a.3-
21b.14-30a.15-103a.5
y.-dan 9b.2-103a.12
y.-dur 15b.8,10- 29a.6- 33a.9-
113a.2

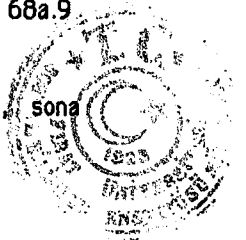
y.-lar 125a.1
yigirmi Yirmi 14b.2-39b.7
yine Yine 8b.3
yoh Yok, olmayan
y.-sa 77b.13
yok Yok, olmayan 54a.1
y.-dur 50a.5 51a.12 54a.10-
61b.14-63b.13
yol Yol, takip edilen, yürünen yol
y.-ında 4a.7
yukarı Yukarı, üst 109a.8
yümn (Ar.) Ugur, bereket 109a.12
yüz Yüz, çehre
y.-i 4a.3
y.-in 12a.3
yüz Yüz (sayı) 33a.9-57b.6-71a.9

Z

zabt (Ar.) Sıkı tutma, iradesi altında tutma
102a.8
z.-ı 102a.10
z etdiler 20a.9
z. etmişdür 102a.4
zafer (Ar.) Zafer, başarıya ulaşma 41a.7
zāhır (Ar.) Görünen, açık, meydanda
45a.8 47a.8
z.-dür 12a.2-27a.10- 51b.1-54b.8
z. oldu 14a.12
z. olmayup 103a.5
z. olmaz 100b.2
z. olsa 105a.4
z. olup 106a.1

- zāhīre (Ar.) Dışarı fırlanmış, çıkmış göz
havas-ı z. 13a.12
- zaḥl (Ar.) Öç, intikam, düşmanlık
z.-ün 100b.1
- zahmel (Ar.) Sıkıntı, eziyet, rahatsızlık
z.-dür 71a.5
- za'if (Ar.) Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz
z. oldu 31b.8
- zāil (Ar.) Sona eren, devamlı olmayan 3b.4
z. olsa 56a.2
z. olur 23a.7
- zālim (Ar.) Zulm eden 23b.3-30b.1-
30a.10
- zamān (Ar.) Zaman, süre, an
z.-da 48a.4 56a.8-62a.1-72b.7-
111a.10
z.-in 56b.3
z.ında 28b.11-30b.8-33b.6-38a.8
z.-ı sâbiqada 42a.15
- zamāne (Ar.) Zamana ait, zaman içinde
meydana gelen 103a.2
- zamīr (Ar.) İsmi yerini tutan kelime
z.-i 48a.5
z.-leri 40b.15
- zann (Ar.) Sanma, şüphe, sanı 68a.14-
68b.4-107b.14
z.-i galibisi 68b.4
- zannıyye (Ar.) Zanla ilgili 68b.2
- zār (Fa.) Ağlayan, inleyen 11b.13-26a.11
z. etdiler 11b.13
- zarār (Ar.) Bir menfaatin bozulması,
ziyan, kayıp 103a.7
z.-ı 72b.7
- zarūrī (Ar.) Zorunlu olan, mecburi 34b.15
- zāt (Ar.) Kendi, asıl, sahip, malik 7b.13
z.-ıdır 3b.15
z.-inug 16a.8
z.-i mecāziyyeye 16a.10
- zātullah (Ar.) Allah'ın zatı 59a.15
- zāviye (Ar.) Köşe
z.-i tahassur 4a.11
- zebān (Fa.) Dil, lisan 106a.13
- zehr (Ar.) Zehir, agu 27a.8-40b.10
- zemān (Ar.) Zaman, vakit, çağ, devir 7a.10
z.-da 11a.6
z.-dir 17a.2
z.-ında 20a.15
- zemāne (Ar.) Devir, vakit, şimdiki zaman
z.-si 9b.8
- zernīn (Ar.) Yer, yer yüzü 7a.10
z.-de 103a.2
z.-e 103a.4
z.-i 11b.10
besat-ı z. 3a.5
- zemm (Ar.) Yerrne, ayıplama, kınama
z. edersin 104b.13,14
z. olup 41a.7
- zenn (Fa.) Kadın 105b.15-106a.2,3
z.-e 106a.3
- zencīr (Fa.) Zencir
beste-i z.-i rüsum 4a.12
z.-i zer 23a.14
- zer (Fa.) Altın 13b.3-25a.1
- zerd (Ar.) Sarı, solgun, soluk
z. hastalığı 106b.2
- zerd-ālū (Fa.) Sarı erik, zerdāli 62a.1
- zerre (Ar.) Pek ufak parça, molekül 68a.9
z.-i lac-ı esatin 45a.13
- zewāl (Ar.) Yerinden ayrılıp gitme, sona
erme 74a.6

- z.-dür 123a.6
z.-e 58a.5
zevciyyet (Ar.) Kocalık, karı-kocalık, eşlik
z.-i fir'avn 3a.7
zeyl (Ar.) Bir şeyin devamı, eki
z.-ine 68b.1
zeyrek (Fa.) Uyanık, açık göz 110a.1
zıllı (Ar.) Gölge 58a.2,4
z.-ından 10a.5
zīb (Ar.) Süs, bezek 26a.12
zih (Fa.) Kiriş, yay
z.-i keman 25b.13
zihniyye (Ar.) Zihinle ilgili 62b.1
zıkr (Ar.) Anma, anılma 27a.10-52b.5-56a.6
z.-inde 27a.10
z. eldiğiniz 25b.12
z. etdikleri 9b.5
z. olundu 14b.15
z.-i mezāhibi erba'a 68a.13
zindegān (Fa.) Zinde olanlar, diriler
şarāb-ı z. 3b.9
zīr (Ar.) Alt, aşağı 103a.2,4
z.-i hükümetinde 42b.2
zīrā (Fa.) Çünkü, şundan dolayı 4b.11-5a.5-8b.15 - 12a.7 - 13a.13 - 35a.7-43b.1-46b.6-48a.6-56a.4,8-59b.3 - 60b.5- 63b.10,14 - 65b.7 - 68b.2 - 71a.4-74a.5,10-74b.11
zirve (Ar.) Doruk, bir şeyin en üst noktası
z.-i a'lada 33b.7
ziyā (Ar.) Işık, aydınlık
z.-yi lami' 77b.6
zilyāde (Ar.) Artma, çoğalma, çok, bol, aşırı fazla 9a.11-9b.2-34b.4- 48a.6-49b.8-54b.8-59b.3-60b.5-63b.10,14-68b.2-71a.4-74a.5,10-74b.11
zihūr (Ar.) Görünme, meydana çıkma, baş gösterme
z. edüp 47a.11
z. -una 9b.3-106a.8
z.-u'l-enbiya 5b.13
z.-ı Musa a.s. 17a.12
zūlām (Ar.) Mazlumnun hakkı 3b.5
zulmet (Ar.) Karanlık
z.-den 13a.1
z.-e 123a.3
zūlmī (Ar.) Zulümle, karanlıkla ilgili 56a.10
zu'm (Ar.) Batıl zan etmek, şüphe etmek
z.-i ahbarda 9a.13
z. eldiler 9a.11
zū- (Ar.) -lı, -li
zū vakar : Vakarlı, ağır başlı 6b.15
zūbde (Ar.) Bir şeyin en seçkin parçası, öz
z.-i erkan 5b.11
z.-i me'arif 7b.4
zūhd (Ar.) Zahidlik, her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete vermek
z.-i 'ismet 7a.3
zühre (Ar.) Çoban yıldızı, Venüs
z. den 100a.5
z.-ye 100a.13
zūlāl (Ar.) Saf, hafif soğuk su, tatlı su
āb-ı z. 3b.4
zulām (Ar.) Zuğurt, parasız
z.-ı aslıyye 56a.12
zürriyyet (Ar.) Nesil, kuşak, soy, döl
z.-lerini 9a.3

KAYNAKÇA

- Adıvar, Adnan : Osmanlı Türklerinde İlim İst. 1970
- Banerlı, Nihat Sami : Resimli Türk Edebiyatı Tarihi c.1 s. 578-579
İst. 1987
- Devellioğlu, Ferit : Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat Ank. 1984
- Doğan, D. Mehmet : Büyük Türkçe Sözlük Ank. 1986
- Götz, Manfred : Turkische Handschriften, Band XIII - Teil 2 Franz
Steiner Verlag GMBH. Wiesbaden - 1968.
- Levend, Agah Sırrı : Türk Edebiyatı Tarihi İst.1987
- Nev'i : Divan (Tenkidli Basım), Haz. : Mertol TULUM - M. Ali
TANYERİ İst. 1977.
- _____, Nev'i, Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü
Ank. 1988. s.337.
- _____, Nev'i, Türkolajı Dergisi. C. VII. Ank. 1977, s.83-102.
- _____, Nev'i Maddesi, İslam Ansiklopedisi C.IX, s. 224-225-226.
- _____, Nev'i Maddesi, Türk Ansiklopedisi C. XXV. s.214-215.
- _____, Nev'i Maddesi, Yeni Türk Ansiklopedisi C.VII. s.2647-2648-
2649.

Pertsch, Wilhelm : Verzeichniss Der Türkischen Handschriften Der
Koniglichen Bibliothek. Berlin 1889.

Sami, Şemseddin : Kamus-ı Türki İst. 1987

Sefercioğlu, M. Nejat : Nev'i Divanının Tehlili Ank. 1990.

Yün, Gündüz : Nev'i Divanı (DTCF. Lisans Tezi), DTCF. Ktb. nr. 66.

